

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Кафедра фінансів і банківської справи
Департамент фінансів Закарпатської обласної державної адміністрації
Закарпатський регіональний центр соціально-економічних
і гуманітарних досліджень НАН України
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Вища школа бізнесу у м. Домброва Гурніча (Республіка Польща)
Кошицький технічний університет (Словацька республіка)
Політехнічний інститут у м. Пожега (Республіка Хорватія)
Університет Яна Євангеліста Пуркіне в Усті-над-Лабем (Чеська республіка)
Західний університет «Васіле Голдіш» в м. Арад (Румунія)
Батумський державний університет ім. Шота Руставелі (Грузія)

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

**Збірник матеріалів
III Міжнародної науково-практичної конференції**

(26 квітня 2018 р., м. Ужгород, Україна)

Ужгород – 2018

УДК 336 (477) (063)

Ф59

Рекомендовано до друку Вченою радою економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 9 від 27.04.2018 року.

Відповідальний за випуск:

Варцаба Віра Іванівна — завідувач кафедри фінансів і банківської справи економічного факультету ДВНЗ «УжНУ», д.е.н., доцент.

Редакційна колегія:

Пойда-Носик Ніна Никифорівна — професор кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ», к.е.н., професор.

Чубарь Оксана Геннадіївна — доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ», к.е.н., доцент.

Огородник Валерія Олегівна — доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ», к.е.н., доцент.

Заславська Ольга Ігорівна — доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ», к.е.н.

Стегура Віктор Вікторович — викладач кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ».

Лийзьо Наталія Василівна — асистент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ».

Ф59 Фінансово-кредитна система: вектори розвитку: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 26 квітня 2018 р.) – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. – 180 с.

Збірник укладено за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансово-кредитна система: вектори розвитку», яка відбулася 26 квітня 2018 р. у ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Матеріали авторів містять різні точки зору з теоретичних та прикладних засад розвитку фінансово-кредитної системи держави та регіонів, які охоплюють: управління державними фінансами; проблематику розвитку грошово-кредитного ринку; вдосконалення механізмів фінансового менеджменту підприємництва; розбудову ринку страхових послуг; актуальні питання зміцнення фінансової безпеки; тенденції розвитку зовнішньоекономічних відносин, що в сукупності виступають ключовими факторами процесу перебудови національної та глобальної моделі фінансово-кредитних відносин.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакція не завжди поділяє думку та погляди авторів. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

УДК 336 (477) (063)

© Автори тез, 2018
© ДВНЗ «УжНУ», 2018

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Борейко В.І. ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	9
Ганькович Н.О. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА РЕЗУЛЬТАТИ	10
Грига Х.І. УПРАВЛІННЯ ДЕФЦИТОМ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	12
Дубовик С.Г. УПРАВЛІННЯ ПЕНСІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РЕГІОНУ	14
Жук А.О. ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ДОТРИМАННЯ СТРОКІВ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У СИСТЕМІ «PROZORRO»	16
Костьов'ят Г.І. ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	18
Лазар П.Д., Траньович Ю.П. ОЦІНКА ВПЛИВУ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	20
Лобунець В.І., Іванова Л.С. БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ	22
Мулеса Е.В. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	24
Палійчук Т.В. ОСНОВИ РОЗПОДІЛУ ФІСКАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ І ПОДАТКОВИХ ДОХОДІВ МІЖ РІЗНИМИ РІВНЯМИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ	26
Radionov Yu. THE BUDGET PROCESS AS AN IMPORTANT FACTOR IN ENSURING THE EFFECTIVE USE OF BUDGET EXPENDITURES	28
Собчук С.І. БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	29
Сочка К.А. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ	31
Тумасян К.Г., Карпушкіна О.С. ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	33

СЕКЦІЯ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ В УМОВАХ ДИСБАЛАНСІВ

Безрукова А.Р. ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ В УКРАЇНІ	35
Варцаба В.І. МАКРОРІВНЕВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	37
Гавриленко О.О. СУЧАСНИЙ СТАН НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ	40
Гложик С.І. НБУ ТА ПРОБЛЕМА НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	43
Гурко І.В. АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ЄВРОСОЮЗУ	44
Дмитренко І.В. АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ МЕТОДИК ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ	46
Доценко І.О. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ	48
Запорожець С.В. ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ ДИСБАЛАНСІВ	51
Кльоба Л.Г. ФІНТЕХ – НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ БАНКІВ УКРАЇНИ	52
Ковач Ю.Е. РЕАЛІЗАЦІЯ НБУ РЕЖИМУ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ	54
Костогриз В.Г., Сокурєнко Ю.В. ПРОБЛЕМАТИКА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	56
Лисок Е.В. АКТУАЛЬНЫЕ БАНКОВСКИЕ РИСКИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА БАНКОВСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ	58
Мамалига А.В. ОРГАНІЗАЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	60
Мінкович В.Т., Попфалуші Я.І. НОВІТНІ ПЛАТІЖНІ ІНСТРУМЕНТИ В ФІНАНСОВИХ РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ	61
Носика О.С. ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ РЕЖИМУ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ	63
Огородник В.О. ЦІНОВІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ	65

Осташ С.В. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ БАНКІВСЬКОГО ПРОДУКТУ (ПОСЛУГИ)	67
Поляков В.В. ДИНАМІКА ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОГНОЗИ НБУ	68
Стойка В.С., Ренбилас Р. ПОНЯТИЕ СИСТЕМНОГО БАНКОВСКОГО КРИЗИСА	70
Цюрось Д.Г. FINTECH – КОМПАНІЇ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ СПІВРОБІТНИЦТВА З БАНКАМИ	72
Чубарь О.Г., Легеза Н.Е. ЕЛЕМЕНТИ ПОЛІТИКИ КРЕДИТНОЇ РЕСТРИКЦІЇ В МОНЕТАРНІЙ СФЕРІ КРАЇНИ НАПРИКІНЦІ 2017-ПОЧАТКУ 2018 РОКІВ	74
Шуба М.В., Парафінюк Д.І. ОКРЕМІ ІНВЕСТИЦІЙНІ ЕФЕКТИ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	76

СЕКЦІЯ 3

ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Bolkvadze L., Tsinaridze R., Aroshidze P. PROBLEMS OF VALUE-ADDED TAX HARMONIZATION IN GEORGIA IN TERMS OF FREE TRADE WITH THE EUROPEAN UNION	78
Булах І.І., Шиманська О.В. НЕОБХІДНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	80
Ватаманюк О.С. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	82
Дружбальская А.С. НАЛОГ НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ КАК ИСТОЧНИК ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДОВ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА	83
Калиняк Н.Ю. ГОЛОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	85
Лабатій І.І. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	88
Saienko G. ЛОГИСТИКА ВМЕШАТЕЛЬСТВА В УПРАВЛЕНИЕ НАЛОГОВЫМ БРЕМЕНЕМ И ЕГО ОПТИМИЗАЦИЯ	90
Терновська К.Є. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО ВІТЧИЗНЯНИХ УМОВ	91
Тумасян К.Г., Клокова Л.О. ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА СПРОЩЕНОЮ СИСТЕМОЮ	93

СЕКЦІЯ 4

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Андусаєва К.З. МАРКЕТИНГ ДОВІРИ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ	96
Бенца Д.І. НАПРЯМКИ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ	97
Волошенко С.В. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ	100
Вулшинська І.Р. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	101
Hvizdová E. ORGANIC FARMING AS A KEY PILLAR OF SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT	103
Добрянська Н.А. КОНТРОЛІНГ ЯК СКЛАДОВА ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	106
Зайчук К.А. УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМИ ПОТОКАМИ ПРОТЯГОМ 2015-2017 РОКІВ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	107
Ковач Н.І. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	109
Месоедова Ю.Г. УПРАВЛЕНИЕ ВАЛЮТНЫМ РИСКОМ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ	112
Мулінська Г.В. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ВИТРАТИ ОБІГУ» У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ НАФТОПРОДУКТАМИ	113
Перевозова І.В. ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ФІНАНСОВОГО ХАРАКТЕРУ З ВРАХУВАННЯМ ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	115
Saienko V. ВОЗВРАЩЕНИЕ К РЕНТОКАПИТАЛИЗАЦИИ КАК ГЛАВНОГО ФАКТОРА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ	116
Семенова В.Г. КРАУДФАНДИНГ ЯК МЕТОД ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	118
Соколова Е.О. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ	119

Хилинський В.І. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ В ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ	121
Чепелюк Г.М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКУ	123
Чепелюк Г.М., Александров В.Ю. ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	125
Чепелюк Г.М., Воронов С.П. РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У ДОСЛІДЖЕННІ РИЗИКІВ ПРИ КРЕДИТУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	126

СЕКЦІЯ 5

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНЯХ

Бедненко В.М. ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК РИЗИКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ	129
Бондаревська О.М. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	131
Кампо Г.М. ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	134
Кравченко О.А. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ	136
Литовченко О.Ю. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	138
Мостіпака О.В. КЕРОВАНІЙ ХАОС ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ЗАГРОЗА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	139
Пінчук С.С. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	142
Пітюлич М.М., Нечитайло У.П. ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	144
Пойда-Носик Н.Н., Лийзьо Н.В. ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	146
Святогор В.В. РЕГІОНАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ІНДЕКС ЯК ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	147
Соловаров А.В. ЗНИЖЕННЯ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ	150

СЕКЦІЯ 6

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ

Долгий В.Л. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ НА РЫНКЕ СТРАХОВЫХ УСЛУГ	152
Євмененко А.О. СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ФОРМА ФІНАНСУВАННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ	154
Клочанка К.Р. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ В СТРАХОВІЙ СФЕРІ	156
Копитко М.І. ВПЛИВ ДИСБАЛАНСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА РІВЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	158
Романовська Ю.А., Харкава Ю.П. МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	159
Тимчак М.В. ОСОБЛИВОСТІ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ	161

СЕКЦІЯ 7

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

Ambrozy M. SELECTED ISSUES OF CAUSALITY IN ECONOMICS	164
Harkusha V. ANALYSIS OF INTEGRATION PROCESSES OF UKRAINE IN THE WORLD SPACE	166
Заславська О.І. ОСОБЛИВОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕЙЦАРІЇ	168
Мінкович В.Т., Євмененко А.О. ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ІТ-ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ	169
Mokrišová V. ENVIRONMENTAL TAXES IN THE SLOVAK REPUBLIC IN CONTEXT OF THE EUROPEAN UNION'S ENVIRONMENTAL POLICY	171
Ożarowski O. RENEWABLE ENERGY TRENDS IN THE WORLD DURING 2016-2017	174
Попович Т.Ю. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СПРИЯТЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	175
Сержанов В.В., Стегура В.В. СПРИЯТЛИВІ МОЖЛИВОСТІ ТРАНЗИТУ ТА ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕВАГИ	177

СЕКЦІЯ 1 МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

*Володимир Борейко, д.е.н., доцент
Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана
Дем'янчука, м. Рівне, Україна*

ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Нинішній стан економіки і фінансів України потребує залучення додаткових інвестиційних ресурсів та забезпечення їх ефективного використання. Однак, сьогодення ситуація, коли більша частина державних фінансів концентрується у «руках» центральних органів влади, пригнічує ініціативу місцевих керівників та відлякує зарубіжних інвесторів. Тому, декларована в Україні децентралізація повинна починатися із забезпечення фінансової самостійності регіонів, що розширить коло осіб, які приймають відповідальні рішення та зменшить ймовірність помилки при ухваленні ними інвестиційних програм.

Ще на початку ХХІ століття В. Толуб'як обґрунтував, що : «Нова система місцевих фінансів та міжбюджетних відносин буде спроможна виконувати свої функції лише за умови стабільності закріплення доходів (переліку податків і нормативних відрахувань), поліпшення економічної ситуації в країні в цілому та в регіонах, сталої системи оподаткування, бюджетних механізмів (процедур і формул). Без дотримання цих умов важко говорити про стабільність і прогнозованість відносин у даній сфері» [4, с. 27]. Проте, незважаючи на те, що більшість учених визнають необхідність фінансової децентралізації та розширення прав регіонів, практичного втілення ці висновки не отримали.

До того ж формуючи нинішню регіональну фінансову політику України потрібно враховувати висновок В. Павлова про те, що: «Відсутність у минулому власної регіональної політики призвела до виникнення значних колізій у структурі національної економіки, нераціонального використання переваг територіального поділу праці, виробничого та природно-ресурсного потенціалу регіонів, надмірного забруднення навколишнього середовища» [2, с. 17].

Тому, важливим механізмом, який би дозволив забезпечити динамічний розвиток національної економіки, є збільшення питомої частки місцевих бюджетів у доходній частині Зведеного бюджету України. Ще у 2006 році окремі вчені та законодавці пропонували збільшити її до 50–70 %, закріпивши за місцевими бюджетами надходження від податків на прибуток і нерухомість [1].

Із 2014 року «нова влада», оголосивши питання розширення фінансової самостійності регіонів своєю стратегічною ціллю, обіцяла щорічно збільшувати передачу місцевим органам влади фінансових ресурсів. Однак, реального втілення ці наміри влади не отримали. Так, впродовж 2007–2015 років частка державного бюджету у Зведеному бюджеті України зросла із 73,5 до 81,5 %, тоді як частка місцевих бюджетів за цей період знизилася із 26,5 до 18,5 % і тільки у 2016 році зросла до 21,8 %. Натомість частка видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України впродовж 2007–2016 років знаходилася на рівні 40–45 % та перевищувала частку їх доходів вдвічі (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл коштів Зведеного бюджету України, %

Показники	Роки									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Доходи бюджетів:										
– державного	73,5	75,2	74,0	74,4	78,3	77,4	76,2	77,8	81,5	78,2
– місцевих	26,5	24,8	26,0	25,6	21,7	22,6	23,8	22,2	18,5	21,8
Видатки бюджетів:										
– державного	57,3	59,0	58,6	59,8	57,2	55,1	56,9	57,3	59,3	58,6
– місцевих	42,7	41,0	41,4	40,2	42,8	44,9	43,1	42,7	40,7	41,4

Складено за даними [3].

Отже, впродовж цього періоду місцеві бюджети забезпечували себе власними доходами тільки на 50 %. З метою збільшення доходної бази, у 2015 – 2016 роках Урядом було передано до місцевих бюджетів близько 10 % доходів Зведеного бюджету України, проте одночасно з цим із місцевих бюджетів було забрано біля 45 % доходів від податку на доходи фізичних осіб [3]. Зазначені дії спричинилися до того, що у 2015 році частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України була найнижчою за весь досліджуваний період.

Таким чином, можна зробити висновок, що декларації законодавців та урядовців України про розширення фінансової самостійності регіонів не були підкріплені реальними діями з перерозподілу податкових надходжень.

Для того щоб виправити цю ситуацію Україні необхідно:

1. Закріпити всі податкові надходження від податку на доходи фізичних осіб на податку прибуток підприємств та за місцевими бюджетами, які повинні перераховувати до державного бюджету тільки понадпланові надходження;

2. З метою залучення додаткових інвестицій, надати право місцевим органам самоуправління самостійно встановлювати пільги щодо податків і зборів, які формують їхні бюджети;

3. Стимулювати міжнародну співпрацю прикордонних областей країни з організації на українських територіях спільних виробництв, які забезпечать додаткові податкові надходження до місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Богачов С. Місцеві бюджети: погляд на перспективу // Урядовий кур'єр, 2006. – № 244. – С. 6.
2. Павлов В. І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації / В. І. Павлов. – Луцьк : Надтир'я, 2000. – 580 с.
3. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstst.gov.ua>
4. Толуб'як В. Проблеми і перспективи фінансової децентралізації / В. Толуб'як // Економіка України. – 2004. – № 2. – С. 22–27.

Надія Ганькович, студентка 3 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Науковий керівник: Мінкович В.Т., ст. викладач

**ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ:
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ**

Децентралізація повноважень владних органів у Європейських країнах уже досить довгий період застосовується та забезпечила економічне зростання й протидію

занепаду сільських населених пунктів. Отже, децентралізація передбачає передачу повноважень з вищих щаблів влади до органів місцевого самоврядування. Уряд України 1 квітня 2014 року схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [4], цим самим створивши план заходів щодо її реалізації, саме вони й стали початком децентралізаційної реформи в нашій країні.

Переїнявши європейський досвід Україна надала можливості селам для реалізації необхідних для їх розвитку проектів. Тобто, держава надає об'єднаним територіальним громадам більше прав та ресурсів, що забезпечує розвиток сіл, адже надання більше повноважень на місцях спричинить успішніше виконання та використання коштів, уникаючи довгої та складної процедури розподілу коштів селам на відповідні проекти [1]. Таким чином, децентралізація повинна дати новий економічний поштовх країні, сприяти соціальному розвитку та розвитку сільських територій.

Окрім того, Уряд України на сьогоднішній день працює над законопроектами, які розмежовують повноваження громад у сферах освіти, охорони здоров'я, дозвілля, соціально-економічного розвитку, інфраструктури між рівнями місцевого самоврядування. Саме від прийняття якісних управлінських рішень залежить успішний розвиток громади, ефективна мобілізація власних ресурсів, використання резервів, раціональне і ефективне використання бюджетних коштів.

Об'єднані громади отримують весь спектр повноважень та фінансових ресурсів, що їх наразі уже мають міста обласного значення, зокрема зарахування 60% ПДФО на власні повноваження, прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (зараз прямі відносини мають лише області, райони, міста обласного значення), державні субвенції. Задля здійснення децентралізації було визначено статті надходження до місцевих бюджетів: 60% податку з доходів фізичних осіб; 25% екологічного податку; 5% акцизного податку від реалізації підакцизних товарів; 100% єдиного податку; 100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності; 100% податку на майно (землю, транспорт, нерухомість) [3]. Логіка цих змін полягає в тому, що податки, які передаються на місця, дозволяють збільшити місцеві бюджети, а громади мають право пропонувати керівникам проекти, які на їх думку необхідно фінансувати [1].

Досліджуючи фінансові результати доходів місцевих бюджетів України було виявлено наступну тенденцію: у 2014 р. надходження до місцевих бюджетів склали – 68,6 млрд грн, у 2015 р. вони збільшились на 49% і склали – 98,2 млрд грн, у 2016 р. доходи місцевих бюджетів відзначили цифру в 146,6 млрд грн, дохід місцевих бюджетів 2017 р. становив 192,7 млрд грн. Аналізуючи дані про доходи місцевих бюджетів помітне зростання власних доходів місцевих бюджетів з 2014 року майже втричі, що певним чином сигналізує про економічний розвиток територіальних громад [2]. Але темпи зростання зменшуються з 2015 року це може бути пояснено декількома факторами: зменшення субвенцій з державного бюджету на формування інфраструктури ОТГ із розрахунку на одного жителя майже вдвічі; зарахування деяких видів надходжень тільки в кінці 2017 року; стримування деякими областями рішень про об'єднання територіальних громад, зниження рівня професіоналізму керівників місцевого самоврядування через невеликий досвід персоналу, малу конкуренцію та низьку ефективність використання коштів і виконання проектів [3].

Згідно нещодавніх даних уряд України щороку збільшує обсяг фінансування розвитку громад та розвитку інфраструктури. З 2014 року сума державної підтримки реформи зросла з 0,5 млрд грн до 19 млрд грн у 2018 році (і також додаткових 11,5 млрд грн субвенції на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг загального користування місцевого значення), тобто фінансування зросло у 39 разів [2]. Отже, зі збільшенням зацікавленості громадян у власному благополуччі своєї громади зростає державне фінансування проектів об'єднаних територіальних громад.

Але в той же час потрібно відзначити зменшення обсягу розміру субвенцій з державного бюджету на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у розрахунку на одного сільського жителя. В 2016 році сума відрхувань складала 1107 грн, тоді як відрхування бюджету станом на 2018 рік складає до 535 грн [2]. Така зміна спричинена відсутністю методології, яка б закріплювала щорічний розмір фінансового нормативу. Отже, це може стати дестимулюючим фактором та загрозою для місцевого самоврядування, адже чим пізніше створюватиметься об'єднана територіальна громада, тим меншими будуть надходження субвенцій з державного бюджету для неї.

Таким чином, вважаємо, що на даному етапі свого функціонування реформа місцевого самоврядування в Україні забезпечила стимулювання економічного розвитку територій у результаті удосконалення механізмів впливу органів місцевого самоврядування на визначення пріоритетів місцевого економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гройсман В. Навіщо нам децентралізація? / В. Гройсман // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2015/06/22/7072007/>.
2. Децентралізація дає можливості // Офіційний державний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/>.
3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні // Розпорядження Кабінету міністрів України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

*Христина Грига, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Сочка К.А., ст. викладач*

УПРАВЛІННЯ ДЕФІЦИТОМ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблема дефіциту державного бюджету в той чи інший час присутня в економіці кожної країни. Для України ця проблема особливо актуальна, оскільки з перших днів незалежності спостерігається постійна нестача фінансових ресурсів державного бюджету, що негативно впливає на соціально-економічний розвиток держави. Дефіцит головного бюджету країни набув хронічного характеру та спричинив погіршення стабільності державних фінансів.

Бюджетний кодекс України (Ст.2) розкриває сутність дефіциту бюджету як перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету) [1].

Крім того, дефіцит державного бюджету є основним інструментом державної фінансової політики, який, виступаючи чинником прискорення або стримування

розвитку, здійснює значний вплив на соціальне та економічне становище країни. Ефективність застосування дефіциту бюджету як інструменту бюджетної політики залежить від реалізації механізму управління бюджетним дефіцитом [6].

В 1992-2017 рр. в нашій країні постійно спостерігався дефіцит (крім 2002 р.), що говорить про складність управління ним в умовах соціально-економічних перетворень в Україні та про необхідність вивчення досвіду інших країн з цього питання.

Як засвідчує практика бюджетного процесу в Україні, державний бюджет постійно стає похідною від індивідуалістичних міркувань та від безвідповідальності основних політичних гравців, що порушує з року в рік питання бюджетної ліквідності та припустимого обсягу дефіциту. Саме тому виникає необхідність забезпечення стабільної роботи виконавчої та законодавчої гілок влади в Україні. Лише за таких обставин можна втілити у життя ефективну систему управління бюджетним дефіцитом [4].

Згідно Маастрихтських критеріїв, дефіцит бюджету не повинен перевищувати – 3% від ВВП країни, а державний борг – 60% від ВВП країни, яка бажає вступити до Євросоюзу. Враховуючи орієнтацію України на вступ до ЄС, вказані критерії повинні бути основними дороговказами для нашої країни при проведенні політики оптимізації дефіциту бюджету в 2018 - 2020 рр., оскільки після 2020 року Україна планує подати заявку на вступ до Європейського Союзу.

За даними офіційного сайту Міністерства фінансів України щодо показників виконання Державного бюджету України за 2016-2017 роки, бюджетний дефіцит в 2017 році склав 47,9 мільярда гривень або 1,6% від валового внутрішнього продукту (ВВП) нашої країни. Співвідношення державного і гарантованого державою боргу до ВВП зменшилося з 80,9% у 2016, до 71,8% у 2017 році [5].

Вимоги МВФ є досить складними для досягнення в практиці, оскільки де-факто наша країна веде військові дії проти російської окупації частини Донбасу. Для виконання поставлених МВФ умов щодо рівня бюджету в Україні було б доцільним, за досвідом Естонії, перейти до використання механізму оподаткування розподіленого бюджету, який передбачає оподаткування тільки тієї частини прибутку підприємств, що направляється на виплату дивідендів. Це б дозволило вивести з «тіні» значну частину економіки України та залучити до нашої країни іноземних інвесторів, а також швидко розплатитися за кредити МВФ та інших кредиторів. Інакше нашу країну може чекати «грецький» варіант виходу із кризи. Греція, використовуючи кредити МВФ та ЄС та дотримуючись їх рекомендацій, шість років виходила з кризи і втратила 25 % ВВП країни [3].

В Україні основними проблемами управління бюджетного дефіциту на сьогодні є: загальний спад виробництва, зниження ефективності його роботи; несвоєчасне проведення структурних змін в економіці; розвиток інфляційних процесів, кредитна та цінова політика; зростання видатків при зниженні доходів, надмірні державні витрати; нестабільна політична та економічна ситуація; недосконалість і часті зміни українського законодавства; високий рівень тіньової економічної діяльності; відсутності інвестиційної привабливості [2].

Треба враховувати й те, що в країнах з незрілою демократією (якою на сьогодні є й Україна) заможні верстви населення через парламент приймали і будуть приймати різного роду податкові пільги на свою користь. Запровадження в Україні під тиском

МВФ в кінці 2016 р. реального електронного декларування доходів й власності державних службовців та прирівняних до них осіб (зокрема й народних депутатів України) показало, що абсолютна більшість з них (або членів їх сімей) володіють значними статками, які не кореспондуються з доходами від їх посад. Тому в нашій країні доцільним було б введення податку на приватний великий капітал в розмірі 10-15 % (як це пропонується багатьма зарубіжними експертами, зокрема Т. Пікетті). Це б дозволило суттєво зменшити дефіцит бюджету та не порушити принципу соціальної справедливості в оподаткуванні [3].

Отже, в сучасних умовах розвитку економічних відносин потрібно чітко планувати і раціонально регулювати обсяг дефіциту бюджету, ефективно керувати ним та стимулювати його зменшення. Для забезпечення збалансованості дохідної та видаткової частин державного бюджету та досягнення стабілізації економіки України в цілому, необхідно вирішити низку проблем: спад виробництва, необґрунтовані економічні та політичні рішення уряду, високий рівень тінізації та корупції в економіці, недосконалість бюджетного та податкового законодавства, суттєва нерівність у доходах населення тощо.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Волошанюк Н.В. Дефіцит державного бюджету України та проблеми управління ним / Волошанюк Н.В., Мавдрик О.О. «Молодий вчений» - № 5 (45) - 2017 р.- Ст. 529-532. - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/119.pdf>
3. Карлін М. І. Управління дефіцитом бюджету України: проблеми та перспективи / М. І. Карлін // Економічний форум. - 2017. - № 1. - С. 188-197. - Електронний ресурс. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2017_1_30
4. Мацедонська Н.В. Зарубіжний досвід управління бюджетним дефіцитом / Н. В. Мацедонська // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - Випуск 3. - С. 732 - 735. - Електронний ресурс. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/151.pdf>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/>
6. Форкун І.В. Сучасний механізм управління бюджетним дефіцитом в Україні // Інноваційна економіка, 2013. — №5 (43). — С.211-216. - Електронний ресурс. Режим доступу: file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/inek_2013_5_54.pdf

Світлана Дубовик, к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна

УПРАВЛІННЯ ПЕНСІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РЕГІОНУ

Пенсійна система України – сукупність створених в Україні правових, економічних і організаційних інститутів і норм, метою яких є надання громадянам матеріального забезпечення у вигляді пенсії.

На сьогодні пенсійна система України знаходиться у кризовому стані, який характеризується такими проявами: - значний дефіцит коштів Пенсійного фонду, що призводить до посилення залежності від державного бюджету; тінізація заробітної плати громадян; - демографічна криза – значне перевищення кількості пенсіонерів над кількістю громадян, які працюють.

Питання розвитку пенсійного забезпечення завжди були актуальними та висвітлювались у працях провідних світових і вітчизняних економістів таких як: Г. МакТаггарта, Л. Батченко, І. Гнібиденко, В. Мельничук, А. Скрипник, Л. Ліхтенштейн.

Практичним проблемам удосконалення загальнообов'язкового пенсійного забезпечення та змін у сфері соціально-трудових відносин присвячені також праці відомих українських і зарубіжних вчених.

Питання розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення, особливості діяльності недержавних пенсійних фондів досліджували у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: С.А.Ачкасова, Л.Батченко., О.В.Бачинська, О.Є. Буряченко, М.В. Демченко, І.М. Динь, А.В.Камінський, Є. М. Лібанова та ін.

Також різні аспекти пенсійного забезпечення розглядаються у працях зарубіжних та вітчизняних економістів. Значимий внесок у формування національної концепції пенсійного забезпечення та його складової - недержавного пенсійного забезпечення, зробили В.Й.Башко, Н. Бородіна, В.В.Даценко, С.М. Лондар, А.В. Михайлов, І.В.Панченко, М.П. Шаварина, Н. В. Шаманська та інші

Проблеми пенсійного забезпечення опосередковано знайшли висвітлення у працях із загальних проблем теорії та практики державного управління і соціальної політики відомих вітчизняних учених: В. Мельничук, С. Піскунов, А. Скринник, Л. Ткаченко та інші

Актуальність і гострота проблеми управління пенсійним забезпеченням визначили вибір теми, мети і завдань дослідження роботи.

Актуальність розгляду результатів діяльності Сумського об'єднаного управління Пенсійного фонду Сумської області в період реформування системи пенсійного забезпечення обумовлена незадовільним станом чинної української пенсійної системи та необхідність її реформування, початком здійснення переходу до нової трирівневої пенсійної системи. Слід відмітити, що Сумське об'єднане управління Пенсійного фонду в Сумській області має поглиблену спеціалізацію, бо основний напрямок роботи – це збір та акумулювання коштів призначених для пенсійного забезпечення, повного і своєчасного фінансування витрат на виплату пенсій та інших соціальних виплат, що здійснюються з коштів Фонду.

Розглянувши динаміку результатів фінансової діяльності Сумського об'єднаного управління Пенсійного фонду Сумської області можна зробити висновок, що ці результати мають тенденцію до збільшення – за рахунок зменшення видатків на капітальні витрати. Якщо в 2012 році отримані доходи становили 6852024,38 грн. , то в 2016 році цей показник збільшився на 7136672,63 грн. або на 204,2 % і становив 13988697,01 грн.

В 2012 році на території Сумської області проживало 1143,2 тис. чоловік, серед них - 364,8 тис. пенсіонерів, питома вага яких в загальній кількості населення склала 31,9 %.

Щодо чисельності пенсіонерів, то на території Сумської області в 2016 році проживало 1105,8 тис. чоловік, серед них 350,5 тис. чоловік одержували пенсії та допомогу. Питома вага цього контингенту населення в загальній кількості складає 31,7%.

Середній розмір пенсійної виплати на одного пенсіонера в цілому по області за 2012 рік становив 2163,89 грн., що на 1028,12 грн. менше ніж у 2016 році (середній розмір пенсій становив 3192,01 грн.).

Актуальною проблемою функціонування пенсійної системи в Україні залишається залежність її фінансового стану від рівня охоплення працюючого населення: з 20,7 млн. працюючих на ринку праці лише 16,5 млн. платять внески до Пенсійного фонду України. Основні причини даного дисбалансу пов'язані з низьким рівнем заробітної плати наявністю заборгованості з виплати зарплати, недосконалістю механізму сплати страхових внесків до Пенсійного фонду і відсутністю стимулів як для роботодавця, так і для найманого працівника.

Удосконалення системи пенсійного забезпечення населення України і Сумської області, на нашу думку, повинно включати:

- проведення інвентаризації пенсійних справ на предмет виявлення осіб, які перебувають там незаконно, а також неефективних і корупційних видатків;
- запровадження розробленого експертами механізму прив'язки розміру пенсії до реальних внесків у Пенсійний фонд;
- скасування спеціальних пенсій і врахування спеціальних умови праці у ставці відрахувань до Пенсійного фонду;
- поступове зменшення ставки на фонд оплати праці з одночасним збільшенням відрахувань за рахунок самих працюючих на їхні особисті пенсійні рахунки;
- поступове впровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення, що дозволить у майбутньому зменшити розміри відрахувань за рахунок ефекту інвестиційної складової.

Артем Жук, аспірант

ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ, Україна

Науковий керівник: Боярко І.М., к.е.н., доцент

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ДОТРИМАННЯ СТРОКІВ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У СИСТЕМІ «PROZORRO»

Державні закупівлі – це самостійний механізм регулювання господарських відносин, який застосовується на різних ринках та охоплює декілька сфер економічної політики держави – антимонопольну, антикорупційну, інвестиційну, інноваційну, зовнішньоекономічну, промислову, розвитку малого підприємництва і ціноутворення.

Правову природу визначення та дотримання строків електронних закупівель у системі «Prozorro» вивчали Олефір А. [3], Литвинова О. [2], Іванов С., Дуброва Я.[1]

Метою дослідження є виявлення підходів до визначення та дотримання строків електронних закупівель у системі «Prozorro».

«Prozorro» – електронна система публічних закупівель, яка прийшла на зміну паперовим держтендерам. До недавнього часу в Україні працювала нормативно-правова та інституційна база, що регулювала «паперові» процедури державних закупівель. Однак, як свідчить практика, формальна відповідність українського законодавства не гарантувала прозорих, ефективних і справедливих процедур закупівель, а також не сприяла вирішенню найголовнішої проблеми у сфері

державних закупівель – викоріненню системної корупції. У зв'язку з цим нашою державою був взятий курс на реформування державних закупівель шляхом запровадження, в тому числі, системи електронних торгів.

Як визначено у абзацах 2 та 3 частини 1 статті 2 Закону «Про публічні закупівлі» [4], допороговими вважаються такі закупівлі, загальна запланована сума яких складає менше ніж 200 тисяч гривень для товарів та послуг та 1,5 мільйони гривень для робіт. Слід зауважити, що даним Законом допорогові закупівлі не регулюються, на них поширюється лише стаття 5, яка визначає основні принципи здійснення закупівель, якими є: добросовісна конкуренція; відкритість; максимальна економія; недискримінація кожного з Учасників; неупередженість [4].

Чинна нормативна база встановлює вимоги щодо проходження процедури закупівлі, тобто здійснення відбору постачальника товарів, надавача послуг, виконавця робіт із використанням електронної системи закупівель для укладення договору.

Важливими складовими цієї процедури є:

1) право замовника на проведення допорогових закупівель або опублікування звіту про укладений договір, якщо вартість предмета закупівлі за рік більша за 50 тис. грн. і нижча порогів, визначених Законом України «Про публічні закупівлі»;

2) дотримання термінів оприлюднення звітів про укладені угоди: звіт про укладений договір має бути опублікований оператором авторизованих електронних майданчиків в системі «Prozorro» протягом одного дня з дня укладення договору (ч. 1 ст. 10 Закону[4]).

Слід зазначити, що відповідальність за своєчасність оприлюднення звіту про укладання договору, достовірність ідентифікаційної інформації, ідентичність представлення електронної скан-копії документа оригіналу покладена на оператора авторизованих електронних майданчиків.

На нашу думку, визначені законом обмеження для періоду оприлюднення звіту протягом одного дня є недостатньо обґрунтованими та мають бути переглянуті з метою зниження ризиків оприлюднення неперевіреної інформації, публікації невірних звітів. Якісний контроль правильності формування звіту про укладені договори можливий лише за умови ознайомлення оператора з оригіналом документів у паперовій формі, на передавання яких може знадобитися декілька днів. Зокрема, така ситуація може виникати: 1) у випадку багатолотової закупівлі, коли укладається декілька договорів; 2) при укладанні угод між суб'єктами, які знаходяться у різних містах України або мають розгалужену територіально організаційну структуру; 3) якщо день укладання договору є передсвятковим, або останнім робочим днем тижня.

Для підвищення якості інформаційного забезпечення процедури закупівель та їх ефективності в означених вище умовах, пропонується збільшити період публікації звіту про укладений договір до п'яти календарних днів.

Список використаних джерел:

1. Дуброва Ярослава. Особливості електронних закупівель у системі «Прозорро» в частині визначення та дотримання строків [Електронний ресурс]] / Ярослава Дуброва. – Режим доступу: <https://buhgalter.com.ua/articles/zakupivli-za-derzhkoshti/osoblivosti-elektronnih-zakupivel-u-sistemi-prozorro-v-chastini/>
2. Литвинова Ольга. Актуально: оприлюднення інформації про закупівлю на веб-порталі Уповноваженого органу [Електронний ресурс]] / Ольга Литвинова. – Режим доступу: <https://buhgalter.com.ua/articles/zakupivli-za-derzhkoshti/ydemo-na-zblizhennya-z-novim-zakonom-pro-publichni-zakupivli/>

3. Олефір А.О. Правозастосовні проблеми публічних закупівель як механізму інвестування [Електронний ресурс] / А.О. Олефір. – Режим доступу: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/viewFile/64237/63900>
4. Про публічні закупівлі : Закон України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/922-19>

*Ганна Костьов'ят, викладач
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна*

ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У 2010 році Європейський Союз розпочав нову стратегію – «Європа – 2020». Дана стратегія охоплює широкий спектр завдань. Серед п'яти ключових цілей, є підвищення зайнятості та скорочення масштабів бідності. Повна зайнятість є одним із першочергових завдань країн ЄС.

Політика зайнятості країн-учасниць ЄС згідно із головними соціальними засадами Європейської соціальної хартії спрямована на зменшення безробіття, поліпшення умов праці, сприяння високого рівня зайнятості. Політика на ринку праці, як правило, орієнтована на надання допомоги безробітним та іншим групам людей, які стикаються з особливими труднощами при входженні на ринок праці. У більшості держав-членів ЄС основною цільовою групою є люди, які зареєстровані як безробітні національними державними службами зайнятості або які в даний час перебувають в небезпеці втрати роботи через складну економічну ситуацію для свого роботодавця. Політика зайнятості підтримує заходи, щодо переходу від безробіття або бездіяльності в зайнятість [2]. Державні витрати на підтримання заходів даної політики у 2013 році становили 0,6 % від ВВП на всій території ЄС. Велика частина цих витрат пішла на навчання (39,1 %), трохи більше чверті (25,1 %) для стимулів зайнятості, в той час як 14,2 % припадало на підтримування працевлаштування та реабілітації працівників і 13,4 % для створення робочих місць (рис. 1).

Рис. 1. Державні витрати на соціальну політику зайнятості в країнах ЄС у 2013 році по типу дії, % [3]

Активну участь у підтриманні політики зайнятості у країнах ЄС беруть різні фінансово-інституційні організації. Так інститути ЄС, що надають інформацію та рекомендації і сприяють безпечному і здоровому виробничому середовищу, співпрацюють з Європейським агентством з безпеки та гігієни праці та Європейським

фондом поліпшення умов життя і праці. На рівні ЄС, трудове право охоплює два основних напрямки: умови праці, інформація та консультація працівників.

Європейська комісія приймає конкретні заходи щодо допомоги різним категоріям населення. Одним із прикладів поточних ініціатив є EURES, що являє собою мережу співпраці між Європейською комісією та державних служб зайнятості всіх держав-членів ЄС, а також Ісландії, Ліхтенштейну, Норвегії та Швейцарії. У даний час сайт має близько 1,3 млн. вакансій в 31 країнах і резюме від зацікавлених кандидатів. Дана мережа з більш ніж 850 кваліфікованих особистих радників пропонує консультації та допомогу для розміщення та прийому на роботу, і надає інформацію про умови життя і праці в інших державах ЄС [1].

Готуючись на європейський ринок праці, щоб підвищити можливості працевлаштування, будуть використовуватися інновації в галузі освіти, навчальних систем і служб зайнятості. ЄС також будуть викладені новий порядок денний для соціальної політики. У лютому 2014 року, Європейська Рада вирішила з ініціативи молодіжної зайнятості виділити кошти в розмірі 6 млрд. євро на бюджетний період 2014-2020. У сучасному українському контексті питання підтвердження власної європейської ідентичності безпосередньо пов'язані з проблемами інтеграції до Європейського Союзу.

Україну поки що не сприймають як частину Європейського світу. Справа тут все ж таки у відсутності належних реформ в Україні, у тому числі і реформ соціальної політики. Україна повинна відповідати тому масштабу цілей, які ставить перед собою ЄС щодо розвитку соціального простору. Послідовність і наполегливість України, її майбутні успіхи в розвитку соціальних реформ, реальне наближення нашої країни до європейських стандартів життя, на мою думку, дозволить у перспективі наблизитися до того рівня життя, що притаманно країнам ЄС.

На сьогоднішній день у країнах ЄС значно посилюються різні глобальні соціальні проблеми. Тому для вирішення цих проблем 4 березня 2010 року ЄС та його країни-учасниці почали стратегію сталого зростання для майбутнього десятиліття - стратегію «Європа - 2020».

У даній стратегії ЄС поставив перед собою п'ять пріоритетних цілей, які спрямовані на зайнятість, інновації, освіту, соціальну інтеграцію, клімат та енергію, результати яких повинні бути отримані до 2020 року. Найголовніші цілі стратегії «Європа-2020» передбачають:

- ✓ забезпечення зайнятості населення у віці 20-64 років на рівні 75%;
- ✓ інвестування в дослідження і розробки повинно становити 3% від ВВП країн ЄС;
- ✓ обмеження викидів парникових газів на 20% або, навіть, на 30%, забезпечуючи 20% наших потреб в енергії з відновлюваних джерел енергії та збільшення енергоефективності на 20%;
- ✓ зниження показників школярів, що завчасно залишають навчання, до рівня нижче 10%, при цьому принаймні 40% населення у віці 30-34-років повинні мати завершену вищу освіту;
- ✓ зменшення кількості людей, які піддаються ризику бідності до 20 млн.

Безумовно, на мою думку, Україні слід приєднуватися до цих загальноєвропейських пріоритетів. У свою чергу, українське суспільство прагне долучатися до даних цінностей. У контексті стратегії «Європа-2020» Україна вже здійснює свої перші кроки.

Список використаних джерел:

1. Key figures on Europe 2013 digest of the online Eurostat yearbook // [Електронний ресурс]. Eurostat. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-EI-13-001
2. Public expenditure on labour market policy measures, by type of action // [Електронний ресурс]. Eurostat. – Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00077&language=en>
3. Unemployment statistics // [Електронний ресурс]. Eurostat. - Режим доступу:http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics#cite_note-1

*Петро Лазар, директор
Департамент фінансів Закарпатської ОДА, м. Ужгород, Україна
Юлія Траньович, викладач
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна*

ОЦІНКА ВПЛИВУ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

На сьогодні у Закарпатській області створено 6 об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ): у 2015 році утворилися Тячівська міська та Вільховецька сільська ОТГ, у 2016 р. – Полянська сільська ОТГ, у 2017 р. – Перечинська й Іршавська міські та Баранинська сільська ОТГ. За кількістю ОТГ Закарпатська область займає останню позицію в Україні, проте ці громади є «якісними» та цілком фінансово спроможними.

Найбільш наглядно можливо оцінити вплив бюджетної децентралізації на місцеві бюджети на прикладі Тячівської та Вільховецької ОТГ, які живуть за новими правилами вже понад два роки.

Таблиця 1

**Порівняльна структура власних доходів загального фонду бюджетів
Вільховецької та Тячівської ОТГ у 2015-2017 рр., тис. грн***

	Вільховецька ОТГ				Тячівська ОТГ			
	2015	2016	2017	Відхилення	2015	2016	2017	Відхилення
Власні ресурси, в т.ч.:	2222,2	6576,3	10446,0	8 223,8	18 817,3	62669,5	83641,3	64 824,0
- акцизний податок	546,4	720,1	738,0	191,6	10 232,7	15566,5	18148,3	7 915,6
- плата за землю	73,4	71,8	67,5	-5,9	1 430,3	3 323,2	3 876,9	2 446,6
- єдиний податок	1 554,3	2 305,4	3 720,7	2 166,4	3 746,3	5 128,1	7 626,4	3 880,1
- ПДФО	-	3379,8	5 658,0	5 658,0	-	32746,0	44870,4	44 870,4
- інші податки і збори	48,0	99,3	261,8	213,8	3 408,0	5 905,7	9 119,3	5 711,3

* Сформовано авторами за даними [1; 2]

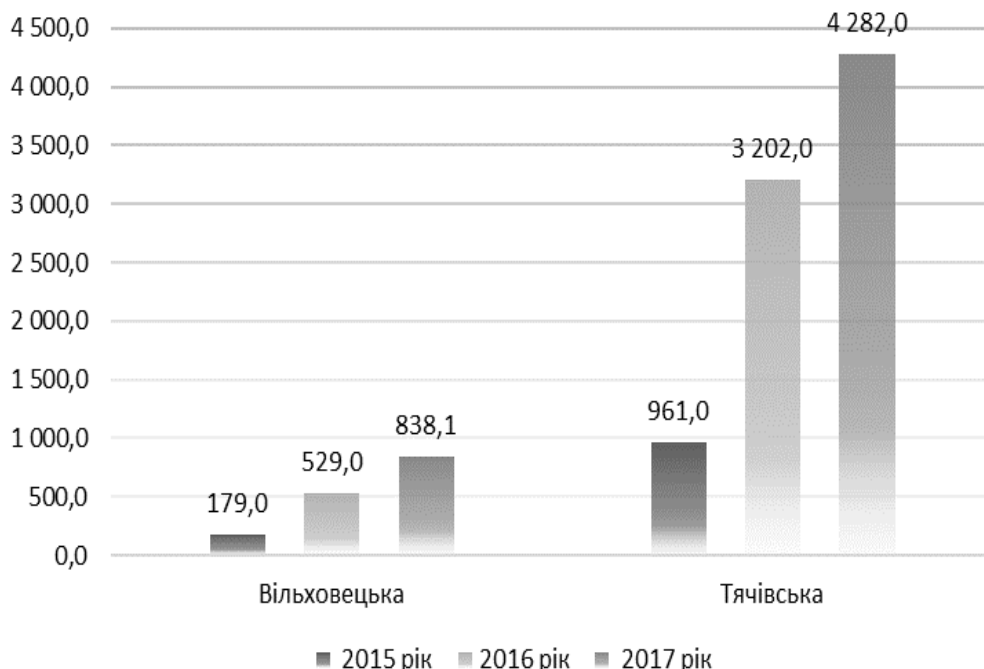
У результаті утворення об'єднаних громад обсяг власних доходів місцевих бюджетів зріс у 2016 році більше ніж у 3 рази порівняно з 2015 роком (з сумарних 21,0 млн грн до 69,2 млн грн). Основним джерелом зростання бюджетів новостворених громад є податок на доходи фізичних осіб, 60 % надходжень з якого направляються до бюджетів ОТГ (таблиця 1). Ці надходження займають найбільшу частку у власних доходах бюджету. Наступним джерелом надходжень за вагомістю є акцизний податок.

Обсяг надходжень до загального фонду (без трансфертів) бюджету Вільховецької ОТГ на 2017 рік склав 10 446,0 тис. грн, а обсяг спеціального фонду – 1 432,2 тис. грн. Податок на доходи фізичних осіб продовжує залишатися найвагомим джерелом надходжень бюджету в сумі 5 658,0 тис. грн. Його питома вага в доходах загального фонду (без трансфертів) становить 54,2 %.

Доходи загального фонду бюджету Тячівської ОТГ виконано у сумі 83 641,3 тис. грн, що становить 110,4 % до уточненого плану на 2017 рік. Проти фактичного виконання за минулий 2016 рік дохідна частина бюджету зросла в 1,3 рази, або в абсолютній сумі на 20 971,8 тис. грн.

Найбільшу питому вагу у обсязі доходів загального фонду бюджету (53,6 %) займали також податки та збори на доходи з фізичних осіб, фактичні надходження яких склали 44 870,4 тис. грн. В порівнянні з надходженнями податку за 2016 рік спостерігається позитивна динаміка його збільшення, зокрема в 1,4 рази, що в абсолютній сумі дорівнює 11 124,4 тис. грн.

Об'єднання громад дозволило збільшити власні доходи бюджетів ОТГ на 1 жителя відповідної території (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка власних доходів на 1 жителя по Вільховецькій та Тячівській ОТГ за 2015-2017 рр.*

* Побудовано авторами на основі [1; 2]

Із розрахунку на 1 жителя Вільховецька ОТГ отримала у 2016 році 529 грн, Тячівська ОТГ – 3202 грн. У 2017 році по Вільховецькій ОТГ аналізований показник зріс ще у 1,6 разів (до 838,1 тис. грн), по Тячівській ОТГ – в 1,3 разів (до 4 282,0 тис. грн).

Отже, подальша реалізація децентралізаційної реформи має стати дієвим фактором стабілізації соціально-економічної ситуації, виходу з фінансової кризи, організації відносин між різними рівнями влади на принципах чіткого розподілу сфер відповідальності й компетенції, а також партнерства у сфері забезпечення громадян України державними та місцевими благами, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління.

Список використаних джерел:

1. Звіти про виконання бюджету Вільховецької ОТГ за 2015-2017 рр.
2. Звіти про виконання бюджету Тячівської ОТГ за 2015-2017 рр.
3. Оцінка фінансової спроможності 366 ОТГ за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/183/Брошура_-_Рейтинг_366_ОТГ.pdf.

*Вікторія Лобунець, к.е.н., доцент
Любов Іванова, к.е.н.*

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Нині актуальності набуває дослідження проблематики кризових явищ у сфері публічних фінансів, викликаних щорічним дефіцитом як державного, так і місцевого бюджетів. Нагальною стала потреба у реформуванні сфери державного управління шляхом бюджетної децентралізації, підвищенні ефективності видаткової частини державних бюджетних коштів та оптимізації надходжень.

Сутність децентралізації полягає у переході від централізованої моделі державного управління до спроможного місцевого самоврядування, побудови в Україні ефективної сучасної системи територіальної організації влади [5]. Децентралізація розкриває новий зміст діяльності органів державної влади з передачею функцій, повноважень, фінансових ресурсів місцевим органам влади. Серед основних переваг бюджетної децентралізації називають зростання ефективності надання та розподілу суспільних благ, стимулювання бюджетної конкуренції [1].

Початок реформи децентралізації на базі «Стратегії – 2020» було продовжено прийняттям змін до Бюджетного та Податкового кодексів. Результатом стала передача місцевим бюджетам додаткових бюджетних повноважень, гарантії стабільності доходів для їх реалізації. Так, за останні три роки місцеві бюджети зросли більш як на 100 млрд. грн., зокрема, за шість місяців 2017 р. надходження порівняно з аналогічним періодом 2016 р. збільшилися на 87 млрд.грн. або на 34% [2].

Основними джерелами формування місцевих бюджетів є бюджетні трансферти, переважно дотації та субвенції; перерозподіл ставок доходів з державного бюджету, зокрема, податку на доходи фізичних осіб; надходження місцевих податків із закріпленими ставками місцевою громадою. Як наслідок, дохідна частина місцевих

бюджетів суттєво зросла. Починаючи з 2015 року в результаті реформування міжбюджетних відносин формування місцевих бюджетів здійснювалось за рахунок:

- 100 % єдиного податку;
- 100 % податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності;
- 100 % податку на майно;
- 60 % податку на доходи фізичних осіб;
- 25 % екологічного податку;
- 5 % акцизного податку з реалізації підакцизних товарів [6].

Ці податки додали до місцевих бюджетів до 20 % надходжень. На кінець 2017 року власні доходи місцевих бюджетів становили 192,7 млрд. грн [3].

Позитивним є досвід фінансування об'єднаних територіальних громад (ОТГ), яких на початок квітня 2018 року було створено 728. Надходження власних доходів ОТГ за два перших місяця 2018 року зросли на 63,5 %, а найбільший приріст мали платежі єдиного податку, які зросли на 173 % порівняно з аналогічними місяцями попереднього року [4].

Рівень державної підтримки ОТГ проявляється через додаткові фінансові інструменти. Так, обсяг субвенцій для розвитку інфраструктури ОТГ в 2017 році становив 1,5 млрд. грн., а на соціально-економічний розвиток – 4 млрд. грн. [2]. Досвід створення ОТГ та їх бюджетування є свідченням прогресивних змін в результаті процесу децентралізації.

В цілому ефективність бюджетної політики залежить від її оптимальної реалізації в регіонах. Тому впровадження реформи децентралізації на всіх рівнях управління має стимулювати процес оптимізації об'єднання територіальних громад, забезпечити надходження фінансових ресурсів до місцевих бюджетів з перерозподілом основних бюджетоутворюючих податків на користь місцевих громад, сприяти збільшенню частки місцевих податків в структурі доходів місцевих бюджетів та покращенню адміністрування нововведених податків, удосконалити розподіл бюджетних повноважень між органами місцевої та державної влади і забезпечити прозорість та відповідальність цих органів в управлінні бюджетними коштами.

Список використаних джерел:

1. Возняк Г.В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти / Г.В. Возняк // Проблеми економіки. – 2015. – №2. – С. 253-257
2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/monitoring2018_01_ua#main-info
3. Олена Сас. Децентралізація під мікроскопом: аналіз плюсів та мінусів для об'єднаних громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.despro.org.ua/upload/medialibrary/Reform1_14.04.2016.pdf
5. Офіційний сайт Децентралізація влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.decentralization.gov.ua/region/item/id/5>
6. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
7. Суть реформи органів місцевого самоврядування (децентралізації) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/.../verstka_decentralizaciya.pdf

*Еліна Мулеса, магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., доцент*

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

За останні роки бюджетна політика в Україні зазнала істотних змін. Незважаючи на те, що корективи вносилися навіть у визначення цілей та пріоритетів бюджетної політики, стабільністю та послідовністю при цьому вона так і не відзначається. Це стало основою її різноспрямованого впливу на формування як бюджетних відносин в Україні загалом, так і фінансових основ місцевого самоврядування зокрема.

З переходом України на вектор децентралізації у 2014 році особливої актуальності набуло питання пошуку нової бюджетної політики розвитку економіки на місцях, яка б дозволяла врахувати існуючі ризики адміністративно-фінансової реформи (з огляду на світовий та вітчизняний досвід) та ефективно використати її перспективи з метою досягнення сталого соціально-економічного зростання.

Виходячи з цього, під впливом теорій місцевого розвитку та теорій фінансової децентралізації (рис. 1) сформувалася бюджетна політика розвитку територіальних громад (далі ТГ), ключовим пріоритетом якої стало зміцнення їх фінансової спроможності, а точніше:

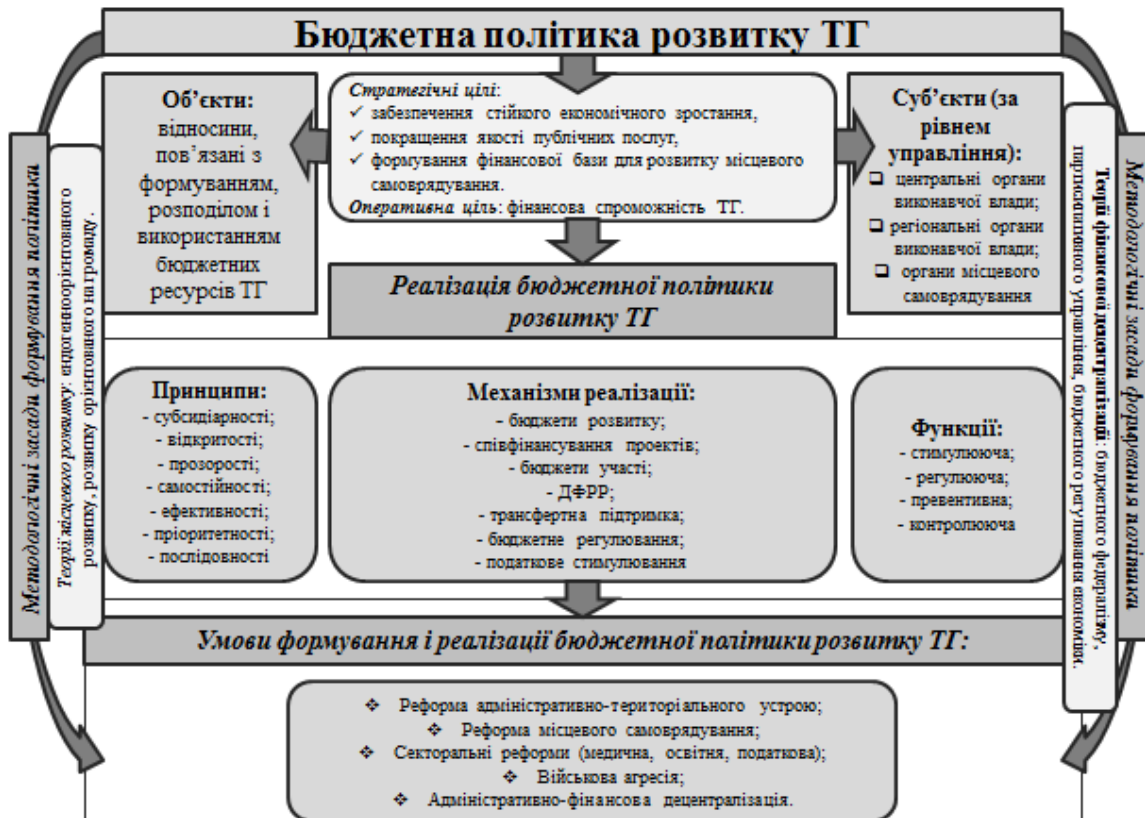
- ✓ формування збалансованих місцевих бюджетів ТГ;
- ✓ нарощення власного фінансового потенціалу ТГ;
- ✓ підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів;
- ✓ формування ресурсів розвитку.

В загальному розумінні бюджетною політикою розвитку ТГ є сукупність заходів, стратегічною метою яких є забезпечення стійкого економічного зростання, покращення якості публічних послуг та формування достатньої фінансової бази для розвитку місцевого самоврядування [1] за принципами субсидіарності, відкритості, прозорості, самостійності, ефективності, пріоритетності та послідовності (рис. 1).

Основні характеристики бюджетної політики розвитку ТГ представлені на рис. 1.

Варто відмітити, що в контексті бюджетної політики, говорячи про спроможність територіальної громади, йдеться про значно ширше її трактування, аніж у діючій Методиці формування спроможних ТГ [4], згідно якої спроможними є ті громади, які «...здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг..., з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці». Враховуючи особливості функціонування територіальної громади як суб'єкта економічних та управлінських відносин на локальному рівні, вважаємо, що фінансову спроможність територіальної громади доцільно розглядати як її здатність до акумулювання та ефективного використання наявних фінансових ресурсів, визначення та задіяння їх резервів для забезпечення реалізації поточних потреб, розвитку території та конкурентоздатності громади у коротко- та довгостроковій перспективі.

Рис. 1. Концептуальна модель бюджетної політики розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади

* сформовано автором на основі джерел [1,2]

Зважаючи на комплексність бюджетної політики розвитку ТГ (рис. 1) та її інтегрованість у загальну систему суспільних відносин в країні, важливо наголосити на сукупності об'єктивних і суб'єктивних умов її формування і реалізації. До основних із них слід віднести [2]:

- стан реалізації адміністративно-територіальної реформи, а точніше її незавершеність, що не дозволяє повноцінно виконувати механізми бюджетної децентралізації;
- відсутність чіткого розподілу функцій та відповідальності в процесі імплементації секторальних реформ (медичної, освітньої, податкової);
- військова агресія на сході країни (відволікання вагомої частини ресурсу бюджету держави на оборону, зростання розміру соціальних виплат, незалученість окупованих територій до продукування ВВП і доходів бюджету тощо);
- політична воля до проведення реальної децентралізації (важливо не допустити імітації реформ і досягнути чітко поставлених цілей).

В процесі практичного втілення даної бюджетної політики потрібно чітко розуміти переваги та ризики, які вона несе в процесі реалізації (рис. 2), а також визначати необхідний та достатній рівень її впровадження.

Рис. 2. Переваги та ризики бюджетної політики розвитку ТГ

* сформовано автором на основі джерел [2,3]

Підсумовуючи вище викладений матеріал, варто відмітити, що бюджетна децентралізація є складним і апріорі неоднозначним процесом розвитку соціально-економічної системи країни, а відтак потребує побудови виваженої політики розвитку з урахуванням всіх переваг та ризиків, а також особливостей кожної окремої громади, адже саме ефективно структурована система управління на місцях є запорукою успішного функціонування економіки всієї держави.

Список використаних джерел:

1. Заїчко І.В. Роль бюджетної політики у забезпеченні фінансової незалежності територіальних громад / І.В. Заїчко / Наукові праці НДФІ. Бюджетна політика. – Вип. 1 (68). – 2017.
2. Кравців В.С. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/p20170701.pdf>
3. Петрушка О.В. Проблеми та перспективи розвитку бюджетної політики місцевими органами влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>
4. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад. Кабінет Міністрів України: Постанова, Методика від 08.04.2015 № 214.

Тетяна Палійчук

*ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна
Науковий керівник: Кудряшов В.П., д.е.н., професор*

ОСНОВИ РОЗПОДІЛУ ФІСКАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ І ПОДАТКОВИХ ДОХОДІВ МІЖ РІЗНИМИ РІВНЯМИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

Процес впровадження фіскальної децентралізації включає перерозподіл дохідних джерел та повноважень між рівнями бюджетної системи і передбачає закріплення за місцевим самоврядуванням переліку власних доходів, достатніх для належного і якісного виконання встановлених для відповідного рівня управління завдань і функцій, право самостійно встановлювати розміри ставок податкових надходжень та у разі необхідності додаткових податків та зборів.

Теоретично розподіл податків між рівнями державної влади може слідувати принципам децентралізації видаткових зобов'язань, відповідно до яких розподільна

функція регіональних і місцевих органів влади повинна полягати головним чином у наданні державних послуг безпосередньо населенню адміністративно-територіальної одиниці.

Слід зазначити, що рішення проблеми розподілу податкових доходів не зводиться до повного закріплення конкретних податків за субнаціональним чи загальнодержавним рівнем влади, а за результатом її рішення є спектр різних схем закріплення податкових доходів і фіскальних повноважень.

Податкові доходи субнаціональних бюджетів можуть приймати різні форми: власні доходи, які повністю зараховуються до бюджету відповідного органу влади, що має право визначати ставку податку, а в певних випадках також впливати на порядок розрахунку податкової бази, і «пересічні» податки, база яких визначена загальнодержавним законодавством для всієї території країни, а субнаціональні органи влади мають право самостійно встановлювати ставки податку.

Ефективний розподіл фіскальних повноважень і податкових доходів між різними рівнями бюджетної системи передбачає врахування певних критеріїв, сформованих в сучасній теорії і практиці фіскальної децентралізації, а саме зокрема [1-3]:

- стабільність – чим більше податкові надходження залежать від економічної кон'юнктури, тим вище повинен бути рівень бюджетної системи, за яким закріплюються це податкове джерело і повноваження щодо його регулювання;
- економічна ефективність – за кожним рівнем бюджетної системи повинні закріплюватися податки, об'єкт (база) яких найбільшою мірою залежить від економічної політики певного рівня влади;
- бюджетна відповідальність – збори, що представляють собою платежі за бюджетні послуги, повинні надходити до бюджету органів влади, які надають відповідні послуги;
- мобільність податкової бази – чим вище мобільність податкової бази, тим на більш високому рівні бюджетної системи вона повинна оподатковуватися, і навпаки;
- рівномірність розміщення податкової бази – чим вище нерівномірність (дисперсність) розміщення податкової бази, тим на більш високому рівні вона повинна оподатковуватися, і навпаки;
- соціальна справедливність – податки, що носять перерозподільчий характер, повинні бути закріплені за центральним рівнем влади.

Пропонуємо для підвищення ефективності процесу перерозподілу дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів, децентралізації управління бюджетними коштами такі рекомендації: визначити достатню податкову базу, що дозволить забезпечити виконання органами місцевого самоврядування власних повноважень з урахуванням об'єктивних критеріїв фінансування державою делегованих повноважень; оптимально розподілити повноваження між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіальної системи; конкретизувати видаткові повноваження місцевих бюджетів у галузях бюджетної сфери; удосконалити систему залучення громадськості до розробки управлінських рішень і контролю над їх реалізацією.

Список використаних джерел:

5. Musgrave, R. A. (1983): Who Should Tax, Where, and What? In Tax Assignment in Federal Countries, ed. by Charles E. McLure, Jr. (Canberra: Centre for Research on Federal Financial Relations, Australian National University).

6. Thiessen U. Fiscal Decentralization And Economic Growth in High Income OECD Countries. Fiscal Studies, 2003, № 24 (3), pp. 237-274.
7. Sambit Bhattacharyya, Louis Conradie, Rabah Arezki (2016): Resource Discovery and the Politics of Fiscal Decentralization. CSAE Working Paper WPS. No. 5, 40 p.

*Yurii Radionov, Cand. of Econ. Sc, The Head of the International Standards Adaptation and Implementation, Monitoring and Analysis in the Sphere of State's Financial Control Department
The Accounting Chamber of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

THE BUDGET PROCESS AS AN IMPORTANT FACTOR IN ENSURING THE EFFECTIVE USE OF BUDGET EXPENDITURES

At the current stage of socio-economic development of Ukraine, it is very important to create conditions under which budget expenditures will be used effectively and thereby ensure economic growth. In this context, the budget process plays an important role, since it, by virtue of its specificity, fulfills a number of tasks that face society at every stage of its evolution. The budget process stimulates economic growth, stabilizes macrofinancial indicators, it is carried out in accordance with the principles: annual budget preparation, sequence of actions, distribution of powers among the participants of the budget process, specialization of budget indicators, accuracy of facts and their visibility, rational and efficient use of budget funds

The Budget Code of Ukraine defines the term "budget process" (Article 2), in particular, it specifies that the process of drafting, reviewing, approving, implementing budgets, reporting on their implementation, and controlling compliance with budget legislation is regulated by the budget law [1]. It is believed that this definition is not satisfactory, since it does not foresee the stage of drafting and approval of reports on budget execution, which provides feedback on budget activities and implementation of principles of transparency, transparency and efficiency [2, p.39].

In our opinion, the budget process is a legislative co-ordination of the actions of various branches of power in drafting, reviewing, approving the budget, reporting on its implementation with a view to realization of perspective goals of budget policy, and solving urgent problems of socio-economic development of the state. Analysis of shortcomings, assessment of achieved results and constant monitoring of participants' activities at each stage of the budget formation and execution process.

If one of the stages of the budget process is performed ineffectively, for example, groundless spending planning is implemented, then the final result will be ineffective.

In the current conditions of development, Ukrainian society requires a proper level of socio-economic development, welfare improvement, so the budget process should only be effective. Effective budget process enables to perform the tasks set qualitatively and in accordance with the established time limits. Ensuring an efficient budget process can only be provided by skilled professionals who have special knowledge, skills, managerial skills and experience.

An effective budget process is, first of all, a qualitative performance of the functions entrusted to the participants in the budget process. The timely adoption of management decisions that do not allow the dispersal of budgetary funds, but rather ensure the

concentration of budgetary resources in the priority areas of economic and social development of the state.

The reason for the low efficiency of the budget process in Ukraine is institutional deformations that characterize the budget sphere as institutional-unbalanced [3, p.9]. We believe that the well-formed institutional structure of the budget process is a guarantee of its reliability and success.

The budget process will be effective only when all its participants will strive to achieve high socio-economic development indicators, when all activities of the participants in the budget process will be clearly regulated and there will be no gaps in the legislation. The actions of each participant will be analyzed and this activity or inactivity will receive an appropriate expert evaluation and strict decisions will be made, including staffing.

The conclusions of the analysis of the implementation of budget programs should be taken into account in the long-term plans of socio-economic development and new strategic directions of budget policy. The main directions of the budget policy should be clear and understandable, do not contain duplicate formulations, take into account mistakes of previous years. The economic directions and measures planned to be implemented in the next budget period should be steadily implemented, guided by the goal and achievement of high performance indicators.

In our opinion, medium-term planning combined with the program-targeted method is the methodological tool that strengthens actions towards ensuring efficient management of budgetary expenditures.

The criterion for the effectiveness of the budget process is its effectiveness, in particular, as it applies in the budget system, those or other methods, instruments, other mechanisms of budgetary regulation, which increase the efficiency and provide the highest rates in the economy and social sphere. The introduction of bidding procedures for funds managers, in particular for receiving budget funds, will substantially change the current chaotic state and channel it into a more predictable direction.

List of references:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page13>
2. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України. [текст] / За заг. ред. Латковської Т.А. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 176с.
3. Бугай Т.В. Інституційне забезпечення бюджетного процесу в Україні //Автореф. дисерт. на здоб. ступ.к.е.н. /спеціальність 08.00.08 гроші, фінанси і кредит. Чернігів – 2014. 20с.

Сергій Собчук, к.е.н., асистент

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Важливим напрямом реалізації бюджетної політики наразі є удосконалення механізму проведення стратегічного планування та прогнозування показників соціального та економічного розвитку країни та її регіонів, що ґрунтується на розробці середньо- та довгострокових бюджетних програм при врахуванні різноманітних сценаріїв щодо повторного спаду економічної кон'юнктури, формуванні умов та стимулів для розвитку інноваційної економіки, підвищення

показників якості людського капіталу.

Динаміка суспільного розвитку обумовлює необхідність посилення дієвості бюджетної політики економічного розвитку, виділення достатнього обсягу коштів для фінансування галузей економічної та соціальної галузей економіки, удосконалення її інституційної інфраструктури. Вагомим завданням є підвищення якості планування індикативних значень результативних показників бюджетних програм, що потребує подальшого удосконалення системи бюджетного планування та прогнозування. Необхідним та актуальним є посилення рівня інституційної спроможності державних органів влади, місцевого самоврядування щодо подальшої імплементації державно-приватного партнерства в економічну діяльність, розвитку методологічних засад надання державної підтримки пріоритетним напрямкам бюджетного регулювання економічного розвитку. Важливим є подальше зміцнення ролі бюджетної складової в забезпеченні процесів економічного зростання.

Враховуючи важливість вирішення завдань бюджетного регулювання, забезпечення єдності економічної та фінансової політики, розробка пріоритетів бюджетної політики має ґрунтуватися на стратегічних завданнях сталого розвитку. Основна мета бюджетної політики – інтеграція бюджетного планування в процес формування і реалізації довгострокової стратегії суспільного розвитку країни, через запровадження принципів програмно-цільового планування і перехід до програмного бюджету [2, с. 67].

Використання програмно-цільового методу планування в системі управління соціальним та економічним розвитком країни являється базою для формування новітньої організації здійснення бюджетного процесу, запровадження дієвих принципів та методів бюджетування, покращення самостійності та зростання відповідальності всіх органів влади, підвищення ефективності здійснення державного управління. Управління соціальним та економічним розвитком країни при використанні механізму програмно-цільового планування дасть змогу покращити єдність бюджетної та соціальної політики. Програмно-цільовий метод планування передбачає забезпечення прозорості здійснення процесу реалізації програм суспільного розвитку, підвищення контролю за показниками виконання всіх бюджетних програм, проведення оцінки функціонування замовників та виконавців програм відносно реалізації поставлених цілей та завдань, й проведення аналізу основних причин їх невиконання, впорядкування та покращення функціонування діяльності головного розпорядника бюджетних ресурсів відносно розробки та реалізації бюджетних програм через досить чітке розмежування відповідальності за здійснення кожної із них між головним розпорядником та представленими виконавцями, підвищення відповідальності такого розпорядника за дотримання реалістичності показників бюджетних програм щодо нормативно сформованої мети та їх фінансового забезпечення.

В умовах трансформаційних перетворень, доцільним є запровадження довгострокового прогнозування фінансово-економічних показників, викликане необхідністю оцінки впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на бюджетну стійкість з урахуванням циклічності економічного розвитку. Однією з головних цілей довгострокового бюджетного прогнозування є узгодження бюджетної політики з завданнями якісного економічного зростання, підвищення рівня добробуту населення, результативності соціально-економічних реформ в умовах обмеженості бюджетних

ресурсів. Крім того, реалізація прогнозування показників бюджетної стійкості на довгострокову перспективу підвищить обґрунтованість прийняття бюджету із дефіцитом, ефективність бюджетних видатків, у тому числі за рахунок кореляції росту видаткової частини бюджету з динамікою сукупності макроекономічних показників розвитку. Можливим є запровадження інтегрованого показника впливу на бюджетну стійкість з урахуванням потенційних ризиків на довгострокову перспективу [1, с. 221].

Надання бюджетній політиці характеру проактивної стратегії, що реалізується у принципах економічного прагматизму, потребує концентрації державного фінансового регулювання на відновлення активної ролі бюджетної політики в стимулюванні економічного зростання та стратегічно орієнтованого розвитку суспільства; активну реалізацію інвестиційного потенціалу державних фінансів, створення сприятливих умов для інвестиційно орієнтованої моделі розвитку; відновлення активної ролі податкової політики щодо економічного розвитку, надання їй сприятливого для економічного зростання характеру, встановлення соціально справедливого оподаткування; концентрація ресурсів держави на розбудові економічного середовища, направлено на розвиток підприємництва та конкуренції. Визначальним у цьому напрямі має бути підвищення ефективності видатків, що відбуватиметься на основі визначення їх пріоритетності та оцінки ступеня досягнення очікуваних результатів.

Список використаних джерел:

1. Пасічний М. Д. Бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку країни в період посткризового відновлення / М. Д. Пасічний // Бізнес Інформ. - 2012. - № 5. - С. 219-223.
2. Чугунов І. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014.- № 5. - С.64-77.

Катерина Сочка, ст. викладач

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Туристично-рекреаційну сферу визначено однією з пріоритетних у розвитку Закарпатської області на загальнодержавному та місцевому рівнях. Останнє десятиріччя у регіоні формується розгалужена мережа закладів туристично-рекреаційної сфери (санаторно-лікувальні заклади, готельні комплекси, туристичні бази, бази відпочинку, сільський туризм) спрямовані на задоволення різноманітних потреб осіб. У 2016 році в Закарпатській області здійснювали діяльність 256 колективних засобів розміщування, з яких 179 (або 69,9%) є домогосподарствами, а 77 (або 30,1%) – юридичними особами, що підтверджує кількісне домінування мікропідприємництва у забезпеченні послуг туристично-рекреаційної сфери регіону. За кількістю колективних засобів розміщування – фізичних осіб Закарпатська область займає третє місце в Україні після Одеської (332 од.) та Запорізької (208 од.) областей [2].

Динамічно зростаючий сектор мікропідприємництва сфери більш гнучко реагує на потреби ринкового середовища, володіє можливостями для проведення швидких змін у своїй діяльності, вимагає менших організаційних та фінансових зусиль для

модернізації, краще адаптується до сучасних управлінських і технологічних стандартів, безпосередньо наближений до споживачів послуг та обізнаний з їх вимогами та побажаннями.

Одним з важливих аспектів стимулювання розвитку туристично-рекреаційної сфери є фінансово-кредитний механізм, який може практично втілюватися на державному, регіональному та місцевому рівнях. Він включає конкретні фінансові форми, методи та важелі, за допомогою яких формуються, розподіляються та використовуються фінансові ресурси суб'єктів підприємництва та органів влади, здійснюється вплив на соціально-економічний розвиток.

Вплив фінансово-кредитного механізму на галузеві аспекти соціально-економічного розвитку, в т.ч. туристично-рекреаційної галузі, має кількісний та якісний виміри. Одним з важливих інструментів стимулювання туристично-рекреаційної сфери в рамках фінансово-кредитного механізму є бюджетне стимулювання, що передбачає виділення бюджетних ресурсів на певних (безоплатних або більш привабливих за ринкові) умовах. Слід наголосити, що тепер використовуються різні форми фінансування видатків бюджету [1] – кошторисне фінансування, фінансування інвестицій, субсидування та бюджетне кредитування, однак за нинішньої ситуації такі можливості диверсифікації джерел фінансування потреб туристично-рекреаційної сфери обмежені. Найбільш поширеним інструментом бюджетного стимулювання туристично-рекреаційної сфери є розроблення та фінансування цільових програм розвитку, в яких може бути передбачено виконання стратегічних та оперативних заходів. Державні цільові програми забезпечують прямий взаємозв'язок між розподілом бюджетних ресурсів і результатами їх використання відповідно до визначених пріоритетів державної та регіональної політики, забезпечують необхідну концентрацію економічних, фінансових, людських та інших ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку держави або регіону. Інші інструменти бюджетного стимулювання використовуються в регіоні обмежено через нестачу вільних бюджетних ресурсів, необхідність оформлення додаткових умов або угод.

Сьогодні за рахунок бюджетних коштів неможливо забезпечити реалізацію завдань соціально-економічного розвитку окремих територій, у т.ч. і туристично-рекреаційної сфери. Тому важливим завданням є поступове впровадження механізмів кооперації державного сектору з приватним та суспільним для досягнення визначених пріоритетів, у т.ч. з адаптацією працюючих у розвинутих країнах механізмів.

Важливим елементом фінансового регулювання з точки зору суб'єктів туристично-рекреаційної діяльності є податкове стимулювання сфери. Оскільки загальні правила оподаткування визначаються на загальнодержавному рівні [3], то регіональні та місцеві органи все ще мають обмежені повноваження щодо податкового регулювання діяльності туристично-рекреаційної сфери – власне, тільки у питаннях визначення ставок та надання пільг щодо окремих місцевих податків та зборів.

Зважаючи на відсутність інших дієвих механізмів державної підтримки діяльності суб'єктів мікро- та малого бізнесу туристично-рекреаційної сфери, а також необхідність для власників сплачувати єдиний соціальний внесок (ЄСВ) за кожного працівника, щорічні неодноразові законодавчі збільшення мінімальної заробітної плати в сьогоднішніх соціально-економічних умовах обмежують прагнення бізнесу

до офіційного зростання кількості найманих працівників, сприяють розвитку нелегальної зайнятості та тіньового сектору сфери.

В теперішніх складних соціально-економічних умовах для стимулювання регіонального розвитку важливо формувати розгалужений фінансово-економічний механізм безпосереднього та опосередкованого сприяння розвитку підприємництва в туристично-рекреаційній сфері, що поєднує елементи державного (бюджетного, податкового характеру), кредитного, міжнародного та приватного інструментарію такої підтримки.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Колективні засоби розміщування в Україні у 2016 році: Статистичний бюлетень. [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Податковий кодекс України. [Електронний ресурс]. № 2755-17. (В редакції від 03.12.2017). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>

*Карина Тумасян, Олена Карпушкіна, студентки 4 курсу
ДВНЗ «Університет митної справи та фінансів», м. Дніпро, Україна
Науковий керівник: Роменська К.М., к.е.н., доцент*

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розвиток освітньої галузі є загальнонаціональним пріоритетом, адже від освіти залежить майбутнє нашої держави. Саме тому важливим на сьогодні є обсяг видатків на освіту та науку, що закладаються у бюджетах, їх призначення та спосіб розподілу.

Необхідність проведення децентралізації управління видатками бюджету на освіту зумовлена насамперед низькою ефективністю витрачання бюджетних коштів, надмірною централізацією та бюрократизацією управління, відсутністю чіткого розподілу повноважень і відповідальності між органами управління різних рівнів, формальним і несистемним залученням громадськості до управління тощо [7]. Децентралізація освіти – це передача повноважень і відповідальності за управління освітою та фінансування освіти демократично обраним органам місцевого самоврядування і школам [3].

Проблеми фінансування освіти полягають у неефективному використанні бюджетних коштів; фінансуванні не самої освіти, а закладів освіти; неефективній структурі видатків бюджету тощо. Оскільки фінансування освіти в Україні здійснюється за рахунок бюджетних коштів, то визначити бюджетну децентралізацію освіти можна не лише фінансовою самостійністю, але й чітким визначенням видаткових повноважень місцевих органів влади із закріпленням відповідальності за надання конкретних видів послуг та усуненням дублювання повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування [7].

У 2018 р. освітня субвенція зросте з 52 до 61 млрд, тобто на 16 %. Саме з неї виділяються кошти на заробітну плату педагогічним працівникам у школах (утримання технічних працівників, плата за комунальні послуги та інші видатки на утримання шкіл, як і минулого року, будуть фінансуватись із місцевих бюджетів). Уряд планує підняти зарплати вчителів на 25% і посунути їх на ще один щабель угору

по тарифній сітці. Окрема субвенція у розмірі 504 млн грн виділяється на навчання дітей з особливими потребами [5]. У 2018 р. освіта є одним з найважливіших соціальних видатків. Видатки зведеного бюджету на освіту у 2018 р. буде становити 219,1 млрд.грн, що на 19,21% більше ніж у 2017 р. [1].

Згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 р.» в додатку № 6 затверджено міжбюджетні трансферти (базова та реверсна дотації, освітня та медична субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам) на 2018 р. [6]. Обсяг освітньої субвенції з державного бюджету до місцевих бюджетів міст: Вінниці, Дніпра, Запоріжжя, Кривого Рогу, Львова та Миколаєва є вище середнього значення в Україні (рис.1). Максимальна сума грошової допомоги до місцевого бюджету із державного бюджету надходить у 2018 році до м. Дніпра - 871 451,70 тис. грн, а мінімальна сума до м. Авдіївка –14 261,4 тис. грн.

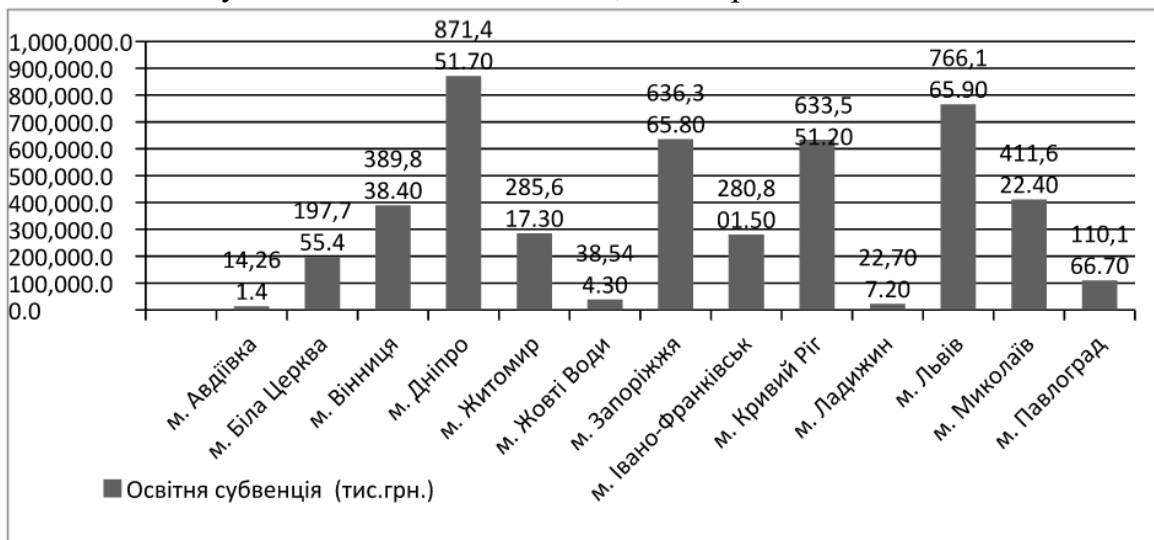

Рис. 1. Планові обсяги освітньої субвенції на 2018 р., тис. грн [4]

З метою вирішення проблеми розподілу видатків бюджету на освіту в контексті децентралізації потрібно не тільки проводити ряд реформ, але й враховувати особливості та демографічні обставини кожного регіону, інтереси територіальних громад. Важливим завданням децентралізації бюджетної системи України має стати забезпечення високої якості надання освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Бюджет 2018/ Освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://budget2018.info/osvita.html>
3. Бюджетний Кодекс України: Закон України//Голос України. – 2010. – 4 серпня. – №143(4893).
4. Мета децентралізації в сфері освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/582>
5. Міжбюджетні трансферти (базова та реверсна дотації, освітня та медична субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам) на 2018 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/file/text/59/f471810n191.zip>
6. Обладнання для Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/8625>
7. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 07.12.2017 р. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 3-4, ст.26) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2246-19/page>
8. Проблеми бюджетного забезпечення освіти в контексті децентралізації управління / Л. Я. Беновська// Регіональна економіка: науково-практичний журнал . - 2016. - № 1. - С. 122

СЕКЦІЯ 2 ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ В УМОВАХ ДИСБАЛАНСІВ

*Аліна Безрукова, студентка 3 курсу
Харківський інститут фінансів КНТЕУ, м. Харків, Україна
Науковий керівник: Білоусова С.В., ст. викладач*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

З розвитком технологій, почала розвиватися цифрова валюта, яка стала новинкою для валютного ринку. Віртуальні валюти є зручним, дешевим і технологічним способом здійснення платежів і тому нині мільйони людей у всьому світі використовують віртуальні валюти (криптовалюти) як засіб платежу.

«Віртуальна валюта» — засіб обміну, що діє як валюта в деяких сферах, але не має всіх атрибутів реальної валюти. Зокрема, віртуальна валюта не має статусу законного засобу платежу в жодній юрисдикції. Віртуальна валюта вважається «конвертованою», якщо вона має еквівалент в реальній валюті, або діє як замітник реальної валюти.[4]

Віртуальна валюта - фінансова інновація, що сприятиме розвитку платіжних систем.[5]

Віртуальна валюта - це цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровій формі і яке функціонує як засіб обміну, але без законного статусу в жодній юрисдикції.[1]

Віртуальна валюта - тип нерегульованих цифрових грошей, які випускаються і, як правило, контролюються їх розробниками та використовуються серед членів певного віртуального співтовариства.[3]

Виконуючи функції обслуговування переміщення фінансових коштів, віртуальні валюти виступають як інструмент здійснення трансакцій, розрахунково-платіжних та обмінних операцій в каналах руху національних грошей і світових валют. Метою існування віртуальних валют є створення децентралізованої монетарної системи, яка не регулюється банками і не буде підконтрольною жодному центральному банку світу. У зв'язку з відносно недавньою появою віртуальних валют і швидкістю їх розвитку, можна вважати, що ця тема є досить новою і мало дослідженою у контексті аналізу ринку віртуальних валют з врахуванням світового масштабу, тенденцій їх розвитку та можливих загроз для фінансової стабільності, а також ролі віртуальних валют в інформаційній економіці.

Криптовалюта офіційна в багатьох країнах світу, в таких як: Україна, Нідерланди, де було створено «місто bitcoin», де визначена найвища концентрація компаній, що надають товари та послуги за bitcoin.[2] Тут можна не тільки сплатити юридичні послуги, а й підстригтися, купити гамбургер або новий костюм, надіслати листа, полагодити побутову техніку або зняти номер в готелі. Міністерство фінансів Німеччини офіційно визнало bitcoin (BTC) фінансовим інструментом та внесла відповідні зміни у Банківський кодекс. У США bitcoin розглядаються як один із засобів платежів в електронній комерції. Так, наприклад, найбільший американський інтернет-магазин побутової техніки Overstock.com давно функціонує за рахунок

bitcoin. На Кіпрі один із університетів приймає цифрову валюту як спосіб оплати за навчання (Forum Bitcoin...). В столиці Австрії Відні відкрився перший в світі bitcoin банк. Цей банк повинен зробити купівлю і продаж bitcoin простішим та безпечнішим. У банку встановлено спеціальні банкомати, які дозволяють обмінювати bitcoin на євро і навпаки. Клієнти банку також можуть отримати цікаву для них інформацію про віртуальні валюти. Проект став досить успішним, і після нього bitcoin банкомати стали з'являтися і в інших місцях. В Японії був прийнятий закон, за яким з квітня цього року bitcoin та інші криптовалюти прирівнюються за статусом до фіатних грошей та стають законним платіжним засобом. Японія стала першою країною у світі, яка це зробила. Але такі держави як: Франція, так само як і Україна, рекомендувала утриматися від використання bitcoin, Фінляндія розглядає bitcoin не як «валюту», а як «сировинний товар», Естонія відмовляється працювати з bitcoin, як і найбільший скандинавський SEB Bank. Еквадор, Киргизія, використання bitcoin взагалі було заборонено. У Китаї їх використання заборонено для фінансових інституцій.

Визначимо переваги та недоліки криптовалюти, зробимо висновки чи потрібно в Україні запроваджувати її та шляхи її запровадження:

До переваг віртуальної валюти належать:

1. За допомогою BTC відбувається купівля-продаж товарів, послуг, здійснюється виплата дивідендів.

2. Швидкий, дешевий та простий спосіб здійснення платежів з однієї частини світу в іншу.

3. Неможливість необґрунтованого зростання грошової маси через встановлення фіксованої величини BTC алгоритмічним способом, тому віртуальна валюта не схильна до ризику інфляції.

4. Це є децентралізована валюта, що не має законом визначеного емісійного центру, тому валютний курс не може бути ніким продиктований і встановлюється відповідно до умов і факторів впливу на нього з боку ринку власне цієї валюти.

До недоліків віртуальної валюти належить:

1. Технічна складність використання. Працювати з віртуальними валютами можна лише там, де їх приймають, та є для цього технічна можливість, тобто наявності доступу до інтернету, встановлених двох комп'ютерних програм та відповідного рівня фахівців, але є можливість покращити якість інтернету та зробити відкритий доступ, що значно вплине на провадження віртуальної валюти.

2. Правова неврегульованість, що унеможливує оподаткування операцій з BTC та іншими віртуальними валютами, шляхом вирішення цієї проблеми є видання певних законодавчих актів. [3]

3. Можливість розгортання спекулятивних та шахрайських операцій через створення фінансової піраміди, отримання відсотків і гри на різницях валютних курсів, якщо вжити заходи щодо перевірки та допуску на ринок тільки перевірених користувачів.

4. Ненадійний об'єкт для інвестування через великі і раптові коливання курсу [4, с. 39–41]

Отже, з одного боку впровадження криптовалюти в Україні, значно облегшило операції з грошима, тим паче, що крипто валюту запровадили могутні країни. Але певні недоліки, можуть зумовити неврегульованість економіки, такими є: Анонімність, розвиток шахрайства. Також існують певні ризики, через швидкі коливання курсу.

Список використаних джерел:

1. Brett King. Bank 3.0. Why Banking Is No Longer Somewhere You Go But Something You Do. 2014. — 520 p.
2. Косарев В. Е. Вибухонебезпечна валюта біткоіни // Банківська справа. - 2014. - № 4. - С. 39-41.
3. Лобачова Є. М., Родіонова В. Г. Інновації в системі електронних платежів. Гуманітарний вісник, 2014 року, вип. 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://hmbul.bmstu.ru/catalog/econom/hidden/160.html>.
4. Саміт з розвитку інформаційного суспільства // WSIS. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sb.litera-ml.ru>.
5. Скіннер Кріс. Майбутнє банкінгу. Світові тенденції в галузі / Переклад з англійської. - Мінськ: «Гревцов Паблішер». - 2015.
6. Хиппонен М. кібернебезпечних: як захистити інновації від злочинності // Матеріали форуму «Відкриті інновації» 1-5 листопада 2013 р РБК daily, 2016, № 204 (1737), с. 9. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rbcdaily.ru>

Віра Варцаба, д.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

МАКРОРІВНЕВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Аналіз фінансової стійкості банків, насамперед, вимагає розуміння її сутності та змісту. Фінансову стійкість прийнято трактувати як якісну характеристику фінансового стану банку, що визначається достатністю, збалансованістю та оптимальним співвідношенням банківських ресурсів і активів за умови підтримання на достатньому рівні ліквідності, платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків. Рівень фінансової стійкості банків визначається через такі основні характеристики: рівень капіталізації; якість активів; якість зобов'язань; рівень платоспроможності та ліквідності; рівень прибутковості; якість управління капіталом, активами та зобов'язаннями; рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними [2; 3].

У період загострення соціально-економічних та фінансових криз однією з ключових цілей виступає забезпечення фінансової стабільності та надійності банків. У цьому аспекті актуалізується проблема макроекономічного підходу та ролі центрального банку щодо моніторингу фінансової стійкості банків. Починаючи з грудня 2006 року, Національний банк України впровадив у банківську практику моніторинг фінансової стабільності шляхом використання індикаторів фінансової стійкості, розроблених Міжнародним валютним фондом. Запропонована система індикаторів містить агреговані дані щодо діяльності депозитних установ, що дозволяє визначити місце банків в економічній системі країни та вплив макроекономічної ситуації на їх фінансовий стан [1].

Індикатори фінансової стійкості – це показники поточного фінансового стану і стійкості фінансових установ країни та їхніх контрагентів щодо достатності капіталу, якості активів, прибутку та рентабельності, ліквідності та чутливості до ринкового ризику. Міжнародний валютний фонд передбачає компіляцію та поширення країнами 40 індикаторів фінансової стійкості [5].

Відповідно до методології МВФ, Національним банком України розраховуються значення 12 основних та 12 рекомендованих індикаторів фінансової стабільності банківського сектору, показники яких за період 2013–2017 рр. наведено у табл. 2.

Таблиця 1

**Індикатори фінансової стійкості банків України у 2013–2017 рр.
(станом на кінець періоду)***

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
Основні індикатори фінансової стійкості					
Достатність капіталу					
I1 – Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів	18,26	15,60	20,31	12,69	16,10
I2 – Співвідношення регулятивного капіталу I рівня до зважених за ризиком активів	13,89	11,21	8,30	8,96	12,12
I3 – Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу	30,65	61,07	129,02	89,37	70,18
Якість активів					
I4 – Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	12,89	18,98	28,03	30,47	54,54
I5 – Співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів (резиденти)	98,72	96,05	94,54	95,92	94,21
Доходи та рентабельність					
I6 – Норма прибутку на активи	0,26	-4,24	-5,54	-12,47	-1,76
I7 – Норма прибутку на капітал	1,72	-31,95	-65,51	-122,17	-15,34
I8 – Співвідношення процентної маржі до валового доходу	58,96	48,46	39,00	46,94	50,20
I9 – Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу	65,95	59,85	54,40	60,91	76,14
Ліквідність					
I10 – Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів (коефіцієнт ліквідності активів)	20,63	26,40	33,00	48,53	53,94
I11 – Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань	89,11	86,14	92,87	92,09	98,37
Чутливість до ринкового ризику					
I12 – Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу	6,94	31,69	136,03	118,88	89,61
Рекомендовані індикатори фінансової стійкості					
I13 – Співвідношення капіталу до активів (достатність капіталу)	15,06	11,23	8,02	9,78	11,90
I14 – Співвідношення великих відкритих позицій до капіталу	172,05	250,04	364,14	308,27	208,31

Продовження Таблиці 1

I15 – Співвідношення кредитів за географічним розподілом до сукупних валових кредитів (якість активів) (внутрішня економіка)	98,72	96,05	94,54	95,92	94,24
I16 – Співвідношення валової позиції похідних фінансових інструментів в активах до капіталу	1,30	2,83	12,55	36,81	35,21
I17 – Співвідношення валової позиції похідних фінансових інструментів у зобов'язаннях до капіталу	0,13	0,27	0,19	0,19	0,07
I18 – Співвідношення доходу від торговельних операцій до валового доходу	3,83	14,26	21,10	8,97	7,00
I19 – Співвідношення витрат на утримання персоналу до непроцентних витрат	41,04	35,48	36,14	34,53	32,11
I20 – Спред між ставками за кредитами та депозитами (базисні пункти)	383	540	772	600	681
I21 – Спред між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками (базисні пункти)	6 490	4 660	2 401	1 384	2 450
I22 – Співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів (крім міжбанківських)	73,34	64,45	71,22	80,51	84,59
I23 – Співвідношення кредитів в іноземній валюті до сукупних валових кредитів	34,72	47,77	57,90	51,35	47,05
I24 – Співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань	43,25	49,27	52,82	55,92	52,81

*Джерело: складено на основі [4]

Аналіз динаміки показників базових і рекомендованих індикаторів фінансової стійкості вітчизняного банківського сектору, наведених у табл. 1, дозволяє Національному банку сформулювати висновки щодо поточного стану банківської системи, виявити відповідні тенденції та діагностувати банківські ризики, що є основою для розроблення пропозиції щодо застосування антикризових інструментів управління банківським сектором.

Заради об'єктивності слід зазначити, що на думку окремих фахівців, незважаючи на наявність певних позитивних оцінок, більшість індикаторів, запропонованих МВФ та поширених у розвинених країнах світу, неспроможні адекватно відображати таку складну і внутрішньо суперечливу категорію як стабільність фінансового сектору в Україні. Це спричинено довільним використанням фінансових показників без урахування конкретних умов розвитку економічних процесів і взаємозв'язків між окремими показниками. Втім, більшість науковців та практиків вважають, що для України активне впровадження індикаторів фінансової стійкості у систему макропруденційного регулювання є реальним кроком до розбудови системи оцінки стійкості вітчизняної фінансової системи.

У цьому контексті варто зазначити, що Національним банком України на регулярній основі проводиться макропруденційний нагляд за діяльністю банків, збір та обробка статистичної інформації щодо функціонування грошово-кредитного ринку. Ця інформація є визначальною у процесі дослідження поточного стану фінансової стійкості банківської системи, її окремих елементів, ризиків діяльності тощо. Окрім того, починаючи із 2008 року НБУ запровадив у практику методику проведення стрес-тестування у вітчизняних банках, у якій визначено основні типи ризиків, що є об'єктом стрес-тестування, а також методи і періодичність його проведення. Слід також відзначити, що в аналітичних публікаціях Національного банку періодично здійснюється аналіз стану реального сектору економіки, платіжного балансу, фондового ринку, інфляційних процесів у країні тощо. Крім цього, щомісяця публікуються аналітичні огляди фінансових ринків і стану банківської системи.

Аналіз зарубіжного досвіду макрорівневого забезпечення фінансової стійкості банківської системи довів ефективність макропруденційного підходу до банківського нагляду, важливою перевагою якого є регулювання банківської системи у безпосередньому зв'язку з іншими секторами економіки країни. Враховуючи національні особливості функціонування фінансово-кредитної системи України, міжнародні експерти пропонують покласти функції макропруденційного нагляду на Національний банк України, який відповідно до чинного законодавства повинен забезпечувати стабільність національних грошей та ефективну діяльність банківської та платіжної системи держави.

Список використаних джерел:

1. Вовчак О. Д. Напрями стабілізації роботи банків в умовах кризових явищ / О. Д. Вовчак, О. М. Крамаренко // Фінансовий простір. – 2014. – № 4 (16). – С. 27-31.
2. Глушко О. В. Фінансова стійкість як категорійне поняття / О. В. Глушко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21. – С. 171-175.
3. Дзюблук О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія / О. В. Дзюблук, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль, 2009. – 316 с.
4. Індикатори фінансової стійкості та довідкові дані [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org>.

Олександр Гавриленко, студент 4 курсу

*Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна*

Науковий керівник: Штепенко К.П., ст. викладач

СУЧАСНИЙ СТАН НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Процеси та тенденції, що супроводжують розвиток світового фінансового ринку, ставлять перед фінансовою системою України кардинально нові завдання і проблеми. Одним із важливих завдань на сучасному етапі є забезпечення внутрішніх передумов для створення стабільного і конкурентоспроможного національного фінансового ринку, який би забезпечував фінансову безпеку держави в умовах глобалізації.

Питанням фінансового ринку та фінансових установ в Україні присвячено праці багатьох вчених, серед яких О.А. Білоус, О.Д. Василик, Я. Комаринський, В.М. Опарін, О.В. Онікієнко, І.О. Школьник та інші.

Фінансова установа - юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку. До небанківських фінансових установ віднесені кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії [1].

Ступінь розвитку ринку фінансових послуг обумовлюються кількістю та якістю небанківських фінансово-кредитних установ, а також різноманітністю фінансових послуг, які вони можуть запропонувати.

В умовах ринкової економіки суттєво зростає роль фінансових відносин різних учасників ринку, оскільки стабільний розвиток товарно-грошових відносин, наявність різноманітних форм власності, формування конкурентного середовища вимагає перерозподілу та ефективного використання фінансових ресурсів.

Кількість небанківських фінансово-кредитних установ у Державному реєстрі фінансових установ в Україні у 2015 – 2017 роках представлено на рисунку 1.

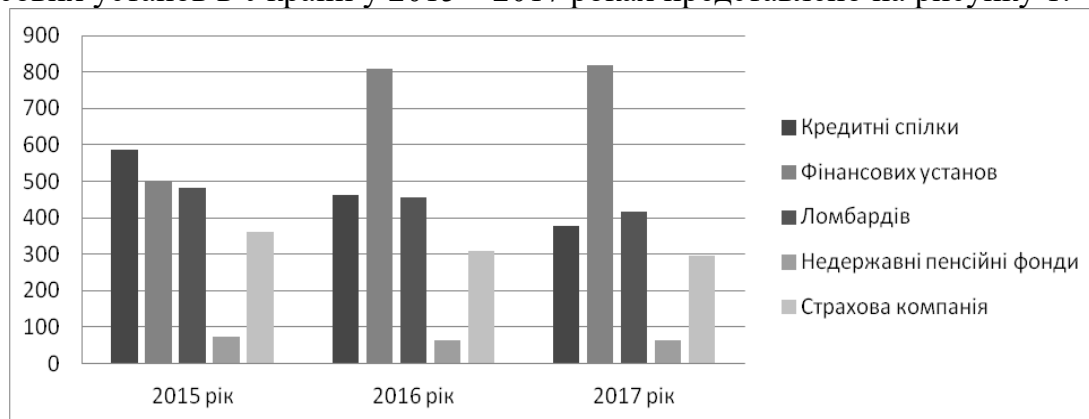
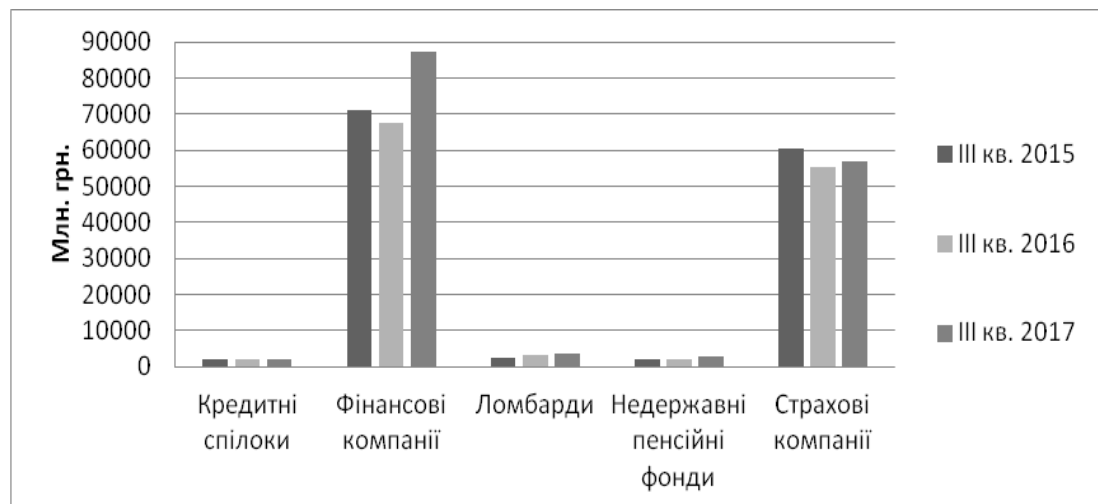

Рис. 1. Кількість небанківських фінансово-кредитних установ за 2015-2017 рр. [2]

Станом на кінець 2017 року за даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку НКЦПФР було відмічено 2176 небанківських фінансово-кредитних установ з яких кредитні спілки 375, ломбарди 410, НПФ 62, страхові компанії 292, фінансові компанії 845 та 192 інших небанківських фінансово-кредитних установ.

Активи небанківських фінансово-кредитних установ році представлені на рисунку 2.

Рис. 2. Загальні активи небанківських фінансово-кредитних установ у 2015-2017 роках[2]

За даними огляду ринків фінансових послуг НКУПФР на кінець III кварталу 2017 року відбувається зростання всіх вище зазначених показників. Найбільше зростання зазнали фінансові та страхові компанії.

Динаміка темпу приросту небанківських фінансово-кредитних установ представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка темпу приросту небанківських фінансово-кредитних установ

Небанківські ФКУ	III кв. 2015	III кв. 2016	III кв. 2017	Темп приросту, %	Темп приросту, %
	Активи млн. грн.	Активи млн. грн.	Активи млн. грн.	2016/2015	2017/2015
Кредитні спілки	2064,3	2032,5	2164,6	-1,54	1,05
Фінансові компанії	71120	67401,4	87109,7	-5,23	1,22
Ломбарди	2218,6	3317,7	3493,9	49,54	1,57
Недержавні пенсійні фонди	1980	2138,7	2908,5	8,02	1,47
Страхові компанії	60 588,9	55 377,2	56 813,8	-8,60	0,94

Отже небанківські фінансово-кредитні установи створюють значну конкуренцію банківським установам і дають можливість доступ до дешевих і якісних фінансованих продуктів і послуг, а також стимулюють розвиток фінансового сектору країни.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://nfp.gov.ua>
3. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2017 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://nfp.gov.ua>
4. Підсумки діяльності кредитних установ за 2017 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://nfp.gov.ua>

*Соломія Гложик, студентка 4 курсу
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Львів, Україна
Науковий керівник: Галайко Н.Р., к.е.н., доцент*

НБУ ТА ПРОБЛЕМА НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Важливо розуміти, що кредитна заборгованість стосовно якої існує сумнів щодо її повернення, є проблемою не тільки комерційних банків. Значні обсяги проблемних банківських активів можуть провокувати розгортання спочатку банківської кризи, а у подальшому – і загальноекономічної.

Незалежно від методів управління кредитними ризиками та якості кредитного портфелю кожний банк у своїй діяльності зіштовхується з так званими "проблемними" кредитами. Останні статистичні данні свідчать про зростання частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банків, що може призвести до неприємних наслідків, зокрема, зменшення прибутковості, збільшення витрат на формування резервів та, навіть, до збитковості банківської установи.

До 2017 року Національний банк виділяв недіючі кредити (негативно класифіковані), до яких відносились кредити, за якими сплата основної суми та відсотків прострочені: 1) на 90 днів або більше; 2) окремі кредити зі простроченням від 30 днів та низьким фінансовим класом позичальника. В основному це були кредити, які класифікувалися в 4 та 5 категорії якості (дві останні з п'яти категорій). Проте, з 2017 року вводиться нове поняття, за допомогою якого характеризується проблемна заборгованість банків, а саме «непрацюючий кредит» (non-performing loans) [1, 229].

Невпинне прирощення показника непрацюючих кредитів (NPL) засвідчило незадовільну якість кредитного портфеля. Поведінка показника непрацюючих кредитів, як правило, досить чітко прив'язана до протікання кредитного циклу.

Розчистка балансів кредиторів і позичальників – це важлива передумова відновлення кредитування.

За тривалий період часу НБУ декілька разів змінював методикау визначення непрацюючих кредитів. Останні зміни методики регламентуються Постановою Правління НБУ №351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями». Згідно неї в Україні запроваджується загальноприйнятий підхід до ідентифікації NPL. Ними визнаються активи (кредити), щодо яких виконується як мінімум одна з двох умов:

- контрагент банку допустив просрочку платежу на понад 90 днів (у випадку банків — 30 днів);
- контрагент не спроможний забезпечити виконання своїх зобов'язань в установленій термін без процедури стягнення застави.

Тенденція до формування NPL в економіці України є відображенням загальних структурних викривлень. Неадекватність оцінки їх величини пов'язана з фундаментальною недокапіталізованістю банківської системи.

Зміна методики визначення пов'язаних кредитів у 2015 році дала можливість побачити, що по банківській системі рівень пов'язаного кредитування сягнув 63,72% у

2015 році, знижуючись до 28,8% у 2016 році. При цьому, по окремих банках фактичний рівень пов'язаних кредитів сягав 90–100% року [2].

За 2014–2016 роки NPL утворювались як внаслідок втрати активів на окупованих територіях, так і внаслідок шахрайських дій з виведення активів та доведення банків до банкрутства.

Активне заохочення банків до покращення кредитних портфелів на основі домовленостей з позичальниками вже розпочато НБУ. Цей процес не потребує додаткової державної інтервенції. Водночас, удосконалення оподаткування процесу визнання поганих боргів та їх списання можна вважати суттєвим стимулом підвищення еластичності роботи кредитного ринку.

Моніторинг і контроль Національного банку як регулятора значно посилюється. Управління аналізом банків провадиться в реальному режимі – кожна операція, що проходить, потрапляє під аналіз. Тому, сьогодні важко уявити, що зараз якась ситуація із виведенням грошей через кредити [3].

Згідно з офіційними даними НБУ, у період з січня по жовтень 2017 року частка непрацюючих кредитів у гривнях помітно зменшилася (з 27,2 % у січні до 23,1 % у жовтні). Проте, також можна спостерігати значне погіршення якості валютних кредитів (з 93,8 % у січні до 95,6 % у жовтні), що спричинене інфляцією [2].

Розв'язання проблеми непрацюючих кредитів потребує втручання з допомогою активації значної кількості інструментів, починаючи від змін в податковому законодавстві, закінчуючи створенням спеціалізованої установи по роботі з проблемними активами. Однак, найбільш важливим є адекватна класифікація NPL задля унеможливлення фіскальної участі в схемах розчистки балансів від кредитів пов'язаним особам.

Список використаних джерел:

1. Ларіонова К. Л., Гоменюк І. В. Формування системи управління проблемними кредитами // Вісник ХНУ. – 2017. – № 5. – С.227-232.
2. Національний Банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
3. Непрацюючі кредити: що не так з банківським сектором в Україні? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://medium.com/@KSE/непрацюючі-кредити-що-не-так-з-банківським-сектором-в-україні-19e80c2cc6e9>

*Ірина Гурко, студентка 1 курсу
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна
Науковий керівник: Павлюк Т.І., к.е.н., доцент*

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ЄВРОСОЮЗУ

В умовах формування ринкових відносин, мінливості політичних, економічних та соціальних факторів в Україні гостро постає питання пошуку надійних джерел забезпечення стабільних темпів економічного зростання. Необхідність стимулювання процесу економічного зростання пов'язана з тим, що саме воно на кожному етапі суспільного розвитку визначає стан не лише господарства країни, а й суспільства загалом, відображає результативність діяльності економіки сьогодні та формує передумови подальшого поступу.

Великий вплив на розвиток національної економіки має монетарна політика, результати реалізації якої позначаються на макроекономічній динаміці через зміну

ділової поведінки економічних суб'єктів. Ефективна стимулювальна монетарна політика здатна надати економіці імпульси для зростання, забезпечити умови для високих й стабільних темпів розширеного відтворення. Водночас прорахунки і помилки у сфері грошово-кредитного регулювання чинять руйнівний вплив на господарську систему країни. Тому пошук оптимальних меж державного втручання у грошово-кредитну сферу, дієвої комбінації монетарних інструментів, раціонального механізму грошово-кредитного регулювання дає змогу цілеспрямовано і ефективно впливати на економічні процеси та забезпечувати стабільні темпи економічного зростання, що є надзвичайно актуальним для вітчизняної економіки.

Глобальна економічна криза, що сколихнула світ, кинула виклик економічній та монетарній політиці Європейського союзу і викрила слабкі елементи механізмів поточної міждержавної координації. Варто розуміти важливість значення антикризової політики, адже це частина загальної системи державного управління, яка включає прогнозування і своєчасну діагностику кризових ситуацій, аналіз причин їх виникнення, визначення першочергових заходів щодо стримування кризових явищ, а також розроблення комплексної програми з виходу із кризової ситуації та відновлення стійкого економічного зростання. Ефективність антикризового управління залежить від реалізації комплексного системного наукового підходу.

Для економіки ЄС остання економічна криза виявилась найбільш болісною за увесь період його існування. Головні економічні негаразди припали на другу половину 2008 р. – першу половину 2009 р. Вперше скорочення реального ВВП було зафіксоване у другому кварталі 2008 р. (порівняно з показниками попереднього кварталу). Воно продовжувалось аж до другого кварталу 2009 р. Загалом за період цих п'яти кварталів реальний ВВП ЄС скоротився на понад 4%, а приватні інвестиції в економіку – на 10%. Фінансова та макроекономічна нестійкість значно збільшили уразливість економіки Євросоюзу. Як наслідок, фінансові системи ЄС мали дефіцит бюджету на рівні 7% ВВП, а рівень боргових зобов'язань перевищив 80% ВВП [1].

«Плану економічного відновлення ЄС», який знаходився у руслі стратегії стійкого розвитку і включав широкий спектр заходів довгострокового характеру, включаючи зниження енергоємності економіки й розвиток чистих технологій. Цей план базувався на двох опорах. Перша – стимулювання споживчої довіри і розширення попиту шляхом виділення на це в екстреному порядку 200 млрд. євро (1,5% ВВП) країнами-членами. Друга опора – посилення конкурентних позицій ЄС. Для здійснення плану другої опори була розроблена стратегія «розумних» інвестицій, яка передбачала вкладення останніх у підвищення ефективності використання енергозбереження, розвиток чистих технологій, а також у розвиток дослідницької інфраструктури. Головними принципами плану визначались солідарність та соціальна відповідальність. У ньому була сформульована основна суть колізії антикризової політики Євросоюзу. З одного боку, він намагався вирішити завдання довгострокового укріплення позицій угруповання в світі, особливо на фоні інтенсивного росту економік Китаю, Індії та інших нових індустріальних країн. З іншого боку, внаслідок обмежених компетенцій і необхідності продемонструвати швидкий, соціально значущий результат своїх дій ЄС змушений був різко обмежити коло пріоритетів.

Глобальна фінансова криза виявила серйозні недоліки щодо чинних механізмів фінансового контролю, які не змогли запобігти накопиченню надмірних ризиків у

фінансовому секторі, і відзначила слабкі сторони макроекономічного нагляду. Було запропоновано створити Європейську раду із системних ризиків (ESRB), яка здійснювала макроекономічний нагляд за ситуацією на всіх сегментах фінансових ринків із метою попередження повторення фінансових криз, запобігання системним ризикам, сприяння безперервному функціонуванню внутрішнього ринку та забезпечення сталого вкладу фінансового сектору в економічне зростання. Також було засновано Європейську систему фінансового нагляду (ESFS), котра забезпечує координацію дій національних наглядових органів і розробляє нові стандарти в цій області [2].

Фінансова криза стала для світу, у тому числі і для ЄЦБ, справжнім випробуванням на стійкість. Загалом можна стверджувати, що головний банк зони євро витримав його і зумів значно укріпити свій авторитет як всередині ЄС, так і на світовій арені. Для стабілізації становища ЄЦБ застосував серію активних дій, частина з яких проводилась у тісній координації з грошовимикладами США, Японії, Великобританії, Швейцарії та деяких інших країн.

Основним каналом антикризової політики ЄЦБ стали операції на відкритому ринку. Саме вони дали змогу забезпечити платоспроможним банкам безперервний доступ до ліквідності. Як відомо, для реалізації головної цілі ЄЦБ – підтримання стабільності цін у зоні євро – використовується ставка рефінансування, а операції на відкритому ринку проводяться, щоб забезпечити належне функціонування грошових ринків у зоні євро. За рахунок таких операцій ЄЦБ максимально наближає ринкові ставки до ставки по щотижневих тендерах ЄЦБ, а, якщо точніше, до оголошеної мінімальної ставки по кожному конкретному щотижневому тендеру.

Список використаних джерел:

1. Лопух К. Координація монетарних підходів у здійсненні стабілізаційної політики в країнах Європейського Союзу та Україні / К. Лопух // Економіст. – 2015. – № 9. – С.33–36.
2. Авраменко О.О. Механізм формування та реалізації грошово-кредитної політики як чинник забезпечення економічної безпеки / О.Авраменко // Молодий вчений. – 2014. – № 11. – С. 24–28.

Інна Дмитренко, студентка 4 курсу

*ДВНЗ «Харківський національний університет будівництва та архітектури»,
м. Харків, Україна*

Науковий керівник: Вінниченко О.В., к.е.н., доцент

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ МЕТОДИК ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ

Сьогодні в Україні відбуваються структурні зміни в економіці, зокрема у банківській системі, які суттєво впливають на функціонування банківських установ та на результати їх діяльності. Розвиток та існуючі реформи банківської системи України вимагають від керівництва комерційних банків більш професійного, законодавчого та обґрунтованого управління, яке спирається на певну аналітичну базу. Відповідно, перед банками постає питання стосовно необхідності застосування певних методик аналізу поточного і майбутнього стану банку.

Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, які досліджували дане питання, слід виокремити роботи А. М. Герасимовича, В. М. Кочеткова, О.І.Лаврушин, Р.І.Тиркало, Д. Пліон, Дж. Сінкі, З. І. Щибиволака та інших.

Більшість методик поєднує три групи показників, що дають можливість оцінити фінансовий стан банку виходячи із: оцінки фінансової стійкості; оцінки ділової активності; оцінки ліквідності. В Україні для оцінки фінансового стану комерційного банку застосовується система взаємопов'язаної множини показників та коефіцієнтів. Дана система відображає загальні результати діяльності банку. Алгоритм розрахунку даних показників визначається прийнятою системою бухгалтерського обліку та формами фінансової звітності, що встановлюються Національним банком України [2].

Сучасні вітчизняні методики рейтингової оцінки поділяються на номерні, бальні, регресійні, індексні [1]. Особливості основних методів побудови рейтингу та їх принципи представлено у табл. 1.

Індексні методики набули поширення внаслідок простоти їхнього застосування. Ці методики є достатньо точними, проте головна проблема полягає у виборі найважливіших фінансових показників, що їх потрібно враховувати, і які максимально би відображали усі аспекти діяльності банків. Вибрати їх не завжди вдається правильно [4].

Таблиця 1

Основні методики побудови рейтингових оцінок

Методика	Принцип	Особливості
Номерна	Оцінка здійснюється за кожним показником окремо	Слабо деталізований метод з невеликою кількістю факторів
Бальна	Дозволяє здійснювати оцінку в балах, що присвоєні кожному оціночному показнику	Дає можливість визначати приналежність до певної групи
Індексна	Здійснюється розрахунок індексу для кожного з оціночних показників	Розрахунки здійснюються відносно базисних даних або середніх значень за декілька років
Регресійна	Визначається певна сукупність банків, розраховується значення факторних показників щодо кожного банку і середніх за сукупністю	Використовується кореляційно-регресійний аналіз для визначення взаємозв'язку між результатами діяльності досліджуваних об'єктів і чинниками, які їх визначають

Регресійна методика визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників щодо кожного банку і середніх за сукупністю. З метою елімінування масштабу показників обчислюють узагальнювані показники як відношення розрахунку окремих банків до середнього значення за сукупністю, потім усереднюються узагальнювані показники шляхом розрахунку середніх величин [3].

Номерні методики передбачають обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників. Ці методики є досить простими, але вони фактично не дозволяють оцінити фінансову стійкість банків [3].

У світовій практиці фінансовий стан банків оцінюють через рейтингові методики, які будують за різними принципами. В Україні банківські структури оцінюються за допомогою рейтингової системи CAMELS Національного банку України. Основним недоліком рейтингової системи CAMELS є, те що вона належить до закритих рейтингових методик і її висновки використовуються виключно органами банківського нагляду НБУ [3].

Отже, аналіз підходів щодо оцінки фінансового стану банку, дає можливість зробити висновок, що сьогодні не існує єдиної системи показників, яка б в загальному вигляді характеризувала фінансовий стан банку. Банки використовують самостійно розроблені методики, що увібрали в себе різні показники, які суттєво різняться. Розгляд існуючих сучасних методик оцінки фінансового стану свідчить про те, що не існує єдиної універсальної методики аналізу. Тому, враховуючи постійний динамізм та чутливість банківської системи до глобального фінансового ринку, слід вдосконалювати та розвивати існуючі методики оцінки фінансового стану банку.

Список використаних джерел:

1. Батковський В. А. Рейтингова оцінка діяльності банків / В. А. Батковський // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 145–150.
2. Кучеренко Т. В. Удосконалення фінансового стану комерційного банку / Т. В. Кучеренко // Перспективні питання світової науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
3. http://www.rusnauka.com/32_PVMN_2011/Economics/1_98140.doc.htm
4. Рисін М. В. Рейтингова оцінка діяльності банків як інструмент аналізу фінансового стану / М. В. Рисін // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2014. - № 2. - С. 159–164. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2014_2_34
5. Фалюта А. Аналіз індексних методик оцінювання фінансового стану банків / А. Фалюта // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 10(3). - С. 103-106. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10\(3\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10(3)_24)

Інна Доценко, к.е.н., доцент

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Підтримання банком фінансової стійкості дозволяє йому зберегти конкурентні позиції на кредитному ринку. Однак з тим це дуже складне завдання, тому що на фінансову стійкість комерційного банку впливають як макро- та мікроекономічні фактори, так і фактори неекономічного характеру, а саме: соціально-політична ситуація, загальноекономічний стан, стан фінансового ринку та внутрішня стійкість кредитної установи. Оцінка фінансової стійкості банку впливає на всі аспекти діяльності банку та результати банківської діяльності, але, базуючись на загальновідомих методах та інструментах, має власну методологію, що обумовлена специфікою змісту даної характеристики банку [1].

З проведеного дослідження, ми дійшли висновку, що єдиної системи показників, яка б в узагальнюючому вигляді характеризувала фінансову стійкість банку на сьогодні також не існує, тому аналітики використовують різні методики, в тому числі, і самостійно розроблені, що включають в себе різні показники, які часто суттєво відрізняються. Слід зазначити, що в процесі дослідження доцільно розподіляти фінансові коефіцієнти на групи, що характеризують окремі фактори фінансової стійкості банку.

Таким чином, ми виходимо з того, що методика оцінки фінансової стійкості поєднує 4 групи показників (табл. 1):

- капітальної стійкості;
- якості активів та пасивів банку;
- ліквідності;
- ефективності управління.

Таблиця 1

Алгоритм розрахунку та економічний зміст показників фінансової стійкості банку

Група	Назва показника	Економічний зміст
Показники капітальної стійкості	Коефіцієнт надійності	Співвідношення власного капіталу до залучених коштів – означає рівень залежності банку від залучених коштів
	Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів	Співвідношення власного капіталу і активів – розкриває достатність сформованого капіталу в активізації та покритті різних ризиків
	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	Співвідношення капіталу-брутто, тобто балансового капіталу, до пасивів банку – визначає рівень капіталу в структурі загальних пасивів
	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	Співвідношення капіталізованих активів/основних фондів і власного капіталу – показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно)
Показники оцінки економічного потенціалу і ділової активності банку	Коефіцієнт активності залучення ресурсів	Частка залучених коштів у загальних пасивах
	Рівень депозитів у зобов'язаннях	Характеризує зростання стабільності ресурсної бази
	Рівень використання залучених коштів в доходні активи	Співвідношення доходних активів і залучених коштів
	Коефіцієнт доходних активів	Частка активів, що приносять дохід у загальних активах
	Коефіцієнт кредитної активності	Показує частку активів, що розміщена в кредити
	Коефіцієнт інвестиційної активності	Питома вага інвестиційних вкладень в загальних активах
	Коефіцієнт робочих активів	Частка робочих активів в активах, що служить для погашення зобов'язань і отримання доходів
Показники, що характеризують ліквідність та платоспроможність банку	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	Можливість банку погашати живими грошима з коррахунків і каси поточні зобов'язання
	Коефіцієнт загальної ліквідності	Максимальна можливість банку в погашенні зобов'язань всіма активами
	Коефіцієнт співвідношення високоліквідних і робочих активів	Частка високоліквідних активів в робочих активах
	Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів	Стабільність депозитної бази та зменшення потреби банку в ліквідних коштах
	Коефіцієнт потенційної платоспроможності	Здатність банку повернути кошти кредиторам і акціонерам
	Коефіцієнт зовнішнього боргу	Масштабність швидкого повернення зовнішнього боргу кредиторам
	Коефіцієнт платоспроможності (адекватності) регулятивного капіталу	Здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями

Продовження Таблиці 1

Показники, що характеризують ефективність управління банком	Загальний рівень рентабельності	Розмір балансового прибутку на 1 грн доходу
	Чиста процентна маржа	Здатність банку отримувати прибуток від різниці процентних доходів та процентних витрат
	Чистий спред	Розкриває рівень доходності активів від процентних операцій
	Доходність активів	Рівень доходів банку у його загальних вимогах
	Витратність активів	Відношення загальних витрат до активів банку - вартість 1 одиниці активів
	Рентабельність активів	Рівень окупності чистим прибутком середньорічних активів банку
	Рентабельність загального капіталу	Рівень окупності чистим прибутком середньорічного загального капіталу
	Рентабельність доходів	Рівень прибутку на одиницю доходів банку

Одним із основних критеріїв надійності і стійкості банків у рамках нагляду виступає саме достатність капіталу. У більшості країн для створення нових банків вимагається мінімальний розмір капіталу і його достатність перевіряється при поточному контролі. Зазначена позиція в Україні також виконується і регламентується.

Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти, ефективністю та раціональністю їх розміщення. Аналіз економічного потенціалу банку (тобто його здатності досягати мету) полягає в оцінці ступеня досягнення мети певними засобами, використання власних можливостей. Даний аналіз базується на оцінці умов зовнішнього середовища, характеру та масштабів діяльності, а також ресурсного потенціалу та ділової активності.

Ліквідність та платоспроможність банку підтримуються завдяки залученню коштів на депозитні рахунки, надходженню платежів і перерахувань тощо. Платоспроможність банку вказує на міру його фінансової самостійності завдяки здатності покривати борги і погашати фінансові зобов'язання. Ліквідність показує, наскільки швидко можна перемістити чи продати активи, щоб отримати грошові кошти для погашення зобов'язань і боргів. Проте, ліквідність необхідно розглядати як багаторівневу систему категорій, яка включає елементи: ліквідність активів і пасивів, ліквідність балансу банку.

Для визначення фінансової стійкості можна використовувати інтегральні фінансово-економічні показники стану діяльності банку, які синтезують характеристики інших економічних складових фінансової стійкості, таких як: обсяг і структура власних коштів, рівень доходів і прибутку, норму прибутку на власний капітал, достатність ліквідності, а також параметри діяльності банку, пов'язані з інформаційно-аналітичною і технологічною підтримкою управління фінансовими операціями банку

Список використаних джерел:

1. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / І. М. Парасій-Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2010. – 347 с.

Світлана Запорожець, к.е.н.

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ В УМОВАХ ДИСБАЛАНСІВ

Діяльність банків в сучасних умовах розвитку ринку банківських послуг характеризується наявністю чисельних дисбалансів якісного та кількісного характеру. Такі диспропорції та невідповідності стосуються, всіх без виключення, напрямів діяльності банків на різних етапах функціонування. Саме від того, наскільки ефективно здатні банки адаптуватися до дисбалансів під час організації та супроводження безпосередньої діяльності, визначається рівнем їх успішності на ринку з точки зору конкурентоспроможності та прибутковості. З огляду на це, актуальними та необхідними є дослідження, спрямовані на визначення типових диспропорцій в діяльності банків та обґрунтування напрямів їх оптимізації з метою забезпечення достатнього рівня ефективності банківської діяльності.

В економічній літературі під поняттям «дисбаланс» розуміють як порушення економічної рівноваги, збалансованості процесів, потоків у компанії, регіоні, державі [1]. Для характеристики стану дисбалансу також використовують поняття відсутності рівноваги, нестійкості, невідповідності певним нормам та вимогам.

З огляду на особливості формування певних невідповідностей в організації діяльності банків, варто виділити декілька груп дисбалансів: фінансові, ринкові, інституційні, нормативні, законодавчі, кадрові тощо. Також, додатково їх можна розподілити на дисбаланси зовнішні та внутрішні для банку, а також такі, що можуть мати місце в результаті виникнення конкретної ситуації, та такі, що вже мають місце та потребують конкретних адаптаційних заходів з боку банку (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика типових дисбалансів діяльності банків

Фактично сформовані дисбаланси діяльності банків	
Організація діяльності банку	Повнота та якість нормативно-правового забезпечення
	Інституційне забезпечення ринку банківських послуг
	Сучасний рівень розвитку та прозорості інформаційного середовища
Розмір та структура регулятивного капіталу банку	Вимоги Базельського комітету
Спрямування на отримання банком максимально можливого розміру прибутку	Відсутність повноцінної альтернативи щодо реальної диверсифікації високодохідних напрямів діяльності банку
Забезпечення якісної структури депозитного портфелю банку	Рівень довіри до банку з боку потенційного депонента
Рівень ризику активних операцій банку	Рівень покриття мобілізованих банком зобов'язань коштами власного капіталу (базовий дисбаланс, свідомо прийнятий та покладений в основу комерційної діяльності банку)
Потенційний попит на довгострокові кредити банку (з огляду на соціальний аспект)	Реальний попит на високодохідні довгострокові кредити банку (з огляду на рівень кредитної спроможності потенційного позичальника)

Продовження таблиці 1

Строки та суми вхідних грошових потоків банку (зобов'язання)	Строки та суми вихідних грошових потоків банку
Захист прав вкладників банку	Фактична спроможність покриття втрат Фондом гарантування вкладів населення
Дисбаланси, які можуть формувати у разі виникнення певної передумови	
Сформовані банком параметри політики (кредитної, інвестиційної, депозитної)	Поточні тенденції розвитку ринку банківських послуг
Кадровий потенціал банку	Фактично прийнятий банком ризик (кредитний, інвестиційний)
Фактично сформовані банком резерви для покриття можливих втрат від здійснення кредитних та інвестиційних операцій	Розмір резервів для покриття можливих втрат від здійснення кредитних та інвестиційних операцій банку, належних для формування у відповідності до встановлених НБУ нормативних вимог
Фактично сформовані банком розрахункові позиції в розрізі кожного із видів економічних нормативів діяльності	Діючі економічні нормативи діяльності банку, регламентовані НБУ
Внутрішній інноваційний потенціал банку	Рівень інноваційного розвитку ринку банківських послуг
Очікувана (запланована) норма дохідності операції банку	Фактична (реальна) норма дохідності операції банку
Фінансовий результат діяльності банку	Розмір дивідендних зобов'язань банку перед власниками привілейованих акцій

Виникнення та накопичення дисбалансів в діяльності банків є важливою перешкодою щодо забезпечення ефективного виконання ними основних функцій, в деяких випадках вони можуть становити небезпеку для банківської системи вцілому.

Важливість обґрунтування та впровадження раціональних підходів щодо мінімізації впливу зазначених невідповідностей в організації діяльності банків та пошуку шляхів щодо їх ліквідування є очевидною, оскільки завчасно виявлені дисбаланси дозволяють забезпечити оперативне та ефективне внесення коректив в організаційні засади здійснення банками операцій. Ідентифікація дисбалансів дозволить своєчасно визначити ймовірні загрози та оптимізувати дії, спрямовані на попередження та згладжування подальших негативних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Экономический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: dic.academic.ru/dic.nsf/lecom_dict/17565

Лев Кльоба, к.е.н., доцент

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

ФІНТЕХ – НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ БАНКІВ УКРАЇНИ

Фінтех (фінансові технології) зазнають на даний час інтенсивного розвитку у більшості країн. Фінтех - це впровадження інноваційних технологій у сфері створення та доставки фінансових послуг і продуктів. Цей термін активно використовують у сфері фінансів та ІТ для позначення діяльності, в ході якої для надання фінансових послуг використовуються сучасні технології. Впродовж останніх трьох років фінтех розвивається і в Україні, де зараз на ринку активно працюють більше 80 компаній. Серед них є як стартапи, так і більш зрілі надавачі послуг.

Фінтех почав привертати увагу учасників фінансового сектору України після низки заходів та форумів, присвячених цій тематиці. Очікується, що більше зусиль та підтримки для розвитку цього важливого напрямку відбудеться у 2018 році. Теоретичні та практичні аспекти фінансових технологій розглянуто в працях вітчизняних науковців, а саме в роботах Л.В. Жердецької, Г.М. Поченчук та інших. Проте в наявних наукових працях неповною мірою знайшли відображення сучасні тенденції та практика розвитку і впровадження фінансових технологій в банківський сектор. Усе це зумовило актуальність дослідження.

В Україні на даний час спостерігається активізація діяльності у сфері розвитку фінансових послуг та наукових досліджень цієї тематики. Зокрема, протягом 2018–2020 р. Національний банк України планує остаточно втілити в життя концепцію політики щодо поступового зниження долі готівкового обігу на користь широкого використання безготівкових розрахунків, що передбачає до 2020 року скорочення обсягу готівки в обігу з теперішніх 18% до 12% (відносно ВВП), а рівень безготівкових платежів у локальній національній платіжній системі, який зараз становить 1,2%, повинен підвищитися як мінімум до 30%. Відповідні заходи передбачені Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року, яка була схвалена Національною радою реформ 15 травня 2015 року, а також програмою співпраці з МВФ [1].

Рішенням Національного банку України №28 від 16 січня 2017 р. було оновлено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Основна мета Комплексної програми розвитку фінансового сектору - розбудова в Україні повноцінного, дієвого та ефективного фінансового ринку, збалансування всіх його сегментів, розбудова інфраструктури та зміцнення стійкості до загроз. У Програмі викладені: стратегічні напрямки розвитку фінансового сектору; основні принципи бачення майбутнього; етапи реалізації реформи.

Фактично, найбільшим фінтех-прикладом в країні був Приватбанк (до націоналізації), технологічні послуги якого випереджали не лише локальний український ринок, але й європейський.

Для збереження конкурентоспроможності будь-якого бізнесу, необхідно постійно розвиватися. Напряму це стосується і сектору банківських послуг, споживачі яких рік від року пред'являють все більш високі вимоги до банків щодо надійності та прозорості їх діяльності, а також простоти отримання послуг. Значна частина українських банків та фінансові компанії співпрацюють з метою отримання певної вигоди і можливостей, що поступово відкриваються у міру розвитку нових сегментів щодо впровадження досвіду у галузі широкого застосування фінансових технологій [2].

Окремі дослідники вважають, що фінтех-стартапи створюють певну загрозу діяльності банків. Але більшість науковців і банкірів переконані, що конкурентний напрям вдосконалення банківського бізнесу в Україні в значній мірі залежить від співпраці й партнерства банків з фінтех-фірмами, які інтенсивно працюють над розвитком фінансових технологій.

Загрозу конкурентоспроможності сучасних банків складають не безпосередньо фінансові технології, а так звані фінтех-стартапи, які використовують поєднання технологій, сервісу та гнучкі бізнес-структури для зниження витрат, розширення клієнтської бази й зростання ринкової частки. Саме тому банкам, для збереження

конкурентоспроможності та ринкової частки, варто вибудовувати партнерські взаємовідносини із фінтех-фірмами. Таке партнерство створить низку переваг як для традиційних банків, так і для фінтех-фірм. По-перше, банки забезпечать свободу для експериментів, оскільки фінтех-компанії здійснюють свою діяльність у середовищі, вільному від інфраструктурних та культурних обмежень. По-друге, традиційні банки можуть допомогти фінтех-фірмам розширити свій бізнес, надаючи фінансову інфраструктуру, капітал та доступ до їх величезної клієнтської бази. По-третє, фінтех-фірми можуть запропонувати банкам інноваційні технології для вдосконалення відносин з клієнтами, скорочення витрат та підвищення рівня кібербезпеки [3].

За результатами аналізу останніх публікацій виявлено взаємне зацікавлення у співпраці банків та фінтех-компаній. Для банківського сектору це нові можливості у сфері управління фінансовими ресурсами та впровадження фінансових послуг. З огляду на це, на нашу думку, перспективними вбачаються подальші дослідження науковцями результатів розробки та впровадження банківським сектором України нових фінансових технологій та оцінка ймовірних наслідків співпраці з фінтех-компаніями.

Список використаних джерел:

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 р. // Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>.
2. Жердецька Л.В. Розвиток фінансових технологій: загрози та можливості для банків. [Електронний ресурс] /Л.В. Жердецька, Д.І. Городинський. Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/101.pdf
3. Поченчук Г.М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. [Електронний ресурс] / Г.М. Поченчук. Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/200.pdf.

Юрій Ковач, студент 3 курсу

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент*

РЕАЛІЗАЦІЯ НБУ РЕЖИМУ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ

В умовах глибокої соціально економічної кризи, яка присутня в Україні уже декілька останніх років, однією з головних проблем для населення та економіки є інфляція та її наслідки. Купівельна спроможність національної валюти падає, що негативно впливає на можливість населення задовольняти свої потреби за рахунок доходів та знецінює збереження людей у гривні. Хронічна інфляція, що спостерігається в Україні, не дає можливості реалізовувати завдання соціально-економічного розвитку. Для вирішення багатьох проблем, пов'язаних з інфляцією, НБУ на початку 2016 року перейшов до застосування режиму інфляційного таргетування [4].

Головним завданням Національного Банку України протягом 2017-2020 років визначено втримання інфляції на низькому рівні. Тому було вирішено перейти до режиму інфляційного таргетування, як до ефективного інструменту грошово-кредитної політики, що є найбільш поширеним у світі і показав свою ефективність у багатьох країнах.

Інфляційне таргетування – це, перш за все, чітке визначення цілей монетарної політики, зокрема НБУ публічно оголосив прогнозований показник інфляції на рівні

3-7%. Також головною метою цього режиму є стабільність цін, що позитивно вплине на планування своєї діяльності як фізичними, так і юридичними особами. За останні роки, коли ціни на всі продукти піднімалися декілька разів за квартал, населення не мало ніякої впевненості в завтрашньому дні. Тому режим інфляційного таргетування також націлений на максимальне поширення інформації про цілі монетарної політики, її прозорість та зрозумілість для населення. З цією метою проводяться різні семінари, прес-конференції та друкуються інфляційні звіти і прогнози [2].

Ще одним важливим аспектом режиму інфляційного таргетування є забезпечення незалежності Національного банку України. Визначаючи цілі, зокрема, щодо інфляції, НБУ звітує перед громадськістю, а не перед урядом. Населення в Україні не довіряє урядовим структурам, які обіцяють багато, а виконують мало або взагалі нічого. Тому громадськість хоче бачити результати, і не тільки кінцеві, а й проміжкові. Інфляційне таргетування передбачає регулярні щомісячні звіти, щоб громадськість бачила, що відбувається на даний момент з інфляцією та іншими показниками. При цьому важливим є невтручання в роботу НБУ урядових структур, які зацікавлені в досягненні короткострокових цілей і готові змусити друкарський верстат працювати для забезпечення бюджетних витрат. Якщо ж НБУ зобов'язується дотримуватися інфляційних цілей, то емісія не повинна перевищувати планових показників [1].

Але існують декілька факторів, що перешкоджають ефективному впровадженню режиму інфляційного таргетування в Україні. В першу чергу, це відсутність у громадськості довіри як до уряду, так і до НБУ. Населення нашої країни скептично ставиться до будь-яких обіцянок і хоче бачити лише результати. Зважаючи на те, що далеко не всі заплановані показники дорівнювали фактичним, інфляційні очікування в суспільстві все ще на високому рівні. Поки населення не буде вірити в можливість НБУ щодо втримання обмінного курсу та інфляції, режим інфляційного таргетування не буде приносити бажаного ефекту. Упродовж перших місяців 2018 року ситуація з інфляцією та курсом гривні трохи покращується, зокрема у річному вимірі (в порівнянні з березнем минулого року) інфляція знизилася до 13,2% з 14% за підсумками лютого, а курс гривні станом на 10 квітня 2018 року дорівнює 26.1 гривень за долар порівняно з 28.8 грн/дол на початок року. Такі зміни повинні позитивно вплинути на інфляційні очікування і на монетарну політику в цілому [3].

Запровадження режиму інфляційного таргетування відбулося після серйозного знецінення гривні на фоні глибокої соціально-економічної кризи. Національний Банк України разом з урядом представили нову політику як найкращий метод стабілізації інфляції та всієї кризової ситуації в цілому. Але в такий складний період інфляція не є єдиною проблемою, з якою потрібно боротися. Крім цього в уряді та НБУ є необхідність стабілізації обмінного курсу та фінансової системи при одночасному накопиченні витрачених золотовалютних резервів і забезпеченні економічного зростання в цілому. Всі вказані цілі є суперечливими і досягнення їх всіх одночасно неможливе. Потрібно знаходити компромісні рішення і не зациклюватися на одному показнику [3].

Отже, режим інфляційного таргетування, покликаний стабілізувати інфляцію, може принести реальні результати лише у разі правильного встановлення цілей та вибору інструментів відповідно до реальної ситуації, яка склалася в Україні. При цьому повинна зберігатися незалежність НБУ від уряду та довіра населення до дій

регулятора. Стабілізація інфляційних очікувань, поширення планів та звітів стосовно монетарної політики, вироблення компромісних рішень стосовно стабілізації інфляції та інших показників – це ті заходи, які необхідні для отримання ефекту від режиму інфляційного таргетування.

Список використаних джерел:

1. Мета і завдання НБУ на 2017: одного інфляційного таргетування замало [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/inflation-targeting-ua>
2. Постанова НБУ від 18.08.2015 №541 “Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=20985224&cat_id=68677
3. Таргетування інфляції в Україні / Тимофій Міланов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lb.ua/blog/timofey_milovanov/390166_targetuvannya_inflyatsii_ukraini.html
4. Цілі та завдання монетарної політики: Режим інфляційного таргетування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85391

Вікторія Костогриз, к.е.н., доцент

Юлія Сокурєнко, студентка 4 курсу

Черкаський навчально-науковий інститут

ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Для підвищення дохідності кредитних операцій банки повинні впроваджувати ефективну та гнучку систему управління кредитними операціями і кредитним портфелем, адже від якості кредитного портфелю значною мірою залежить стабільність, фінансовий стан банків, конкурентоспроможність та безпека банківських установ України.

Проблемам банківського кредитування присвячені праці А.О. Єпіфанова, Д. Гладких, С.І. Кручка, В.Н. Жованикова, Н.В. Зайцева, В.І. Міщенко, В.П. Москаленка, О.І. Скічка, І. Софіщенко, В.М. Гриньової та інших науковців.

Метою даної роботи є аналіз сучасного стану ринку банківського кредитування в Україні, виявлення причин, що спричиняють погіршення якості кредитного портфелю та формулювання пропозицій щодо покращення ефективності кредитного портфеля.

Станом на 01.01.2018 року обсяг наданих кредитів склав 1,042 млрд. грн, що на 3,27% або 33,03 млрд. грн. більше, порівняно з початком 2016 року. Обсяг кредитів наданих в економіку станом на 01.01.2018 року збільшився на 39,7 млрд. грн або на 4,78% – до 870,3 млрд. грн., порівняно з початком 2016 року. Обсяг виданих кредитів фізичним особам, навпаки, скоротився і станом на 01.01.2018 становив 170,9 млрд. грн, що на 4,8 млрд. грн. менше порівняно з початком 2016 року [3].

Доцільно проаналізувати якість сукупного кредитного портфеля шляхом дослідження наявності проблемних кредитів у кредитному портфелі банків. Проблемні або недіючі кредити – один із головних фінансових показників банку. Згідно з визначенням НБУ, недіючі кредити це сумнівні і безнадійні до повернення кредити [4].

Ще на початку 2017 року обсяг проблемних кредитів становив 444,66 млрд. грн. А вже до 1 березня 2018 року ця сума зросла на 180,84 млрд. грн – до 625,5 млрд. грн. За своєю природою переважна більшість непрацюючих кредитів належить

корпоративному сектору (57,93% від кредитного портфеля). Великі обсяги непрацюючих кредитів зосереджені в державних банках. За даними НБУ станом на 1 березня 2018 року частка непрацюючих кредитів за місяць зменшилася на 0,08 п.п. – до 72,14%. За вирахуванням Приватбанку, де частка проблемних кредитів зменшилася на 0,35 п.п. – до 86,67%, частка неробочих кредитів держбанків знизилася на 0,14 п.п. – до 58,84%. Співвідношення неробочих кредитів до кредитного портфеля іноземних банківських груп у лютому 2018 року знизилося на 0,77 п.п. – до 43,92%, банків з приватним капіталом – на 1,04 п.п., до 24,83%, неплатоспроможних банків зросло на 1,61 п.п. – до 44,38%. Згідно статистики НБУ станом на 1 грудня 2017 року, рейтинг банків з найбільшим відсотком непрацюючих кредитів очолюють ВТБ (95,3%), державний Приватбанк (86,9%) та Укрсоцбанк (81,84%).

Погіршення якості кредитного портфеля українських банків пов'язане із зростанням проблемної заборгованості за кредитами. Проблема заборгованість сформована як під впливом макроекономічних чинників, так і через відсутність ефективних систем ризик-менеджменту в банківських установах України [1].

Серед причин зростання обсягів проблемних кредитів можна виділити загальний фінансово-економічний стан країни, рівень захисту економічних інтересів банківської системи і кожного окремо взятого банку, непрогнозовані економічні кризи, недостатньо продумана та розроблена кредитна політика банку, неякісна оцінка кредитоспроможності позичальників, недостатній рівень контролю за позичальниками після видачі кредиту.

Щоб відшкодувати можливі втрати за кредитними операціями банки завжди формують резерви. Проблемні кредити негативно впливають на платоспроможність банку, внаслідок зростання кредитного та інших ризиків. Тому важливо підвищувати ефективність управління проблемними кредитами [2].

Для забезпечення ефективності управління кредитним портфелем комерційним банкам потрібно проводити наступні заходи: виводити з балансу безнадійні кредити та погашати їх за рахунок власного капіталу; підвищувати кваліфікацію працівників; зберігати існуючий склад кредитного портфеля юридичних осіб, мінімізувавши при цьому його ризиковість та підвищивши його якість; якісно оцінювати заставне майно; удосконалювати оцінку кредитоспроможності позичальників; налагодити правове забезпечення діяльності компаній з управління заборгованістю в Україні.

Отже, можна зробити висновок, що на ринку банківського кредитування спостерігається тенденція до зростання кредитних портфелів комерційних банків, але в той же час існують великі обсяги проблемних кредитів, яких потрібно позбавлятися.

Список використаних джерел:

1. Аналіз банківської діяльності [Текст]: навч. посібник / Т. Д. Косова. - К. : ЦУЛ, 2008. – 486 с.
2. Аналіз банківської діяльності [Текст]: підручник / ред. А. М. Герасимович. - К. : КНЕУ, 2003. – 599 с.
3. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123459.

*Елена Лисок, студентка 3 курса
УО «Белорусский государственный экономический университет», г. Минск,
Республика Беларусь
Научный руководитель: Бобровская Ж.В., к.э.н., доцент*

АКТУАЛЬНЫЕ БАНКОВСКИЕ РИСКИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА БАНКОВСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

В ходе своей деятельности банки всегда сталкиваются с различными видами рисков, которые оказывают негативное влияние на их функционирование. Банковский риск - это вероятность того, что фактическая отдача от инвестиций будет ниже ожидаемой прибыли.

В своей деятельности банки особенно подвержены или могут потенциально подвергаться следующим рискам: риск ликвидности, кредитный риск, риск процентных ставок, валютный риск, риск концентрации, инвестиционные риски банка, риск отмывания денег, стратегический риск. [1]

Однако в данной работе будут конкретизированы и рассмотрены наиболее актуальные банковские риски в настоящее время, которые уже сегодня всем известны. Таким образом, с учётом реальных условий функционирования банковской системы на современном этапе, помимо основных операционных и финансовых рисков, можно выделить:

1. Кибер-риски – это приоритет для банков, деятельность банковских систем тесно связана с использованием современных компьютерных технологий и пребывает в полной зависимости от надёжной и бесперебойной работы электронно-вычислительных систем.

Пример с вирусом «PETYA.A», атаковавшим банки многих стран в 2017 году, в том числе в РФ, РБ и Украине, наглядно продемонстрировал, что угроза кибератак сегодня весьма реальна и может коснуться каждого. Большая часть актов киберпреступности приходится именно на банки и остается вне статистики. Банки, в первую очередь, не заинтересованы в разглашении подобной информации, поскольку даже слухи об этом могут дискредитировать их в глазах клиентов, что повлечет значительный отток капитала. В то же время, по причине киберпреступности, банки теряют миллиарды долларов ежегодно.

Довольно предсказуемо то, что с каждым годом банки всё больше увеличивают свой бюджет на информационную безопасность. Вместо того, чтобы замедлиться по мере того, как организации вкладываются в кибербезопасность, такие векторы угроз, как выкуп (шантаж), становятся всё более частыми и масштабными, что затрагивает компании во всех секторах и создает значительный риск для финансовых учреждений.

2. Риски не уведомления о компьютерных атаках. Сдержанность в отношении сообщений о кибератаках является общесистемной проблемой, что влечёт большие негативные последствия. Оперативное информирование банков о возможных и совершённых атаках, их технических характеристиках необходимо для того, чтобы банки могли подготовиться к таким нападениям и исключить кражу денежных средств.

Подобным нарушением в 2017 году стала кибератака агентства кредитных отчетов Equifax, в результате которого была скомпрометирована личная информация примерно 145 миллионов человек. Equifax пришел к критике за то, что он несвоевременно обнародовал информацию о краже данных.

С мая 2018 года общее правило защиты данных Европейского союза нацелено на устранение такого явления, требуя от организаций информировать соответствующий регулятор о любых нарушениях данных в течение 72 часов. Несоблюдение этого требования может привести к беспрецедентным штрафам: фирмы могут столкнуться со штрафами до 4% от их общего оборота. В России тоже решается данная проблема, так, например, в Положение ЦБ 382-П внесен момент обязательного уведомления финансово-кредитными организациями Банка России о компьютерных атаках. [2]

3. Сторонний риск. Аутсорсинг является одним из основных операционных рисков для банков в настоящее время, что неудивительно, учитывая растущую зависимость банков от огромного количества третьих лиц. За последние пять лет использование сторонних организаций в финансовой и банковской сфере очень увеличилось. И многие компании передают основные функции третьим лицам для получения большей эффективности и экономии. При этом как никогда раньше организации подвергаются высоким рискам.

Основные риски, которые открывает для банков аутсорсинг, связаны с негарантированностью сохранения конфиденциальности информации о клиенте, невозможностью контроля качества функционирования отдельных устройств и недостаточным обеспечением безопасности. Самая большая проблема в будущем будет заключаться в том, чтобы организации обеспечивали надлежащий надзор за сторонними организациями.

4. Квалифицированный персонал - постоянная задача. Обучение персонала ещё одна область, которая представляет риски в банковском секторе. Банки должны учитывать, в какой степени обучение сотрудников может помочь им управлять различными рисками, с которыми может столкнуться банк. Обучение в области управления банковскими рисками должно продолжаться для каждой позиции в любом финансовом учреждении.

Банки должны смотреть вперед и делать все возможное, чтобы выявить и определить риски, прежде чем они станут реальностью. Направление расходов на обучение как формальное, так и неформальное - должно быть одним из приоритетов банков. [3]

В связи с тем, что на банковском рынке на современном этапе постоянно появляются новые риски, банкам для грамотного управления ими необходимо прежде всего правильно классифицировать риски и выделить сферы их влияния. В данной статье выявлены и описаны наиболее актуальные виды рисков, которые в условиях обострённой конкуренции, дигитализации и автоматизации банковской системы всё чаще проявляются на текущем этапе развития. Их изучение является актуальным и перспективным для развития банковской системы, а также основой для дальнейшего управления ими.

Список использованных источников:

1. Лаврушин О.И., Красавина Л.Н., Валенцева Н.И. Банковские риски / Лаврушин О.И., Валенцева Н.И. // Кнорус. – 2013.

2. KPMG Advisory N.V, Banking Systems Survey 2017/2018 [Electronic resource]. – 2018. – Mode of access: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/nl/pdf/2018/sector/banken/banking-systems-survey-20172018.pdf> – Date of access: 10.04.2018.
3. Грюнинг Х. ван, Брайович Братанович С. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Пер. с англ.; вступ. сл. д.э.н. К.Р. Тагирбекова – М: Издательство «Весь Мир», 2004. – 304 с.

*Альона Мамалига, студентка
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна
Науковий керівник: Житар М.О., к.е.н., доцент*

ОРГАНІЗАЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Нехтування питаннями запобігання банківських криз може призвести до різкого ослаблення банківської системи, фінансової бази економіки, тому проблеми організації антикризового управління стають все більш актуальними. На даний час стан багатьох банків незадовільний, мають місце випадки банкрутства банків, що свідчить про недоліки в практиці банківського управління і особливо антикризового.

Процес формування ефективної системи антикризового управління банків спрямований насамперед на підвищення стійкості банківських установ та забезпечення стабільності банківської системи в умовах глобальних економічних дисбалансів. Вирішення проблеми активізації банківської діяльності в Україні потребує комплексного дослідження сучасного стану економіки, її фінансового сектору та визначення основних концептуальних положень формування системи антикризового управління.

Виникнення кризових явищ в банківському секторі і в окремому банку обумовлено як зовнішніми, так і внутрішніми причинами. Відмінними рисами банківської діяльності є значно більший набір ризиків порівняно з іншими господарюючими суб'єктами, а також високий ступінь залежності від ситуації, що складається в світовому та національному господарстві, і від фінансового положення економічних суб'єктів. Дані особливості обумовлюють наявність постійно діючих факторів кризи, тоді як причини, які викликають крайнє загострення протиріч, мають тимчасові рамки. В цілому, кризу можна визначити як загострення внутрішніх протиріч у банку (або банківській системі), що приводить до погіршенню виконання найважливіших функцій банківськими установами, яке загрожує їх стабільності та надійності [1].

Сучасна фінансово-економічна криза в Україні поставила її банківську систему у край складні умови та вплинула на появу таких загроз:

- недостатній рівень капіталізації;
- нестабільність депозитної бази;
- нездатність банків виконувати свої поточні зобов'язання;
- погіршення якості кредитного портфеля.

В даний час значно загострюється одна з основних проблем – проблема недокапіталізації [2]. Також значно скоротилися нормативи платоспроможності банків. Норматив достатності капіталу Н2 зменшився майже на 3 процентних пункти, норматив адекватності основного капіталу теж має тенденцію до зменшення [3].

Основними джерелами зростання капіталу банків є капіталізація прибутку для капіталу першого рівня і субординовані кредити - для капіталу другого рівня. Але в сучасних умовах розвитку банківського сектору такі можливості вкрай обмежені. Разом з тим зростання боргових зобов'язань банків може незабаром вичерпати свої можливості в порівнянні з наявним власним капіталом.

З метою зменшення проблемної заборгованості банківські установи здійснюють реструктуризації кредитної заборгованості. Провідні вітчизняні банки в Україні найчастіше використовують такі заходи реструктуризації заборгованості за кредитами як пролонгація строку кредитного договору та надання кредитних канікул. Також банки збільшують показник забезпеченості недіючих кредитів. У зв'язку з наявністю багатьох проблем українська банківська система, на наш погляд, повинна вживати заходи, спрямовані на запобігання криз. Проблема повинна ставитися більш широко, і мова повинна йти про створення в цілому ефективної комплексної системи антикризового управління.

Задля скорочення витрат від банківських криз та ймовірності їх виникнення в майбутньому з боку держави і самого банку повинні бути вироблені загальні принципи антикризового управління.

На наш погляд, розробка антикризової стратегії дозволить заздалегідь визначити обов'язки і створити механізм узгодження політики і дій всіх державних відомств. Відсутність такої стратегії може привести до запізнення з прийняттям антикризових заходів, до того, що банки для свого порятунку будуть приймати ризиковані дії, а всі витрати подолання кризи перекладати з акціонерів на державу та вкладників.

Формування механізму попередження кризових явищ у банківському секторі передбачає розробку і впровадження нових підходів до оцінки якості діяльності банків, розвиток відносин довіри і співпраці між банківськими установами і регулюючими органами.

Список використаних джерел:

1. Тавасиев А.М. Антикризисное управление кредитными организациями: учеб. пособие по антикризисному управлению / А.М. Тавасиев. – М.: Издательство «ЮНИТИ-ДАНА», 2010. – 480 с.
2. Тарасевич Н.В. Проблеми капіталізації банків в Україні/ Н.В.Тарасевич // Вісник соціально-економічних досліджень. Збірник наукових праць.-2013.-№1 (48). – С.295-299.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
4. Фінансова гнучкість прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків: Монографія / М. Кужелев, М. Житар. – Київ: Видавництво «Центр учбової літератури» Київ-Бидгощ, 2016. – 176 с.

*Вікторія Мінкович, ст. викладач
Яна Попфалуші, студентка I курсу*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

НОВІТНІ ПЛАТІЖНІ ІНСТРУМЕНТИ В ФІНАНСОВИХ РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Стрімкий розвиток світового господарства, глобалізаційні процеси, активізація інформаційного суспільства та технологічних інновацій призводять до того, що з плином часу виникають нові способи та методи здійснення розрахунків між різними суб'єктами господарювання, які проявляються через перенесення значної частини трансакцій у електронний формат. У зв'язку з чим останнім часом у всьому світі

розвиток платіжних систем характеризується поступовим зсувом сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Електронні гроші широко залучаються до обігу і стають важливим інструментом фінансової інфраструктури економічно розвинених країн світу.

Відповідно до роз'яснення НБУ, електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [3]. Випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Банк має право здійснювати випуск електронних грошей, номінованих тільки в гривні. Банк, що здійснює випуск електронних грошей бере на себе зобов'язання з їх погашення.

Тобто, під електронними грошима мають на увазі еквівалент традиційних фіатних (паперових) грошових коштів, що перебувають в обігу всередині конкретної електронної платіжної системи (ЕПС). Сутність електронних грошей полягає в зберіганні грошової вартості на електронних носіях – смарт-картах або жорсткому диску комп'ютера. Їх обіг відбувається за допомогою комп'ютерних мереж, Інтернету, платіжних карт, електронних гаманців і пристроїв, що працюють з платіжними картами (банкоматів, POS-терміналів). По суті електронні гроші не є грошима в традиційному розумінні цього слова. Справжні ж гроші залишаються в оператора ЕПС, тобто в разі розрахунків через ЕПС руху реальних грошей не відбувається, електронні гроші обмінюють на реальні після закінчення угоди через банки-партнери оператора [1].

Таким чином, по суті електронні гроші моделюють звичайні і набирають популярності, бо переказуються швидше і з меншою комісією, до того ж в багатьох системах – анонімно. Вони завжди є «під рукою» в електронному гаманці, а не на віддаленому банківському рахунку, тому е-гроші іноді ще називають цифровою готівкою. При цьому, визначення сутності поняття «електронні гроші» до цих пір постійно еволюціонує. Трансформація уявлення про електронні гроші відбувається під впливом появи нових механізмів їх емісії, збереження та передачі, де ключове значення має базова технологія (комп'ютери, інтернет-технології, мобільний зв'язок, технологія бездротового високочастотного зв'язку, криптографічні обчислювальні процеси) [2].

Проте з розвитком фінансових інновацій термін «цифрові гроші», а паралельно з ним і «криптовалюта», набув іншого змісту та в сучасному світі трактується як новітні платіжні засоби, які представлені і обертаються в електронному вигляді, обіг котрих гарантує анонімність сторонам, що беруть участь у розрахунках. Гарантією анонімності є стійкість криптографічних протоколів у разі виготовлення (емісії). Вони як електронні документи мають номінальну вартість, визначають емітента, містять індивідуальні ознаки (серію, номер і та ін.), а також елементи захисту від підробки через засвідчення їх цифровим підписом емітента [4]. При видачі цифрових грошей замість готівки або інших платіжних засобів емітент може навіть не знати респондента, а їх емісія і використання чинним законодавством не регламентуються.

Важлива відмінність криптовалюти від електронних грошей, які є зобов'язаннями фінустанов, в тому, що її випуск прямо не співвідноситься з кількістю готівки чи безготівкових коштів: криптовалюту можна отримати, не поклавши жодної

гривні на банківський рахунок. Натомість цифрові “монети” у Bitcoin випускаються як нагорода за складні комп'ютерні обчислення. А їхній обіг забезпечується за допомогою технології блокчейн – ланцюжків блоків з даними про транзакції, які зберігаються на всіх комп'ютерах у системі і пов'язані так, що кожна наступна “пачка” містить посилання на попередню.

Зрозуміло, що терміни «електронні гроші» і «криптовалюта» обрані довільно, щоб розмежувати різновиди цифрових грошей. Так, розробник системи Bitcoin, який представився як Сатосі Накамото і швидко зник з інформаційного поля, називав свої “монети” цифровою готівкою, як зараз часто кажуть про електронні гроші. А назва «криптовалюта» закріпилася тільки у 2011 році, після публікації однойменної статті про біткойн у журналі Forbes.

Але термінологія пішла далі за життям, бо останнім часом самі держави замахнулися на створення національних криптовалют. Як зазначає аналітик Олексій Шевнін [5], вони збираються зробити гібрид: від звичайних криптовалют візьмуть технологію (блокчейн), а від електронних грошей – спосіб випуску (банком) і регульованість. Економічна сутність цього гібрида – бути третьою формою національної валюти поряд з готівкою і безготівкою. Більше того, на відміну від багатьох е-грошей, державні криптовалюти не дозволятимуть анонімних розрахунків та будуть гарантовано обмінюватися на національну валюту.

Таким чином, феномен який утворює новий сектор грошового обігу, поступово змінює філософію грошових відносин та певною мірою загрожує традиційній монетарній системі у багатьох країнах світу в наш час.

Список використаних джерел:

1. Електронні гроші в Україні: правове підґрунтя та особливості функціонування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://devisu.ua/uk/consultingconsult/6627-elektronni-groshi-v-ukrayini-pravove-pidgruntja-ta-osoblivosti-funktsionuvannja>.
2. Пантелеєва Н. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства / Н. Пантелеєва // Вісник Національного банку України. – 2015. – С. 25-31.
3. Положення про електронні гроші в Україні // постанова Правління Національного банку України від 04.11.2010 № 481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0688-08>.
4. Цифрові гроші // Економічна енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyclor.com.ua/content/view/910/58/1/22/>.
5. Шевнін О. Готуємося до цифрової гривні: як працюють електронні гроші та криптовалюта / О. Шевнін // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.depo.ua/ukr/money/gotuyemosya-do-cifrovoyi-grivni-yak-pracyuyut-elektronni-groshi-ta-kriptovalyuta-20170726612724>.

Олександра Носика, студентка 3 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент

ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ РЕЖИМУ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ

Сутність режиму інфляційного таргетування полягає у публічному оголошенні кількісних цілей з інфляції та зобов'язанні центрального банку досягати цих цілей протягом середньострокового періоду. Рішення центрального банку щодо грошово-кредитної політики приймаються з урахуванням прогнозу інфляції. Основним

монетарним інструментом і операційним орієнтиром за такого монетарного режиму є процентна ставка [1].

Якщо прогнозована інфляція знаходиться вище цільового рівня, то для її стримування проводиться політика "дорогих грошей", тобто процента ставка підвищується. І навпаки – при нижчому прогнозованому показнику інфляції порівняно з цільовим рівнем проводиться політика "дешевих грошей", коли процентна ставка знижується. Змінюючи ставки за своїми операціями з банками, центральний банк впливає на умови, за якими банки укладають угоди між собою на грошовому ринку, і, таким чином, і на вартість короткострокових кредитних коштів. Через механізми переливу капіталу між різними секторами фінансового ринку вартість короткострокових коштів впливає на процентні ставки банків за кредитними та депозитними операціями з підприємствами та населенням, обмінний курс гривні та ціни інших фінансових активів.

У кінцевому підсумку за допомогою зміни процентної ставки центральний банк опосередковано впливає на такі макроекономічні показники, як ВВП та інфляція. Такий механізм носить назву механізму монетарної трансмісії [1].

Як правило, процентна політика складається з двох основних елементів:

- ключової процентної ставки монетарної політики - процентної ставки за основними операціями центрального банку з надання або вилучення ліквідності. Проведення основних операцій за цією ставкою забезпечує увагу ринку до її змін, а процентні ставки міжбанківського кредитного ринку коливаються близько до цієї ставки;
- коридору процентних ставок за операціями постійного доступу (кредити центрального банку овернайт та депозитні сертифікати на цей термін) в якості механізму підтримки ключової процентної ставки. Такий коридор обмежує коливання процентних ставок на міжбанківському кредитному ринку навколо ключової ставки. За нормальних умов функціонування банківської системи в банків немає стимулів проводити операції на міжбанківському ринку за ставками поза межами процентних ставок за операціями постійного доступу [2].

Роль ключової процентної ставки НБУ відіграє облікова ставка. Її вплив на грошово-кредитний ринок забезпечується тим, що саме за цією ставкою проводяться основні операції з регулювання ліквідності. Змінюючи ключову процентну ставку, НБУ впливає на короткострокові процентні ставки на міжбанківському грошово-кредитному ринку, які, в свою чергу, транслюються в зміни процентних ставок за іншими фінансовими інструментами та зміни процентних ставок банків за кредитами та депозитами. Ці ставки мають безпосередній вплив на обсяги споживання та інвестицій домогосподарств і підприємств, а отже і на інфляцію [2].

Облікова ставка є монетарним інструментом, за допомогою якого Нацбанк встановлює для суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових ресурсів (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка облікової ставки НБУ у 2016-2018рр. [3]

Період (дата зміни)	% річних	Період (дата зміни)	% річних
2016		2017	
з 29.01	22	з 27.01	14
з 22.04	19	з 03.03	14
з 27.05	18	з 14.04	13
з 24.06	16,5	з 26.05	12,5
з 29.07	15,5	з 27.10	13,5
з 16.09	15	з 15.12	14,5
з 28.10	14	2018	
з 09.12	14	з 26.01	16,0
		з 02.03	17,0

В березні 2015 р. облікова ставка була підвищена до 30 % річних, що останній раз спостерігалось на початку 2000-х рр. Як свідчать дані табл.1, станом на початок 2016 р. облікова ставка становила 22% і до кінця року постійно поступово знижувалась. У 2017 р. зниження показника тривало, а упродовж 26.05 – 27.10 він утримувався на рівні 12,5%. Проте вже з жовтня 2017 р. НБУ проводить політику «дорогих грошей», двічі збільшуючи облікову ставку до кінця року, коли вона сягнула 14,5%. Отже, НБУ змушений реагувати на зміну макроекономічного середовища та інфляції зміною величини облікової ставки.

У I кварталі 2018 р. НБУ продовжив цикл більш жорсткої монетарної політики – двічі підвищив облікову ставку загалом до 17% річних. Як і очікувалося, це збільшило привабливість фінансових інструментів у гривні, що певною мірою сприяло припливу іноземного капіталу, зниженню рівня інфляції та інфляційних очікувань [3].

Отже, процентна ставка в сучасних умовах є одним з основних монетарних інструментів центрального банку, за допомогою якого здійснюється вплив не лише на вартість грошей, але й на інші монетарні показники і процеси, включаючи грошовий ринок, інфляцію та ділову активність.

Список використаних джерел:

1. Цілі та завдання монетарної політики: Режим інфляційного таргетування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85391
2. Процентна політика та її роль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
3. Фінансові ринки: Облікова ставка Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53647

Валерія Огородник, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ЦІНОВІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ

Розвиток вітчизняного ринку житлової нерухомості в Україні залежить, насамперед, від виваженості ухвалених рішень, які базуються на його ґрунтовному дослідженні. Прийняттю рішень має передувати здійснення поглибленого аналізу як

первинного, так і вторинного ринку житла з точки зору чинників формування попиту та пропозиції, цінової політики, темпів будівництва та введення житла в експлуатацію та їх відповідності сьогоденню.

У розрізі видів житла з усіх житлових будівель, що приймаються в експлуатацію в Україні в останні роки переважають будівлі з двома та більше квартирами, хоча слід зазначити, що до 2014 року переважало будівництво саме одноквартирних будинків. Це свідчить про те, що сьогодні вітчизняний ринок нерухомості характеризується попитом на квартири «економ-класу» з невеликою площею через зниження платоспроможного попиту на житло, що пояснює зменшення одноквартирних будівель.

Збільшення пропозиції житла та економічні труднощі громадян призвели до стагнації ринку нерухомості та відповідно зниження його вартості. Найбільше житлова нерухомість подешевшала за попередній рік в містах Дніпро – 10,1%, Одеса – 8,2%, Харків – 7,6%, Київ – 7,1%, найменше – у місті Львів – 5,8%.

Зниження вартості на первинне житло вплинуло і на ціни на вторинному ринку житлової нерухомості. За даними аналітиків, середня вартість квадратного метра житлової нерухомості на вторинному ринку в місті Києві за період з 2016 року по 2017 року знизилася у відносних величинах на 7,1%, в абсолютних величинах середня ціна квадратного метра склала 1042 дол.

Однак, навіть при зниженні вартості 1 м² житлової нерухомості переважна більшість населення не може дозволити собі навіть соціальне житло. Найголовнішою причиною зниження активності ринку житлової нерухомості є брак коштів, адже рівень доходу більшої частини населення не вище мінімального. За умов коли стан іпотечного кредитування є незадовільним, ситуація в економіці та політиці – невизначена, зростання цін на комунальні послуги, незважаючи на систему субсидювання, лягає не підйомним тягарем на громадян України, очікувати поживлення на вітчизняному ринку житлової нерухомості не варто.

З іншого боку, зважаючи на зниження цін та підвищення пропозиції житлової нерухомості, власники житла стримано пропонують свої об'єкти для продажу, вичікуючи більш вигідні ціни. Замість того, щоб продавати житло, власники «квадратних метрів» почали більш активно здавати квартири в оренду.

Підводячи підсумок слід зауважити, що у сфері нерухомості продовжує тривати криза, ринок житлової нерухомості майже не функціонує та без доступної іпотеки він приречений залишатись надто вузьким. Безумовно на такий стан вплинули банківська криза, знецінення гривні, падіння темпів розвитку економіки, військові дії на сході країни. Основною причиною стагнації ринку житлової нерухомості є розрив між купівельною спроможністю та цінами на житло. А, отже, подальші наукові дослідження повинні бути спрямовані на розробку методів і механізмів нівелювання даного розриву, пошуку можливостей активізації ринку іпотечного кредитування та зміни підходів у цих питаннях державної житлової політики.

Список використаних джерел:

1. Аналіз динаміки ринку жилой недвижимости в Украине [Електронний ресурс] // Олимп-консалтинг. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://olimp.net.ua/obzory/analiz-dinamiki-rynka-zhiloj-nedvizhimosti-v-ukraine.html>.
2. Житловий Кодекс Української РСР / Закон України від 30.06.1983р. № 5464-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.

3. Житловий фонд України [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zf/xls/2006_u.zip.
4. Інвестиції та будівельна діяльність [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України — Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua.
5. Статистика рынка жилой недвижимости по регионам Украины [Електронний ресурс] // Информационно-аналитический центр «Олимп - Консалтинг». – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://olimp.net.ua/wp-content/uploads/STATISTIKA-ZHILOJ-NEDVIZHIMOSTI-SOTSIALNOE-ZHILE_PO-REGIONAM-UKRAINY.pdf.

*Світлана Остап, ст. викладач
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ БАНКІВСЬКОГО ПРОДУКТУ (ПОСЛУГИ)

До сьогоднішнього дня іноді викликає сумніви термін «банківський продукт». Виникають питання, який продукт проводить банк, чому мова йде про продукт, а не про послуги. Практично всі роблять висновок, що послуги виражають відносини між виробником і споживачем, а операції – відносини всередині банку як виробника, що характеризують відношення між конкретними працівниками банку.

Проте дискусія щодо суті понять «банківський продукт» і «банківська послуга» продовжується.

Зараз існує декілька основних підходів до визначення ієрархії даних понять.

Приймаючи за основу положення, що гроші виготовляються банками відповідно до вимог економічних законів, Ю.В.Головін банківським продуктом вважає грошові кошти, а банківські послуги будуть пов'язані з забезпеченням переміщення грошей з рахунку на рахунок й утворенням грошових фондів. При такому трактуванні поняття «банківський продукт» автоматично стає більш значущим і масштабним порівняно з поняттям «банківська послуга».

У протилежність даній концепції, існує точка зору Ю.С.Масленченкова, що банківська послуга – підсумок діяльності співробітників банку із задоволення потреб клієнта і результат виконання банківських операцій. Банківський продукт – конкретний спосіб, яким банк надає свої послуги, конкретне втілення банківської послуги. Банківський продукт наділений значеннями ринкових параметрів: ціни, якості, додаткового сервісу, термінів та інших умов надання.

«Банківська послуга – це діяльність банку, направлена на задоволення потреби клієнтів у прирості ресурсів, отриманні додаткових ресурсів, проведенні розрахунків, зберіганні й інформаційному забезпеченні».

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.В. Методичні підходи до визначення рівня фінансової стійкості банківської системи // Актуальні проблеми економіки . – №7. – 2011. – С. 235-236.
2. Кушнір К.О. Поняття стійкості комерційних банків та її динамічні характеристики // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №20. – С. 37-41.
3. Майба В. В. Оцінювання факторів фінансової стійкості комерційних банків / В. В. Майба // [Електронний ресурс] : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана" ; відп. ред. В. К. Галіцин. – 2011. – № 83. – С. 49-65.
4. Сфремова, Н. Ф. Фінансова стійкість комерційного банку та її основні елементи [Електронний ресурс] / офіційний сайт бібліотеки В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2011_52_1/statti/17.pdf.

5. Ткачова, А. В. Теоретичні аспекти інформаційного забезпечення аналізу фінансово-економічної стійкості банку [Електронний ресурс] / офіційний сайт бібліотеки В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/638/1/%D0%A2%D0%BA%D0%B0%D1%87%D0%BE%D0%B2a%D0%90.%D0%92>. http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2012_2/u1202tka.pdf.
6. Кочетков, В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти [Текст]: монографія / В. М. Кочетков – К.: КНЕУ, 2012. – 256 с. – ISBN 953-574-3547-13-2.
7. Кочетков, В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах [Текст]: монографія / В. М. Кочетков. – К.: КНЕУ, 2013. – 178 с. – ISBN 948-354-4547-11-3.

Володимир Поляков, студент 3 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент

ДИНАМІКА ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОГНОЗИ НБУ

Утримання інфляції на низькому рівні виступає однією із стратегічних цілей монетарної політики. Інфляція як процес знецінення грошей внаслідок надмірної емісії та переповнення каналів обігу грошовою масою проявляється у зростанні загального рівня цін та зниженні купівельної спроможності грошей [1]. Для визначення рівня інфляції використовують індекс споживчих цін (ІСЦ), що відображає зміну вартості фіксованого набору споживчих товарів і послуг в поточному періоді порівняно з базисним (табл. 1).

Таблиця 1

Індекси споживчих цін в Україні за 2012-2018 роки (%) [2]

Місяці/Роки	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
січень	100,2	100,2	100,2	103,1	100,9	101,1	101,5
лютий	100,2	99,9	100,6	105,3	99,6	101,0	100,9
березень	100,3	100,0	102,2	110,8	101,0	101,8	101,1
квітень	100,0	100,0	103,3	114,0	103,5	100,9	-
травень	99,7	100,1	103,8	102,2	100,1	101,3	-
червень	99,7	100,0	101,0	100,4	99,8	101,6	-
липень	99,8	99,9	100,4	99,0	99,9	100,2	-
серпень	99,7	99,3	100,8	99,2	99,7	99,9	-
вересень	100,1	100,0	102,9	102,3	101,8	102,0	-
жовтень	100,0	100,4	102,4	98,7	102,8	101,2	-
листопад	99,9	100,2	101,9	102,0	101,8	100,9	-
грудень	100,2	100,5	103,0	100,7	100,9	101,0	-
Зарік	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	-

Аналізуючи дані табл. 1, можна зробити наступні висновки. У 2012 р. у річному вимірі в Україні спостерігалась дефляція, проте вже з 2013 р. відбувалося зростання показника інфляції, яке досягло в наступні два роки галопуючого рівня (24,9% та 43,3%). Ці роки стали роками нової хвилі кризи в країні. Проте в період 2015-2016 рр.

вдалося суттєво знизити рівень інфляції. Саме в цей час відбувається поступове переведення монетарної політики НБУ на засади інфляційного таргетування, у відповідності з яким інфляція станом на грудень 2019 р. і надалі повинна знизитись до рівня 5%+/- 1 п.п. [4]. Однак макроекономічні внутрішні, а також зовнішні фактори та продовження військових дій на Сході країни ламають оптимістичні плани НБУ: у 2017 р. інфляція знову зростає.

Слід зазначити, що перші три місяці 2018 р. рівень ІСЦ коливається, але має дещо кращі показники, ніж за такий же період 2017р. Базова інфляція в березні 2018 р. уповільнилася до 9.4% р/р. Показник базового ІСЦ у річному вимірі практично відповідав січневому прогнозу НБУ, нівелювавши попередні відхилення. Ціни на сирі продукти харчування в березні продовжували зростати високими темпами (23.3% р/р), випереджаючи січневий прогноз [3].

Темпи зростання адміністративно регульованих цін знизилися (до 13.6% р/р), що відбулося в тому числі за рахунок бази порівняння (у березні минулого року підвищено тарифи на електроенергію та акцизи на більшість алкогольних напоїв). Водночас попри незначне сповільнення ціни на хліб та тютюнові вироби зростали високими темпами (відповідно 17.7% р/р та 33.7% р/р). У березні 2018 р. зростання індексу цін виробників уповільнилося до 15.9% р/р з 19.6% р/р у лютому. У місячному вимірі ціни виробників зросли на 0.3%. За статистикою «Мінфіну» індекс інфляції в Україні станом на березень 2018р. склав 101,1 % [2].

Попри негативну динаміку макроекономічних та монетарних показників НБУ незмінно достатньо оптимістичний у своїх прогнозах інфляції. Регулятор очікує, що в поточному році загальна інфляція поступово уповільнюватиметься та досягне 8,9% на кінець року, проте залишатиметься вищою, ніж цільові орієнтири ($6\% \pm 2$ в.п.), визначені в Основних засадах грошово-кредитної політики на 2016-2020 рр.[4].

На ціни й надалі тиснутиме швидке зростання споживчого попиту, через що фундаментальний інфляційний тиск залишатиметься значним в 2018р. Однак частково це буде нівельовано зміцненням обмінного курсу гривні відносно валют країн – торговельних партнерів у I кварталі 2018 року, яке сприятиме зниженню інфляційного тиску протягом наступних місяців. Як наслідок, базова інфляція буде сповільнюватися швидше, ніж очікувалося у січні – на кінець поточного року вона становитиме 7,7% [5].

Чинником, що визначатиме досить високий показник інфляції, будуть значні темпи зростання адміністративно регульованих цін (на 14,6% за підсумками року) внаслідок збільшення витрат на заробітну плату у сфері ЖКГ, здорожчання енергоресурсів та підвищення акцизів на тютюнові вироби. Інфляція сирих продовольчих товарів до кінця поточного року суттєво знизиться (до 5,9%) під впливом вичерпання дії факторів пропозиції на ринку продовольчих товарів, що мали визначальний вплив у 2017 р. Надалі зниження інфляції забезпечуватимуть збереження жорсткої монетарної політики, збільшення пропозиції продуктів харчування та уповільнення імпортованої інфляції. У результаті інфляція повернеться до цільового діапазону в середині 2019 р. і становитиме 5,8% на його кінець. У 2020 р. інфляція уповільниться до 5,0%, що відповідатиме центральному значенню цільового діапазону ($5,0\% \pm 1$ в.п.) [3]. Якщо прогнози НБУ на кінець 2018 р. та наступні періоди реалізуються, можна буде констатувати, що застосування інфляційного таргетування в Україні є достатньо ефективним.

Список використаних джерел:

1. Івасів Б. С. Гроші та кредит : підручник. / Б. С. Івасів. – Вид. 3-тє, змін. й доп. – Тернопіль : Карт-бланш, К. : Кондор, 2008.– 528с.
2. Індекс інфляції. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
3. Інфляційний звіт. Квітень 2018 року. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=68159649>
4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки. Постанова НБУ № 541 від 18 серпня 2015р. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=28745297>
5. Оцінка інфляції. Березень 2018р. Офіційний сайт Національного банку України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://beta.bank.gov.ua/admin_uploads/article/CPI%2003-18.pdf?v=4

Викторія Стойка, к.э.н., доцент

ГВУЗ «Ужгородский национальный университет», г. Ужгород, Украина

Рафал Ренбилас, доктор наук

Высшая школа бизнеса, г. Домброва Гурнича, Республика Польша

ПОНЯТИЕ СИСТЕМНОГО БАНКОВСКОГО КРИЗИСА

Современные монетаристы связывают финансовые кризисы с кризисом банковской системы. По их мнению, если банковская система ослаблена, некоторые банки могут оказаться под угрозой банкротства или обанкротится. Это вызывает банковскую панику. Клиенты, которые неспособны отличить банки, каким угрожает банкротство, от надежных, массово снимают свои депозиты. В результате обязательные резервы сокращаются, что угрожает нормальному функционированию банковской системы. Получают убытки и банки, которые работают стабильно, поскольку из-за обеспечения ликвидности обесцениваются их активы. Для устранения финансового кризиса монетаристы рекомендуют центральным банкам поддерживать ликвидностью платежеспособные банки. Такая рекомендация была обоснована американским экономистом А. Шварцом [1].

Но это предложение по устранению финансового кризиса критикует большое число экономистов, поскольку очень тяжело отличить платежеспособные банки, которые имеют проблемы с ликвидностью во время кризиса, от неплатежеспособных, неперспективных банковских учреждений.

На протяжении 1970-2007 гг. системные банковские кризисы встречались как в экономически развитых странах, так и в странах, которые развиваются, и в странах с переходной экономикой. В развитых странах системные банковские кризисы наблюдались в США (1984-1991 гг.), Японии (1995 г.), Франции (1991-1994 гг.), Испании (1977-1985 гг.), Австрии (1989-1990 гг.), Норвегии (1987-1989 гг.), Швеции (1991 г.), Финляндии (1991-1993 гг.), Новой Зеландии (1987-1990 гг.), Южной Корее (1997 г.). Разрушительные кризисы были отмечены в большинстве стран Латинской Америки (в Аргентине, Коста-Рике, Мексике, Бразилии, Венесуэле, Чили), странах Южно-Восточной Азии (1980 – 1990 гг.), практически во всех странах Африки. Все страны с переходной экономикой (Россия в 1998 г., Грузия в 1998 г., Украина в 1998 г. и 2004 г.) также пострадали от системного банковского кризиса [2,с.8].

Изучение опыта разных стран доказывает, что банковские кризисы отражают сложный процесс приспособление банковских систем к новым макроэкономическим условиям. Процессы либерализации внешнеэкономических отношений, неправильное

регулирование банковского сектора, глобализация рынка банковских услуг в развитых странах, а также развивающихся, сопровождались серьезными проблемами, что негативно отображалось на макроэкономической стабильности, сбалансированной уравновешенности национальных экономик и банковских систем. По оценкам экспертов, потери от банковских кризисов составляют в среднем ежегодно более 10% ВВП, а банковское кредитование и прибыльность банков в течение нескольких послекризисных лет остаются в депрессивном состоянии [3,с.110].

Кризису подвержены прежде всего отдельные банки. Однако, если отсутствует механизм антикризисного управления, нет эффективных мер локализации кризисных ситуаций (как внутри отдельного банка, так и в банковском секторе в целом), то кризис, возникший в несколько достаточно крупных банках, может распространиться на всю банковскую систему. Канадский исследователь Э. Сантор в своей книге «Банковские кризисы и инфекции: эмпирическая действительность» [4] рассматривает пути распространения банковского кризиса как инфекции и возникновения банковской эпидемии вследствие влияния неликвидных банков на другие через системы межбанковских расчетов и межбанковского кредитования, и появлению так называемого негативного «стадного» поведения вкладчиков благодаря получению любой информации об этих событиях.

Несостоятельность отдельных банков нередко представляет собой прямую угрозу для реального сектора экономики в целом, что приводит к потере доверия не только к отдельным банкам, но и к банковской системе в целом. Практика показывает, что банкротство отдельно взятых банков может наносить гораздо больший ущерб экономике государства, чем банкротство предприятий, поскольку нестабильность банков обязательно приводит к дестабилизации функционирования его платежной системы.

Банковские кризисы, следовательно, первоначально являются лишь локальными и представляют собой одну из составляющих финансового кризиса. «Набрал обороты» в своем развитии, они вызывают крайне серьезные макроэкономические последствия, которые всегда влекут за собой снижение темпов реального экономического роста и, как следствие, резкое падение уровня благосостояние населения страны.

Анализ экономической литературы позволяет сделать вывод о том, что исследователи акцентируют внимание на следующих характеристиках системного банковского кризиса:

- проблемное состояние банковской системы;
- неспособность банковской системы исполнять свои базовые функции;
- отсутствие стабильности и надежности банковских учреждений;
- резкий и стремительный характер развития.

Банковские кризисы – неотъемлемая черта рыночной экономики. Они сопровождают процесс поступательного развития общества. В условиях нарушения равновесия рыночной экономики развивающейся страны любые потрясения в банковской сфере приводят к парализации платежной системы, колебаний курса национальной валюты, вызывают обострение политической ситуации.

Банковские кризисы довольно часто возникают в результате неэффективного ведения банковского бизнеса: непродуманной и неосторожной кредитной политики,

приняття чрезмерних ризиків, поганої організаційного управління, недостаточного внутрішнього контролю, а також просчетів в валютній політиці і несовпадення вимог і зобов'язань по строкам в самих банках або у їх позичальників. Перераховані фактори усугубляються, якщо акціонери банку не мають достаточних інвестиційних засобів в банках, а також якщо банківські менеджери несуть незначительну особисту відповідальність за ризики, які вони приймають. Але якщо більшість банків в країні неспроможні виконувати свої функції, т.е. неспроможні виконувати вимоги своїх вкладників через невиконання зобов'язань позичальників банку або в результаті обесцінення банківських активів, банківський криза перетворюється в системний.

Ураховуючи все вищесказанне, під системним банківським кризом слід розуміти стан банківської системи, який має різкий і прагматичний характер розвитку і характеризується неспроможністю банків виконувати свої базові функції, а також відсутністю стабільності і надійності банківських установ.

Криза банківської системи не виникає раптово. Спочатку негативні тенденції виникають на рівні окремих банків, поступово охоплюючи все більше їх кількість. Деякий час вони мають прихований характер, але свідчення існування кризи в банківській сфері – зниження капіталу, надмірна діяльність і висока частка ризикових активів банків і т.п. В умовах відкритої форми кількість банків перестають виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, банківська система не забезпечує виконання платежів і розрахунків, спостерігається суттєве зниження обсягів кредитування, відбуваються банкрутства банківських установ або призупинення ними своєї діяльності.

Профілактика кризових явищ в економіці є одним з пріоритетних напрямків забезпечення економічної безпеки. В уникненні банківських криз важливе значення має своєчасна діагностика стану банківської системи і визначення ймовірності настання банківських криз.

Список використаних джерел:

1. Schwartz A. I. Real and Pseudo – Financial Crises, [w:] F. Capie, G.E. – p. 11- 40.
2. Коваленко В.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: монографія / В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 262 с.
3. Hoggart G. Resolution of banking crises: a review / G.Hoggart, J.Reidhill, P.Sinclair // Financial stability rev. – L., 2003. – Dec. – P. 108 - 122.
4. Santor E. Banking Crises and Contagion: Empirical Evidence / E.Santor // Bank of Canada Working Paper No. 2003-1. – Ottawa: bank of Canada, 2003.- P 4.

*Дарія Цюрось, студентка 4 курсу
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
Науковий керівник: Скоропад І.С., к.е.н., доцент*

FINTECH – КОМПАНІЇ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ СПІВРОБІТНИЦТВА З БАНКАМИ

Фінансові ринки характеризуються великою кількістю змін, серед яких поява на ринку криптовалют, новітніх технологій, бізнес-моделей, форм угод тощо. Тенденції зростання попиту на електронні комерції впливають внаслідок запровадження інновацій для задоволення попиту в технологіях, підвищення зручності та швидкості

користування, а відповідно і зростання ефективності та скорочення транзакцій них витрат. Саме такі тенденції на фінансовому ринку зумовили появу нових учасників на ринку, таких як FinTech-фірм.

Фінансові технології або фінтех (англ. FinTech) — сектор, в якому працюють компанії, які використовують технології та інновації, щоб конкурувати з традиційними фінансовими організаціями — банками та посередниками на ринку фінансових послуг. Понад 80 українських компаній розробляють технології і запроваджують інновації, щоб конкурувати з банками і посередниками на фінансовому ринку [1].

Помилково вважають, що FinTech-компанії переважно здійснюють операції щодо грошових переказів та платежів, проте це становить виключно 31,6% від їхньої діяльності. Друге місце серед напрямів діяльності посідають технології та інфраструктура (19,3%), наступний напрям – кредитування (14%). Найменшу питому вагу займають криптовалюти та регтехнології (по 1,75%).

В Україні станом на 2017р. 85% FinTech-компаній вже продають та заробляють гроші, 10% вже мають готовий проект та перевіряють його на правдивість і лише 5% перебувають на стадії розробки проекту. Хоча багато FinTech-компаній використовують власні кошти для фінансування операційної діяльності, значна частина (49%) залучає їх у зовнішніх інвесторів. При цьому найбільш цікаве те, що 72% готові залучати інвестиції на розвиток бізнесу [1].

Найбільшу загрозу FinTech-компанії створюють банкам, оскільки повністю замінюють їх діяльність. В табл. 1 наведено переваги діяльності FinTech-компанії та банку.

Таблиця 1

Переваги діяльності FinTech-компанії та банку

FinTech-компанія	Банк
Висока гнучкість та швидке запровадження новітніх технологій	Більший досвід та перевірена інфраструктура
Здатність адаптуватися та вносити нововведення	Володіння конкретними фінансовими знаннями
Спрощена система обслуговування	Велика клієнтська база та довіра з боку цих клієнтів

Водночас накопичені банками знання, досвід та клієнтська база мають величезну цінність безпосередньо для FinTech-проектів. Саме тому потрібно говорити не про заміну банків FinTech-компаніями, а про їх взаємну співпрацю. Таке партнерство створить низку переваг як для банків, так і для Fintech-фірм:

- забезпечення свободи для експериментів банків;
- допомога FinTech-фірмам зі сторони банків розширити свій бізнес, надаючи фінансову інфраструктуру, капітал та доступ до їх клієнтської бази;
- залучення банками інноваційних технологій від для покращення відносин з клієнтами, зменшення витрат та підвищення кібер-безпеки [1].

Отже, можна зробити висновок, що співпраця допоможе як традиційним банкам, так і FinTech-фірмам зосередитися на їх компетенції та робити вагомий внесок в галузь банківництва для досягнення спільного синергетичного ефекту. В той же час, розвиток діяльності FinTech-компаній також призведе до покращення стану

вітчизняних підприємств, оскільки їхні кошти стануть мобільнішими на ринку через електронну систему здійснення платежів.

Список використаних джерел:

1. День, коли народився український ФінТех: на чому заробляють фінтех компанії / Некрасов В. // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua>

*Оксана Чубарь, к.е.н., доцент
Неля Лебеза, ст. викладач*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

**ЕЛЕМЕНТИ ПОЛІТИКИ КРЕДИТНОЇ РЕСТРИКЦІЇ В МОНЕТАРНІЙ СФЕРІ
КРАЇНИ НАПРИКІНЦІ 2017-ПОЧАТКУ 2018 РОКІВ**

З 2016 р. НБУ в грошово-кредитній сфері реалізує політику інфляційного таргетування (ІТ), у відповідності з якою середньострокова ціль щодо інфляції встановлена на рівні 5% (для річного приросту індексу споживчих цін) і досягатиметься поступово. В Основних засадах грошово-кредитної політики на 2016-2020 рр. визначено такі короткострокові цільові показники для річної зміни індексу споживчих цін [5]: грудень 2016 р. – 12%+/- 3 п.п., грудень 2017 р. – 8%+/- 2 п.п., грудень 2018 р. – 6%+/- 2 п.п., грудень 2019 р. і надалі – 5%+/- 1 п.п. Також у вказаному документі НБУ йдеться про досягнення окреслених цілей щодо інфляції через зміну ключової процентної ставки грошово-кредитної політики, синхронізованої з обліковою ставкою. Під ключовою процентною ставкою мається на увазі ставка за операціями НБУ, що чинять найбільший вплив на стан грошово-кредитного ринку [5]. Саме цей інструмент набуває ключового статусу в умовах реалізації режиму ІТ. З переходом на такий режим важливим є дотримання ряду принципів, серед яких: беззаперечна пріоритетність досягнення та підтримання цінової стабільності порівняно з іншими цілями та завданнями грошово-кредитної політики і застосування режиму плаваючого обмінного курсу, який повинен визначатись ринковими умовами без попереднього встановлення бажаного або прогнозного значення.

Облікова ставка, як головний параметр регулювання, з березня 2015 р. (коли її рівень був найвищим за останні роки і складав 30%) постійно понижувалась. Наприкінці 2016 р. вона складала 14%, а в травні-жовтні 2017 р. - 12,5%. Тобто, майже два роки поспіль НБУ знижував облікову ставку, проводячи в такий спосіб політику здешевлення грошей (кредитну експансію). Однак уже 27 жовтня 2017 р. Правління НБУ приймає рішення підвищити облікову ставку до 13,5% річних. Більш жорстка монетарна політика, на думку регулятора, повинна сприяти зниженню споживчої інфляції та наближенню її до цілі у 2018 р. [4].

Проте подальші макроекономічні процеси та відхилення фактичної інфляції від прогнозних показників, що було викликано, зокрема, підвищенням виробничих витрат та пошквалением споживчого попиту, змусили НБУ вдаватись до нового підвищення облікової ставки. Як результат, цей монетарний показник у грудні 2017 р. зріс до 14,5%, у січні 2018 р. – до 16%, у березні 2018 р. – до 17%. Згідно із висновками НБУ, четверте поспіль підвищення ключової процентної ставки спрямоване на зниження споживчої інфляції до цільового рівня в середньостроковій перспективі.

Саме динаміка інфляції змусила НБУ діяти в рестрикційному напрямку. Адже інфляція в 2017 р. становила 13.7% р/р, перевищивши ціль НБУ у $8\% \pm 2$ в. п. на кінець року, встановлену Основними засадами грошово-кредитної політики на 2017 р. та середньострокову перспективу. Прискорення інфляції (порівняно із 12.4% р/р у 2016 р.) відбулося через дію чинників, на які інструменти монетарної політики мають обмежений вплив: скорочення пропозиції окремих овочів та фруктів через несприятливі погодні умови в першій половині 2017 р., нестабільну ситуацію у тваринництві, зростання світових цін та зовнішнього попиту на вітчизняні продукти харчування, підвищення світових цін на нафту. Підвищення пенсій, мінімальної заробітної плати, збереження високих темпів зростання заробітних плат за умов високого попиту на робочу силу як всередині країни, так і в сусідніх, зумовили відчутне прискорення зростання споживчого попиту наприкінці 2017 р., а як наслідок – і зростання цін [1].

Реакцією на більш жорстку монетарну політику, що проводиться з жовтня 2017 р., стало зростання дохідності гривневих фінансових інструментів (в тому числі, цінних паперів) та збільшення процентних ставок майже за всіма операціями банків [2]. Також це очікувано призвело до збільшення процентних ставок у національній валюті за кредитами та депозитами підприємств, за кредитами населення. Саме в цьому і проявився короткостроковий рестрикційний ефект монетарного регулювання, який згодом з урахуванням ефекту запізнення відобразиться й на масштабах кредитування економіки країни. Разом з тим ставки за депозитами домогосподарств залишилися практично на рівні попередніх періодів через повільнішу їх адаптацію до змін ключової ставки.

Як свідчать емпіричні дослідження, в Україні зміна облікової ставки впливає на рівень інфляції через 9-18 місяців. Такий досить тривалий часовий лаг означає, що заплановані орієнтири рівня інфляції можуть бути досягнуті не раніше середини-кінця 2019 р., що і констатує НБУ [3].

Таким чином, зміни макроекономічного середовища, викликані як монетарними, так і немонетарними факторами, спонукають НБУ до перегляду одного з основних монетарних параметрів, яким в умовах ІТ виступає облікова ставка. Рестрикційні заходи кінця 2017-початку 2018 рр. в контексті грошово-кредитного регулювання в коротко-та середньостроковій перспективі, очевидно, забезпечать досягнення цілі, проте наскільки вони будуть ефективними з точки зору економічного зростання – покаже розвиток процесів.

Список використаних джерел:

1. Інфляційний звіт. Січень 2018 року. НБУ. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63442010>
2. Макроекономічний та монетарний огляд. Березень 2018р. НБУ. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66912680>
3. Національний банк очікує на зниження інфляції у 2018-2020 рр. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=299204E43AD12B886054A672C6F19B31?art_id=63442018&showTitle=true
4. Національний банк України підвищив облікову ставку до 13.5% річних. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=57732380&cat_id=55838
5. Основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки. Постанова НБУ № 541 від 18 серпня 2015р. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=28745297>

*Марина Шуба, к.е.н., доцент
Діана Парафінюк, студентка 5 курсу
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна*

ОКРЕМІ ІНВЕСТИЦІЙНІ ЕФЕКТИ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація є об'єктивною світовою тенденцією, що обумовлена посиленням міжнародних політичних, культурних, економічних, фінансових, інформаційних, технічних та інших зв'язків між державами на різних рівнях. Під впливом глобалізації відбувається трансформація світової економіки в єдиний ринок товарів, послуг, капіталу, праці та знань.

Фінансова глобалізація – це процес, який є невід'ємною частиною загального процесу глобалізації (домінуючою формою економічної глобалізації), спрямований на інтеграцію національних фінансових ринків в єдиний загальносвітовий фінансовий ринок. Вона характеризується міжнародним рухом фінансового капіталу, який є найбільш мобільним фактором виробництва, що дозволяє йому швидко рухатись у пошуках можливостей максимізації прибутку; зростанням глобальних зв'язків через транскордонні фінансові потоки [2, с. 117-118].

Сучасна концепція фінансової глобалізації була сформована на початку 2000-х років. Фінансова глобалізація змінила склад і структуру суб'єктів, які впливають на світову економіку, поставивши на перше місце транснаціональні компанії та банки, та зменшивши роль національної держави. Наслідком цих змін стала втрата державою багатьох регуляторних інструментів та зниження ефективності грошово-кредитних та фіскальних заходів. Це започаткувало трансформацію національних фінансових систем під впливом фінансової глобалізації [2, с.119].

Розвинені економіки є найбільш інтегрованими у світову фінансову систему. Згідно з MGI's Financial Connectedness Ranking, лідерами серед цих країн є США, Люксембург, Велика Британія, Нідерланди та Німеччина. З 20-ти найбільш інтегрованих у світову фінансову систему країн лише дві (Китай та Бразилія) є країнами, що розвиваються. Варто відзначити підвищення ролі Китаю, який піднявся у рейтингу з 16-го місця у 2005 р. до 8-го у 2015 році [4].

Згідно традиційної точки зору, вигоди від глобалізації і, відповідно, вільної мобільності капіталів, відповідають вигодам від міжчасової торгівлі, яка представляє собою обмін товарів і послуг на зобов'язання надати товари і послуги у майбутньому. Вважається, що країна, що бере позику, виграє від такого роду торгівлі, так як отримує можливість реалізувати інвестиційні проекти, які неможливо було би здійснити, профінансувавши їх лише за рахунок внутрішніх заощаджень. Країна, яка надає позику, у свою чергу, теж виграє, оскільки купує активи, що приносять більший дохід, ніж можна отримати на національному ринку. Крім того, іноземні інвестиції супроводжуються й іншими супутніми вигодами, такими як приплив нових технологій і т.д. [1, с.10].

Ще одна перевага вільної мобільності капіталів полягає у тому, що вона дає можливість уникнути різкого падіння національного споживання через будь-які зовнішні або внутрішні шоки. У періоди економічних потрясінь країна, замість того, щоб витратити свої власні заощадження, може на тимчасовій основі залучити заощадження нерезидентів. У той же час, в умовах неповної і асиметричної

інформованості інвесторів-нерезидентів (позичальник, який одержує позику, звичайно краще кредитора обізнаний про ризик, який супроводжує його інвестиції), вільна мобільність капіталу може посилювати вже існуючі у національних економіках проблеми [1, с.10].

У результаті виникли ефект «домашнього зміщення» і «парадокс Фельдстайн – Хоріокі». Ефект «домашнього зміщення» означає, що при виборі варіантів вкладання коштів, інвестор надасть перевагу резидентським фінансовим інструментам, навіть якщо міжнародний портфель має вищу дохідність та нижчі ризики. Цей ефект спричиняє дискусії щодо реальності глобальної фінансової глобалізації, однак в останній період спостерігається тенденція до його послаблення.

«Парадокс Фельдстайн – Хоріокі» передбачає, що якщо при повній інтеграції світових фінансових ринків заощадження можуть розміщуватися на ринку будь-якої країни відповідно до прибутковості його активів, то у такій ситуації не повинна спостерігатися кореляція між національними заощадженнями і національними інвестиціями всередині однієї країни. Однак на практиці подібна кореляція існує, і вона досить висока [1, с.10].

Таким чином, фінансова глобалізація являє собою складний процес із багатьма аспектами і тенденціями розвитку, якому необхідно приділяти увагу для уникнення його негативних проявів. Особливо важливим є зниження негативних наслідків у фінансовому секторі для національної економіки та ефективне використання позитивних характеристик фінансової глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Румянцева О. Влияние финансовой глобализации на денежно-кредитную политику / О. Румянцева, Е. Шаткова – БГЕУ. – 2012. – С. 9-18.
2. Fetiniuc V. Modern Features of Financial Globalization / Fetiniuc V., Luchian I. // Annals of the University of Petroșani, Economics/ – 2013. – № 13(1). – P. 117-128.
3. The new dynamics of financial globalization [Електронний ресурс] / McKinsey Global Institute, 2017. – Режим доступу: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Industries/Financial%20Services/Our%20Insights/The%20new%20dynamics%20of%20financial%20globalization/MGI-Financial-globalization-Executive-summary-Aug-2017.ashx>

СЕКЦІЯ 3 ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Levan Bolkvadze, Ph.D. student
Ramin Tsinaridze, Ph.D. of Business Management, associate professor
Paata Aroshidze, Ph.D. of Economic Sciences, associate professor
Batumi Shota Rustaveli State University, Batumi, Georgia

PROBLEMS OF VALUE-ADDED TAX HARMONIZATION IN GEORGIA IN TERMS OF FREE TRADE WITH THE EUROPEAN UNION

During the last decade, Georgia's foreign trade turnover increased sixfold (by six times). The increase was caused by the liberal trade regime implemented by the government: low import tariffs, small amount of licenses and permits for export/import, no quantitative restrictions on import/export, no customs duty (customs tariffs) on export/re-export, no value-added tax on export and a trade facilitation (the simplification of trade procedures). However, as a result, the liberal trade regime increased import, which in turn contributed to a highest growth of deficit in trade balance. It should be noted that the difference between imports and exports is gradually decreasing over the past few years against the backdrop of their growing indicators. As of 2014, exports amounted 36% from total foreign trade turnover.

Since 1997, after the joining the World Trade Organization, the use of The Generalized System of Preferences (GSP) during trade with developed countries, which later added GSP+ trade regimes, made foreign trade terms more profitable for Georgia and encouraged export growth. During the last decade, the total exports volume increased 4 times. A new stage in this relationship starts from 27 June 2014 when the Association Agreement was signed.

DCFTA is an important part of the Association Agreement with the European Union on a deep and comprehensive free trade area, as it includes the mechanism of economic integration with the EU and the EU internal market for Georgia. Unlike other free trade agreements signed by Georgia, the DCFTA implies liberalization of goods and services. In addition, the DCFTA includes a wide range of trade-related issues (e.g. food safety, competition policy, intellectual property protection, financial services, etc.) and provides a gradual approximation of Georgian trade legislation with the EU legislation.

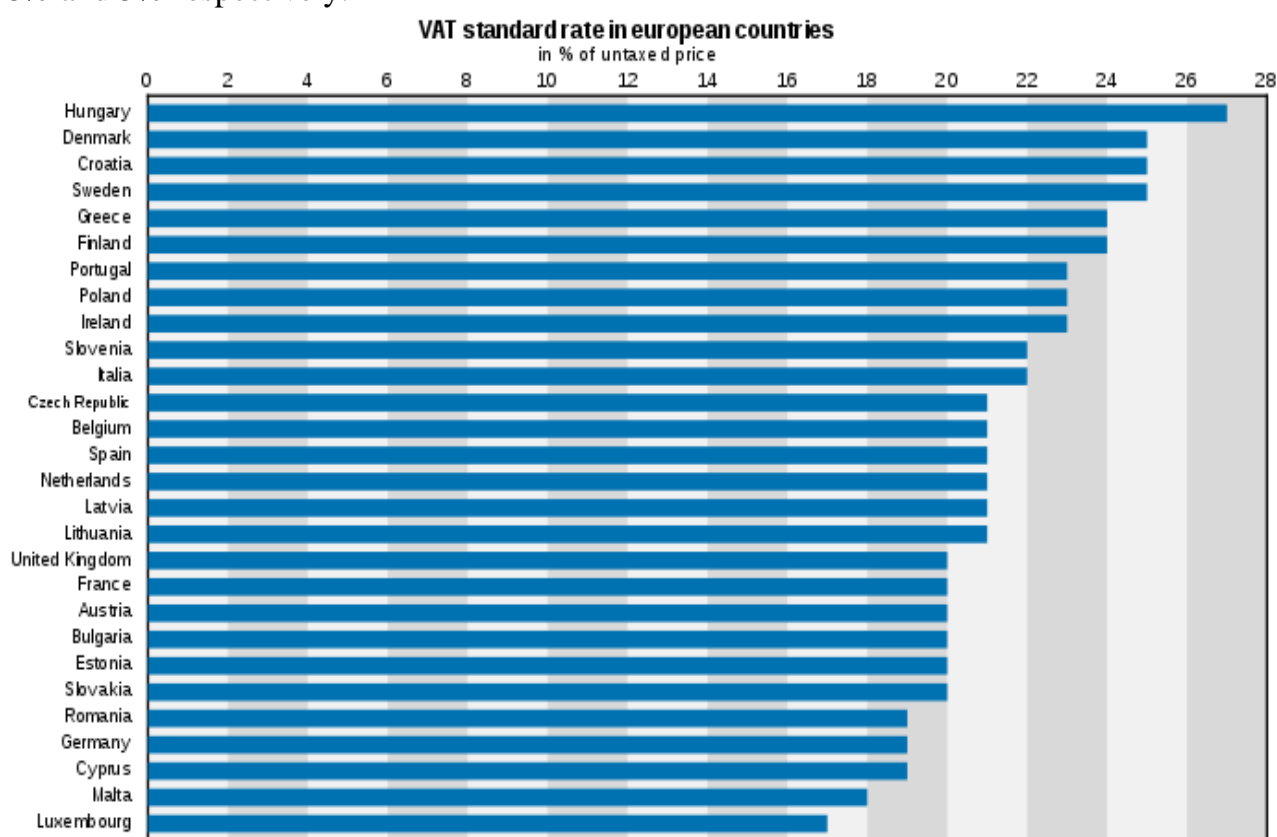
Tax harmonization is one of the most important issues of free trade with the EU, it is preferably for a single market (common trade area) to have a single tax system (common tax system). Being associated EU member does not obligate country to match its taxes to EU tax system. Consequently, the foreign economic and political vector of Georgia is directed to Europe, means that it is necessary to harmonize with the EU tax system on time. Particularly important is the harmonization of indirect taxes, because indirect taxes and especially VAT are one of the major sources of tax revenue and VAT included in the value of goods-services.

Different countries determine VAT rates based on their economic and tax policy. Basic principle is that VAT is differentiated, while in Georgia it is uniform basis.

Presently, the current VAT legislation was adopted on the basis of a Directive of 28 November 2006. This Directive aims to ensure the harmonization of the domestic (national)

legislation of Member States and to achieve the VAT's overall structure in which VAT is levied and the rates to be applied. Consequently, the Directive sets out a general framework that ensures closer relationship between countries. In 1960, EU Member States used VAT taxation for the first time. Over the years, VAT became main instrument for the collection of public revenues (main source of income) for all Member States, and in 2009 it amounted to 784 billion Euros, which is 17.3% of GDP.

Considering that EU law only requires that the standard VAT rate should be at least 15% and a reduction rate is not less than 5%, the actual rates in the Member States vary by these percentage and relate to certain types of products. As for the upper limit of VAT, it is 25%. In addition, some Member States maintain separate rules in certain areas. A clear example of this is Hungary, where the VAT rate is the highest, 27%. The reduced rate is 18% and 5% respectively.

VAT has been implemented in Georgia since March 15, 1992, the rate of which today is 18%. This tax is uniform basis in Georgia regardless of the goods/services. For VAT registration Obligations we have the following grounds:

- A person who carries out an economic activity and whose gross amount of operations to be taxed by VAT during any continuous 12 calendar month exceeds 100 000 GEL (EUR 33300);
- A person who produces excisable goods, imports excisable goods in Georgia (except excise goods is exempted from VAT payment);

VAT Reform is important for Georgia's integration into the European Union, namely:

1. Increase the mandatory registration limit from 100000 GEL (EUR 33 300) to at least 500 000 GEL (up to 166 500 EUR);

2. To differentiate uniform tax, as this tax is differentiated in most EU countries, it is possible to introduce VAT rate at 5%, to reduce the standard VAT to 15%, while VAT will remain 18%.

According to the Constitution of Georgia, new tax implementation or raising existing tax rate, it's necessary to be managed on the basis of referendum, with our model proposed, in case of differentiated VAT, the higher VAT rate does not increase, there will be only differentiation, and we believe that it will be a step Forward to harmonization with the EU.

List of references:

1. EU – Georgia Association Agreement (<http://www.parliament.ge/en/gavigot-meti-evrokavshirtan-asocirebis-shetanxmebis-shesaxeб/associationagreement1>)
2. “Georgian tax code”. Tbilisi. 2018
3. Rogava. A. “Tax law” (First and second book). Tbilisi. 2017

Ірина Булах, викладач

Олена Шиманська, викладач

ВСП Агротехнічний коледж Уманського НУС, м. Умань, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Для ефективного розвитку ринкової економіки першочергове значення має розвиток малого підприємництва. В Україні розвиток малого підприємництва стримується у першу чергу за рахунок недосконалості законодавства та недовісті систем підтримки суб'єктів малого підприємництва. Ось чому на даний момент розробка та запровадження ефективної спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва є досить актуальною проблемою.

Проблемам спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва приділено значну увагу з боку вітчизняних науковців, а саме: Святаша С. В., Онищука І. Ю., Герасимчук Л. С., Столяр Л. Г., Слатвінської М. О. Та інших. Але, разом з тим, існує ще досить багато нерозкритих питань ефективності запровадження спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва. [1, с. 218]. Залишаються нерозв'язаними питання щодо принципів побудови та напрямів реформування спрощеної системи оподаткування суб'єктів господарювання, а також напрямів на процес формування фінансового потенціалу території.

Одним із напрямків стимулювання розвитку малого бізнесу було запровадження спрощеної системи оподаткування та обліку. Саме стимулювання розвитку малого підприємництва та створення оптимальної податкової системи в Україні, покликані виконувати важливі функції загально державного масштабу.

«Наймолодшим» способом оподаткування приватних підприємців є спрощена система шляхом сплати єдиного податку. Ця система введена 1 січня 1999 року Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 03. 07. 98р. № 727/98.

Запровадження Податкового кодексу України з 01 квітня 2011р. принесло істотні зміни в діяльність малого бізнесу, зокрема суб'єктів, що використовують спрощену систему оподаткування. Вимоги до неї наведені в главі 1 розділу XVI ПКУ (Податкового кодексу України). У зв'язку з цим було припинено дію Указу № 727, який до цього регулював діяльність даної системи оподаткування.

Згідно з п. 291. 2ПКУ, «спрощена система оподаткування, обліку та звітності – особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297. 1 статті 297 цього Кодексу, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених цією главою, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності».

Моніторинг оцінки ефективності діючої спрощеної системи оподаткування засвідчила про те, що система не стимулює розвиток оптимальної кількості суб'єктів малого підприємництва, а, навпаки, сприяє функціонуванню дрібних підприємств. Це зумовило необхідність кардинальних змін щодо критеріїв для переходу на спрощений режим оподаткування та розробки нових концептуальних принципів цієї системи, які відображені у новій редакції Податкового кодексу України.

Введення нового порядку спрощеного оподаткування в Україні має сприяти вирішенню таких проблем:

- полегшення та скорочення часу складання звітності;
- підтримка малого бізнесу та підвищення його ролі в розвитку національної економіки;
- підвищення рівня зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць у малому бізнесі та зменшення, таким чином, державних витрат на утримання безробітних;
- умови функціонування ринкових економічних відносин шляхом підтримки тих суб'єктів господарської діяльності, конкурентні позиції яких на ринках внаслідок об'єктивних обставин є слабшими порівняно з великими підприємствами;
- активізація інноваційної діяльності, сприяння впровадженню нових технічних і комерційних ідей;
- пом'якшення соціального розшарування суспільства шляхом формування середнього класу, що, у свою чергу, знижує соціальну напруженість у державі. [2, с. 36].

Недоліками спрощеної системи оподаткування є:

- обмеження у видах діяльності, обсязі доходу, обмеження кількості працівників для 1-ї і 2-ї груп ;
- розмір податку для платників 1-ї і 2-ї груп не залежить від результатів діяльності.

Отже, для побудови ефективної раціональної спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва необхідна податкова реформа, яка дозволить запровадити нову спрощену систему оподаткування малого бізнесу. Вона має усунути основні недоліки діючої системи оподаткування малого бізнесу і закласти основи, для формування ефективної податкової системи, яка покликана підтримувати вітчизняне виробництво, інноваційно-інвестиційну діяльність і сприяти запровадженню нової якісної системи податкових відносин.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук Л. С. Оподаткування малого бізнесу в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / Л. С. Герасимчук // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №5/2013. – С. 217-229.
2. Онищук І.Ю. Основні напрямки удосконалення вітчизняної альтернативної системи оподаткування / І. Ю. Онищук // Соціум. Наука. Культура. – № 12. – 2014. – С. 35-38.

*Ольга Ватаманюк, к.е.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Чернівці, Україна*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

В умовах політичної невизначеності, існування суперечностей між тактичними діями уряду і стратегічними напрямками розвитку держави та зростаючої потреби у фінансових ресурсах з метою підвищення рівня життя населення, посилюється й важливість розробки і реалізації напрямів податкової політики, які сприятимуть вирішенню проблеми дефіциту бюджету, що загострюється в результаті одночасної дії деструктивних політичних і соціальних факторів, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, а також не суперечитимуть національним інтересам у євроінтеграційних прагненнях України.

Теоретико-методологічний базис формування податкової політики в Україні було закладено у наукових працях таких авторів як Т. І. Єфименко, Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, В. П. Кудряшов, А. М. Соколовська, В. М. Федосов. Окрім робіт зазначених науковців, на особливу увагу заслуговують також і дослідження Т. В. Кошук, В. М. Мельника, К. І. Швабія та ін., присвячені новому етапу формування податкової політики України в умовах глобалізації, а також імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Податкова політика є невід'ємним атрибутом, а право вибору й формування її змісту – ознакою зрілості та самодостатності держави. Тільки та країна, яка формує власну економічну політику, в т. ч. податкову, може вважатися незалежною [3, с. 91]. Як зазначає А. М. Соколовська, формування податкової політики в умовах макроекономічної й фінансової нестабільності – це спроможність використання податків для балансування між виконанням завдань фіскальної консолідації та створенням умов для економічного зростання. Балансування між зазначеними завданнями зумовлює використання таких інструментів фіскальної консолідації, які не створюють істотних перешкод для економічного зростання [2, с. 44].

В сучасних умовах формування податкової політики в Україні має передбачати створення умов для зростання ВВП й інших позитивних зрушень у розвитку соціально-економічної системи, забезпечення надійної фінансової бази функціонування держави, внесення змін до податкового законодавства з метою виконання Угоди про асоціацію, а також поступову імплементацію інших заходів податкової політики ЄС із поступом у економічному розвитку й детінізації економіки [1, с. 11]. При цьому окремі реформи, що реалізуються на теренах нашої держави, важко оцінити як успішні. Зокрема, є підстави вважати, що реальної самостійності територіальних громад після проведення бюджетної реформи так і не було досягнуто.

Крім цього, однією з найбільших проблем податкової політики є те, що в Україні так і не сформовано власної традиції, механізму напрацювання рішень у даній сфері, як у інших країнах. Найважливіші рішення з фіскальних питань нерідко приймаються виходячи з політичної доцільності або з кон'юнктурних міркувань [3, с. 92]. Тобто, необхідним є, у першу чергу, сформувати в Україні стабільне нормативно-правове поле функціонування податкової системи (наявність затвердженого Податкового кодексу не унеможливила на тривалий період постійне внесення змін у податкове

законодавство у відповідності до зростаючих фіскальних потреб держави), і сформулювати такі цілі податкової політики, які б не тільки не суперечили національним інтересам, але й щоб їх реалізація не поглибила кризу в економіці.

Беручи до уваги проблеми й перспективи, які відкриваються для України в умовах імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, вважаємо, що подальшими напрямками реалізації державної податкової політики мають стати:

- переорієнтація податкової системи з метою розширення бази оподаткування на основі вдосконалення оподаткування майна;

- подальша оптимізація контролю за трансфертним ціноутворенням, боротьба з агресивним податковим плануванням;

- підвищення рівня довіри громадськості до запланованих реформ, зокрема, шляхом залучення до прийняття управлінських рішень наукових шкіл та посилення партнерської складової у відносинах фіскальних органів та платників податків.

У контексті розширення податкової бази з метою збільшення податкових надходжень до бюджету не втрачає своєї актуальності й боротьба з агресивним податковим плануванням, тому важливим завданням уряду має стати вирішення проблеми адаптації загальноприйнятих європейських стандартів з питань подолання агресивного податкового планування, боротьби з нечесною податковою конкуренцією та захисту національних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Мельник В.М. Податкова політика України в умовах імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом / В. М. Мельник, Т. В. Кошук // Фінанси України. - 2016. - № 7. - С. 7-25.
2. Соколовська А. М. Формування податкової політики в умовах невизначеності / А. М. Соколовська // Фінанси України. - 2012. - № 11. - С. 44-51.
3. Швабій К. І. Теоретичні підходи до формування та реалізації податкової політики держави / К. І. Швабій // Фінанси України. - 2015. - № 10. - С. 90-103.

*Александра Дружбальская, студентка 3 курсу
УО «Полесский государственный университет», г. Пинск, Республика Беларусь
Научный руководитель: Самоховец М.П., к.е.н., доцент*

НАЛОГ НА ДОБАВЛЕННУЮ СТОИМОСТЬ КАК ИСТОЧНИК ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДОВ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА

Налог на добавленную стоимость (НДС) – это косвенный налог на прибавочную (добавленную) стоимость, возникающую в процессе создания товаров, работ, услуг. Налог уплачивается по мере реализации произведенной продукции (выполнения работ, оказания услуг) или получения предварительной оплаты от покупателя [1].

В Республике Беларусь налог на добавленную стоимость действует с 1992 года. Основные элементы налога, а также порядок исчисления и уплаты регламентированы Главой 12 Налогового кодекса Республики Беларусь.

На основе статистических данных закона Республики Беларусь «О республиканском бюджете» на очередной финансовый год, проведем анализ состава доходов республиканского бюджета за 2008-2018 гг. (таблица 1).

Таблица 1

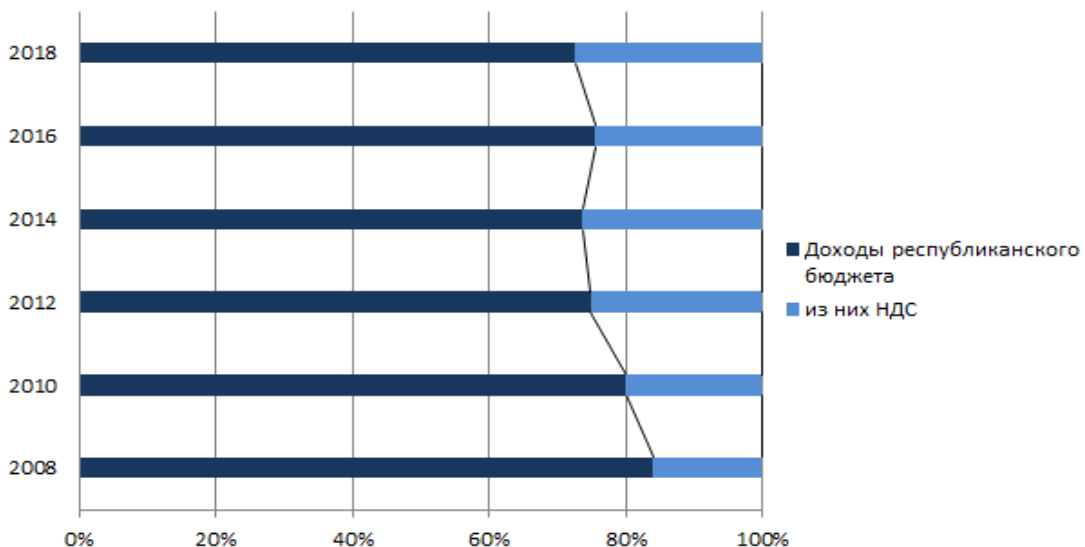
Состав доходов республиканского бюджета (тыс. руб.)

	2008	2010	2012	2014	2016	2018
Доходы республиканского бюджета	3815218	5062508	9955364	12859411	18059019	20185377
<i>Налоговые доходы</i>	<i>2466105</i>	<i>3286456</i>	<i>8351628</i>	<i>10797732</i>	<i>14149217</i>	<i>15946489</i>
<i>из них НДС</i>	<i>722596</i>	<i>1258139</i>	<i>3342648</i>	<i>4583314</i>	<i>5828077</i>	<i>7596738</i>
<i>Неналоговые доходы</i>	<i>158882</i>	<i>264272</i>	<i>925501</i>	<i>1520404</i>	<i>2972999</i>	<i>2340361</i>
<i>Безвозмездные поступления</i>	<i>1190231</i>	<i>1511780</i>	<i>678235</i>	<i>541275</i>	<i>936803</i>	<i>1898527</i>

Источник: собственная разработка [2]

Из приведенных данных таблицы 1, можно сделать вывод о том, что доходы республиканского бюджета с каждым годом стремительно увеличиваются. Прирост доходов составил 16 370 159 тыс. руб. или 81%. Из них доходы непосредственно от НДС выросли на 9 496 017 тыс. руб. или 42%. С увеличением налоговых доходов происходит увеличение поступлений по НДС в республиканский бюджет. Налоговые доходы в 2018 г. по сравнению с 2008 увеличились на 13 480 384 тыс. руб. или 84,5%.

Если говорить о доле НДС в составе доходов республиканского бюджета (рисунок 1), то можно утверждать следующее. Вместе с увеличением доходов республиканского бюджета произошло увеличение доли НДС в их составе. В 2008 году доля НДС в составе доходов составляла 18,9%, а в 2018 году – 37,6%. Таким образом, доля НДС в составе доходов республиканского бюджета выросла на 18,7 п.п.

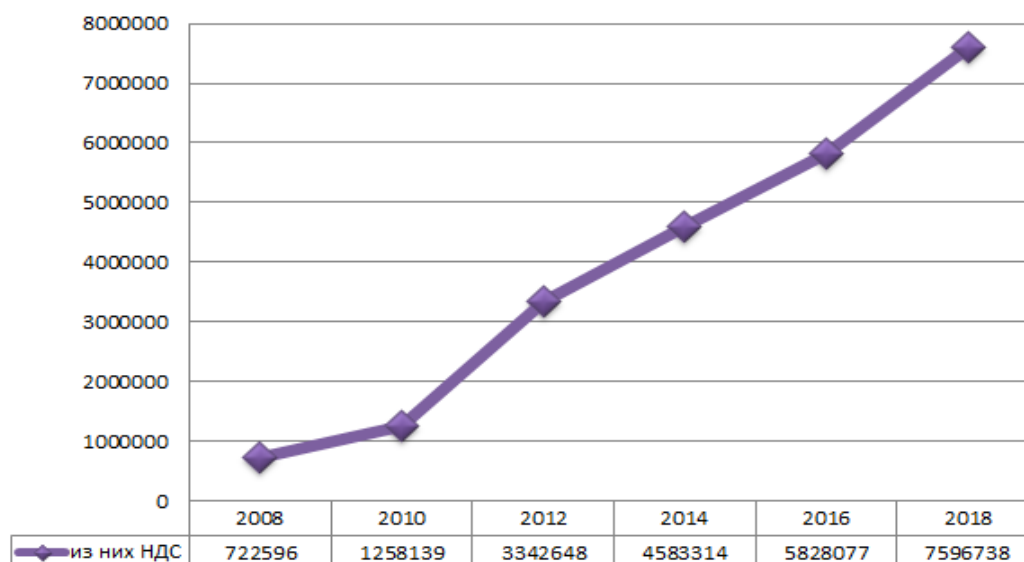

Рис. 1. Доля НДС в составе доходов республиканского бюджета

Что касается доли НДС в составе налоговых доходов республиканского бюджета, то согласно данным, можно сделать вывод о том, что НДС занимает значительную долю в составе налоговых поступлений. Если в 2008 году доля НДС составляла 29,3%, то уже в 2018 эта доля составила 47,6%. При этом доля НДС в составе налоговых поступлений увеличилась на 18,3 п.п. за последние 10 лет. Таким

образом, видна положительная динамика доходов республиканского бюджета и поступлений от НДС за последние 10 лет.

На рисунке 2 видно, что размер поступлений по НДС с каждым годом увеличивается. Если в 2008 году НДС составлял 722 596 тыс. руб., то в 2018 году он увеличился на 6 874 142 тыс. руб. и составил 7 596 738 тыс. руб. Таким образом, за последние 10 лет поступления по НДС значительно увеличились

Рис. 2. Динамика поступлений по НДС в республиканский бюджет

По данным официального сайта Министерства финансов Республики Беларусь прогнозируется, что доходы от поступлений НДС на товары (работы, услуги) в 2018-2020 годах также будут увеличиваться.

Итак, НДС играет важную роль при формировании доходов республиканского бюджета. Для подтверждения этой позиции проведен анализ поступлений НДС в республиканский бюджет Республики Беларусь, согласно которому на протяжении всего рассматриваемого периода отмечается рост показателей налоговых поступлений НДС.

Список использованных источников:

1. Сорокина, Т. В. Государственный бюджет: учеб. / Т. Сорокина. — Минск: БГЭУ, 2012. — 618 с.
2. Закон Республики Беларусь от 26 октября 2012 г. № 432-3 «О республиканском бюджете на 2018 год».

*Неля Калиняк, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Чакій О.І., к.е.н., доцент*

ГОЛОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В ринкових умовах господарювання та існування різних форм власності основним методом формування доходів держави є податки, які складають податкову систему.

Податкова система – сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів, які справляються в установленому законодавством порядку. В більш

широкому розумінні податкова система представляється як регламентована нормами фінансового права, закріпленими в законах та інших нормативно-правових актах з питань оподаткування, сукупність податкових відносин, які опосередковуються фінансовими органами, що забезпечують адміністрування податків, і проявляються в конкретних формах оподаткування.[6]

Українська податкова система є, за зовнішніми ознаками, дуже подібною до більшості європейських країн. Вона складається з тих самих податків, які є типовими для європейських країн, а відповідні закони було написано за участю західних радників. Тим не менш, можемо охарактеризувати цю систему як конфіскаційну, адже у кінцевому підсумку держава в особі своїх представників визначає хто і скільки їй має сплатити.[2]

Проте, на відміну від країн Європейського Співтовариства податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. Існуюча система формування державних доходів відображає недосконалість перехідної економіки та має переважно фіскальний характер.

Питання реформування назрівало вже давно, а після того як з року в рік в тінь іде більше половини економіки, в Мінфіні вирішили, що вже час щось із цим робити. [1]

Недоліки у функціонуванні податкової системи призвели до таких проблем системного характеру, як:

- податкова заборгованість платників перед бюджетом та державними цільовими фондами. Ця проблема породжена низкою причин, а саме, відсутністю ефективних механізмів, що забезпечують відповідальність суб'єктів господарювання за виконання своїх фінансових зобов'язань та практикою щодо списання та реструктуризації державою податкової заборгованості підприємств перед бюджетом;

- широкомасштабне ухилення від оподаткування. В Україні на масштаби ухилення від податків впливають не стільки розміри податкових ставок, скільки викривлення умов конкурентної боротьби, корупція, недосконалість законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, у тому числі податкового, та загальне недотримання норм законів платниками податків;

- бюджетна заборгованість з відшкодування податку на додану вартість. Основними причинами, що ускладнюють виконання державою зобов'язань перед платниками податку на додану вартість, є недоліки законодавчих норм, якими регулюється процедура відшкодування та пред'явлення необґрунтованих вимог на відшкодування податку на додану вартість та заниження сум податкових зобов'язань;

- нерівномірне податкове навантаження, внаслідок чого найбільше податкове навантаження покладено на законослухняних платників, позбавлених податкових пільг.

Враховуючи вищезазначене можливо зробити висновок, що основою реформування податкової системи України має бути визнання того факту, що в цілому податкова система України вже склалася і не дивлячись всі свої недоліки не повинна розглядатись як така, що має підлягати докорінному реформуванню.[5]

Основними завданнями податкової реформи в Україні є[3]:

- формування нового інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом,

- недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, формування відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань;
- підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, покращання адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків;
- підвищення регулюючого потенціалу податкової системи на основі запровадження інноваційно-інвестиційних преференцій з податку на прибуток підприємств;
- забезпечення більш рівномірного розподілу податкового тягаря між платниками податків.

Реформування податкової системи почалося ще у 2015 році. Метою податкової реформи 2015–2016 рр. було створення простої за своєю сутністю, прозорої та справедливої податкової системи. Крім того, передбачалося, що результатом її впровадження має стати стимулювання інвестицій в економіку.

Проте податкова реформа продовжується і у 2018 році. Так, 1 січня 2018 року набрав чинності Закон "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році".

На сьогодні конкретними результатами податкової реформи є[4]:

- Запроваджено систему електронного адміністрування ПДВ (1.01.2016 р.)
- Введено оподаткування житла та іншої особистої нерухомості (1.01.2015 р.)
- Знижено ставку ЄСВ до 22%, але збільшено максимальну базу нарахувань ЄСВ – до 25 розмірів прожиткового мінімуму працездатного громадянина (з 1.01.2016 р.)
- Податок на доходи фізичних осіб припинив бути прогресивним – замість шкали у 15/20% запроваджено єдину ставку – 18% (з 1 січня 2016 р.)
- Розпочато автоматичне відшкодування ПДВ (квітень 2017 р.)
- Пільги зі сплати ПДВ для аграрного бізнесу замінені на прямі бюджетні компенсації (з 1.01.2017 р.)
- Всі продавці "технічно складних побутових товарів" зобов'язані застосовувати касові апарати та видавати фіскальні чеки, незалежно від їхнього доходу або типу підприємства (з 8.05.2017 р.)

Отже, податкова система України має багато проблем, які не можливо вирішити за короткий проміжок часу. Саме тому для правильного і ефективного функціонування податкової системи необхідно здійснити певні податкові реформи, які на 2018 рік уже частково виконані. Впровадження даних реформ дасть змогу зменшити навантаження на платників податків, знизити рівень тіньової економіки, а також підвищити фіскальну ефективність податків.

Список використаних джерел:

1. Анастасія Оратовська. Податкова реформа 2015 - жити стане краще? / «Слово і Діло». Аналітичний портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2015/09/09/stattja/ekonomika/podatкова-reforma-2015-zhyty-stane-krashhe>
2. Дроговоз Ю. Інституційні проблеми української податкової системи та шляхи їх вирішення / Дроговоз Ю., Дубровський В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rpr.org.ua/uploads/files/source/Policy_Tax_Reform_RPR.pdf
3. Курило О.В. Проблеми та перспективи фінансової стабілізації в Україні. / Курило О.В. - Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 12. 2016. – Ст.460.

4. Олександра Бетлій. Податкова реформа. / The reforms guide. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reformsguide.org.ua/ua/reforms/tax-reform>
5. Олена Ференс. Реформування податкової системи України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_11350
6. Податкова система: Навчальний посібник / В.Г.Баранова, О.Ю. Дубовик, В.П. Хомутенко та ін.; за ред. В.Г. Баранової. – Одеса: ВМВ, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2418>

*Іван Лабатій, студент 4 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Мінкович В.Т., ст. викладач*

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Податкова система кожної країни відрізняється одна від одної і має свою унікальну структуру та особливості функціонування. Факторами, які мають безпосередній вплив на побудову податкової системи є економічне становище країни та політичні сили при владі. Оподаткування в Україні здійснюється відповідно до обраної системи, яка законодавчо закріплена і основною метою якої є реалізація функцій оподаткування [1, с. 35].

Удосконалення податкової системи починається з визначення принципів оподаткування та їх раціонального впровадження, на цій основі має будуватися податкове законодавство. Руйнувати та формувати нову законодавчу базу недоцільно, необхідно вносити корективи відповідно до змін у податковому просторі. Чинне податкове законодавство можна охарактеризувати як суперечливе, невизначене, нестабільне, неадекватне нинішнім умовам господарювання. Реформування податкової системи визначається як оптимальне поєднання фіскальної ефективності та регулюючих механізмів економічного зростання, що відображається у принципах оподаткування, на основі яких здійснюється реформування податкового законодавства.

Податкова система є основою будь-якої сучасної держави. Добре відомий вираз [2] «в світі існує дві неминучі речі: смерть і податки» має продовження: «Однак смерть, на відміну від податків, менш безболісна». У своїх працях Д. Рікардо підтримував і розвивав думку А. Сміта. Він вважав, що «найкращий податок – найменший податок». Тобто, справедливість податку слід вважати першим поштовхом до формування системи оподаткування та правильних ефективних взаємовідносин між суб'єктами податкової системи [4, с. 287].

Серед сучасних вітчизняних і закордонних учених-економістів, практиків та політиків немає єдиної думки щодо внесення змін у податкову систему. Так, на думку А. І. Крисоватого, корінному реформуванню не повинні підлягати такі головні групи податків, як податок на прибуток підприємств, ПДВ, податок на доходи фізичних осіб [2]. І. О. Луніна та інші дотримуються думки, що для України заходи відносно зменшення ставок основних податків та істотного збільшення бюджетних видатків є неприйнятним взагалі [3, с.254]. Потрібно встановлювати рівновагу між державними витратами та доходами, що формуються за рахунок податків, стверджував М. Тургенєв [1, с.25]. Тому, ми також погоджуємось з думкою, що варто визначити

низку принципів, дотримання яких підвищило б фіскальну ефективність вітчизняної податкової системи, а саме: економічної ефективності, рівного податкового тягаря, соціальної справедливості, стабільності та гнучкості.

Принцип економічної ефективності можна розглядати з двох позицій: з одного боку, відбувається виконання фіскальної функції податків, а з іншого – принцип економічної ефективності тісно пов'язаний із виконанням податками регулюючої функції. Рівнонапруженість податкового тягаря між платниками повинна забезпечуватись прогресивним характером, тобто розмір сплаченого податку повинен прямопропорційно залежати від розміру одержаного доходу. Основою реалізації принципу соціальної справедливості є орієнтація на платників податків, оскільки показником вимірювання справедливості є рівень матеріального добробуту громадян. Стабільність податкової системи забезпечується незмінною законодавчою базою, чіткими механізмами справляння податків. Дотримання розглянутих вище принципів створюватиме передумови для правильної, виваженої діяльності держави у сфері оподаткування. На жаль, вони використовуються не повною мірою, а іноді зовсім не використовуються [4, с. 288].

З іншого боку, необхідно також провести реформування податкової системи в напрямі її лібералізації і децентралізації; розширити права органів місцевого самоврядування при встановленні норм вилучення і їх використання на місцях; забезпечити збалансованість інтересів держави та її регіонів між собою з метою забезпечення стабільності, адміністративно-територіального устрою країни; запровадити заходи щодо податкового стимулювання інвестиційного процесу й спрямування коштів підприємств на вдосконалення і розширення виробничої діяльності, розвиток малого підприємництва, підтримку пріоритетних галузей національної економіки. Окрім цього, важливо також посилювати соціальну роль податків, забезпечити захист прав і законних інтересів податкоплатників у взаємозв'язку з податковими органами, запровадження поняття неумисного порушення податкового законодавства [4, с. 290].

Таким чином, удосконалення чинної податкової системи України повинно відбуватися в напрямі створення сприятливих податкових умов для вітчизняних товаровиробників, стимулювання вкладення коштів в інвестиційні програми. Реформування ж податкової системи повинно базуватись на принципі фіскальної ефективності, тобто формування дохідної частини бюджетів різних рівнів на відповідному рівні, що забезпечить виконання державою своїх функцій; досягнення рівності податкового тягаря. Адже рівна напруга між платниками, соціальна справедливість, стабільність і гнучкість – запорука ефективності податкової системи. А оптимальне співвідношення цих показників дозволить забезпечити економічне зростання України не лише на певному етапі, а й у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навч. посіб. / Під ред. д-ра екон. наук, проф. Ю.Б. Іванова, д-ра екон. наук, проф. І.А. Майбурова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 492 с.
2. Нікітішин А.О., Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання/Ефективна економіка № 2, 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4789>
3. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : [Монографія] / за заг. Ред. Л.Л. Тарангул; Нац. унів-т ДПС України. – Ірпінь, К.: Фенікс, 2012. – 532 с.
4. Черноус А.Г. Визначення межі між податковою оптимізацією та ухиленням від сплати податків // Право і суспільство – 2013. - №6-2. – С.287-291.

*Grygorii Saienko, dr. hab., profesor zwyczajny
Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole, Polska*

ЛОГИСТИКА ВМЕШАТЕЛЬСТВА В УПРАВЛЕНИЕ НАЛОГОВЫМ БРЕМЕНЕМ И ЕГО ОПТИМИЗАЦИЯ

Каждое государство в своей организационной модели взаимодействия и эффективного воспроизводства жизнедеятельности должно основываться на учете особенностей народнохозяйственных позиций. Последнее неизбежно должно завершаться формированием сбалансированной экономики и контролироваться посредством соизмерения степени предельной полезности продуктов, вырабатываемых и в частном и в общественном секторах экономики [3, 4]. Наиболее информативным показателем по данной проблеме выступает налоговый коэффициент (называемый *tax ratio*), который с позиции налогоплательщика издавна, о чем говорится, например, исследователем [5], воспринимается как показатель налогового бремени или *tax burden*.

Разговор о налогах (принудительных платежах), а за этим и о налоговом бремени (гнете, давлении, нагрузке, предъявлении пени или санкции, отчуждении стоимости, прессе на производителя, санкции) или о его уровне, возникает объективно по той причине, что правительству требуется открывать финансирование расходов по производству и предоставлению в требуемых пропорциях части благ, товаров и услуг для удовлетворения необходимых коллективных (государственных, представительских и общественных) потребностей. Первопричинами образования такого феномена выступают, в основном, статьи неконкурентного потребления (например, система национальной обороны) и изначальная сложность исключить из потребления целую среду (например, среды здравоохранения, науки, образования, правопорядка). Кроме того, общеизвестными выступают два взаимодополняющих друг друга положения, что имеют критериальное значение: и названные системы и среды, и неназванное их множество с аналогичным содержанием 1) создают условия для сервисного обеспечения (например, для защиты прав, свободы и собственности граждан, контроля государством за соблюдением единых правил рыночного обмена, для формирования инфраструктуры территории и т. п., чем обеспечивается гармоническое взаимодействие и развитие рынка), а расходы на производство общественных и смешанных товаров 2) завершаются ростом производительной силы труда. В результате ряд производств характеризуется тем, что их продукт непременно отправляется на распределение и потребление в качестве общественных и смешанных благ, поскольку они не располагают достаточным платежеспособным спросом на рынках или не могут быть выставлены «на продажу» напрямую из-за стратегических соображений. При этом, естественно то, что отдельно взятые индивиды, уплачивающие налоги, изначалью не могут рассчитывать на прямой эквивалент их возмещения, но они «соглашаются платить налоги в обмен на необходимые всем и каждому блага: от местной пожарной охраны до суда» [1, с. 23]. Такие блага в государстве должны быть всегда гарантированными и доступными каждому гражданину.

Систематизация формальных позиций налогового бремени, подтверждаемых историческим наследием. Опыт показывает следующее.

1. В структуру налоговой матрицы любого государства должны быть включены уплаты принудительных сборов, а именно: «...сюда должны бы войти не только издержки взимания налогов и управления ими, которые несут сами публичные органы, но и те издержки и расходы, которые производятся плательщиками для того, чтобы уплатить налог» [5, с. 16].

2. Сопоставление налоговых условий, действующих в разных странах и экономиках как это принято по методу «налогового коэффициента», требуется, все же, воспринимать как условную характеристику. Причина: в исходных данных учесть фактические доходы населения, что поступают от деятельности в домашнем промысле, сельскохозяйственной сфере труда и теневых секторах экономики, невозможно [2, с. 237-239], ибо продукты а) не располагают стоимостной оценкой или б) преднамеренно скрываются.

3. Опережающий рост уровня налогов, что извлекаются именно из общественного сектора экономики, и поскольку такое движение воспринимается как прогрессивное, то на него и обращается внимание. Несмотря на то обстоятельство, что во многих странах Европы (включая и Украину) средние налоговые доходы в процентном отношении сблизилась по уровню и составляют 35-40 % от ВВП, но говорить об уравнивании налогового бремени, все же, не этично. В Украине это неравенство автоматически делает а) неэквивалентным фактор заработной платы и б) невозможным накопление средств.

Рекомендации: Следует: 1) устремляться к соблюдению тенденции опережающего роста уровня налогов, обусловленного ростом общественного сектора экономики; 2) искоренять скрытое недофинансирование производства общественных и смешанных товаров; 3) оптимизировать структуру налоговых обязательств и функций фискального механизма государства.

Список использованных источников:

1. Бьюкенен Дж. М. Сочинения. Конституция экономической политики. Расчёт согласия. Границы свободы / Дж. М. Бьюкенен. – пер. с англ. «Нобелевские лауреаты по экономике». Т. 1. – М.: Таурис-Альфа, 1997. – 560 с.
2. Звіт про світовий розвиток : Важке завдання розвитку. – пер. з англ. – К.: Абрис, 1994. – 270 с.
3. Папаика А. А. Развитие экономических отношений в среде преобразования промышленного региона / А. А. Папаика, В. Г. Саенко, Г. В. Саенко. – Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2003. – 720 с.
4. Саенко В. Г. Інформаційне забезпечення промислового підприємства на шляху стійкого розвитку економіки / В. Г. Саенко, І. А. Демидова. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – 372 с.
5. Шмелев К. Ф. Проблема тяжести обложения / К. Ф. Шмелев // Налоговое бремя в СССР и иностранных государствах. – М.: Финансовое изд-во НКФ СССР, 1928. – 48 с.

*Катерина Терновська, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Мінкович В.Т., ст. викладач*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МИТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО ВІТЧИЗНЯНИХ УМОВ

На сучасному етапі розбудови економіки актуальним є створення ефективних регуляторів для здійснення державної політики, яка б сприяла економічному процвітанню країни. Питання щодо необхідності підвищення ефективності митної

політики нині набуває першочергового значення для багатьох держав світу.

Митне оподаткування є одним із напрямків митної політики держави, а також способом митного регулювання. Становлення та розвиток митної справи в Україні здійснюється в напрямку уніфікації із загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами і стандартами [1]. В той же час, однією з найважливіших проблем, яку необхідно розв'язати у митно-тарифному регулюванні нашої країни в найближчій перспективі, є повноцінне впровадження міжнародних норм і правил, що дасть змогу перейти до застосування єдиних стандартів у галузі митної справи і вирішити питання, пов'язані з приєднанням до міжнародних конвенцій із гармонізації й спрощення митних процедур, та питання процедури спільного транзиту, а також допоможе здійснити поетапне наближення митного законодавства і митних процедур, які застосовуються в Україні, до країн Євросоюзу.

Так, тарифна ескалація є дієвим методом захисту національного товаровиробника, проте застосування її у розвинених країнах сприяє консервуванню технологічної відсталості країн, що знаходяться на шляху до ринкової економіки. Багато країн світу поряд зі стимулюванням експорту та сприянням розвитку вітчизняного виробництва не створюють перешкод і для імпорتنих товарів. Зокрема в Японії, де діє система податкових пільг для імпортерів (податковий кредит у розмірі 5% від обсягу імпорту) або взагалі звільнення від оподаткування великого переліку імпорتنих товарів, що складає у кінцевому підсумку до 25% загального обсягу імпорту [3]. Але вже митний тариф Польщі передбачає чотири види митних ставок: основні (конвенційні), преференційні, автономні та знижені. Знижені ставки застосовуються для країн, які підписали угоди про вільну торгівлю з Польщею – це країни ЦЄЗВТ та, члени ЄАВТ, держави Балтії. Саме ці ставки переважно застосовуються при митному оформленні. Стрімка лібералізація митно-тарифної політики цієї держави послабила фіскальну функцію митного тарифу та обмежила можливість застосування протекціоністських заходів. Тобто можна відмітити, що, на відміну від українського законодавства, норми митного законодавства Польщі та порядок застосування інструментів митно-тарифного регулювання дуже наближені до вимог та норм Європейського Союзу, незважаючи на те, що кількість нормативно-правових актів, що потребувала гармонізації у країнах Центральної та Східної Європи, складала до 1,5 тисячі [3]. Також в Угорщині, аналогічно до Польщі, митно-тарифна політика здійснюється за нормами ЄС, а митне оформлення – на основі Єдиного адміністративного документа, що застосовується у країнах ЄС. При цьому митна політика Угорщини, так само, як і інших нових країн – членів ЄС, що належали до комуністичного табору, характеризується перехідним станом від політики захисту національної економіки від імпоротної експансії до лібералізації торговельної політики під тиском СОТ, намаганням уникнути різкого зниження митних ставок та зберегти елементи державної підтримки сільського господарства та інших вразливих галузей економіки.

Відмінність митно-тарифного оподаткування України від провідних країн світу полягає в тому, що наразі існує розгалужена товарна номенклатура, що призводить до зловживань зі сторони суб'єктів ЗЕД шляхом декларування товару не за своїм кодом з метою сплати меншої суми платежів. Тому важливо здійснити гармонізацію товарної номенклатури, звузити її відповідно до міжнародних стандартів.

Сьогодні можна спостерігати позитивні зміни в митному оподаткуванні, але

через надання пріоритету фіскальній функції мита гармонізація митної політики України і вимог ЄС гальмується. Виділення фіскальної функції призводить до зменшення ролі інших функцій митних платежів, а також створює перешкоди для міжнародного співробітництва. У розвинутих країнах мито виконує перш за все регулюючу функцію, а не фіскальну, і надходження від справляння імпортного мита складають не більше 0,3% ВВП, на відміну від України, митна служба якої відіграє вагомую роль в процесі наповнення державного бюджету[4].

Таким чином, для реалізації намагань України інтегруватися до ЄС та посилити співпрацю з провідними світовими економічними організаціями, слід вносити зміни у національне законодавство та використовувати виключно ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не тільки не суперечать принципам СОТ та ЄС, але і здатні захистити економічні інтереси України. Тобто слід звернути увагу на аналогічний досвід країн Центральної Європи, які на шляху інтеграції до ЄС долали такі ж проблеми у сфері митного оподаткування. А також застосувати досвід Японії у сфері регулювання оподаткування операцій імпортерів та введення пільг для них.

Список використаних джерел:

1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти [Текст]: монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
2. Гуцу С. Ф. Проблеми митного регулювання в Україні в умовах євроінтеграції / С. Ф. Гуцу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2013/GCH413/pdf/15.pdf>.
3. Новікова К. І. Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні / К. І. Новікова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=13564>.
4. Суворкін В.А. Україна–СОТ–ЄС: перепони до інтеграції // Митна справа. - 2010 № 2. – С. 43-49.

*Карина Тумасян, Лілія Клокова, студентки 4 курсу
ДВНЗ «Університет митної справи та фінансів», м. Дніпро, Україна
Науковий керівник: Тараненко В.Є., к. е. н., доцент*

ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА СПРОЩЕНОЮ СИСТЕМОЮ

На сучасному етапі розвитку національної економіки одним із найбільш важливих та складних елементів податкової системи України є механізм оподаткування сільськогосподарських підприємств. Складність полягає у тому, що розвиток аграрного сектору залежить не тільки від ринкового середовища, фінансово-економічної ситуації, законодавчої бази, а й суттєвим чином залежить від погодно-кліматичних умов, тому сільськогосподарський ринок України вимагає підтримки з боку держави, зокрема, провадження різнопланової політики при оподаткуванні [6].

Сьогодні, на противагу загальній системі оподаткування, діє спрощена система у вигляді єдиного податку IV групи для сільськогосподарських підприємств, остання викликає дуже багато протиріч, тому дослідження оподаткування сільськогосподарських підприємств за спрощеною системою є актуальним питанням для нашої держави.

Загальна система оподаткування передбачає сплату всіх передбачених законодавством зборів і платежів, платниками яких зобов'язано бути сільськогосподарське підприємство [5]. Спрощена ж система оподаткування має свої

привілеї, адже платник податку звільняється від нарахування та сплати окремих податків, а також подання звітності.

Згідно до ст. 291.4., до IV групи платників єдиного податку відносяться сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків [4].

В середньому, питома вага сільськогосподарських підприємств – платників єдиного податку у загальній їх кількості, за регіонами України коливається в межах 70-80%, зокрема у Дніпропетровській області – 77,7%, Донецькій – 77,7%, Луганській – 77,8%, Миколаївській – 76,4%, Одеській – 79,6%, Полтавській – 75,8 %, Сумській – 74,3%, Харківській – 75,7% [3].

Система оподаткування сільського господарства в індустріальних країнах є важливим інструментом державного регулювання аграрного сектору економіки. У всіх країнах сільське господарство підлягає оподаткуванню, але оподаткування аграрного сектора у всіх країнах має ряд відмінних від загального оподаткування характеристик:

- сільське господарство у всіх країнах користується пільговим податковим режимом;
- податки в сільському господарстві підрозділяються на федеральні й місцеві (обласні, обштинні, комунальні й ін.). При цьому, якщо податки федерального рівня в аграрному секторі однотипні, то місцеві податки істотно можуть розрізнятися, і визначаються завданнями даного регіону, його специфічним географічним положенням, станом місцевого бюджету;
- діючі податки істотно диференційовані, тобто залежать від рівня одержуваного доходу, вікових характеристик, індивідуального або колективного характеру організації виробництва [2].

Спрощена податкова система є недосконалою і має ряд проблем такі як: приховування та звуження реальних обсягів обороту товарів та послуг; низька фіскальна ефективність; мінімізація оподаткування.

Для того, щоб зробити спрощену систему оподаткування більш привабливою для сільськогосподарських підприємств, необхідно реалізувати комплекс наступних заходів:

- 1) Створити більш досконалу законодавчу базу, наближену до об'єктивної реальності та потреб суб'єктів господарювання.
- 2) Впровадити більше державних програм, які б підтримували вітчизняний бізнес.
- 3) Підвищити інвестиційну привабливість України, шляхом створення оптимальних умов оподаткування, в тому числі і для іноземних інвесторів [1].
- 4) Збільшити граничний обсяг виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг для платників єдиного податку IV групи.

Список використаних джерел:

1. Зарубіжний досвід оподаткування прибутку підприємств (корпорацій) та необхідність його застосування в умовах України [Текст] / Т. О. Дулік, Л. О. Клокова, К. Г. Тумасян // Пріоритети сучасної науки (частина I): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 27-28 жовтня 2017 року. – Київ.: МЦНД, 2017. –21 с.
2. Зарубіжний досвід оподаткування сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5393003/page:7/>

3. Магопець О. А. Оптимізація податкового навантаження сільськогосподарських товаровиробників в умовах застосування спрощеної системи оподаткування //Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки:[зб. наук. пр.]–Кропивницький: ЦНТУ.–2017.–Вип. – 2017. – Т. 31. – С. 160-171.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями.
5. Сидоренко Р. В. Оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств: сучасний стан та перспективи //Причорноморські економічні студії. – 2016. – №. 12 (2). – С. 173-176.
6. Страхування ризиків сільськогосподарських підприємств [Текст] / Л. О. Заволока, Л. О. Клокова, К. Г. Тумасян // Економіка. Фінанси. Право : інформаційно-аналітичний журнал. - 2017. - № 6. - С. 16-20.

СЕКЦІЯ 4 ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

*Катерина Андусаєва, студентка 2 курсу
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків, Україна
Науковий керівник: Попова Н.В., д.е.н, професор*

МАРКЕТИНГ ДОВІРИ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Сьогодні маркетинг довіри все більш і більш набуває актуальності. Зараз час інформаційного перевантаження і споживач став менше довіряти виробникам, бо не розуміє як правильно обрати якісний товар чи послугу серед величезного вибору пропозицій. Тому довіра дуже ціниться і її важко отримати у сучасних умовах боротьби за споживача.

Довіра – це стан душі або особливе почуття, яке виникає коли людина впевнена в чомусь або в комусь. Це почуття не може виникнути миттєво, довіру потрібно здобути.

«Коли ми говоримо про існування в суспільстві того чи іншого рівня довіри (або недовіри), це може слугувати підставою для введення поняття культура довіри. Культура довіри – це притаманна суспільству можливість довіряти один одному, системі, абстрактним категоріям» [3, с.59]. Культура довіри складається з цінностей, на яких ґрунтуються відносини, що мають результатом стан довіри чи недовіри. Довіра споживачів має велику цінність у всіх сферах діяльності, в яких прагнуть збільшити кількість постійних клієнтів.

Маркетинг довіри – це складний процес, при якому в першу чергу основні зусилля приділяються роботі по залученню уваги споживача, яка стає підґрунтям для створення довгострокових відносин з клієнтом. «Більш того, мета маркетингу довіри полягає в тому, щоб вести споживачів вгору по сходах дозволу, переводячи їх з розряду незнайомих в розряд друзів, а потім клієнтів, а далі зі звичайних клієнтів в відданих. З кожною сходинкою цих сходів зростає довіра, збільшується відповідальність і зростають прибутки» [1, с.95]. Це не простий шлях, але його повинна пройти кожна компанія, щоб досягти своїх цілей та отримати прибуток від своєї діяльності.

Щоб завоювати довіру клієнта є безліч способів. Найбільш поширені з них це:

- виконання обіцянки. Якщо компанія щось пообіцяла у своїй рекламі, то це повинно бути виконано, тим самим вона підкріпить довіру клієнта;
- визнання своїх помилок. Помилки трапляються у всіх, але краще їх визнати відразу, ніж якщо все розкриється компанія потрапить у неприємне становище;
- ненав'язлива підтримка відносин з клієнтами. Інформування клієнта про нові акції та пропозиції, привітання зі святами також буде доречним.

Щодо маркетингу довіри, то в останні роки він найбільш торкнувся банківського сектору. У період з 2014-2017 роки банки зачинялись один за одним через економічні проблеми та процедуру очищення банківської сфери, а сам сектор банківських послуг втрачав довіру клієнтів з кожним «падінням». За цей період загальна кількість коштів

населення, що розміщена у вигляді депозитів у банках зменшилась з 250 до 120 млн грн. Ситуація змінилась на даний момент: курс гривні до міжнародних валют закріпився, а банки пройшли «економічне оздоровлення» та реструктуризацію своїх фінансів [2].

Банки почали використовувати нові методи залучення клієнтів та відновлення довіри: збільшення відсоткової ставки по депозитам, ріст ставки у випадку пролонгації договору на другий термін, а також не такі явні переваги, як якісне і цілодобове обслуговування, розвинутий, зручний мобільний та інтернет банкінг, «кеш-бек» за використання коштів, кредитні безвідсоткові ліміти після відкриття депозиту тощо.

Таким чином, сьогодні проблема довіри стоїть дуже гостро, адже в наш час інформація стала доступною. Тому кожна людина має змогу дізнатися все про бажаний товар чи послугу, не прикладаючи для цього великих зусиль. І сама довіра формується у споживача від даних, отриманих в Інтернет мережі. На прикладі банківської сфери можна зазначити, що банки перейшли від маніпуляції з відсотками за кредитом (безвідсотковий кредит, що насправді є кредитом з динамічною ставкою) до надання дійсних, потрібних переваг та зручностей для клієнтів. Вони почали активно звертатися до маркетингу довіри, зрозумівши, що методи приховування інформації стали не ефективними. Більшість діячів у бізнесі переходять до відкритих економічних відносин, щоб здобути довіру клієнтів, і тим самим отримати великі прибутки.

Список використаних джерел:

1. Годін С. Маркетинг довіри. Як з незнайомця зробити друга і перетворити його в покупця / Сет Годін; Пер. з англ. - М.: Альпіна Бізнес Букс, 2004.-С.235.
2. Грошово-кредитна статистика // Статистика фінансового сектору НБУ від 02.2018 – Режим доступу: <https://beta.bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#2fs>
3. Нахабич Н.С. стаття «Довіра як явище та процес суспільного життя», 2013.– С.55-63.

*Дмитро Бенца, студент 4 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Загоруйко С. В., ст. викладач*

НАПРЯМКИ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

У кожного підприємства, незалежно від форми власності та сфери діяльності, в процесі функціонування виникає необхідність у вирішенні задач, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів. Особливої актуальності дані питання набувають у періоди кризових явищ, коли підприємства зіштовхуються із дефіцитом фінансових ресурсів, викликаним відсутністю дешевих зовнішніх джерел фінансування, а також нездатністю до самофінансування. Діяльність підприємств в таких умовах викликає зменшення обсягу оборотних активів, спричиняє неефективне використання наявних ресурсів, що у підсумку призводить до зменшення прибутковості, або навіть до виникнення збитків.

Питання, пов'язані з проблемами формування та використання фінансових ресурсів підприємств, були об'єктом досліджень багатьох українських та зарубіжних вчених, серед них Н.О. Андрусяк, П. П. Гаврило, І.О. Бланк, І. В. Сіліна, Д.С.

Моляков, В.М. Опарін, А.М. Поддєрьогін, О.Д. Василик та ін.

Сутність поняття “фінансові ресурси” тісно переплітається з економічною категорією “фінанси”, водночас, незважаючи на значну кількість досліджень у сфері фінансів, серед науковців досі немає єдиної думки щодо визначення сутності категорії “фінансові ресурси підприємства”.

А. С. Філімоненков визначає що "фінансові ресурси підприємства - це сукупність власного, позикового і залученого грошового капіталу, що використовується підприємствами для формування своїх активів і здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою одержання відповідних доходів і прибутку" [5].

І. В. Зятковський трактує фінансові ресурси підприємства, "як сукупність грошових резервів та надходжень цільового призначення підприємства, якими воно розпоряджається на правах власності, оперативного управління або повного господарського відання і використовує на статутні потреби" [1].

Узагальнюючи визначення інших науковців, О. О. Непочатенко визначає фінансові ресурси підприємства як сукупність грошових нагромаджень та доходів у фондовій та не фондовій формах, які створюються у процесі розподілу та перерозподілу прибутку, знаходяться у розпорядженні підприємства для забезпечення процесу простого (розширеного) відтворення, задоволення соціальних потреб персоналу, одержання прибутку й економічного розвитку підприємства [2].

Як бачимо, багато економістів розглядають фінансові ресурси як грошові кошти, грошові надходження. Тут потрібно зробити деякі уточнення. Фінансові ресурси підприємств — це грошові доходи і надходження, що є у їх розпорядженні та призначені для забезпечення потреб, пов'язаних з їхнім функціонуванням: виконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, здійснення витрат у зв'язку зі своєю основною діяльністю, включаючи витрати на розширене відтворення, економічну мотивацію працівників, вирішення соціальних проблем. Однак до поняття грошових коштів також відносять кошти підприємства, що є на його рахунках у банках, касі. Обліковуються вони на активних рахунках бухгалтерського обліку та відображаються в активі балансу. Фінансові ресурси — це джерела коштів підприємства, що спрямовуються на формування активів. Відображаються вони у пасиві балансу.

За джерелами походження фінансові ресурси класифікують за трьома групами: це власні фінансові ресурси, залучені та запозичені кошти. Відповідно, збільшення обсягу фінансових ресурсів на підприємстві відбувається за одним з цих напрямків.

Власні фінансові ресурси можуть збільшуватися за рахунок внутрішніх або зовнішніх джерел. Основне місце у складі внутрішніх джерел належить прибутку та нарахованій амортизації. Проте, як свідчать дані державної служби статистики України, лише в 2017 році загальний фінансовий результат великих та середніх підприємств був додатнім, тобто вони отримали прибуток у розмірі 237,7 млрд. грн. проти збитку у розмірі 22,2 млрд. грн. у 2016 році та збитку 340,1 млрд. грн. У 2015 році [3]. Таким чином, можна констатувати, що в сучасних несприятливих економічних умовах прибуток не є надійним джерелом формування фінансових ресурсів. Таким чином, єдиним постійним джерелом власних фінансових ресурсів залишається амортизація. За рахунок амортизаційних відрахувань можна забезпечувати не тільки просте, а й розширене відтворення, не запобігаючи до залучення зовнішніх джерел. Раціональні моделі амортизаційної політики основного капіталу стимулюють підприємців до збільшення амортизаційних відрахувань. У

такий спосіб формується додатковий приплив капітальних ресурсів не на разовій, а на постійній основі, за рахунок відкриття внутрішніх резервів інвестиційної підтримки виробництва.

Основним зовнішнім джерелом власних ресурсів є залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу. З одного боку, таке фінансування не призводить до виникнення зобов'язань, а з іншого, можливості акціонерів або учасників є обмеженими, також виникає загроза втрати контролю над підприємством.

До залучених коштів більшість науковців відносить кредиторську заборгованість, тобто кредит, який надається фірмі у вигляді відстрочки платежу її постачальниками. Кредиторська заборгованість є основним джерелом фінансування поточної діяльності підприємств, хоча потрібно враховувати, що за неї підприємство також сплачує своєрідний відсоток, адже постачальники, як правило, надають знижки за попередню оплату. Також при простроченні платежу постачальники можуть штрафувати підприємства.

Позичкові кошти в основному надаються підприємствам у вигляді банківського та комерційного кредиту. Значною проблемою, що справляє негативний вплив на можливості залучення підприємствами позичкових коштів є нерозвинений фінансовий ринок із невеликою кількістю посередників. У таких умовах основним джерелом позичкових коштів виступає банківський кредит, при цьому умови його надання є досить жорсткими. Ставка за кредитом для фінансування поточної діяльності для юридичних осіб найбільших українських банків коливається у розмірі від 14% до 20% [4]. Також банки висувають умови щодо наявності забезпечення кредиту у вигляді рухомого або нерухомого майна або майнових прав .

Отже, фінансові ресурси є основою функціонування підприємств різних галузей. В умовах економічної нестабільності можливості підприємств щодо залучення фінансових ресурсів є досить обмеженими. При їх формуванні підприємства повинні враховувати велику кількість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів для досягнення оптимального співвідношення між обсягом власних та залучених фінансових ресурсів. Можемо запропонувати наступні напрямки збільшення обсягу фінансових ресурсів підприємств:

1. Оптимізація виробничих процесів (підвищення ефективності праці, прискорення оборотності оборотних коштів, підвищення ділової активності підприємства, оптимізація структури основних фондів, продаж тих, що не використовується тощо);

2. Зміцнення власного капіталу (додаткова емісія акцій, зростання нерозподіленого прибутку, формування резервних фондів тощо);

3. Оптимізація системи розрахунків (прискорення інкасації дебіторської заборгованості, подовження строків сплати за своїми зобов'язаннями, зростання кредиторської заборгованості);

4. Максимізація грошових потоків (зниження витрат виробництва, економія ресурсів, оптимізація управління, використання фінансового та податкового менеджменту, зростання ліквідності, підвищення ефективності інвестиційних проектів);

5. Ефективна політика збільшення ресурсів за рахунок залученого капіталу , ефективного використання залучених коштів.

Список використаних джерел:

1. Зятковський І. В. Фінанси підприємств : навч. посібник / І. В. Зятковський. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : Кондор, 2003. - 364 с.
2. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2013 – 504 с.
3. Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності за 2015-2017 роки. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Ставки кредитів банків для юридичних осіб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tables.finance.ua/ua/credit_deposit/credit#app-tabloid/client=nat&sort=0.0
5. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посібник / О. С. Філімоненков. - К. : Ельга ; Ніка-Центр, 2002. - 360 с.

Світлана Волошенко, асистент

*ДВНЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

Конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість важливі як для окремих підприємств, так і для економіки України в цілому. Їх високі показники – основа для отримання стабільного прибутку та стійкого розвитку життєдіяльності країни.

Для виявлення кількісних та якісних взаємозв'язків між такими характеристиками підприємства як «конкурентоспроможність» та «інвестиційна привабливість» необхідно виділити об'єднуючі ознаки, якими, вочевидь, є конкурентні переваги суб'єктів господарювання. З однієї сторони, це мета вкладення інвестицій, а з іншої, її потенційний результат.

В загальному вигляді поняття «конкурентоспроможність» можна визначити як складну економічну категорію, що виражає результат взаємодії всіх елементів системи внутрішніх (виробничих, економічних, науково-технічних та ін.) і зовнішніх (життєутворюючих, адаптивних) відносин між промисловими підприємствами з приводу можливості реалізації даного виду продукції на конкретному ринку чи його сегменті. Це комплексне поняття, яке внаслідок щільного зв'язку з категорією «конкуренція», охоплює безліч сторін, факторів та умов суперництва підприємств за прихильність споживачів до товарів певних виробників [1, с.15].

Інвестиційну привабливість можна розглядати у якості фінансово-економічних, соціальних, логістичних, технологічно-майнових, адміністративно-правових, партнерських, іміджево-брендових, товарних характеристик підприємства, що формують умови для залучення інвестиційного капіталу [2, с. 246].

Тому інвестиційна привабливість підприємства, з однієї сторони, є складовою частиною конкурентоспроможності, а з іншої, конкурентоспроможність підприємства – це функція інвестиційної привабливості.

Взаємозв'язок інвестиційної привабливості та конкурентоздатності може мати зв'язуючу ланку у вигляді конкурентних переваг, що визначає місце об'єкта у черзі за інвестиціями. Крім того, інвестиційна привабливість може бути складовою частиною конкурентоспроможності підприємства, що визначає його долю на ринках товарів.

Зіставлення категорій «конкурентоспроможність» та «інвестиційна привабливість» дозволяє встановити стійке співвідношення між ними. Управління інвестиційною привабливістю має бути вбудовано в систему забезпечення його конкурентоспроможності.

Отже, якщо інвестиційна привабливість конкретного підприємства стає об'єктом управління, то, на наш погляд, для забезпечення конкурентоспроможності необхідно здійснювати наступні функції керування:

1. Прогнозування та планування інвестиційної привабливості як мети (для підприємства) та результату (для зовнішнього та внутрішнього інвестора);
2. Організацію процесу забезпечення інвестиційної привабливості (на рівні системи управління підприємством);
3. Мотивацію на всіх рівнях управління, спрямовану на підвищення інвестиційної привабливості;
4. Організацію зовнішнього та внутрішнього контролю та моніторингу за станом інвестиційної привабливості як по відношенню до попереднього періоду, так і по відношенню до інших підприємств – конкурентів по залученню інвестицій.

Все це дозволить, при спільності та однакової спрямованості факторів інвестиційної привабливості й конкурентоспроможності підприємства:

1. Сформулювати розуміння, що за інвестиції та ринки збуту треба боротися, а їх надходження необхідно забезпечувати;
2. Сформулювати єдині принципи їх оцінювання на основі балансу інтересів реципієнтів, інвесторів та конкурентів;
3. Побудувати єдину систему взаємопов'язаних критеріїв та наскрізних показників оцінки показників інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності підприємств;
4. Забезпечити системність та синхронність дій, єдність цілей в інвестиційній політиці та у соціально-економічній стратегії сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : [монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового]. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.
2. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 344 с.

*Ірина Вушинська, студентка 5 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., доцент*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Соціальна відповідальність підприємства – це вагома соціально-економічна та управлінська складова системи управління національним господарством. За сучасних суспільних трансформацій роль цього соціального інституту є надважливою. Сприймати її потрібно як управлінську проблему, складову стратегічного управління підприємством [1].

На можливість і масштабність проведення компаніями політики соціальної відповідальності впливає багато факторів, а саме [5]:

- загальний рівень соціально-економічного розвитку країни та якість інституціонального середовища;
- специфіка ділового і соціального середовища функціонування компанії
- диференційований характер зв'язку різних напрямів соціальної відповідальності підприємства із параметрами економічної ефективності діяльності компанії;
- диференційований характер сили впливу соціальної відповідальності підприємства на фінансово-економічні результати у коротко- і довгостроковому періодах.

Результативність підприємницької діяльності включає комплексну систему показників економічного, соціального та екологічного напрямів.

Показники соціальної відповідальності підприємства можна представити як сукупність блоків – забезпечення здоров'я; розвиток корпоративної культури, навчання, підвищення кваліфікації; відпочинок та розваги; мотивація праці [2].

Актуальним у цьому контексті стає подальше удосконалення соціального обліку як інтегрованих показників соціального забезпечення в бухгалтерській, податковій, управлінській та статистичній підзвітності обліку. Дані про соціальну звітність підприємства можуть суттєво впливати на реформування інформаційного забезпечення адміністративного персоналу, інвесторів, контролюючих органів та інших зацікавлених користувачів звітності (стейкхолдерів)[4].

Для підвищення соціальної відповідальності бізнесу необхідно [5]:

- створити систему отримання оперативної та достовірної інформації про вплив підприємства на економічні та соціальні сторони життя суспільства;
- забезпечити достовірність показників фінансової і нефінансової (соціальної) звітності оцінка результативності соціально-економічних витрат;
- розробити теоретико-методологічні та практичні засади впровадження облікового забезпечення контролю та аналізу соціальних програм суб'єктів підприємницької діяльності шляхом формування соціальної складової господарського обліку («соціального обліку») – визначення у формах внутрішньої та зовнішньої звітності підприємства;
- актуальними є питання формування соціальної звітності як окремої звітної форми або окремого розділу «Приміток до річної фінансової звітності», або окремого розділу інтегрованої звітності. Можливо впровадження на підприємстві в рамках управлінського обліку Центру відповідальності «Соціальні витрати».
- облік соціальних витрат здійснюється на субрахунку 477 «Фонд соціальних витрат» (на цьому рахунку ведеться облік забезпечення на матеріальне заохочення працівників). Однак, серед забезпечень такі виплати П(С)БО 11 «Зобов'язання» не передбачені. Можливий варіант їх створення з урахуванням результатів фінансової діяльності підприємства – відрахування з прибутку. Це дозволить забезпечити підконтрольність витрат.
- фінансове забезпечення соціального пакету має бути передбачено в Програмі соціального забезпечення працівників підприємства (що є складовою Програми менеджменту організації діяльності). Визначення складових соціального пакету (мотиваційного та компенсаційного) має індивідуальний характер і розглядається в розрізі окремого випадку.

Перспективи розвитку програм соціальної відповідальності пов'язані з [3]:

- формуванням державних механізмів стимулювання системного вдосконалення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання;
- збільшенням кількості суб'єктів господарювання, що розробляють, реалізують власні стратегії соціальної відповідальності, добровільно складають і щорічно оприлюднюють нефінансову звітність;
- використанням кращих практик соціальної відповідальності українського бізнесу щодо етичної поведінки, поліпшення умов праці;
- захистом і покращенням соціально-трудових прав робітників; дотриманням сучасних стандартів безпеки праці та розвитку людини;
- захистом прав споживачів;
- розвитком соціальної відповідальності бізнесу в українському суспільстві як загальноприйнятої тенденції;
- забезпеченням сталого економічного і соціального розвитку країни;
- підвищенням конкурентоспроможності економіки;
- зменшенням безробіття, зниженням соціальної напруги, підвищенням стандартів життя населення та формуванням середнього класу;
- більш раціональним використанням ресурсів та зниженням рівня забруднень;
- активізацією інвестиційних та інноваційних процесів;

Сьогодні готовність підприємництва до проведення соціальної політики повинна зростати, оскільки вона дає можливість зміцнити конкурентні переваги на ринку, що стає особливо актуальним, враховуючи глобалізаційні процеси. Разом з тим, проблем, що стосуються соціальної відповідальності вітчизняного підприємництва, дуже багато. Їх вирішення можливе лише шляхом популяризації соціальної відповідальності, безперервної взаємодії влади з бізнесом, висвітлення позитивної практики у засобах масової інформації.

Список використаних джерел:

1. Бульба В. Соціальні функції держави як фундаментальна категорія державно-управлінської науки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Гнібіденко І. Глобальні зміни у соціально - трудовій сфері: стан та вплив на трансформацію інститутів соціального захисту населення /І. Гнібіденко // Україна: аспекти праці.– 2015, 4.– С. 3-7.
3. Деева Н. М. Науково-методичні основи щодо надання змінам соціальної відповідальності суб'єктів економіки керованого характеру / Н. М. Деева // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2015. № 2(50). – С. 68-79.
4. Колот А. Сучасна філософія корпоративної соціальної відповідальності: еволюція поглядів / А. Колот // Україна: аспекти праці. 2013. № 8.– С. 3-17.
5. Левицька С.О. Соціальна складова підприємницької діяльності як об'єкт обліку / С.О. Левицька // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». – Острог: Видавництво НУ «Острозька академія», 2014. – Випуск 26. С. 114-118.

Eva Hvizdová, Ing., Ph.D.

International Business School of ISM Slovakia in Prešov, Prešov, Slovakia

ORGANIC FARMING AS A KEY PILLAR OF SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT

Organic farming [2] is defined as "a balanced agro-ecosystem of a lasting nature, based primarily on local and renewable resources. Organic agriculture is based on a holistic understanding of the ecological, economic and social aspects of agricultural production."

Whole nature is understood to be a unified whole, and it is the duty of man to direct agricultural production to become a harmonious part of nature. "Natural environment is one of the most recent, most problematic, most substantial problems. Civilization is standing on the crossroads, on one side with the consumer society, and on the other hand the deterioration of life conditions' quality [1]. The main objectives of organic farming are to produce food in sufficient quantity with high nutritional value; not to use industrial fertilizers and pesticides; to exclude all possible forms of soil, water and air pollution caused by agricultural activity; improve and maintain long-term soil fertility, create conditions for all livestock species that comply with ethical principles and their natural needs; minimize losses through the use of a closed breeding and farming system; maximize local resources and raw materials, promote direct deliveries of organic farming products to the domestic market, create trust between producer and consumer, enable organic farmers and their families to be involved in social and economic development [3].

The pan-European trend in tourism is to create conditions for sustainable travel products. Sustainability covers three target areas: environmental, economic and socio-cultural. The aim is to meet basic needs, to improve living standards for all, to enhance the protection and management of ecosystems and to create conditions for a safe and prosperous future. Sustainable tourism is perceived as an instrument of regional development. It is essential that the product of tourism offered by these countries bears the principles of sustainable development. The issue of sustainable agriculture is often defined in a very vague manner and is also intertwined with terms such as low-input farming, alternative agriculture, organic farming, regenerative farming, organic crop production, etc.

Conventional agriculture is an intensive agricultural large-scale production, which aims to reduce costs on agricultural production and increase agricultural yields. The opposite is organic farming, which develops relatively quickly and receives considerable state support. It is expanded in many countries (e.g. Denmark, Sweden, Germany, Austria, but also the Czech Republic and Slovakia). Table 1 shows the difference between organic and conventional agriculture:

Table 1

Difference between organic and conventional agriculture

AGRICULTURE	ECOLOGICAL	CONVENTIONAL
Land	manure and compost increases the natural fertility of the soil, fertile soil supplies the plants with nutrients	fertilization with animal faeces from grate dwelling and mineral fertilizers that degrade the soil structure
Protection (diseases, pests)	prevents the occurrence of pests, tolerates limited presence, uses more natural means (e.g. bacterial)	destroys pests and plant diseases with synthetic pesticides, which often kill beneficial organisms. The apple trees are sprayed more than twenty times per vegetation.
Weeds	they are regulated by preventive (sowing) and mechanically (dragging, kneading)	they are eradicated chemically (herbicides)
Genetically modified organisms	must not be used	their use is not regulated

Table 1 (continued)

Animal breeding	according to the needs of the animal (outboard for animals, grazing, bedding, plenty of space ...)	according to the needs of the man (as many animals as possible for the smallest space, minimum labour)
Animal nutrition	own feed, corresponding to the needs of the animal	according to the short-term economic interests of humans (e.g. feeding of meat-bone meal to herbivores)
Treatment of animals	preventing disease, not using preventive antibiotics, preferring natural and homeopathic medicines	often preventive administration of antibiotics (rabbits)
Environment	takes care of the landscape, does not burden it with chemicals, it does not pollute water, soil, air	has a devastating effect on the landscape and the individual components of the environment
Countryside	promotes employment, revitalizes countryside	employs people in chemical companies, in big cities

Source: EFA, 2009

The idea of sustainable tourism points to the creation of a sustainable site, especially dealing with social and ecological views and the development of the territory. It puts emphasis on creating a balance between nature conservation (so-called *genius loci*) and the impact of tourism as part of the local community. In this context, it is necessary to strive for such a type of tourism that would minimize negative impacts on the development of the environment and the community. Robert Jungk is the author of the so-called idea of new tourism, in which it is divided into light and hard tourism. The essence of hard tourism is the classical assumption of economic outputs as a result of macroeconomic variables [4].

The success of organic farming is conditioned by the beauty of the surrounding countryside, the traditions, but above all the high quality service and the quality of the environment. Marketing is an indispensable and integral part of rural tourism and agro-tourism. Each region or municipality must therefore search what the local region can offer, what cultural and national traditions are typical for it. Creating different communities that enable the production of better and richer products of ecotourism is an important element of the social development of the region and the countryside.

List of references:

1. Blažej, A., Ambrozy, M. (2013). Some aspects of the problems of keeping sustainable development in the philosophy of Martin Heidegger. *International Journal of Multidisciplinary Thought*, 3 (3), 385-391 [in English].
2. Bírová, J. (Eds). (2001). *Ekologické poľnohospodárstvo na Slovensku* [Organic farming in Slovakia]. Nitra: Agroinštitút [in Slovakian].
3. Bogová, O. (2005). *Alternatívne poľnohospodárstvo* [Alternative agriculture]. Vyd. Kontakt plus, Bratislava [in Slovakian].
4. Šimková, E. (2013). Sustainability in tourism and rural areas. *Gaudeamus Univerzta Hradec Králové* [in English].

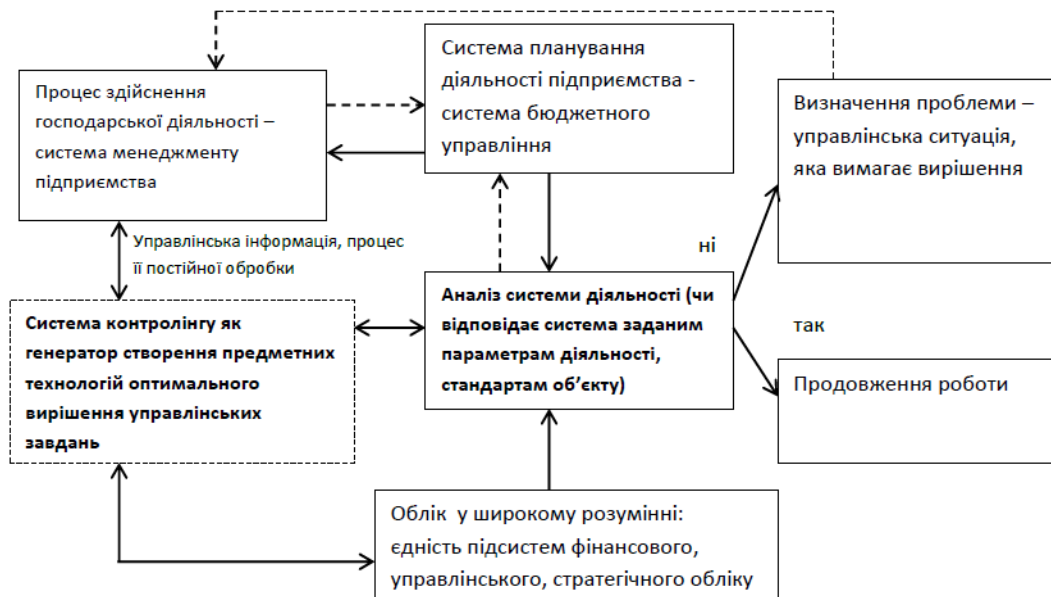
*Наталія Добрянська, д.е.н., професор
Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, Україна*

КОНТРОЛІНГ ЯК СКЛАДОВА ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Формування системи управління інноваційним розвитком регіону з використанням контролінгу в сучасних умовах призводить до збільшення зони інтересів банку. Варто зауважити, що аналіз фінансових результатів у системі управління інноваційним розвитком регіону є невід’ємною складовою контролінгу.

Поняття «контролінг» походить від англійського «to control», яке в економічному твердженні значить управління, спостереження, контролювання, проте контролінг не зводиться до елементарної системи контролю, а обхвачує суттєво ширшу галузь діяльності організації та банку зокрема [1].

Основні елементи контролінгу як складової для удосконалення інноваційного розвитку регіону представлено на рис. 1.

Рис. 1. Основні елементи контролінгу як складової для удосконалення системи фінансового менеджменту інноваційним розвитком Одеського регіону

Контролінг можна визначити як систему перевірки того, наскільки успішно підприємство рухається до досягнення поставленої мети. У випадку відхилень від мети приймаються коригуючі дії. Враховуючи багатогранність системи контролінгу, різні автори по-різному визначають мету контролінгу.

Контролінг є системою інформації, яка сприяє забезпеченню тривалого існування, підприємства, він націлений на майбутнє. Той, хто, тримається за старе, залишається з його наслідками, а завдання грамотних менеджерів полягає у тому, щоб завчасно пристосуватися до нових обставин. Проте досвід показує, що в більшості випадків менеджери не розуміють необхідності адаптації до нових реалій життя, не відчують прискорення темпу змін. Якщо проблема пристосування зводиться до темпу технічних змін, то немає іншої альтернативи, як звернутися до науки за її вирішенням. Впровадження контролінгу в системі інноваційного розвитку регіону в

прикладному плані потрібно починати з розв'язання базових завдань, а саме завдання визначення прибутковості товарів, продуктів і послуг як нижчої ланки калькуляції [2].

Важливим з погляду служби контролінгу є виявлення попиту на інформацію. Потреба в інформації виявляється через процеси планування і контролю та відповідні їм рішення. Так і визначають попит на інформацію. Основними характеристиками інформації з точки зору служби контролінгу є: вид, ступінь ущільненості (наприклад, управлінська інформація), актуальність (інформація може швидко застаріти), форма викладу (виразність інформації може мати значний вплив), значення, якість, призначення.

Щодо інформаційного попиту для окремих етапів планування і контролю з точки зору інформаційної функції служби контролінгу можна загалом встановити, що:

1. Стратегічне планування використовує насамперед зовнішню, не кількісну інформацію, яка значною мірою є одноразовою, зорієнтованою на майбутнє, і неточною.

2. Тактичне планування використовує поточну інформацію в постійній формі. Складність полягає у фінансовій і контрактній інформації. Поряд з цим важливу роль відіграє інформація про стан ринку.

3. Оперативне планування передбачає використання значною мірою кількісних даних, даних часу, потужності. Всю інформацію слід надавати дуже швидко. На відміну від тактичного планування, де також достатньо прогнозів і приблизних даних, тут необхідні точні дані. Не залежно від періоду життєвого циклу управлінський персонал будь-якого підприємства має приймати управлінські рішення стосовно формулювання оптимального рівня ліквідності своїх активів, оскільки з однієї сторони недостатня ліквідність активів може призвести як до незбалансованості так і до банкрутства, а з іншої їх збитковий обсяг може призвести до зниження рентабельності капіталу. Застосування контролінгу як складової до удосконалення інноваційного розвитку регіону передбачає розподіл доходу між товарами та послугами [3].

Список використаних джерел:

1. Букреєва Д. С. Комплексна система показників ефективності контролінгу – інструмент контролю ефективності впровадження контролінгу на промисловому підприємстві / Д. С. Букреєва // Розвиток бухгалтерського обліку, аналізу і контролю в умовах інтеграційних процесів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (1-2 серпня, 2014). – К. КЕНЦ, 2014. – С. 24
2. Добрянская Н.А. Финансирование развития диверсификации агропродовольственной сферы / Н. Добрянская, В. Попович // АПК: экономика, управление, г. Москва, - №9. – 2013. – С. 82 – 86.
3. Добрянська Н.А. Теоретичні основи управління конкурентоспроможністю підприємства / Н.А. Добрянська, М.О. Варгатюк // Інвестиції: практика та досвід – Київ, 2015. -№20.- С. 84 - 87.

Катерина Зайчук, аспірант 2 курсу навчання

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Науковий керівник: Стрішенець О.М., д.е.н., професор

УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМИ ПОТОКАМИ ПРОТЯГОМ 2015-2017 РОКІВ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

На даний час управління туристичними потоками відіграє важливу роль в активізації туристичної діяльності, його актуальність та важливість зростає з кожним роком. На території Волинської області є велика кількість туристичних об'єктів, які

приваблюють туристів. Жорстка конкуренція на ринку туристичних послуг визначає пріоритетність шляхів ефективного управління туристичними потоками області.

Управління туристичними потоками є складовою частиною туристичної діяльності людства. В його основі покладено майбутній підприємницький дохід та його соціальний ефект на розвиток регіону, який піддається аналізу та прогнозуванню, з майбутньою можливістю моніторингу щодо необхідності потрібних природних і туристичних ресурсів задля досягнення зазначених цілей [3].

І. Г. Смирнов поділяє туристичні потоки на такі категорії: внутрішній туризм – відвідувач-резидент, іноземний (в'їзний) туризм – відвідувач-нерезидент, зарубіжний (виїзний) туризм, транзитний відвідувач [4]. Але, звісно, найважливішу та найпріоритетнішу категорію туристичних потоків відіграє категорія іноземних туристів. Адже, саме в'їзні туристи, а точніше їхня кількість сприяє покращенню подальшого розвитку туристичної інфраструктури, збільшує ВВП як країни, так і області. Значна популяризація туристичного продукту з-за кордону, а також збільшення кількості в'їзних туристів впливає на удосконалення туристичної індустрії регіону, наближаючи його до рівня провідних туристичних центрів Європи та світу.

Для більш детального опису механізму управління туристичними потоками проаналізуємо динаміку туристичних потоків 2015 та 2016 роки, а саме: внутрішніх туристів, туристів-громадян України, які виїжджали за кордон та іноземних туристів. Статистичні дані показують, що у 2015 році кількість внутрішніх туристів становила 5648 тис. осіб, тоді як у 2016 – 6594 тис. осіб. Кількість іноземних туристів у 2015 році становила – 645 осіб, а у 2016 зменшилась до 486 осіб. Туристів-громадян України, які виїжджали за кордон у 2015 році було – 9327 тис. осіб, а у 2016 році – 19446 тис. осіб. Тобто, за 2 роки можна проаналізувати збільшення кількості внутрішніх туристів, та туристів-громадян, які виїжджали за кордон, обсяг іноземних туристів на жаль, зменшився у порівнянні з 2015 роком [1].

Зовсім недавно у січні 2017 року з'явився перший обласний веб-ресурс з ціллю популяризації туризму «Волинь унікальна» (www.tourism.volyn.ua). Цей сайт дає можливість охоплювати більше туристів як внутрішніх так і іноземців, а також публікувати новинки туристичних подій та туристичних локацій регіону.

Також однією з головних програм механізму управління туристичною діяльністю Волинської області стала «Програма розвитку туризму та рекреації в області на 2016-2020 роки». Дана програма була створена за ініціативи департаменту інфраструктури та туризму облдержадміністрації Волинської області. Щоб «Програма розвитку туризму та рекреації в області на 2016-2020 роки» виконувалася згідно плану та реалізовувалась, потрібно на кожен рік виділяти 11056 тис. грн. Основними вимогами Програми є те, що вона повинна стимулювати використання уже наявних природно-туристичних ресурсів, покращувати інфраструктуру, забезпечувати населення області додатковими робочими місцями та створювати умови для інвестування туристичної галузі. Станом на 19.12.2017 видатки по Програмі розвитку туризму та рекреації у Волинській області на 2016-2020 роки, склали 250 тис. грн.

Також у 2017 році був створений курорт державного значення «Шацьк». Для цього Шацька райдержадміністрація виділила 49 тис. грн.

Тобто, як ми бачимо, фінансування області в принципі є, але воно не на такому рівні, як в інших областях країни. Туристичний збір у 2015 р. становив 325 570 грн, у

2016 р. – 376049 тис. грн., а у 2017 р. – 491000 тис. грн. Туристичною діяльністю в області займаються 48 суб'єктів, дохід яких у 2017 р. склав 5 961,0 тис. грн. Ще одним елементом управління туристичною діяльністю є те, що у районах області постійно проводяться огляди екологічних стежок та місць для короткотривалого відпочинку, зокрема на автошляхах області. Постійно здійснюється впорядкування туристичних маршрутів та облаштування їх інформаційними щитами [2].

Активні роботи проводяться також у національних природних парках. Тут проводять різні науково-міжнародні конференції, фестивалі та прес-тури, що є важливим аспектом для створення престижу та іміджу туристичної галузі серед інших галузей та серед іноземних туристів.

Проаналізувавши особливості управління туристичною діяльністю варто виділити проблемні місця. Основними відкритими питаннями залишаються: відсутність штатних одиниць у структурах деяких райдержадміністрацій та виконавчих комітетах міських (міст обласного значення) рад, відповідальних за розвиток туризму, наявність черг на пунктах пропуску, що суттєво зменшує потік іноземних туристів та недосконале законодавство, яке регулює сферу сільського (зеленого) туризму.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>
2. Публічний звіт голови Волинської обласної державної адміністрації про підсумки роботи за 2017 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voladm.gov.ua/zvit-golovi-volinsko%D1%97-oblasno%D1%97-derzhavno%D1%97-administraci%D1%97-pro-robotu-u-2017-roci/>
3. Стрішенець О. М., Зайчук К.А. Пріоритетні напрями функціонування туристичних кластерів у Волинській області/Актуальні проблеми прикладної економіки:[кол.моногр.]/ за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О.М. Стрішенець. – Луцьк: Вежа-Друк, 2017.-129-138с.
4. Смирнов І. Г. Логістика туризму: навчальний посібник / І. Г. Смирнов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1584072041415/logistika/logistika_turizmu_-_smirnov_ig

Надія Ковач, студентка 5 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., доцент

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Початок теорії корпоративної соціальної відповідальності (далі КСВ) поклала монографія Бауена 1953 року «Соціальна відповідальність бізнесмена». Автор описав основні напрями розвитку соціальної відповідальності, що на його думку являє собою «реалізацію тієї політики, прийняття таких рішень, або проходження такої лінії поведінки, що були б бажані з позиції цілей та цінностей суспільства» [1].

Наступною віхою розвитку КСВ стала діяльність американського вченого К. Девіса 1960-1970 рр. Він став одним з перших, хто зробив спробу ув'язати КСВ зі стратегією розвитку компаній та обґрунтував можливість отримання довгострокового економічного ефекту від прийняття соціально відповідальних рішень в бізнесі [4].

У 1992 р. у Ріо-де-Жанейро відбулася Міжнародна конференція по стійкому розвитку, яка зафіксувала нові вимоги з боку світової спільноти до корпорацій з підвищення їх соціальної відповідальності. [10].

На даному етапі розвитку розуміння соціальної відповідальності бізнесу стало настільки різнитися, що неозброєним оком важко помітити приховані відмінні можливості корисного впливу на суспільство з точки зору компаній.

Так, варто систематизувати погляди на питання, що стосується переваг та недоліків соціальної відповідальності бізнесу, досліджуваних провідними економістами та науковцями протягом останніх десятиліть. Зведені результати їх діяльності приведені в таблиці нижче.

Таблиця 1

Підходи до виокремлення переваг та недоліків соціальної відповідальності бізнесу

Автор	Переваги	Недоліки
Колот А.М. [4]	Вдосконалення процесу управління; Підвищення суспільного іміджу організації; Підтримка життєздатності бізнесу як системи; Відповідність бізнесу соціокультурним нормам; Зниження ризиків; Нові шляхи вирішення соціальних проблем; Можливість “конвертації” соціальних проблем у прибутковий бізнес; Можливість виходу на нові ринки; Можливість отримання фінансування із спеціалізованих фондів; Збільшення обсягів продажу та частки ринку.	Відмова від максимізації прибутку; Витрати на соціальну активність; Розмивання основних цілей бізнесу; Відсутність у бізнесу необхідних ресурсів; Недостатній рівень інформування громадськості у соціальній сфері;
Гринько Т. В., Притула М.Ю. [3, 7]	Забезпечення довгострокових перспектив сталого (животворного) розвитку суспільства та економічної безпеки суб’єктів господарювання; Створення можливості впливу на позитивні зміни суспільства; Покращення морально-етичних норм в організації; Забезпечення встановлення доброзичливих відносин між підприємцями та членами суспільства.	Недостатнє наукове обґрунтування існування тісного взаємозв’язку між соціально відповідальною діяльністю корпорації і поліпшенням її фінансових результатів; Наявність пережитків радянської системи соціального захисту населення та робітників; Відсутність необхідного досвіду.
Кузьмін О.Є. [5]	Забезпечення довгострокових перспектив розвитку суспільства; Створення можливості впливу на зміни суспільства; Розв’язання соціальних проблем, в тому числі й працівників організації; Формування норми моралі в організації; Забезпечення встановлення доброзичливих відносин між підприємцями(менеджерами) та іншими членами суспільства.	Порушення принципів максимізації прибутку; Зростання собівартості продукції у зв’язку зі збільшенням витрат на соціальні потреби; Неможливість забезпечення високого рівня підзвітності суспільству.
Осовська І.В. [6]	Зміна потреб і надій широкої публіки; Наявність ресурсів для надання допомоги у вирішенні соціальних проблем; Сприятливі для бізнесу довгострокові перспективи.	Недостатній рівень звітності широкої публіці; Нестача вміння вирішувати соціальні проблеми, тобто невміння задовольнити соціальні потреби, непрофесіоналізм; Застосування соціальної відповідальності тільки з рекламною метою.

Продовження Таблиці 1

<p>Васильців Т.Г., Слущка О.І. [2]</p>	<p>Поліпшення ефективності процесів виробництва; Підвищення мотивації та продуктивності працівників, оскільки всі працівники компанії водночас є громадянами, споживачами; Психологічні фактори мотивації, турбота про працівників обертаються формуванням стабільного соціально-психологічного клімату в організації, що сприяє ефективності праці; Підвищення ділової та загальносуспільної репутації компанії.</p>	<p>Існуючі законодавчі обмеження розмірів і способів можливості допомоги нужденним; Відсутність системи соціально-відповідального бізнесу; Велика кількість прохань за обмеженості ресурсів для благодійності.</p>
<p>Чала Ю.В. [9]</p>	<p>Поліпшення корпоративного іміджу; Позитивне середовище, яке сприятиме ефективності бізнесу за рахунок розуміння та підтримки з боку широкого кола зацікавлених сторін; Підвищення лояльності персоналу; Економія ресурсів; Залучення інвестицій і вихід на міжнародні ринки; Підвищення ефективності управління та мінімізації нефінансових ризиків.</p>	<p>Конкурентні недоліки; Втрата фокус діяльності підприємства; Незначна тривалість впливу та відсутність підтримки широких мас.</p>

За результатами проведеного дослідження підходів до визначення недоліків та переваг соціальної відповідальності для бізнесу варто зазначити, що вони не лише різняться між собою, але у першу чергу доповнюють один одного. Так, наразі постає питання знаходження шляхів подолання вищезазначених недоліків, що стане значним поштовхом до розвитку соціальної відповідальності українського бізнесу. Адже, СВБ є не лише добровільною ініціативою бізнесу на волонтерських засадах, але й ефективним механізмом досягнення своїх цілей, реагування на потреби суспільства методом забезпечення взаємовигідної користі для обох сторін.

Список використаних джерел:

1. Bowen Howard R. Social Responsibilities of the Businessman / H.R. Bowen. - N.Y.: Harper & Row, 1953. – 298 p.
2. Васильців Т.Г., Слущка О.І. Концептуальний аналіз переваг і недоліків моделей соціальної відповідальності підприємств // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.14. – с. 198-203.
3. Гринько Т. В. Імідж підприємств сфери послуг: сутність поняття та особливості формування / Т. В. Гринько, І. В. Тімар // Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Вип. 38. – Черкаси : ЧДТУ, 2014. – Ч. I. – С. 127–133.
4. Колот А.М. Бібліографічний опис для цитування: Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів / А. М. Колот // Економічна теорія. - 2013. - № 4. - С. 5-26.
5. Кузьмін О.Є, Мельник О.Г. // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2011. - № 1. - С. 155-166.
6. Осовська Г.В., Осовський О.А «Основи менеджменту»: 3-є видання, -К.: «Кондор», 2008.
7. Пригула М.Ю. Економічні форми реалізації екологічної відповідальності корпорацій. –Р. - 2017. – С. 221.
8. Чала Ю.В. Соціальна відповідальність підприємств як основа інноваційного розвитку сучасної економіки // Збірник наукових праць. - 2014. - Випуск 40. – с. 275-285.
9. Ярова В. В. Теоретико-методологічні підходи до вивчення соціальної відповідальності бізнесу / В. В. Ярова // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. - 2013. - № 5.

*Юлія Месоедова, студентка 3 курсу
УО «Белорусский государственный экономический университет»,
г. Минск, Республика Беларусь
Научный руководитель: Авсейко М.Н., к.э.н., доцент*

УПРАВЛЕНИЕ ВАЛЮТНЫМ РИСКОМ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ

Процесс функционирования любого предприятия связан с движением денежных средств. При этом, чтобы организовать эффективное управление данным процессом принято выделять денежные потоки организации. В зависимости от направления движения денежные потоки подразделяют на отрицательные, которые характеризуют отток денежных средств из организации и положительные, которые представляют собой сумму поступлений денежных средств от всех видов операций. Таким образом, денежный поток можно определить, как сумму поступлений и платежей за определенный период времени, который разбивается на отдельные интервалы.

Управление денежными потоками является одной из основных функций финансового менеджмента на предприятии. У нормально функционирующего предприятия чистый денежный поток равен нулю. Это означает, что все поступившие денежные средства эффективно распределены по источникам затрат [1]. Однако часто возникает ситуация, при которой положительные и отрицательные денежные потоки не согласованы по времени и объему. Особенно часто такая ситуация наблюдается при осуществлении экспортно-импортных операций. Дополнительным фактором, влияющим на объем денежных потоков, выступает возможное изменение курса иностранной валюты. В связи с этим, предприятие сталкивается с необходимостью не только согласовать денежные потоки, но и оградить себя от валютного риска. Часто предприятия просто закладывают в цену товара курс с «запасом», чтобы оградить себя от неожиданных валютных колебаний. Однако такой вариант снижает конкурентоспособность продукции. С другой стороны, полное принятие организацией валютного риска без создания каких-либо резервов может привести к значительным убыткам при покупке валюты по более высокому курсу или к недополучению части запланированной выручки при значительном падении курса. Это ставит перед организациями вопрос о необходимости управления валютным риском. Наиболее эффективным методом управления рисками является хеджирование.

Основными инструментами хеджирования на финансовом рынке Республики Беларусь являются фьючерсные и форвардные контракты. И, если фьючерсный контракт предполагает большую степень стандартизации, то форварды позволяют учесть индивидуальные особенности сделки.

Форвардная сделка – договор на покупку-продажу иностранной валюты по оговоренному в момент заключения сделки форвардному курсу с поставкой иностранной валюты через определенный срок, но не ранее, чем через 2 рабочих дня после заключения сделки.

Форвардный курс рассчитывается на основании метода разницы процентных ставок по валютам, составляющих валютную пару по форвардной сделке. Курс фиксируется в день заключения сделки и действителен в день ее исполнения. Его

применение исключает неопределенность относительно сумм будущих платежей и поступлений в валюте [2].

Второй стороной по форвардной сделке выступают банки. Следовательно, в форвардный курс закладывается еще и комиссия банка. Проблема заключается в том, что часто размер такой комиссии практически сводит к нулю размер выигрыша предприятия от заключения форвардной сделки. В такой ситуации, предприятие, хеджируя валютный риск с помощью форвардов, все равно несет убытки от неблагоприятного изменения валютного курса. Еще одним аспектом, сдерживающим применение форвардных контрактов для управления валютными рисками, является неясность бухгалтерских и налоговых аспектов их использования.

Таким образом, дальнейшее развитие механизмов хеджирования должно быть связано с развитием и совершенствованием инструментов хеджирования. Это позволит предприятиям более эффективно управлять денежными потоками особенно в условиях увеличения волатильности курсов валют, что в свою очередь приведет к повышению эффективности деятельности предприятия и в то же время будет способствовать развитию финансового рынка страны.

Список использованных источников:

1. Денежный поток [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://1fin.ru/?id=281&t=45>. – Дата доступа: 14.04.2018.
2. Хеджирование валютных рисков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.paritetbank.by/services/organization/hedzhirovanie/>. – Дата доступа: 14.04.2018.

Галина Мулінська, аспірант

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Науковий керівник: Струк Н.С., к.е.н., доцент

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ВИТРАТИ ОБІГУ» У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ НАФТОПРОДУКТАМИ

Сучасні конкурентні умови здійснення господарської діяльності підприємств роздрібною торгівлю нафтопродуктами диктують нові завдання для фінансового та управлінського обліку витрат операційної діяльності, вагомою складовою яких є витрати обігу. Ринок нафтопродуктів та макроекономічні умови його функціонування демонструють динамічний розвиток, що зумовлює поступове збільшення діапазону та різноманітності операцій, які забезпечують процес здійснення операційної діяльності та спричиняють виникнення витрат обігу у роздрібній торгівлі нафтопродуктами.

Поняття «витрати обігу» та особливості їх обліку досліджували такі науковці, як Н. І. Дуляба, А. А. Мазаракі, В. С. Марцин, С. О. Ткаченко, Н. М. Ушакова та інші. Особливості організації обліку витрат в умовах застосування інформаційних систем вивчали О. О. Кизенко, Н. І. Пилипів І. Д. П'ятничук, А. Д. Шеремет, Ю. П. Яковлев та інші.

Науковець А. А. Мазаракі визначає витрати обігу, як «сукупність затрат живої та уречевленої праці на здійснення процесу реалізації товарів, що виражені в грошовій формі, тобто є за своєю суттю собівартістю послуг торговельного підприємства щодо доведення товарів від виробника до споживача та зміною форм вартості (перетворення товарів на гроші)» [1, с.367-368]. Вчений-економіст В. С. Марцин для деталізації обліку та поглиблення аналізу витрат обігу пропонує їх поділити за

участю витрат у створенні вартості на чисті та додаткові витрати. «Чисті витрати – це витрати, пов’язані з актом купівлі-продажу товарів і зміною форми вартості. Ці витрати суспільно необхідні, але вони за своєю суттю непродуктивні й не створюють споживчу вартість, не збільшують вартість товару. До них відносять витрати, пов’язані з рекламою, обслуговуванням покупців, грошовим обігом, веденням касових і бухгалтерських операцій. Додаткові витрати обігу – це витрати, що пов’язані з виконанням операцій з продовження процесу виробництва в сфері обігу. До них відносяться затрати на транспортування, зберігання, доробку, фасування, пакування товарів. При виконанні цих операцій товар як споживача вартість зберігається, перетворюється, доводиться до споживача, одночасно збільшується його вартість» [2]. Відповідно до «Методичних рекомендацій з формування складу витрат та порядку їх планування у торговельній діяльності» витрати обігу входять до складу поточних витрат підприємства торгівлі та є «представленими в грошовій формі витрати підприємства на здійснення процесу реалізації товарів, які складають за своєю суттю собівартість послуг з доведення товарів від виробника до споживача та пов’язаних із зміною форм вартості» [3]. Згідно П(С)БО 16 «Витрати», витрати обігу включаються до складу витрат на збут у торговельних організаціях, за винятком тих, що відносяться до адміністративних, інших операційних та фінансових витрат [4].

Таким чином, витрати обігу у роздрібній торгівлі нафтопродуктами – це збутові, адміністративні, фінансові та інші витрати, які здійснюють торговельні підприємства в процесі доведення товарів від постачальника до споживача. До витрат обігу операційної діяльності не включаються фінансові витрати, а тільки витрати на збут, адміністративні витрати та інші витрати операційної діяльності.

Витрати на збут у роздрібній торгівлі нафтопродуктами генерують такі об’єкти: нафтобази, автозаправні станції (АЗС) та лабораторії. Основною функцією нафтобаз є оприбуткування нафтопродуктів від постачальників з дотриманням усіх облікових процедур цього процесу та зберігання нафтопродуктів до моменту їх відпуску до торгових точок, АЗС – забезпечення процесу реалізації нафтопродуктів клієнтам, лабораторій – комплексне обслуговування мережі АЗС та контроль якості нафтопродуктів. Адміністративні витрати генеруються здебільшого у центральному та регіональних офісах та пов’язані з реалізацією функцій управління підприємством. Окрім збутових та адміністративних витрат, до витрат обігу включаються інші витрати операційної діяльності, які в системі обліку витрат відображаються на рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності». В Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій [5], яка регулює порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з іноземною валютою, визначено перелік рекомендованих субрахунків до рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності». Також витратами обігу можуть бути і втрати, тобто величина ресурсів, використання яких має непродуктивний характер (незадовільне співвідношення ефекту від операції та вартості чинників, витрачених на її проведення), і сукупність дій, що не створюють вартості у процесі господарської діяльності підприємства [6].

Для процесу здійснення операційної діяльності підприємств роздрібною торгівлі нафтопродуктами характерні такі особливості, як використання основних засобів та нематеріальних активів; наявність численного персоналу; потреба в отриманні широкого спектру послуг від сторонніх підприємств і організацій; продаж

нафтопродуктів через комісіонерів; проведення регулярних рекламних акцій. Ці особливості надалі визначають типові елементи витрат обігу у роздрібній торгівлі нафтопродуктами.

Список використаних джерел:

1. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства: підручник. Київ : Хрещатик, 1999. 800 с.
2. Марцин В. С. Економіка торгівлі: підручник. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2008. 603 с. URL: http://pidruchniki.com/17540906/ekonomika/klasifikatsiya_vitrat_obigu. (дата звернення: 03.04.2018).
3. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядку їх планування в торговельній діяльності, затв. Наказом Міністерства економіки України від 22 травня 2002 р. № 145. URL : http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=145488. (дата звернення: 03.04.2018).
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>. (дата звернення: 03.04.2018).
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Мінфіну України від 30 листопада 1999 р. № 291. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>. (дата звернення: 03.04.2018).
6. Struk N. Обліково-економічні аспекти визнання товарних витрат у мережі зовнішньоекономічного ділового партнерства підприємств: Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności, Tom 2 / red. R. Kordonski, A. Kordonska, Ł. Muszyński. Lwów-Olsztyn: Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, 2017. S. 215-240.

*Ірина Перевозова, д.е.н., доцент
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ФІНАНСОВОГО ХАРАКТЕРУ З ВРАХУВАННЯМ ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мінливість внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, складність завдань до вирішення для забезпечення ефективного функціонування підприємства та дотримання окресленої стратегії його розвитку ускладнює розробку й прийняття адекватних ситуації управлінських рішень, особливо стосовно фінансів. Практика господарювання свідчить, що будь-яка підприємницька діяльність пов'язана з рухом фінансових ресурсів і з бажанням отримання прибутку, будь-яке управлінське рішення прямо або опосередковано впливає на фінансовий результат діяльності всього підприємства, а рішення фінансового характеру визначають ефективність його діяльності та конкурентоздатність.

Беззаперечно, «сучасна управлінська парадигма припускає, що системи управління повинні комплексно розвиватися із використанням технологій випереджувального впливу, основу яких складають процеси наукового передбачення та прогнозування. Ефективне управління будь-якими системами (об'єктами) стосовно різних сфер людської діяльності сьогодні неможливе без передбачення його суб'єктом як самих перешкод на шляху до мети, так і наслідків її досягнення» [1, с. 5]. Окрім того, теза «управляти - означає передбачати» в даному контексті відноситься до діяльності фінансових менеджерів різного рівня та наповнюється більш вагомим в

аспекті відповідальності змістом, оскільки ефективність підприємницької діяльності залежить не лише від її планування та оцінювання, але й вміння прогнозувати (проекувати) як перебіг і результативність діяльності в цілому, конкретних господарських операцій, інвестицій, стратегічних ініціатив діяльності для різних часових горизонтів, особливо в умовах повної чи часткової невизначеності (ненадійності). Слід зазначити, що в практиці прийняття управлінських рішень фінансового характеру доцільним є використання як пошукових (генетичних), так і нормативних (цільових) прогнозів.

Пошуковий (генетичний) прогноз ґрунтується на умовному продовженні в майбутньому тенденцій розвитку об'єкту рішення і не вважає за дійсність наявність факторів впливу, притаманних теперішній ситуації. Нормативний (цільовий) прогноз враховує бажані (очікувані, ймовірнісні) параметри об'єкту рішення з приведенням до існуючих тенденцій і змін в світлі поставленої мети [сформульовано за 2].

При цьому застосування концепцій фінансового менеджменту (концепції грошового потоку, часової цінності грошових ресурсів, компромісу ризику і прибутковості, вартості капіталу, ефективності ринку капіталу, асиметричності інформації, агентських відносин, альтернативних витрат) мають узгоджуватись з концепцією безперервності діяльності підприємства. А отже, прогнозування – необхідний, а підчас і невід'ємний, елемент планування та оцінювання як функцій управління.

Отже, ускладнення, модифікація та нетиповість проблемних ситуацій фінансового характеру, щодо яких виникає потреба прийняття управлінських рішень на сучасному етапі господарювання, вимагають як підвищення фаху осіб, що їх приймають, удосконалення самих технологій прийняття рішень з врахуванням прогнозного оцінювання результатів, розширення інформаційної бази новими джерелами та підвищення рівня довіри до існуючих інформаційних каналів/джерел фінансового менеджменту, врахування життєвого циклу підприємства, всіх релевантних параметрів його зовнішнього і внутрішнього середовища, а також відповідати критеріям високої якості, повноти та часової індикативності.

Список використаних джерел:

1. Скиданов И.П. Управленческое предвидение (методология, диагностика, дидактика)/ И.П. Скиданов. – СПб.: СПбГАСУ, 2006.– 200 с.
2. Коняшова А. В. Методика оценки уровня экономической устойчивости развития предприятия / Коняшова А. В., Мерзликина Г. С. // Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса. – 2012. – № 4 (21). – С. 174—179.

*Volodymyr Saienko, dr. hab., profesor nadzwyczajny
Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole, Polska*

ВОЗВРАЩЕНИЕ К РЕНТОКАПИТАЛИЗАЦИИ КАК ГЛАВНОГО ФАКТОРА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Замещение процессов социалистического социально-экономического уклада, чему объективно подчиняется территория Украины, возвращает процессы развития хозяйствующей системы сначала к разложению на составляющие, а после этого, и к объединению наиболее мощных из них в конгломераты, что должны служить основой для обновления и восстановления экономики государства. Позитивные сдвиги могут

появиться очень быстро, но для этого требуется руководствоваться критерием, который бы был информативным и относился бы и к числу факторов экономического роста, а одновременно с этим и отражал бы еще и сущность программного движения преобразований, актуальных для замещения одного явления другим. И то, и другое отнесено было апологетами украинской экономики того времени (1991 – 2004 гг.), в основном, к капиталистическим основам взаимодействия, т.е. к потребности накопления капитала отдельными частными лицами, тогда как иные условия этого процесса гармоничного воспроизводства и присвоения факторов труда были методически исключены из схем рассмотрения. О них периодически вспоминали наиболее подготовленные исследователи. Например [6]. Постулат для обозначения приоритетности движения в направлении накопления капитала, таким образом, был обозначен как приоритетный [1, 4, 7, 8], но свелся он со временем к завладению выборочно государственным и коллективным имуществом частными лицами и завершился такой процесс к 2018 году отзвуками торможения работы отраслей тяжелой промышленности и машиностроения. Доводы получателей ренты и предпринимательского дохода победили. Масштабные торможения производства очевидные [3, 5], они объясняются даже без приведения на то дополнительных доказательств, следующим образом – присвоить природные дары и продать их легче (в ВВП Украины где-то 77-84% – это природные ресурсы), чем организовать из капитала (в ВВП Украины где-то 10-12% – это накопительные ресурсы капитала) трудоемкое (в ВВП Украины где-то 6-7% – это ресурс живого капитала) производство средств производства. Ссылка на повсеместное действие «субъективно-личностных факторов» [2, с. 5] в этом случае при более внимательном сопоставлении исторического опыта оказывается слабообъективной, поскольку «общественные системы высокоразвитых стран Запада не разрушаются при смене хороших лидеров плохими, иногда даже коррумпированными» [Там же] на протяжении многих лет. Следовательно, причина кроется в ином – на наш взгляд, вместо того, чтобы приступать к безоглядному накоплению капитала или к превращению природных ресурсов государства в капитал за счет их продажи, следует обращать внимание на гармонизацию экономического взаимодействия с природой, природными дарами, богатствами и запасами. Это позволило бы вести в государстве повсеместно речь о ренте, о ренте природных ресурсов и доходе без производственных усилий, о перераспределении природной ренты, стоимости, рентабельности, вывозе капитала и тезаврации. Следует бесследно избавиться от восприятия частным предпринимателем «ренты» как нетрудового дохода, что не отчуждается как добавленная стоимость в казну государства, а засчитывается ему безвозмездно как часть его предпринимательского дохода, т.е. как частная собственность. Данное позволит решить и ряд сопутствующих проблем, как-то: в условиях отступления от сырьевой (рентной) экономики вопрос перераспределения природной (горной, земельной, лесной, так званой «ресурсной») ренты объективно разрешится сам по себе, а за этим сами по себе отпадут и острые проблемы клептократии.

Вывод: Объективный характер экономического взаимодействия в переходных экономиках указывает на потребность неперемennого сохранения в государстве условий рентной экономики. Отсутствие в экономических обоснованиях не только мотивов, но и рентного характера экономики формирует ее основные системные риски, из-за развития условий: 1) сырьевой направленности отраслей

промисловості, 2) неконтрольованого вивоза капітала, 3) криміналізації відносин, 4) низької капіталізації економіки, 6) хронічної недоінвестованості проєктів і 7) сокряття доходів в тіньовому секторі господарювання.

Список использованных источников:

1. Бритченко И. Г. Бизнес в Украине: социально-экономические процессы ориентирования на внешнеэкономические связи / И. Г. Бритченко, В. Г. Саенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Ужгород : ДВНЗ УжНУ, 2016. – 10(1). – С. 64 – 70.
2. Вагурин В. А. От развала СССР – к рентокапитализации: почему все рухнуло и что построено / В. А. Вагурин. – Луганск : Копицентр, 2001. – 308 с.
3. Папаика А. А. Развитие экономических отношений в среде преобразования промышленного региона / А. А. Папаика, В. Г. Саенко, Г. В. Саенко. – Донецк : ДонГУЭТ им. М.Туган-Барановского, 2003. – 720 с.
4. Саенко В. Г. Эвристический механизм вхождения сервисного бизнеса в рынок Украины / В. Г. Саенко // Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти. – Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. – С. 224 – 227.
5. Саенко Г. В. Организационные условия развития распределительной экономической системы региона : монография / Г. В. Саенко, А. А. Папаика. Луганськ : Видавництво Луганського педагогічного університету, 2000. – 231 с.
6. Толчева А. В. Профессиональная адаптация субъекта труда / А. В. Толчева, В. Г. Саенко // Соціум і особистість : Матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. : наукове видання. – Луганськ : Знання, 2008. – С. 97 – 103.
7. Britchenko I. The perception movement economy of Ukraine to business / I. Britchenko, V. Saienko // Ikonomicheski Izsledvania, 2017, 26(4), pp. 163 – 181.
8. Saienko V. G. Physical ability of the individual as a needed market factor in the European Union / V. G. Saienko, I. G. Britchenko // Economy and Education of Ukraine: on the road to EU, monograph. – Nowy Sącz : Wyzsza Szkola Biznesu – National Luis University, 2016. – pp. 43 – 59.

Валентина Семенова, д.е.н., професор

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

КРАУДФАНДИНГ ЯК МЕТОД ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Активізація інноваційної діяльності є важливим напрямком підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. У сучасних умовах діяльності вихід на нові ринки збуту та утримання на вже освоєних ринках можливе лише за постійного оновлення видів продукції і впровадження сучасних технологій.

Однак суттєвою перешкодою для реалізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств є обмеженість джерел фінансування. Дослідження свідчать, що протягом останніх років основним джерелом фінансування інноваційного розвитку є власні кошти підприємств [1, с. 167]. Тому важливого значення набуває можливість застосування новітніх напрямків фінансового забезпечення, зокрема, краудфандингу.

Краудфандинг як метод фінансового забезпечення передбачає добровільну співпрацю людей для об'єднання їх грошових ресурсів за допомогою спеціальних краудфандингових платформ, створених на спеціалізованих сайтах Інтернету з метою підтримки фізичних та юридичних осіб [2].

Активне поширення даного методу фінансування відношується практично у всіх країнах і складає більше ніж 500 краудфандинг-платформ різної спрямованості (у США – 41%, у Франції – 9%, в Німеччині – 7% та в інших країнах) [3]. В середньому

кількість подібних платформ зростає на 49% щорічно. Більшість з них розташовані на серверах наступних країн: США - 191, Великобританія - 44, Нідерланди - 29, Франція - 28 і Бразилія - 21. Більша частина краудінвестингових платформ в Європі функціонують у Великобританії - 23%, Нідерландах - 15%, Франції - 14%, Німеччині - 10% та Іспанії - 9% [4].

Науковці зазначають, що сьогодні краудфандинг розвивається в Україні досить активно та у різноманітних сферах «... від соціальних, творчих, екологічних до комерційних та політичних .... Він являється можливістю виходу з кризи, яка відчутна в тому числі і в інноваційно-інвестиційній сфері економіки. Українці досить активно долучились до новітніх технологій презентації своїх ідей та збору коштів як шляхом використання іноземних краудфандінгових веб-сайтів, так і власних українських» [5, с.134].

Тому вважаємо, що краудфандинг є надзвичайно актуальним фінансовим інструментом для активізації інноваційної діяльності підприємств та підтримки винахідницької та раціоналізаторської діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Семенова В.Г. Інноваційний розвиток підприємств в Україні: фінансовий аспект / В. Г. Семенова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: зб. наук. пр. ХНАДУ. – 2017. – № 1 (6).– Х. : ХНАДУ. – С. 165-170.
2. Фандрайзинг [текст] : нав. посіб. / Чернявська О. В., Соколова А. М. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 188 с.
3. Зіненко В.В. Проблеми впровадження та використання краудфандингу в Україні / В.В. Зіненко, А.П. Фуга, О.М. Ісхакова // Молодий вчений – 2017. - № 11 (51) – С. 1164-1167.
4. Краудінвестинг або краудфандинг: чи є перспективи розвитку в Україні? [Електронний ресурс] // Журнал «Народный Депутат». – 2013 — № 95. – Режим доступу: <http://nardepjournal.com/article/2013/95/KRAUDINVESTING-ABOKRAUDFANDING-CHi-E-PERSPEKTIVI-ROZVITKU-V-UKRAINI>
5. Кушнір С.О. Краудфандінг як одна з реальних можливостей фінансування стартапів та перспективи його розвитку в Україні / С.О. Кушнір // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – Випуск 13. – Частина 3. – С. 132-135.

Евеліна Соколова, к.е.н, доцент

Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Ефективність роботи підприємства визначається рівнем його фінансової діяльності. Фінансова діяльність підприємства – це система методів та прийомів, які застосовуються для формування фінансових ресурсів, що використовуються підприємством для фінансування своєї діяльності.

Теоретичні та методологічні аспекти оцінки та управління фінансовою діяльністю підприємств знайшли відображення в наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків [1-5], проте недостатня увага приділяється розробці цих питань стосовно підприємств залізничного транспорту України. Тому, метою дослідження є оцінка фінансової діяльності та напрямки її вдосконалення на підприємствах залізничного транспорту.

Фінансова діяльність підприємства залізничного транспорту пов'язана з різними структурними елементами фінансової системи країни, відрізняється широким колом його фінансових відносин та підлягає державному регулюванню, яке представляє собою систему нормативно-правового регламентування фінансових відносин.

Зараз залізничний транспорт України представлений однією юридичною особою – ПАТ «Українська залізниця» до складу якої увійшло 49 виробничих підрозділів, які тепер не мають статусу відокремлених, не володіють майном та не мають відокремленого балансу; не мають рахунків в банках і права здійснювати фінансові операції тощо.[6]

Основною метою управління фінансовою діяльністю є залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів з внутрішніх та зовнішніх джерел причому, вартість додатково залученого капіталу повинна бути мінімальною, при оптимальній структурі його елементів. Результати аналізу слугують основою для оцінки доцільності використання позикових ресурсів і формування оптимальної структури капіталу.

Таблиця 1

Динаміка основних показників фінансового стану ПАТ (ДАЗТ) «Укрзалізниця»

Показники	Роки		
	2014	2015	2016
1. Коефіцієнт автономії	0,38	0,79	0,79
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,06	0,16	0,22
3. –“– покриття	0,18	0,42	0,54
4. Частка довгострокових зобов'язань в сумі джерел коштів, %	18,84	8,79	10,06
5. Частка короткострокових зобов'язань, %	49,47	11,48	10,93
7. Рентабельність (збитковість) активів, %	-20,96	-0,25	0,12
8. Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	-55,61	-0,31	0,15

Джерело: складено автором на основі [7]

За даними таблиці 1 можна зробити висновок, що протягом 2015-2016 років показники фінансового стану ПАТ «Укрзалізниця» мали, в основному, позитивну динаміку. Підприємство за результатами діяльності у 2016 році отримало чистий прибуток у розмірі 320017 тис. грн. порівняно зі збитком в сумі 683297 тис. грн. у 2015 році. В результаті аналізу показників фінансового стану можна зробити висновок, що діяльність ПАТ «Укрзалізниця» на 79 % фінансується за рахунок власних джерел. Частка довгострокових позикових джерел фінансування поступово зростає до 10,06 % у 2016 році порівняно з 8,79 % у 2015 році. Відповідно, частка короткострокових кредитних джерел зменшилась з 11,48 % у 2015 році до 10,93 % у 2016 році.

Аналіз рентабельності складових капіталу підприємства показує, що позикові джерела підприємство використовує, в основному, більш ефективно. Так, у 2016 році рентабельність власного капіталу становила 0,15 %, а позикового 0,57 %. У 2014 році збитковість позикового капіталу була нижче, а у 2015 році вище збитковості власного капіталу.

При управлінні фінансовою діяльністю, зокрема, структурою капіталу ПАТ «Укрзалізниця», слід враховувати:

1. Чим більша фондомісткість галузі (а це притаманно залізничній галузі), тим нижче кредитний рейтинг, отже, потрібно розраховувати на власний капітал.

2. Також, підприємства більш зрілі та ті, що мають високу частку постійних витрат, такі як ПАТ «Укрзалізниця», більшою мірою мають використовувати власний капітал.

3. За низького рівня рентабельності також знижуються можливості нарощення позикового капіталу і, як наслідок, збільшення в структурі капіталу питомої ваги власного капіталу.

4. Рентабельність активів повинна перевищувати вартість залученого капіталу, що неможливо досягти в умовах збитковості.[3]

Отже, для підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства залізничного транспорту повинні: розробляти фінансову стратегію, яка сприятиме мінімізації ризику структури капіталу; обирати такі форми фінансування, які дозволяють досягти найбільшої ефективності; рішення в сфері фінансування повинні спрямовуватись на максимізацію вартості підприємства та його сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Финансовая менеджмент: учеб. пособ./ И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2001. – 592 с.
2. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємств. – [2-е вид. перероб. і допов.] / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов, К.Я. Петрова. – К.: Либідь, 2007. – 384 с.
3. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб./ Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
4. Крейнина М. Н. Финансовый менеджмент: [учебное пособие] / М. Н. Крейнина. – М.: Дело и Сервис, 2008. – 304 с.
5. Крутик А.Б. Основы финансовой деятельности предприятия: [учеб. пособ.] / А.Б. Крутик, М.М. Хайкин. - [2-е изд., перераб. и доп.]. – СПб.: Бизнес-пресса, 2009. – 448 с.
6. Пилипенко О. В. Формування ПАТ «Українська залізниця»: аналіз майнового та фінансового стану/ О. В. Пилипенко, Е. О. Соколова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2016. - № 53 – С. 46-54
7. Публічне акціонерне товариство «Українська залізниця» [Електронний ресурс]. – Доступний з: https://uk.wikipedia.org/wiki/Публічне_акціонерне_товариство_«Українська_залізниця»/

*Володимир Хилинський, студент 5 курсу
Львівський інституту економіки і туризму, м. Львів, Україна
Науковий керівник: Свелеба Н.А., к.е.н., доцент*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ В ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Протягом останніх десятиліть сфера послуг перетворилась на потужний сектор економіки, який створює близько 70% ВДВ, де зайнято до 60% населення. Проте масштаби ще не свідчать про якісні перетворення та необхідний розвиток.

Основною метою діяльності будь-якої підприємницької структури сфери послуг є отримання прибутку. В умовах конкурентної боротьби успішна підприємницька діяльність залежить від того як і на скільки суб'єкт господарювання зможе максимізувати свій прибуток. Одним із визначальних чинників збільшення прибутковості бізнесу є оптимізація податкових платежів.

Оптимізація оподаткування передбачає: мінімізацію податкових виплат (у довгостроковому і короткостроковому періоді при будь-якому обсязі діяльності) та недопущення штрафних санкцій з боку фіскальних органів.

Оптимізація податків містить у собі:

- перевірку схем оподаткування, розроблених фахівцями підприємства;
- законна мінімізація податків – розробка нової моделі сплати податків та реформування договірної бази і облікової політики;
- оцінка ризиків при застосуванні оптимізаційних схем.

До організаційних аспектів оптимізації податкових платежів, які слід використовувати на підприємствах сфери послуг можемо віднести:

1. Договір аутсорсингу. Поняття « аутсорсинг» Визначено в Податковому кодексі України(підп. 14.1.183 ст. 14), згідно з яким послуга з надання персоналу — це господарська або цивільно-правова угода, відповідно до якої особа, що надає послугу (резидент або нерезидент), направляє у розпорядження іншої особи (резидента або нерезидента) одну або декількох фізичних осіб для виконання визначених угодою функцій [1].

Суть договору полягає в тому, що для забезпечення основної діяльності суб'єкт господарювання зацікавлені особи створюють новий суб'єкт, що застосовує спрощену систему оподаткування, а потім частину працівників переводять у даний суб'єкт зі збереженням заробітної плати. Основний суб'єкт господарювання укладає з новим договором про надання персоналу на суму покриття її витрат.

Застосування аутсорсингу на підприємствах сфери послуг дозволить:

- скоротити управлінські витрати (зокрема, економити на оплаті праці працівників підприємства);
- забезпечити високий рівень якості послуг;
- оптимізувати податкові платежі.

Ефективними на наш погляд можуть бути переведені на аутсорсинг наступні функції підприємств сфери послуг: бухгалтерський облік, маркетинг, реклама, логістика, інформаційні технології, обслуговування офісних приміщень, облік, оптимізація оподаткування та юридичне забезпечення.

2. Аутстафінг – це нова для нас форма використання найманої робочої сили. Але вона є досить поширеною у розвинених країнах.[2, с.71] Фактично це оренда певної кількості персоналу, або офіційною мовою послуги з надання персоналу. Ці послуги надають аутстафінгові компанії, які мають у своєму штаті персонал необхідної професії та кваліфікації. Але фактично цей персонал працює у замовника послуги. Перевага такої форми в тому, що замовник сплачує за роботу найнятого персоналу не заробітну плату, а звичайну плату за договором надання послуг. А отже на її розмір обмеження мінімального розміру заробітної плати, встановлені законодавством, не розповсюджуються. В свою чергу, аутстафінгова компанія виплачує працівникам, що знаходяться з нею у трудових відносинах, заробітну плату на рівні мінімальної, або вище. Але за рахунок того, що послуги персоналу розподіляються між кількома замовниками, для кожного з них фінансовий тягар, пов'язаний із сплатою податків з заробітної плати, буде нижчим, ніж якщо замовник наймав би працівників самостійно. А якщо аутстафінгова компанія до того ж зареєстрована за кордоном, то на її працівників не буде поширюватися дія КЗпП, навіть якщо фактично вони працюють на території України.

3. Сьогодні набули популярності й інші способи оптимізації податкових платежів, наприклад, "виплати з-за кордону". За податковим законодавством доходи фізичних осіб, одержані від юридичної особи-нерезидента, оподатковуються тільки податком на доходи фізичних осіб. Одним із різновидів цього способу є оренда персоналу в іноземній компанії. Українське законодавство дає змогу зараховувати витрати на оплату орендованих працівників на виробничі витрати, зменшуючи не тільки ЄСВ, але й податок на прибуток.

На сьогодні українські підприємства сфери послуг, що в основному представлені суб'єктами малого та середнього бізнесу поставлено в досить жорсткі умови виживання. Проте, все ж є можливість оптимізувати витрати законним шляхом. Договори ЦПХ, аутстафінг та аутсорсинг лише здаються незнайомими та новими термінами. За договором ЦПХ фрілансер може розробити сайт, аутстафінгова компанія може надати персонал для підтримання чистоти в торговельному залі. Аутсорсингова компанія - професійно супроводжувати вашу невеличку комп'ютерну мережу, управляти рекламними кампаніями або вести бухгалтерський облік, забезпечувати оптимізацію податкових платежів.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами та доповненнями) //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 13-14, № 15-16, № 17.
2. Жаворонкова Г.В. Управління організаційними змінами сучасних підприємств / Г.В.Жаворонкова, О.О.Дяченко // Наука й економіка.–2016. –N3 (19). –С.69–72.

Ганна Чепелюк, к.е.н., доцент

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКУ

Банки належать до особливої категорії ділових структур, що вважаються фінансовими посередниками. Забезпечення фінансової стійкості банків – це необхідна передумова ефективного функціонування економіки країни. Оскільки банк є комерційною структурою, то він прагне до максимізації прибутків, що зумовлює вкладення коштів в операції, які мають підвищений ступінь ризику. Отже, банк, надаючи свої послуги, може зазнати ризику втрат та банкрутства. Класичне поняття про банківську систему впливає з трьох існуючих головних критеріїв: ліквідність, рентабельність та надійність. Ці критерії необхідно враховувати банкам при вивченні проблем фінансової стійкості. Волатильність на ринках капіталу, фондових та товарних ринках створює передумови для нестабільності на банківському ринку України. Це вимагає від банків швидкого реагування на мінливі макроекономічні умови, фінансовий стан позичальників, вартість заставного забезпечення. Водночас, посилення вимог регулятора ставить завдання перед менеджментом банку щодо підвищення його фінансової стійкості. Система управління ризиками вітчизняних банків також потребує впровадження передового міжнародного досвіду.

Саме тому актуальною залишається проблема зміцнення фінансової стійкості банків, вирішення якої пов'язане, зокрема, з формуванням стратегії управління фінансовою стійкістю та визначення її системоутворюючих складових для уникнення кризових ситуацій [1].

Досвід світової економічної кризи та вимоги, що встановлені Базель-III внесли та будуть вносити серйозні зміни в модель управління фінансовою стійкістю банку. В результаті у банків поступово скорочується «ризик-апетит», змінилося ставлення до вартості активів та оцінки застави, які відобразилися на обсягах кредитування потенційних позичальників та, відповідно до розміру кредитної ризику, який банки будуть готові прийняти. При цьому банкам поступово варто переорієнтуватися на фінансування підприємств реального сектора економіки та послуг. При нарощуванні пасивної бази банки будуть більше прагнути використовувати інструменти довгострокового фінансування. Наведені заходи підвищать фінансову стійкість банків в Україні. У характеристиці систем управління, які використовуються сучасними банками, виокремлюються наступні недоліки: досить часто стратегія неформалізована; бракує концептуального та технологічного взаємозв'язку між стратегією та організаційними рішеннями, що використовуються та впроваджуються; ключові показники результативності незбалансовані, не зорієнтовані на стратегію.

З метою забезпечення фінансової стійкості банку доцільно враховувати наступні взаємопов'язані аспекти: 1) стійкість капітальної бази; 2) стійкість ресурсної бази; 3) організаційно-структурна стійкість банку; 4) комерційна стійкість банку.

Розвиток банківського бізнесу передбачає не тільки технічні чи технологічні розробки, впровадження нових послуг, нових фінансових інструментів, але й нових форм управління та методів роботи на ринку. Фінансова стійкість є фундаментальною характеристикою внутрішнього стану комерційного банку, який визначається здатністю витримувати максимальний рівень непередбачуваних втрат і зберігати стан ефективного функціонування. Це також і якісна характеристика фінансового стану банку, для якого характерна достатність, збалансованість та оптимальне співвідношення фінансових ресурсів за умов підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків.

Варто відзначити, що науковці не дійшли до єдиної думки при визначенні даного поняття. Управління фінансовою стійкістю комерційних банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б фінансовій стійкості. Це впорядковано та відображено у сформованому цілісному механізмі. Механізм управління фінансовою стійкістю не є статичним утворенням, а постійно перебуває у динамічному розвитку. Необхідно враховувати економічні умови, в яких функціонує банк, і відповідно до змін в економічному середовищі вносити корективи до механізму управління фінансовою стійкістю. Результативність функціонування механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків залежить від ступеня впорядкованості його елементів, їх взаємодії та спрямованості щодо досягнення основної мети – забезпечення фінансової стійкості банку.

Узагальнюючи дослідження механізму управління фінансовою стійкістю, варто зазначити, що він представляє собою високоорганізовану систему управління, регламентовану внутрішніми положеннями банку, яка попереджає й запобігає виникненню ендогенних та екзогенних факторів, що справляють негативний вплив на фінансову стійкість банку. Виходячи з цього, система управління фінансовою стійкістю банку має ґрунтуватися на наступних основних принципах: керованості, мінімізації ризиків, функціональної повноти, економічної цілісності, ефективності, збалансованості, адекватності, відкритості, орієнтації на інновації, майбутні потреби

споживачів, розвиток працівників банку тощо. Дані принципи системи управління фінансовою стійкістю банку є ключовими параметрами, на які варто орієнтуватися менеджменту банку при її побудові.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.В., Прадун В.П. Оцінка впливу монетарної та регуляторної політики Центрального банку на розвиток банківського капіталу // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С.23.
2. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aub.com.ua>.

Ганна Чепелюк, к.е.н., доцент

Володимир Александров, студент-магістрант

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах високого рівня інфляції, нестачі оборотних коштів, постійного зростання вартості енергоносіїв підприємствам складно впроваджувати нові технології, модернізувати виробництво. Водночас, без капітальних вкладень підприємства приречені на банкрутство з усіма його негативними соціально-економічними наслідками. Тому, враховуючи фінансові потреби, актуальним виступає питання дослідження можливостей інвестиційного кредитування.

Варто погодитися з думкою Є Тихомірової, що вплив на економіку забезпечує не просто кредитування, а кредитування капітальних витрат. Воно має інноваційний характер за таких умов: 1) стимулює компанії на здійснення інвестицій в основні засоби, нематеріальні активи; 2) забезпечує якісні зміни у виробництві, що стосуються техніки, технологій, форми організації виробництва та управління; 3) підвищує конкурентоздатність продукції, робіт, послуг; 4) здійснюється під інвестиційний проект. Сила кредиту не стільки в його монетарних властивостях, скільки у впливі на прискорення та розширення виробництва. За допомогою кредиту створюються нові продукти, послуги, що протидіють грошовій масі [3, с. 107].

Глобалізація економіки, ринок вимагають від бізнесу впровадження інновацій, які, в свою чергу, неможливі без значного фінансування. Саме банківське інвестиційне кредитування є одним із найбільш суттєвих джерел коштів для бізнес-структур, що мають наміри розвиватися, зокрема, шляхом упровадження інновацій.

У науковій літературі сутність та механізми банківського інвестиційного кредитування висвітлені досить ґрунтовно. Узагальнюючи напрацювання вчених, розглянемо ті його аспекти, які, на думку авторів, будуть максимально корисними як для банків, так і для суб'єктів інвестиційної діяльності.

Специфічною особливістю інвестиційного кредитування є те, що воно має інвестиційний характер, а саме:

а) при кредитуванні об'єктом оцінки, насамперед, виступає не позичальник, а його інвестиційні наміри (інвестиційний проект), отже у кредитора виникає необхідність у детальному аналізі техніко-економічного обґрунтування інвестиційних заходів, що кредитуються;

б) відсоток з інвестиційного кредиту не повинен перевищувати рівень дохідності за інвестиціями;

в) строк інвестиційного кредиту залежить від строку окупності інвестицій;
г) інвестиційна позичка може бути видана з пільговим терміном відшкодування (на строк реалізації інвестицій), впродовж якого сплачуються лише відсотки за кредит, а основна сума відшкодовується у наступні періоди часу [2, с. 6].

Виходячи із наведених ознак. НБУ в своєму Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями визначає наступні вимоги щодо можливості реалізації інвестиційного проекту, до якого належать також інвестиційні кредити в інноваційну діяльність:

- спроможність боржника ефективно продовжити/завершити реалізацію такого проекту та отримати заплановані результати;
- надійність і стабільність бізнесу, яким займатиметься боржник протягом часу, що потрібний для завершення проекту і повернення кредиту;
- повноту урахування боржником усіх ризиків, що можуть виникнути впродовж строку користування кредитом [1].

Аналіз теоретичних та нормативно-правових засад інвестиційного кредитування інноваційної діяльності підприємств дозволяє виокремити аспекти, які обов'язково необхідно враховувати банкам у даному напрямку кредитування:

1. Відсутність реальних активів за умови, якщо підприємство створюється, залучаючи кредитні кошти.
2. Високий рівень конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринку за інноваційною продукцією чи послугами, на які залучаються кредитні кошти.
3. Наявність монополій у галузі, в якій планується інноваційна діяльність.
4. Рівень залежності від енергоресурсів.
5. Вартість, ціна та терміни акумульованих кредитних ресурсів банку.

Узагальнюючи наведені проблеми, вважаємо, що комплексний підхід в управлінні інвестиційним кредитуванням інноваційних проектів забезпечить систематизацію та об'єктивну оцінку ризиків. Це мінімізує негативні аспекти невизначеності, особливо за умови довгострокового кредитування реальних капіталовкладень.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями – Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
2. Пересада А., Майорова Т. Інвестиційне кредитування: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2002. - 271 с.
3. Тихомирова Е.В. Банковский рынок корпоративных кредитов России / Е.В. Тихомирова. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2011. – 259 с.107

Ганна Чепелюк, к.е.н., доцент

Сергій Воронов, студент-магістрант

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси, Україна

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У ДОСЛІДЖЕННІ РИЗИКІВ ПРИ КРЕДИТУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Необхідність проведення структурних перетворень економіки України, що потребує значних обсягів капітальних вкладень, зумовлюють передумови розвитку такого напрямку банківської діяльності як інвестиційне кредитування.

Кредитування інвестиційних проектів є комплексом заходів із спрямування кредитних ресурсів на інвестиційні потреби позичальника, які спрямовані на розширене відтворення капіталу, відповідно до принципів банківського кредитування. Кредит є інвестиційним ресурсом у випадку використання його для розширеного відтворення капіталу позичальника, а також, коли спрямовується на реконструкцію, модернізацію та технічне переозброєння основних фондів.

В умовах невизначеності, що виникає внаслідок різних факторів, сама можливість реалізації проекту суттєво залежить від розробки і впровадження ефективної системи управління ризиками, і це стає одним із першочергових завдань у банківській діяльності. Реалізація інвестиційного проекту в умовах ризику потребує вміння передбачити ризики, оцінювати їх і встановлювати розумно допустимі межі.

При оцінці економічної ефективності капіталовкладень, банківські установи неминуче стикаються з безліччю можливих варіантів розвитку ситуацій, в яких буде здійснюватися проект. Обґрунтування інвестиційних проектів необхідне для того, щоб зацікавлені особи - фінансово-кредитні установи, могли виявити можливі відхилення в очікуваних показниках, які відбулися під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників і провести коригування, якщо досягнуті результати істотно відрізняються від запланованих.

Згідно з нормативними документами Національного банку України управління ризиками - це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їх моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними видами ризиків [1].

На сьогоднішній день необхідна усталена, достатньо багатомірна система управління ризиками, оскільки позичальники схильні занижувати ступінь ризиковості інвестиційного проекту. Це може призвести до втрати ними власних та запозичених фінансових ресурсів. Тому необхідна розробка комплексної системи ризик-менеджменту інвестиційних проектів, яка включала б кількісні, якісні показники ступеня ризиковості, методи ідентифікації, оцінки, аналізу та запобігання ризиків інвестиційних проектів.

За означених обставин фінансово-кредитним установам при розробці стратегії діяльності варто не уникати ризику, а вміти правильно оцінювати його ступінь і безпосередньо управляти ним із метою обмеження. Стратегія управління ризиковою ситуацією залежить від специфічних ризиків, які можуть виникати в процесі діяльності підприємства-позичальника, можливості правильно оцінити конкретну ризикову ситуацію, знайти оптимальний варіант виходу з неї, враховуючи наявні у розпорядженні банку ресурси.

Система контролю ризиків включає перш за все засоби їх уникнення - організаційні, технічні, кадрові, інформаційні та інші заходи, спрямовані на зниження чи запобігання вірогідності виникнення проектних ризиків. Такі заходи здійснюються на основі спеціальних планів і програм, які повинні бути постійною функціональною діяльністю з управління проектом на всіх фазах проектного циклу. Заходи з мінімізації стосуються перш за все наслідків ризику, тобто вже заподіяної шкоди. Їх здійснення супроводжується розробкою і виконанням плану дій у випадках виникнення надзвичайних ситуацій. Заходи щодо зниження ризику учасників проекту включають детальний вибір учасників проекту з позиції їх фінансової спроможності, репутації, надійності тощо, який завершується підписанням рамкової угоди про принципи

сумісної проектної діяльності. Розподіл ризиків між учасниками проекту фіксується у двосторонніх чи багатосторонніх угодах, а зниження ризику відбувається за рахунок розширення кола учасників проекту (формування консорціумів).

Сучасні процеси, пов'язані зі створенням і реалізацією інвестиційних проектів, супроводжуються деякими елементами невизначеності подій, пов'язаних з проектом. Тому при створенні проекту необхідно вивчати і досліджувати ризик та невизначеність. Кожен проект, особливо виробничий - явище високо ризикове. Це зумовлено і необхідністю урахування часового періоду, оскільки здійснення витрат відбувається сьогодні, а отримання вигід - через певний період часу. Саме тому банк повинен вже сьогодні оцінити ті вигоди, які він може отримати у майбутньому. Усі ризики, що супроводжують створення і реалізацію інвестиційних проектів, пов'язані з недостатньо надійною і кількісно незначною інформацією, на основі якої розробляється проект. Тому точний прогноз здійснення інвестиційного проекту неможливий. Однак існують методи і засоби, за допомогою яких можна описати сценарії та можливі варіанти розвитку подій. На цій основі для кожного з них можливо розробити відповідні інструменти, що дозволять мінімізувати, а то й уникнути ризиків. Саме для цього банківські установи повинні розробляти та застосовувати комплексну систему моніторингу ризиків інвестиційного проекту.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>.
2. Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України: Постанова НБУ від 28.03.2007 р. № 98 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

СЕКЦІЯ 5 ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНЯХ

*Владислав Бедненко, аспірант
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ, Україна
Науковий керівник: Вовчак О.Д. д.е.н., професор*

ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК РИЗИКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Трансформація сучасного ринкового середовища посилює конкурентну боротьбу на внутрішніх і зовнішніх ринках, що, в свою чергу, зумовлює виникнення нових, а також врахування вже існуючих факторів, що впливають на організацію і ефективність здійснення банківської діяльності. Зазначені процеси супроводжуються актуалізацією проблеми підвищення ефективності управління ризиками банківської діяльності.

Ризик є суттєвою складовою банківської діяльності, тому що така діяльність, як і будь-яка фінансово-економічна діяльність, характеризується високим рівнем невизначеності (багатоваріантності) прийняття управлінських рішень, на які впливає значна чисельність факторів та дій контрагентів, достовірні наслідки яких важко передбачити з необхідною точністю. Саме з невизначеністю чи з імовірнісними процесами, зумовленими важкістю точного передбачення перебігу подій у майбутньому, пов'язане виникнення ризику.

Водночас в наукових дослідженнях досі немає єдиного підходу до визначення категорії “ризик”. Незважаючи на те, що дослідженню сутності банківських ризиків присвячено багато наукових праць, нині не існує єдиного визначення цього поняття. З погляду діяльності банків на ринку фінансових послуг, під банківським ризиком більшість фахівців розуміють загрозу втрати банком частини своїх ресурсів, недоотримання запланованих доходів, а також потенційну можливість отримати додатковий прибуток у разі реалізації певних, прийнятних для банку, фінансових ризиків [1].

Формування ефективної системи управління ризиками у діяльності банку несе за собою, на нашу думку, необхідність встановлення змістовного наповнення визначення дефініції “ризика банківської діяльності” або «ризика діяльності банків» або «банківські ризики», виходячи з загальнонаукових концепцій, сформованих вітчизняними та зарубіжними вченими.

Національний банк України (далі – Національний банк) визначає банківський ризик за його впливом на капітал і надходження. Ризик - це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку [2]. Ризики випливають із специфіки банківської діяльності, що здійснюється в умовах ринкових відносин, і означають імовірність одержання доходів, менших від очікуваних, зниження вартості активів. Підвищені банківські ризики призводять до значних фінансових утрат і, як наслідок, до банкрутства банків.

З точки зору банку ризик – це потенційна можливість недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх факторів. Такі збитки можуть бути прямими (втрата

доходів або капіталу) чи непрямыми (накладення обмежень на здатність банку досягати своїх бізнес-цілей).

З метою здійснення банківського нагляду Національний банк України виділив дев'ять категорій ризику, а саме: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик та стратегічний ризик. Ці види ризиків не є взаємовиключними. Будь-який банківський продукт або послуга може наражати банк на кілька ризиків [3].

При цьому слід зазначити, що статтею 48 Закону України «Про банки і банківську діяльність» встановлено, що банкам забороняється здійснювати ризикову діяльність, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку. Перелік ознак, наявність яких є підставою для висновку Національного банку України про провадження банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банків, визначається нормативно-правовим актом Національного банку України та оприлюднюється у встановленому законом порядку [4].

Такі ознаки визначені у Положенні про застосування заходів впливу, яке встановлює, що Національний банк має право зробити висновок про здійснення банком ризикової діяльності на підставі результатів аналізу звітності банку, за результатами банківського нагляду, перевірок дотримання банками вимог валютного законодавства або законодавства з питань фінансового моніторингу [5].

Так, ознаками здійснення банком ризикової діяльності, зокрема, можуть бути: здійснення банком операцій (прямо або опосередковано), що не мають очевидної економічної доцільності (сенсу); здійснення опосередкованого кредитування пов'язаних із банком осіб; невключення до переліку пов'язаних із банком осіб, які мають ознаки пов'язаності з банком, та з якими банк здійснює операції прямо чи опосередковано; здійснення операцій з цінними паперами, що мають ознаки фіктивності; використання банком фінансових інструментів, що призводить до штучного поліпшення фінансового результату банку або викривлення його звітності; дострокове повернення строкових коштів, залучених від пов'язаних з банком осіб; одноразове грубе або систематичні порушення банком законодавства у сфері готівкового обігу.

Вищезазначені ознаки можна назвати такими, що належать суто до складової банківського нагляду і можуть бути виявлені Національним банком України під час проведення банківського нагляду за здійсненням банком банківської діяльності, тобто вчиненням або невчиненням саме банком певних дій.

Крім того, Національний банк України також визначив ознаки здійснення банками ризикової діяльності у сфері фінансового моніторингу, до переліку яких включено десять ознак, які пов'язані з вчиненням банком дій, які не є обов'язковими згідно з вимогами законодавства з питань фінансового моніторингу чи вчинення яких вже передбачає відповідну відповідальність, або пов'язані із проведенням фінансових операцій клієнтами чи контрагентами банку, що не підпадають під обов'язковий чи внутрішній фінансовий моніторинг згідно з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

Здійснення банком ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, є однією з підстав для застосування Національним банком України заходів впливу, передбачених статтею 73 Закону України «Про банки і банківську діяльність», адекватно рівню такої загрози [4].

Комплексний аналіз банківського законодавства, зокрема, Положення про застосування заходів впливу, дає підстави зробити висновок, що встановлення Національним банком України факту здійснення банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам кредиторів чи інших вкладників, має ґрунтуватися на встановленні фактів існування ризиків в діяльності банку та їх безпосередньому впливу на інтереси кредиторів та вкладників банку, існуванні причинно-наслідкового зв'язку між ризиком та загрозою. Тобто, виявлені банківські ризики мають створювати загрозу таким інтересам кредиторів чи вкладників. Цілком вочевидь, що основна загроза кредитора чи вкладника, як учасника фінансово-економічних відносин з банком, є загроза не отримати належні йому кошти від банку внаслідок невиконання банком взятих на себе зобов'язань.

Водночас не всі ризики мають безпосередній вплив на фінансово-економічний стан банку. А відтак, на наш погляд, порушене питання потребує подальшого дослідження з метою вдосконалення існуючого банківського законодавства з питань регулювання ризикової діяльності банків

Список використаних джерел:

1. Бойківська Л.І. Методи оцінок банківських ризиків / Л.І. Бойківська // Актуальні проблеми розвитку регіону. – 2009. – № 5. – С. 164-168.
2. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків», схвалені постановою Правління Національного банку України від 15.03.2004р. №104. [Електронний ресурс]. Доступний з <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36986>
3. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. Доступний з https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123614
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність». [Електронний ресурс]. Доступний з <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
5. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17.08.2012р. №346 (зі змінами). [Електронний ресурс]. Доступний з <https://bank.gov.ua/control/uk/publish>.

Ольга Бондаревська, аспірантка

*Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна*

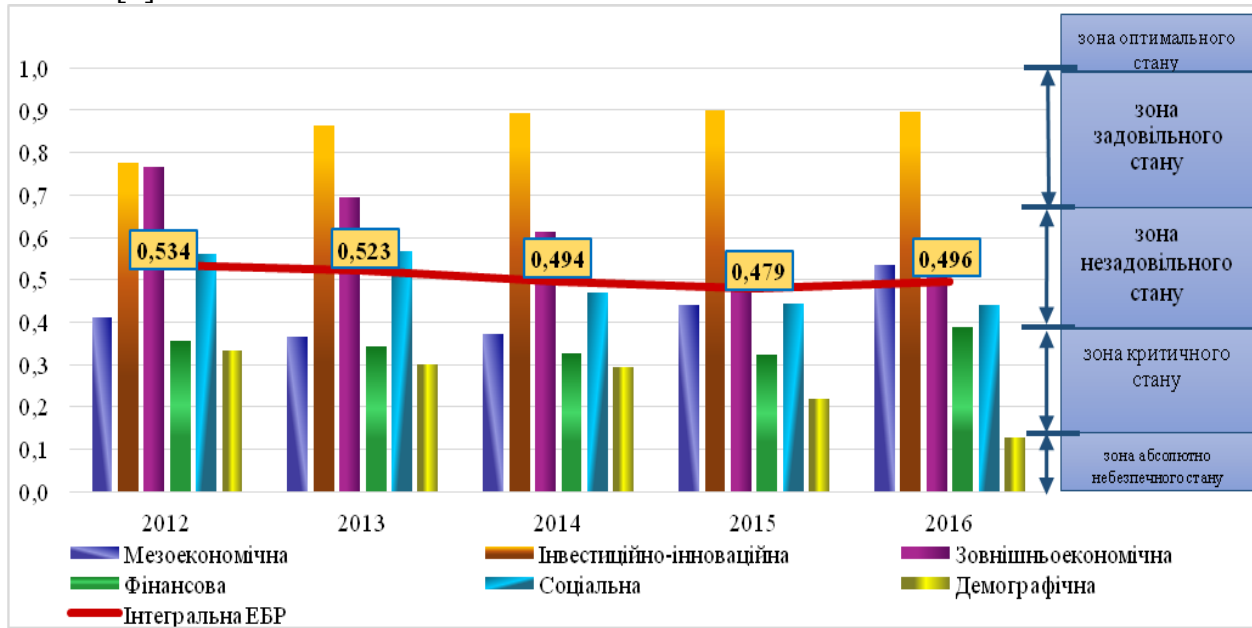
Науковий керівник: Онищенко В.О., д.е.н., професор

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Загальнодержавний рівень економічної безпеки визначається рівнем регіональних систем, а процес гарантування економічної безпеки держави повинен реалізовуватися з урахуванням і дотриманням безпеки її територіальних одиниць. Посилення ролі регіонів у суспільно-економічному розвитку країни вимагає особливої уваги до забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні.

Для оцінювання стану економічної безпеки регіону сформовано з використанням функціонального підходу систему індикаторів, які розподілено за складовими

економічної безпеки. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання сформовано з використанням статистичної інформації про соціально-економічний розвиток регіонів [3].

Рис. 1. Рівень інтегрального індексу економічної безпеки Полтавської області та його складових у 2012-2016 рр.

Розрахував і побудував автор, базуючись на даних [1, 2, 5, 7, 8, 9]

Розрахунок економічної безпеки Полтавської області у 2012-2016 рр. (рис. 1) свідчать про її незадовільний стан внаслідок впливу низки потужних чинників дестабілізуючого та дестимулюючого характеру можна стверджувати про явно незадовільний. Так, негативні відхилення значень показників мезоекономічної безпеки від індикаторів викликані зменшенням обсягів промислового, сільськогосподарського виробництва та будівельних робіт через уповільнення ділової активності та прибутковості господарюючих суб'єктів, зношеності основних виробничих фондів, високої енерго- та матеріалоємності виробництва, залежності від технологічного імпорту та імпорту стратегічних ресурсів (нафта, газ, електроенергія), цінової нестабільності, що стало причиною різкого зростання собівартості продукції.

На стан економічної безпеки Полтавської області негативний вплинуло падіння у 2012-2014 рр. інноваційної активності підприємств регіону внаслідок обмеженості власних фінансових можливостей, відсутності пільгового кредитування інноваційних потреб, невідповідності напрямів фінансування вимогам структурної модернізації виробництва, скорочення науково-технічного потенціалу.

Послаблення з 2014 року економічної безпеки Полтавської області у зовнішньоекономічній складовій зумовлено, з одного боку, неспроможністю регіональних експортерів повною мірою компенсувати втрачений ринок РФ, а, з іншого, неоднозначною ситуацією у сфері зовнішньої торгівлі з країнами ЄС, де значною проблемою залишається зволікання на підприємствах Полтавщини з переходом на технічні стандарти ЄС, що зумовило домінування у товарній структурі області аграрної сировини та продовольчої продукції.

Починаючи з 2015 року, показники фінансової складової економічної безпеки Полтавської області завдяки впровадженню бюджетної децентралізації

продемонстрували позитивну динаміку: зросла доходна частина місцевого бюджету і, як наслідок, отримано профіцит бюджету (870,84 млн грн. у 2015 році і 817,86 млн грн. у 2016 році); відбулися зміни у структурі надходжень до місцевих бюджетів за рахунок зменшення питомої ваги податкових надходжень на користь офіційних трансфертів з державного бюджету.

Протягом аналізованого періоду негативно на стані економічної безпеки Полтавській області позначилася соціальна складова: загальний спад виробництва зумовив зменшення грошових доходів населення, зміну структури доходів і витрат, і зрештою – збільшення частки населення з доходами, нижче прожиткового мінімуму.

Суттєвою загрозою економічній безпеці Полтавській області, що вже актуалізувалася, є втрата трудового потенціалу населення через активну трудову міграцію працездатного населення. З іншого боку, складності у виробничому комплексі регіону призвели до зростання рівня безробіття, в т.ч. тривалого та неефективної структури зайнятості.

Загрозливою є ситуація у демографічній складовій економічної безпеки Полтавської області: зменшення чисельності населення, зростання темпів його депопуляції, деформації статево-вікової структури населення, зменшення тривалості життя, надмірне демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, відсутності ефективних механізмів впливу на міграційні процеси.

Отже, за результатами оцінювання економічної безпеки Полтавської області у 2012-2016 роках з використанням розробленої системи індикаторів слід констатувати її незадовільний стан, незважаючи на наявність деяких позитивних тенденцій, які поки ще мають нестійкий характер. Деякі з загроз економічної безпеки регіону під силу якщо не усунути, то зменшити наслідки їхньої реалізації, регіональній владі. Але більшість загроз лежить в площині регіональної політики держави.

Список використаних джерел:

1. Аналіз виконання планових показників доходів бюджету області (без врахування міжбюджетних трансфертів) у 2012-2016 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://finpl.gov.ua>
2. Аналіз виконання планових показників доходів бюджету Полтавської області по місцевих податках у 2012-2016 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://finpl.gov.ua>
3. Бондаревська О.М. "Аналіз стану економічної безпеки Полтавської області" / О.М. Бондаревська // «Бізнес Інформ». – 2017. – 148-156 с.
4. Гуменюк А.М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія / Анатолій Маркович Гуменюк. – К. : НІСД, 2014. – 468 с.
5. Довідка про економічний і соціальний розвиток Полтавської області за 2012-2016 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua>
6. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.
7. Офіційний сайт Департаменту фінансів ПОДА [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://finpl.gov.ua>
8. Офіційний сайт ГУ статистики у Полтавській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pl.ukrstat.gov.ua/>
9. Статистичний збірник «Регіони України», ч.1, ч.2 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

*Георгіна Кампо, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна*

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема оцінки рівня фінансової безпеки підприємства є однією з найбільш актуальних у сучасних кризових умовах господарювання і викликає все більшу зацікавленість науковців і практиків.

Науковці пропонують такі підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства:

1) ресурсно-функціональний підхід: на основі оцінки використання фінансових ресурсів (власних та позикових); на основі оцінки виконання функцій – забезпечення фінансової ефективності діяльності підприємства, його фінансової стабільності та незалежності.

Сюди можна віднести підхід, заснований на визначенні достатності оборотних коштів (власних і позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності. Цей підхід використано у роботі В. Л. Ортинського, І. С. Керницького, З. Б. Живко [7]. За цією методикою, рівень фінансової безпеки характеризує такий показник, як нестача або надлишок загального обсягу оборотних коштів (враховуючи довго-, середньо- та короткострокові кредити).

2) індикаторний підхід оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, заснований на порівнянні фактичних значень показників фінансової безпеки підприємства з граничними значеннями індикаторів фінансової безпеки. Прикладом застосування цього підходу є методика, що запропонована О. М. Бадаєвою та О. В. Цупко [1]. У методиці використані кількісні і якісні показники з урахуванням впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Ця комплексна оцінка може виступати в ролі порівняльної характеристики рівня фінансової безпеки окремого підприємства в різні періоди його діяльності, а також у перспективі.

Зокрема, ряд дослідників визначають інтегральний показник на основі розрахунку фінансових коефіцієнтів. Так, О.А. Кириченко, І.В. Кудря пропонують систему відносних показників оцінки фінансової безпеки, яка складається з п'яти груп коефіцієнтів: коефіцієнти структури капіталу, ділової активності підприємства, рентабельності, платоспроможності та коефіцієнти, які показують ефективність використання власних оборотних коштів [5].

Також до цієї групи можна віднести методики визначення рівня фінансової безпеки підприємств на основі аналізу грошових потоків. Найбільш деталізованим є підхід до аналізу грошових потоків підприємства, запропонований Л.О. Лігоненко, відповідно до якого система показників відображає такі етапи дослідження як аналіз обсягу та динаміки грошових потоків, джерел їх формування та напрямів використання, рівномірність та збалансованість, ліквідність та синхронність, ефективність управління [6]. Загальний перелік містить більше 30 індикаторів, що робить підхід досить громіздким.

Гросул В.А., Антонова О.В. вважають, що індикатором фінансової безпеки є позитивне значення чистого грошового потоку від операційної діяльності, а гарантом її збереження – абсолютне зростання даного показника у динаміці [3].

У свою чергу, А.Д. Шеремет у своїх наукових працях відзначає, що під час

комплексного дослідження діяльності підприємства фінансові результати повинні аналізуватися з урахуванням даних про рух грошових коштів [9]. На думку А.Д.Шеремета «у нормальній ситуації поточна діяльність підприємства повинна забезпечувати приток грошових коштів, який або повністю покриває відтік коштів за інвестиційною діяльністю, або покриває більшу частку відтоку коштів за інвестиційною діяльністю з залученням притока коштів від фінансової діяльності для покриття меншої частки «інвестиційного відтоку» [9, с. 328-329].

Індикаторний підхід дозволяє отримати комплексну оцінку рівня фінансової безпеки підприємства, проте має певні недоліки:

– відсутність визначеного переліку показників;

– суперечності в науковій літературі щодо визначення нормативних значень фінансових коефіцієнтів;

– можлива суб'єктивність при визначенні вагових коефіцієнтів конкретних фінансових показників;

3) економіко-математичний підхід, який базується на припущенні, що вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансову безпеку підприємства дістає свій прояв у зміні фінансових показників його діяльності. Отже, рівень фінансової безпеки підприємства може бути поданий у вигляді функції багатьох змінних. Попри чітку формалізацію вирішення проблеми оцінки фінансової безпеки суб'єктів господарювання, проблемою є відсутність визначеного переліку показників та відносна складність розрахунку критеріального показника оцінки рівня фінансової безпеки [2].

4) підхід на основі використання скорингової (скоринг – від англ. score – бал) моделі, основою якої є розрахунок кількості нарахованих балів за кожний фінансовий показник. Фактичне значення показника порівнюється з його нормативною величиною. Рівень фінансової безпеки підприємства визначається за сумою набраних балів [4].

Автори Г. О. Портнова та В. М. Антоненко пропонують методику [8] оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, сутність якої полягає в класифікації підприємств за ступенем ризику, виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості та рейтингу кожного показника, вираженого в балах.

Огляд найбільш розповсюджених підходів до оцінки рівня фінансової безпеки свідчить, що їх досить важко використовувати у практичній діяльності вітчизняних підприємств. Разом з тим вагомість цієї проблеми обумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Бадаева О. Н. Оценка финансовой безопасности малых и средних предприятий [Електронний ресурс] / О. Н. Бадаева, Е. В. Цупко // Российское предпринимательство. – 2013. – № 14(236). – С. 71-83. – Режим доступа : <http://www.creativeconomy.ru/articles/29187/>.
2. Гнилицька Л.В. Аналіз методологічних підходів до оцінки стану та рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання/ Л.В. Гнилицька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 2011. – №2. – С. 46 -57
3. Гросул В.А. Методичний підхід до оцінки фінансової безпеки підприємства торгівлі на основі дослідження його грошового потоку [Електронний ресурс] / В.А. Гросул, О.В. Антонова // Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?...
4. Івашенко О.В. Теоретичні основи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / О.В. Івашенко/ Вісник Запорізького національного університету. – 2016. – № 1 (29), С.148-155
5. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах

- фінансової кризи / О.А. Кириченко, І.В. Кудря // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 22-26.
6. Лігоненко Л. О. Антикризисне управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій : монографія / Л. О. Лігоненко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 580 с.
  7. Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко. — К. : Правова єдність, 2009. — 544 с.
  8. Портнова Г. О. Фінансова безпека підприємства: сучасні погляди щодо сутності та оцінки [Електронний ресурс]/Г.О.Портнова, В.М.Антоненко. – 2012. – Режим доступу: <http://ea.donntu.org:8080/handle/123456789/25447>
  9. Шеремет А. Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А. Д. Шеремет – М. : ИНФРА – М, 2006. – 415 с.

Ольга Кравченко, д.э.н., доцент

Государственный университет инфраструктуры и технологий, г. Киев, Украина

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

Функционирование в условиях рыночной экономики всегда сопровождается неопределённостью, которая связана со слабо прогнозируемой динамикой социально-экономических процессов. Эти процессы определяют общую нестабильность как национальной, так и мировой экономики, что позволяет классифицировать современную рыночную среду как нестационарную. В таких условиях поддержание достаточного уровня финансовой безопасности в любой экономической системе (государстве, регионе, предприятии) является необходимым условием её выживания. Это связано с тем, что именно уровень безопасности характеризует степень «защищённости» при возникновении дестабилизирующих воздействий во внутренней и внешней среде, а также возможности их нивелировать с наименьшими потерями.

Комплексность и многогранность понятия «финансовая безопасность» обуславливает расхождение взглядов учёных на её сущность и на определение критериев, определяющих уровень финансовой безопасности. Это объясняется тем, что финансовая безопасность одновременно должна рассматриваться в плоскости (1) возможностей эффективного функционирования определённой системы в условиях нестабильной рыночной среды; (2) способности формировать необходимые внутренние и внешние ресурсы и их рационально использовать; (3) формирования потенциала развития; (4) поддержания оптимального (необходимого или достаточного) уровня финансовой устойчивости, а также (5) противодействия внутренним и внешним угрозам её стабильности.

Следствием сложности обеспечения финансовой безопасности предприятий в условиях нестационарной экономики стало то, что её концептуальные основы базируются на теориях, ориентированных не столько на изучение возникающих угроз, сколько на оценку их возможного влияния на эффективность текущей деятельности и возможности целенаправленного развития. Такими теориями являются:

1) теория катастроф, ориентированная на прогнозирование возможной неустойчивости развития систем любой природы, в том числе и социально-экономических, которая может привести как к гибели системы (банкротству предприятий), так и к переходу к другой качественной траектории развития. В

качестве инструментов предотвращения реализации «катастрофических» сценариев развития предлагается как анализ фундаментальных угроз, так и разработка научно обоснованных механизмов выхода из различных кризисов;

2) теория самоорганизации систем, которая базируется на постулате, что любая открытая система является самоорганизующейся за счёт согласованного взаимодействия множества составляющих её элементов (Г. Хаген), что предопределяет поиск ресурсов, прежде всего внутренних, для выхода из кризисного состояния и обеспечения выживания системы в изменившихся условиях;

3) теория рисков, которая основана на оценке потенциальных «нежелательных возможностей», результатом которых будут убытки или недополучение ожидаемых доходов, что может существенно отразиться на финансовом состоянии предприятия;

4) теория конфликтов, одним из постулатов которой является то, что для каждой системы, представляющей собой множество взаимодействующих элементов, характерным является отсутствие равновесия и, как следствие, напряжённость, что при определённых условиях способствует не только сохранению целостности системы, но и её адаптации к изменившимся условиям за счёт количественных и качественных изменений.

Обобщая основные положения данных теорий, можно отметить, что обеспечение финансовой безопасности предприятий должно предполагать (а) выделение множества детерминант (факторов, имеющих определяющее влияние), имеющих определяющее влияние на её уровень; (б) оценку рисков возникновения кризисных ситуаций; (г) анализ последствий реализации отдельных кризисных ситуаций; (д) разработку комплекса мероприятий, направленных на «купирование» кризисной ситуации для минимизации возможных негативных её последствий.

При этом для своевременного диагностирования сложностей, возникающих в финансовой деятельности предприятий, выработки адекватных управленческих решений, направленных на устранение возникающих угроз финансовой устойчивости и платёжеспособности, а также на недопущение уменьшения эффективности операционной деятельности и снижения инвестиционной активности особое значение приобретает определение множества детерминант финансовой безопасности предприятия.

Экономическая система (предприятие) может считаться такой, что имеет достаточный уровень финансовой безопасности, если в ней происходит эффективное и непрерывное распределение ресурсов; текущие и потенциально возможные финансовые риски могут быть своевременно идентифицированы и оценены с достаточной точностью, что позволит принимать адекватные управленческие решения по нивелированию их негативного воздействия; система может абсорбировать финансовые и реальные экономические непредсказуемые события. Таким образом, финансовая безопасность предполагает достижение такого уровня финансовой стабильности, позволяющий экономической системе получить такой уровень финансовой устойчивости, который будет способствовать одновременному поддержанию финансового равновесия и обеспечению целенаправленного роста в соответствии со стратегией развития.

Олена Литовченко, к.е.н., доцент

*Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова,
м. Харків, Україна*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Вплив факторів світової фінансової кризи та загроз внутрішнього характеру обумовлює актуальність вирішення проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки банків, що дає змогу здійснювати превентивні дії та мінімізувати негативні наслідки кризових явищ у банківській системі.

Основними загрозами для банківської системи є: низький рівень капіталізації банківської системи; слабкість роботи з управління грошовими ресурсами, дефіцит фінансових послуг та інструментів; недостатнє законодавче регулювання банківської діяльності; низький рівень залучення іноземної валюти і готівки у національній валюті, що знаходиться у населення; невідповідність вимог до збільшення темпів розвитку банківської системи і обсягів реального грошового капіталу для формування коштів банків, тощо.

Банківська діяльність пов'язана із консолідацією всіх учасників ринкових відносин та щоденно ставить за мету забезпечення необхідними кредитним ресурсами суб'єктів економіки, комфортного обслуговування всіх клієнтів та збереження їх довіри до банківського сектора. Виходячи з цього, перед банківською системою постає завдання досягнення фінансової стійкості кожного окремого банку та гарантування фінансової безпеки всієї системи в цілому. Ключовими ознаками банківської безпеки є: стан захищеності; здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам; стійкість, за якою забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку; здатність до розвитку. Отже, під безпекою банку слід розуміти такий стан захищеності життєво важливих інтересів банку захист від внутрішніх і зовнішніх загроз, за якого банківська установа може зберігати стабільність свого функціонування та розвитку як в короткостроковій, так й довгостроковій перспективі.

Фінансова складова є достатньо важливою, оскільки це - результуюча усіх інших складових економічної безпеки банку, її високий рівень зумовлюється успішністю дій з формування інших складових. Важливість фінансової складової впливає з характеру життєво-важливих інтересів банківських установ, до яких відноситься придбання, накопичення та розподіл у відповідності з уставними цілями грошових коштів. Всі інші сфери діяльності банків мають підпорядкований характер і впливають з основної мети – отримання прибутку.

Фінансова безпека банку визначається: стабільністю і стійкістю фінансового стану банку; ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності; рівнем контролю за зовнішніми і внутрішніми ризиками; рівнем достатності власного капіталу; ступенем захищеності інтересів акціонерів. Основні зусилля фінансового менеджменту в процесі управління фінансовою безпекою мають бути спрямовані на забезпечення фінансової стійкості та фінансової незалежності банків, формування їх здатності зберігати свої фінансові можливості на необхідному рівні під впливом різного роду небезпек і загроз. В економічній літературі фінансову безпеку

банківської установи визначають з використанням різних підходів, до найбільш вживаних при цьому відносять системний, параметричний та функціональний.

Сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових процедур прийняття управлінських рішень щодо забезпечення захисту фінансових інтересів, які дозволять узгодити інтереси об'єктів і суб'єктів управління формують поняття механізму управління фінансовою безпекою банку. Для забезпечення стабільної, ефективної діяльності банківської установи процес управління її фінансовою безпекою повинен бути невід'ємною частиною системи фінансового менеджменту, мати безперервний характер та ґрунтуватися на сучасній методологічній базі, що забезпечить отримання стійких переваг в довгостроковому періоді.

*Олена Мостінака, здобувач наукового ступеня к.е.н., ст. викладач
Хмельницький економічний університет, м. Хмельницький, Україна*

КЕРОВАНІЙ ХАОС ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ЗАГРОЗА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

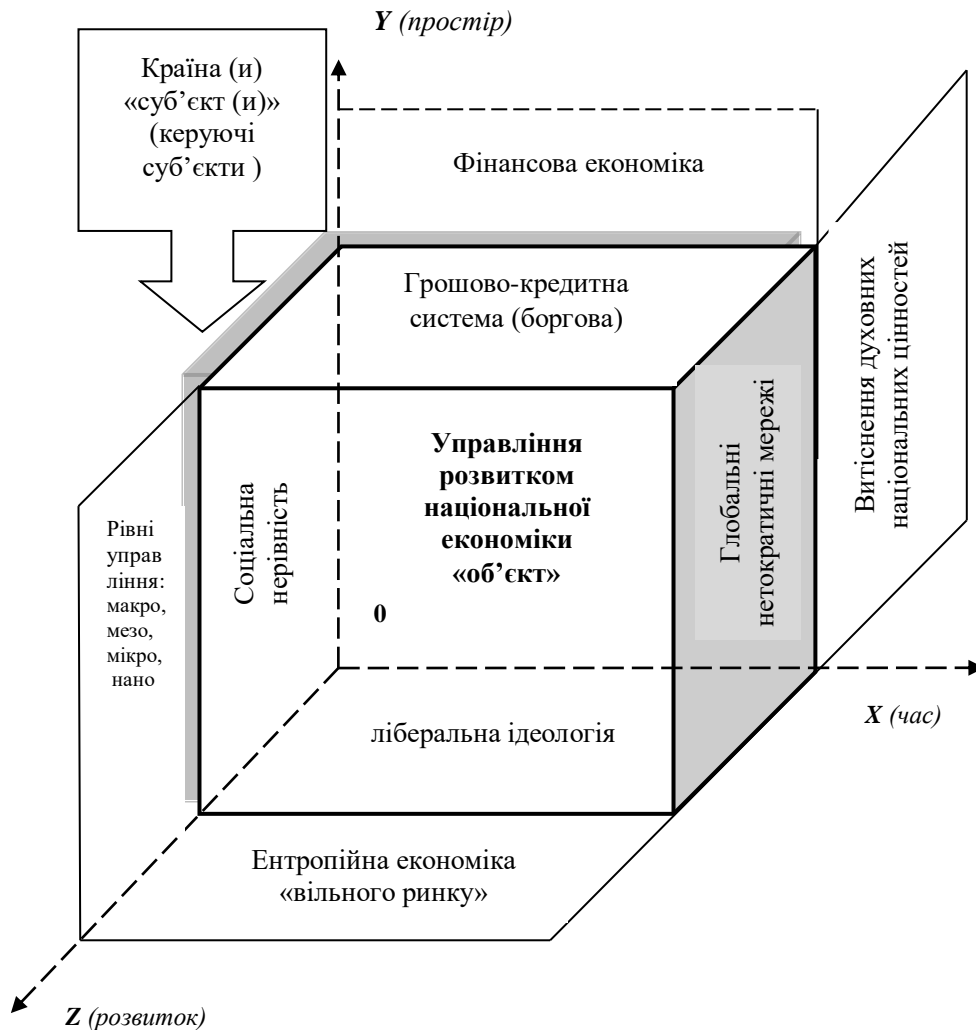
Керований хаос – це процес впливу на систему з метою її дезорганізації. Теорія керованого хаосу досліджує, яким чином привести систему до нерівноважного стану, періоду біфуркації (точка біфуркації, де система максимально нестійка) і як здійснювати особливий тип управління, маніпулювання і програмування цією системою в бажаному напрямку. Хаос виконує різноманітну роль на різних етапах розвитку і функціонування національної економіки. Сьогодні в Україні проходить керована хаотична трансформація управління розвитком національної економіки, що загрожує національній безпеці України та фінансовій безпеці зокрема.

Алгоритм створення керованого хаосу в системі [«суб'єкт → об'єкт»], що представлено на рис. 1. реалізовується наступним чином: «суб'єкт(и)» за допомогою цільового програмування, критичних гіперконкурентних технологій цілеспрямовано реалізує керований хаос в управлінні розвитком національної економіки країни «об'єкта» впливає на базові цінності, національну економіку, виводячи її із стану рівноваги, створює умови функціонування соціально-економічних відносин із запрограмованими інституціалізованими алгоритмами, що відповідають інтересам «суб'єкта(ів)» і реалізують в майбутньому його цілі. О. Білорус у роботі [1] зазначає, що глобальний «керований з боку глобалізаторів хаос» є найбільшою світовою загрозою.

Рис 1. Алгоритм впровадження «концепції керованого хаосу» в управлінні розвитком національної економіки України (розроблено автором)

Модель створення керованого хаосу в Україні в контексті фінансової безпеки представлена на рис. 2.

Рис 2. Просторова модель створення керованого хаосу в Україні в контексті управління розвитком національної економіки [зовнішній керуючий «суб'єкт» → «керований суб'єкт» («об'єкт»)] (розроблено автором).

В процесі управління розвитком національної економіки природа хаосу не виключає можливості управління ним. Хаос, це всього лише частина складної поведінки нелінійних систем. Сукупність правил (параметрів системи) така, що її поведінка перебуває у зоні між періодами стійкості і хаосу. У реальності нестійкість траєкторій хаотичних систем робить їх надзвичайно чутливими до управління. Для синергетичного управління розвитком національної економіки, що використовує енергію хаосу і потенціал резервів самоорганізації складних систем доцільно сформулювати внутрішній синтелектуальний керуючий суб'єкт, здатний проектувати цілі розвитку національної економіки, координувати процеси самоорганізації. При цьому інтелект керуючого «суб'єкта» національною економікою повинен спиратися на синтелектику – колективний інтелект фахівців, які володіють духовністю, сучасними транснауковими знаннями, новітніми інформаціологічними, форсайт, blockchain та гуманітарними технологіями, національною культурою, етикою.

На часі парадигмальна транснаукова національна економічно-фінансова реформа, трансформація принципів, алгоритмів, моделей і методології управління розвитком національною економікою. В процесі інтеграції у світогосподарські структури та в умовах керованого хаосу, Україна втратила керованість розвитком національної економіки [2, с. 171-173]. Алгоритм концептуальних трансформацій для України необхідно сформулювати на основі транснаукової сінтелектуально-інформаціологічно-синергетично-архітектонічно-інституціональної парадигми [3].

Список використаних джерел:

1. Білорус О. Г. Соціальна глобалістика: економіко-правові імперативи / О. Г. Білорус // Соціологія права. – 2011. - № 1.
2. Мостіпака О. Глобалізаційні трансформації та керований хаос / О. Мостіпака // Маркетинг і менеджмент в системі національних і світових економічних інтересів: матер. II Міжн. наук.-прак. інтернет-конференції (20 січня 2017 року). – Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2017. - С. 171-173.
3. Мостіпака О. Економіка, гроші, технології: інформаціологічно-синергетично-інституціональна методологія / О. Мостіпака // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: матер. III Міжн. науково-практ. конф. (2-3 листопада 2017 р.). – Київ: Київський націон. університет імені Т. Шевченка, 2017. – С. 117-121.

Світлана Пінчук, к.е.н.

Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Сучасний бізнес не може ефективно функціонувати та розвиватись без застосування новітніх інформаційних Інтернет-технологій для вирішення своїх маркетингових та інших задач, саме інформація завжди була «невід’ємною сутністю основної трудової діяльності, виживання і самовдосконалення людей, відіграла роль глобального чинника загальносистемної рівноваги в економіко-екологічному комплексі» [1].

Розвиток Інтернет-технологій створює умови для ведення сучасної економічної діяльності, темпи розповсюдження якої настільки колосальні, що вона поступово змінює звичайне ведення бізнесу та перспективи впливу глобальної інформаційної бази на процес «зближення внутрішніх економічних умов у різних державах» [2]. Беззаперечно, в сучасному суспільстві Інтернет трансформувалася на неабиякий сегмент ринку – з власними послугами, продуктами, монополією, конкуренцією, попитом і пропозицією, споживачами, рекламою тощо.

Як зазначає академік М. Згуровський, у стратегічній перспективі більшість країн відчутно підсилить свою роль у світових процесах за рахунок пріоритетного виробництва та використання найновіших знань, підвищивши тим самим якість та безпеку життя своїх громадян [3]. За дослідженнями компанії Intel, до 2020 року сегмент користувачів новітніми технологіями Інтернету сягне декількох мільярдів, електронна комерція, в свою чергу зросте до трильйона доларів і більше [4].

Відповідним чином, в світовій економіці інноваційні технології все більше проникають за масштаби «золотого мільярда» та дають змогу багатьом країнам для самореалізації у межах інформаційної індустрії. На думку В. М. Геєця, конкурентоспроможність національної економіки – спроможність країни виживати та

розвиватися в «агресивному середовищі» світової економіки, тому її підвищення є одним із найпріоритетніших завдань соціально-економічної політики держави [5].

Наведені твердження свідчать про те, що потенціал бізнесу в Інтернеті високий і, не враховуючи його, компанія під тиском більш адаптованих конкурентів до реалій сучасної комерції, з легкістю втратить свої позиції на ринку. Існує думка, що «ми стоїмо на порозі нової економіки, яку називають Інтернет-економікою чи економікою цифрового світу, епохи електронного бізнесу» [6].

Україна значно відстає за обсягами та темпами розвитку електронного бізнесу порівняно з країнами Східної Європи, але попри це, такий напрямок ведення бізнесу все більше набирає обертів у нашій країні. За даними звіту Європейської асоціації електронної комерції обсяги онлайн-торгівлі України постійно зростають: з 0,585 млрд. євро у 2010 р. до 2,250 млрд. євро у 2014 р., а протягом 2015-2020 рр., за прогнозами експертів, характеризуватимуться стабільним подальшим зростанням [4].

Інтернет-бізнес виступає важливою складовою фінансової безпеки підприємства, яку не можна ігнорувати при регулюванні його фінансової підтримки. Саме розвиток такого бізнесу, орієнтованого на високотехнологічну інноваційну діяльність, сприятиме оцінці фінансових загроз з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства.

На сучасному етапі розвитку електронного бізнесу, можна виділити основні чинники, які до певної міри його стримують або ускладнюють – це:

- глобалізація – проблеми, пов'язані з культурними та мовними особливостями користувачів в мережі Інтернет;
- правові та фінансові проблеми – пов'язані з укладанням договорів через електронну мережу та особливості оподаткування;
- права інтелектуальної власності – продукція, яка поширюється за допомогою електронних засобів є доступною для копіювання;
- таємність та безпека – є проблемним через неможливість створення надійних та ефективних механізмів аутентифікації, конфіденційності та забезпечення виконання всіх положень угоди;
- залучення нових учасників – недостатній рівень знань та кваліфікації суб'єктів світової економіки (зокрема, малих підприємств), а також технологічним відставанням окремих регіонів світу.

Постійний моніторинг та усунення найпоширеніших бар'єрів та загроз Інтернет-бізнесу в Україні дасть змогу зменшити витрати компаній на пошук партнерів по бізнесу, полегшить управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, що сприятиме підвищенню їх результативності та забезпеченню фінансової безпеки.

Список використаних джерел:

1. Суліма Є. М. Глобалістика / Є. М. Суліма, М. А. Шепелев. – К.: Вища шк., 2010. – 292 с.
2. Гончаров М. В., Шрайберг Я. Л. Введение в Интернет / Я. Л. Шрайберг, М. В. Гончаров. – М., – Библиогр., 2000.: – 71-72 с.
3. Згуровский М. Путь к обществу, основанному на знаниях / М. Згуровский // Зеркало недели. – 2006. – № 2. – 12 с.
4. Офіційний сайт Ecommerce Europe [електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ecommerce-europe.eu>.
5. Геєць В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів / В. М. Геєць, А. А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 273 с. 10
6. Мамикін А. А. Стратегія і тактика в Інтернет-маркетинг // Маркетинг в Україні та кордоном. – А.А. Мамикін, 2013. – № 2. – 63 с.

*Михайло Пітюлич, д.е.н., професор
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Уляна Нечитайло, к.е.н., науковий співробітник
Закарпатський регіональний центр соціально-економічного та гуманітарних
досліджень НАН України, м. Ужгород, Україна*

ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Гірські регіони, зокрема Українські Карпати, зберігають важливу природну і культурну спадщину та підтримують стабільність екосистем на обширних прилеглих територіях. При цьому гірські регіони наштовхуються на непрості виклики в економічному та соціальному зростанні внаслідок складних для розвитку господарства та життєдіяльності населення природних умов і потребують особливої політики регіонального розвитку. Необхідність такого підходу визнана міжнародним співтовариством, підтверджена ратифікованими Україною важливими міжнародними документами, зокрема Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат (Закон України від 07.04.2004 № 1672 IV). Сучасний стан розвитку гірських поселень засвідчує низький рівень адаптації соціально-трудового потенціалу до ринкових умов, недостатню підтримку різних форм підприємницької діяльності, незадовільний стан виробничої, а ще більше соціальної інфраструктури, відсутність виваженої державної політики щодо їхнього розвитку, що в кінцевому результаті посилює диспропорції в економічному розвитку цих територій. Відмічені процеси значною мірою провокують низьку інвестиційну привабливість гірських територій регіону, що стало серйозним гальмом на шляху їх розвитку, оскільки без потужного фінансового капіталу запустити механізм відтворення цих територій практично неможливо.

Головною метою залучення інвестицій на гірські території є стимулювання соціально-економічного розвитку останніх, передусім пріоритетних сфер їх економіки, впровадження високих технологій у сільське і лісове господарство, туризм та лікувально-оздоровчу галузь, стимулювання природоохоронної діяльності, забезпечення переходу місцевих бюджетів на бездотаційний режим.

При розробці цієї політики слід усвідомлювати, що гірські поселення не слід розглядати як економічний придаток, а скоріше як елемент соціально-демографічного розвитку не тільки цих територій, а загалом регіону. Мова йде про те, що на цих територіях ніколи не було і немає зосереджено великого промислового виробництва, чи якихось великих сільськогосподарських кооперацій, чи інших якихось великих виробництв. Внаслідок відсутності сфер докладання праці, тобто відсутності можливості працювати за місцем проживання, тут склалася негативна тенденція, пов'язана з відтоком робочої сили, особливо молоді та жінок, за межу цих поселень, та й взагалі за межі держави. Тому першочерговим завданням зазначеної регіональної політики є стимулювання діючих виробництв, створення нових підприємницьких структур, які би формували нові робочі місця, де були б зайняті в основному місцеві жителі. Запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності при цьому необхідно спрямувати на розвиток економіки гірських районів з орієнтацією на розвиток пріоритетних галузей і продукцію, пов'язану з місцевою сировинною базою,

трудовими навичками місцевого населення, що відповідає високим екологічним стандартам та цілям сталого розвитку.

Пріоритетними напрямками розвитку економіки слід вважати такі, що призводять до результативного стійкого економічного зростання в умовах гірського регіону, а саме: дорожнє господарство, системи зв'язку, комунальне господарство та природоохоронна інфраструктура; агровиробництво та переробка сільськогосподарської продукції; лісове господарство, виробництво виробів з деревини, переробка недеревної лісової продукції; туристично-рекреаційна діяльність – об'єкти розміщення, спортивно-розважальні об'єкти, інфраструктура рекреаційних центрів; сфера послуг; розвиток традиційних народних промислів; організація виробництва нових видів високоліквідної екологічно чистої продукції; використання нетрадиційних джерел енергії; будівництво; реконструкція діючих виробництв з переходом на прогресивні екологічно чисті технології.

Запровадження необхідного режиму стимулювання інвестиційної діяльності пропонується здійснювати на таких концептуальних підходах:

- запровадження системи пільг для інвесторів, яка має служити як інструментом компенсації низьких показників інвестиційної привабливості гірських територій, так і рушієм у реалізації їх відносних переваг;

- поширення преференційного режиму інвестиційної діяльності на види економічної діяльності та виробництва, які націлені на створення робочих місць для місцевого населення; орієнтовані на ефективне використання місцевих природних ресурсів; відповідають високим екологічним стандартам і не несуть загрози природним комплексам гір; забезпечують продукування конкурентоспроможних товарів та послуг і сприяють наповненню місцевих бюджетів;

- створення територій пріоритетного розвитку з метою досягнення ефекту прискореного економічного розвитку гірських територій, вирівнювання соціально-економічних умов проживання населення гірських та рівнинних територій в Україні, що забезпечуватиме збереження демографічного, етнокультурного й екологічного потенціалу гір.

Такі концептуальні підходи на практиці мали б знайти свій прояв у законодавчому встановленні спеціальних рівнів митних платежів, податкові режими та механізми відшкодувань і дотацій стосовно затверджених для них інвестиційних проектів, зокрема пропонується встановити 5 річний мораторій на сплату митних платежів та ПДВ, а також на 3 роки для податку на прибуток, а далі до 5 років функціонування – 50% від його ставки. Також пропонується з боку держави відшкодувати від 10 до 20 відсотків вкладених інвестицій в залежності від пріоритетності діяльності, а також давати дотації за створення нових робочих місць у розмірі 10% від діючих нормативів вартості створення таких місць.

Запровадження таких пільг спричинить ріст зайнятості більше ніж на 3 тисячі чоловік, дозволить залучити більше 10 мільйонів доларів інвестицій, що викличе мультиплікаційний ефект у рості товарного виробництва більше ніж 20 млн. доларів на рік (без сфери послуг) і збільшить податкові відрахування майже на 37 мільйонів гривень, причому фактичні втрати держави при цьому будуть становити майже 2 млн. доларів у вигляді дотацій. З вище відміченого можна зробити висновок, що активізація інвестиційної діяльності позитивно вплине на зайнятість населення в гірських районах; збільшення кількості робочих місць і зниження рівня безробіття

матиме відчутний соціальний ефект, що буде мати відображення у рості рівнів доходів жителів гір, зростанні їх матеріального добробуту тощо.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» Закон №57/95-ВР від 15.02.95 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

*Ніна Пойда-Носик, к.е.н., професор
Наталія Лийзьо, аспірант*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Податкова безпека держави є однією з найважливіших складових фінансової безпеки. Податки виступають не тільки головним джерелом фінансових ресурсів держави, а й інструментом впливу на економічні і соціальні процеси. Отже, забезпечення податкової складової безпеки держави – об'єктивна реальність сьогодення не тільки для України, але й для всіх тих країн світу, які обрали модель будови соціально орієнтованої ринкової економіки.

Податкова безпека – це такий стан податкової сфери держави, для якого характерним є захищеність інтересів суб'єктів податкових відносин, стійкість і економічна незалежність податкової системи, що проявляється у стабільності податкового законодавства; здатність податкової системи до розвитку і вдосконалення, спроможність своєчасного виявлення та запобігання потенційних загроз у сфері оподаткування та здатність системи оподаткування в повній мірі реалізовувати усі функції податків як фіскальної так і регулюючої та соціальної з метою максимального узгодження інтересів держави та платників податків [4].

Існує значна кількість факторів загроз та інших деструктивних обставин, які можуть негативно вплинути на стабільність податкової системи. До податкових загроз держави можна віднести ухилення від сплати податків, існування податкової корупції, низький рівень податкової культури, змінність податкового законодавства, надмірні витрати на утримання державного податкового апарату, зростання податкового боргу, нераціональне використання податків. У платників податків виникають такі загрози: нерівномірний та необґрунтований розподіл податкового тягаря між суб'єктами господарювання; висока частка господарюючих суб'єктів функціонують у тіні; відтік національного капіталу в економіку зарубіжних країн; надмірне втручання в господарську діяльність підприємств контролюючих державних органів [3]. Основним джерелом, що створюють загрозу податкової безпеки є податкові ризики. Під податковими ризиками варто розуміти ймовірність виникнення негативних наслідків для податкової системи через неефективність її побудови і функціонування, дії існуючих загроз та впливу на неї зовнішніх і внутрішніх чинників. Отже, загрози є передумовою виникнення ризиків. Відмінністю між ними є те, що ризики є ймовірними і їх можна виміряти кількісно за умови їх настання, тоді як загрози є фактично сформованими небезпеками, які під впливом чинників спонукають до настання зазначених ризиків. Їх взаємообумовленість спричиняє до виникнення фінансових втрат як для суб'єктів господарювання, так і держави, зокрема, внаслідок неефективності їх податкової політики [1].

Податковий ризик з погляду держави в особі її уповноважених органів – це ймовірність недоотримати податки в бюджет через використання платниками податків методів мінімізації (оптимізації) оподаткування, можливих через ті чи інші недоліки в податковому законодавстві. Податковий ризик з погляду платника податків – це ймовірність донарахування йому податків (зборів), пені й штрафів в ході податкової перевірки через розбіжності, що виникли між даними платника податків і податківців, у трактуванні податкового законодавства, яка може спричинити зростання податкового тягаря для господарюючого суб'єкта [2].

Щоб мінімізувати й протидіяти податковим ризикам, доцільно розглядати їх як систему керування – це узагальнення результатів контролю та систематизація недоліків і порушень нормативно-правових актів суб'єктами підприємництва у процесі господарської діяльності, схем ухилень від оподаткування, а також загальних ознак, що можуть вказувати на наявність вищенаведених порушень. Податкові ризики здійснюють суттєвий вплив на стан економічної безпеки підприємства, тому їх варто контролювати, а саме прогнозувати, виявляти, оцінювати та оптимізувати на регулярній основі. Щоб усунути джерела виникнення податкових ризиків необхідно проводити реформування податкової системи відповідно до обраних теоретичних засад її побудови, а саме: належно виконувати принципи, що регулюють відносини у сфері оподаткування; підтримувати фіскальну спрямованість податкової системи на стає економічне зростання; удосконалювати організацію операційної діяльності податкових департаментів, внутрішнього контролю та процесу збору даних; перехід від каральної до стимулюючої функції у сфері оподаткування.

Уникнення або усунення податкових ризиків потребує формування та застосування виваженої податкової політики і запровадження дієвих заходів щодо зменшення їх негативного впливу, що дасть змогу максимізувати прибуток чи мінімізувати збитки у разі їх виникнення.

Список використаних джерел:

1. Виклюк М.І. Податкова безпека: дуалістичність економічної природи трактування змісту основних характеристик / М.Виклюк, В.Гресик // Інноваційна економіка. – 2013.- №5.– С. 242-246.
2. Євтушенко Н.О. Податкові ризики та система управління ними / Н.О. Євтушенко // Науковий журнал «Вестник Днепропетровского университета. Серія: «Менеджмент інновацій»8. - Дніпропетровськ: ДНУ ім. О. Гончара, 2016. - № 6. – Т.24. – С.68-77.
3. Лісовий Г. О. Податкова безпека України: загрози та ризики / Г. О. Лісовий // Форум права. - 2016. - № 1. - С. 162–168. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
4. Цимбалюк І. О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави / І.О. Цимбалюк // Стратегічне управління національним економічним розвитком: монографія: в 2 т. / ред. О.В. Кендюхова. – Донецьк ДВНЗ «ДонНТУ», 2013. – Т.2. – с.13–23.

В'ячеслав Святогор, здобувач

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Науковий керівник: Кампо Г.М, к.е.н., доцент

РЕГІОНАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ІНДЕКС ЯК ІНДИКАТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У провідних країнах світу вже не одне десятиліття ведуться дослідження, присвячені проблемним питанням національної безпеки, причому їх інноваційна складова розглядається як частина економічної безпеки.

Для аналізу інноваційного розвитку країни запропонуємо модель побудови рейтингу інноваційного розвитку регіонів, яка базуватиметься на їх впорядкуванні на основі значень кількісних показників (рейтингових оцінок), формування якої проводитиметься в три етапи.

Етап 1. На даному етапі аналізується склад показників-індикаторів, що пропонуються для включення у багаторівневу ієрархічну структуру системи показників регіонального інноваційного індексу (РІ), що в свою чергу, дозволяє не тільки сформувати зведений індекс, використовуючи всі відібрані показники, а й виконувати його декомпозицію на субіндекси, спираючись на відповідні тематичні блоки та індикатори.

Сформована система складатиметься з показників, згрупованих в три тематичні блоки, що забезпечують можливість розрахунку відповідних субіндексів: «Соціально-економічні умови інноваційної діяльності» (C_{CEY}), «Науково-технічний потенціал» ($C_{НТП}$) та «Інноваційна діяльність» ($C_{ІД}$). По кожному із зазначених субіндексів проводиться ранжування регіонів України.

Етап 2. На цьому етапі розраховуються субіндекси, що входять в склад інтегрального показника РІ. Однорідність і порівнянність використовуваних показників досягаються за рахунок переходу від абсолютних величин до зважених (нормованих) значень.

Нормування значень показників по кожному регіону здійснюється за формулою (1) лінійного масштабування та визначаються як відношення різниці між значенням показника в регіоні та мінімальним значенням показника по всіх регіонах до різниці між максимальним і мінімальним значеннями даного показника по всіх регіонах (метод «максимум – мінімум») [3]:

$$x_i^{r \text{ norm}} = (\bar{x}_i^r - \bar{x}_i^{\min}) / (\bar{x}_i^{\max} - \bar{x}_i^{\min}), \quad (1)$$

де $x_i^{r \text{ norm}}$ – нормалізоване значення і-го показника в r-му регіоні;

$\bar{x}_i^r$ – значення і-го показника в r-му регіоні;

$\bar{x}_i^{\min}$ – мінімальне значення і-го показника;

$\bar{x}_i^{\max}$ – максимальне значення і-го показника.

Таким чином, діапазон значень нормованих показників обмежується інтервалом від 0 ($\bar{x}_i^r = \bar{x}_i^{\min}$) до 1 ($\bar{x}_i^r = \bar{x}_i^{\max}$). Такий підхід до нормування враховує позитивний характер відібраних показників, тобто більш високі значення показника відповідають позитивній динаміці процесу і сприяють зростанню значення індексу.

Перед виконанням процедури нормування проводиться оцінка ступеня асиметрії розподілу відносно середнього значення, щоб виключити вплив аномально високих (низьких) значень показників-індикаторів [2, с. 218].

При асиметричному характері розподілу для згладжування впливу екстремальних значень на кінцевий результат їх трансформують наступним чином (формула 2):

$$\bar{x}_i^r = \sqrt[s]{x_i^r}, \quad (2)$$

де $\bar{x}_i^r$ – трансформоване значення і-го показника в r-му регіоні;

x_i^r – початкове значення і-го показника в r-му регіоні;

s – ступінь трансформації (приймає значення від 2 до 4 в залежності від величини коефіцієнта асиметрії ($K_{\text{асим}}$); якщо розподіл симетричний ($K_{\text{асим}} < 0,5$), то трансформація показника не проводиться ($s = 1$).

Значення субпоказників C_i визначаються як середнє арифметичне нормалізованих значень (з урахуванням трансформації) показників-індикаторів, що входять у той чи інший показник по формулі (3). При цьому всі показники мають рівну значимість:

$$C_i = \frac{1}{k_i} \sum_{a=1}^{k_i} X_{ia}^{\text{norm}}, \quad (3)$$

де C_i – субпоказники можливостей інноваційного розвитку ($i = 1 \dots n$);

n – кількість субпоказників, що входять в склад РП;

a – кількість індикаторів у блоці субпоказника C_i .

Етап 3. Здійснюється розрахунок підсумкових значень, де ІРР визначається як зважене середнє арифметичне значення відповідних субпоказників (формула 4). У цьому випадку значення вагових коефіцієнтів субпоказників приймаються рівними частці кількості показників-індикаторів, що використовуються в розрахунку кожного субпоказника в загальній кількості відібраних показників-індикаторів для ІРР. Сума вагових коефіцієнтів субпоказників дорівнює 1, тим самим забезпечуючи рівний вклад відібраних показників у кінцеву оцінку. Звідси:

$$\text{ІРР} = \sum_{i=1}^3 \frac{n_i}{N} \cdot C_i, \quad (4)$$

де C_i – субпоказник, що входить в склад ІРР;

n_i – кількість показників-індикаторів, що використовуються в розрахунках відповідного субпоказника;

N – загальна кількість відібраних показників-індикаторів для РП.

Таким чином, відповідно до сформованої системи показників формула (5) визначення інтегральної індексу на основі субіндексів матиме вигляд:

$$\text{РІР}^r = \frac{8}{22} \cdot C_{\text{СЕУ}}^r + \frac{9}{22} \cdot C_{\text{НТП}}^r + \frac{5}{22} \cdot C_{\text{ІД}}^r, \quad (5)$$

де РІР^r – регіональний інноваційний індекс r -го регіону;

$C_{\text{СЕУ}}^r$ – субіндекс r -го регіону по блоку „Соціально-економічні умови інноваційної діяльності”;

$C_{\text{НТП}}^r$ – субіндекс r -го регіону по блоку „Науково-технічний потенціал”;

$C_{\text{ІД}}^r$ – субіндекс r -го регіону по блоку „Інноваційна діяльність”.

На завершальному етапі побудови рейтингу здійснюється ранжування регіонів в порядку спадання величини РП та субіндексів і присвоєння регіонам відповідних рангів (місць в інтегральному рейтингу і субрейтингах). Для оцінки близькості (подібності) регіонів крім ранжування по РП та субіндексам пропонується провести кластерний аналіз, в результаті якого по кожному індексу регіони України були розділені на кластери (групи) таким чином, щоб кожна група складалася з подібних за значеннями індексів об’єктів, а об’єкти різних груп суттєво відрізнялися один від одного. Групування доцільно проводити з використанням методу Варда, де міра близькості відповідала значенню квадрата відстані Евкліда, а число кластерів становило чотири (1, с. 27 – 28).

Отже, запропоноване використання регіонального інноваційного індексу дасть можливість здійснення аналізу інноваційного розвитку економіки України з подальшим здійсненням рекомендацій щодо її стимулювання.

Список використаних джерел:

1. Буреева Н. Н. Многомерный статистический анализ с использованием ППП „STATISTICA”. Учебно-методический материал по программе повышения квалификации „Применение программных средств в научных исследованиях и преподавании математики и механики” / Н. Н. Буреева. – Нижний Новгород: Нижегородский государственный университет им. Н.И. Лобачевского, 2007. – 112 с.
2. Вадзинский Р. Статистические вычисления в среде Excel / Р. Вадзинский. – СПб: Питер, 2016. – 608 с. – (Библиотека пользователя).
3. Зенченко С. В. Система интегральной оценки финансового потенциала региона и методика ее формирования / С. В. Зенченко, В. И. Бережной. // Региональные проблемы преобразования экономики. – 2008. – №2. – С. 27–37.

*Андрій Соловаров, аспірант
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ, Україна
Науковий керівник: Барановський О.І., д.е.н., професор*

ЗНИЖЕННЯ ПРОБЛЕМНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Одним з дієвих напрямів підвищення рівня боргової безпеки вітчизняного банківського сектору є зменшення обсягу проблемної заборгованості комерційних банків. В цьому плані доречно звернути увагу регулятора ринку банківських послуг, саморегулювальних організацій і окремих комерційних банків на питання вдосконалення порядку резервування, підвищення об'єктивності оцінки заборгованості та продажу банками проблемних боргів, поліпшення практики списання проблемних кредитів.

По-перше, дуальним є вплив на боргову безпеку банківського сектору нового порядку резервування. Так, з одного боку формування стовідсоткових резервів на суму платежу на 1 день, а також резервування кредитних портфелів спонукатиме банки більш прискіпливо ставитись до своїх клієнтів, а з другого – зумовлюватиме зростання відрахувань у резерви, що знижуватиме їх платоспроможність та підвищуватиме ціну кредитів з усіма негативними наслідками, що це супроводжують.

По-друге, результати діагностики НБУ в 2016 р. показали, що банки неадекватно відображають якість кредитного портфеля та визнають кредитні ризики. Так, наприклад, заявлена банками частка проблемних кредитів (IV та V категорії якості) становила 30,5% наприкінці 2016 р. (28,2% на 01.01.2016). Це значно нижче ніж показники, визначені під час діагностичного обстеження. Для усунення цих недоліків фінустанови зобов'язали сформувати трирічні плани капіталізації та зниження обсягів кредитування пов'язаних осіб[3, с.66].

Підвищенню об'єктивності оцінки рівня боргової безпеки банківського сектору сприяв перехід від оцінки заборгованості як стандартної, субстандартної, під контролем, сумнівної і безнадійної до оцінки рівня непрацюючих (non-performing loans/NPL) (за якими позичальник протягом 90 днів не сплачує відсотки) та визнаних дефолтними кредитів, навіть без прострочення (кредити позичальникам, у яких відсутні персонал, необхідний для операційної діяльності, або майно та основні засоби в разі надання кредиту на неопераційну компанію), реструктуризовані кредити, якщо інші кредити цьому позичальнику були списані частково чи повністю, якщо позичальник не подав до банку фінансову звітність).

Підхід, що існував донедавна, уможлилював урахування в кредитному портфелі позабалансових активів, що зменшувало рівень проблемних кредитів, спонукало комерційні банки до певних маніпуляцій. Новий порядок більшою мірою відповідає міжнародним стандартам. Хоча материнські структури вітчизняних банків з іноземним капіталом й раніше спиралися в оцінці проблемних кредитів на дані міжнародного аудиту. При цьому враховувались прострочені понад 90 днів, але не знецінені кредити; не прострочені, але знецінені; прострочені і знецінені кредити.

На початок 2017 р. «Креді агріколь» мав лише 20% дефолтних або прострочених кредитів, «Райффайзен Банк Аваль» – 28%, ПУМБ – 41% прострочених або знецінених кредитів, Укрсоцбанк – 47% прострочених, «Альфа Банк» – 58% прострочених або знецінених кредитів[2].

По-третє, об'єктивна оцінка продажу (а ним займаються переважно банки з іноземним капіталом) комерційними банками проблемних боргів ускладнюється тим, що банківські установи часто вважають такі дії комерційною таємницею. Так, за подібними угодами, здійсненими в 2016-2017 рр. Правекс-Банком (найбільша угода передбачала продаж портфеля на 2,2 млрд. грн.), ОТП Банком (портфель на 3 млрд. грн. був проданий лише за 126 млн. грн. (4,4% номіналу)) і Укрсиббанком, не оприлюднювались ні кінцеві покупці, ні рівень дисконту, з яким продавались крупні портфелі боргів. Хоча, за експертними оцінками, максимально в Україні такий продаж може принести 30% вартості портфеля споживчих кредитів, 10% – за іншими кредитами. При цьому проблемні портфелі вітчизняних банків більш ніж наполовину складаються з нарахованих, але не сплачених відсотків і пені.

Крім того, зазначена оцінка ускладнюється й тим, що рівень NPL комерційних банків часто занижений, а їх продаж часом є номінальним, оскільки проблемні кредити залишаються в межах банківської групи.

По-четверте, особливе місце в забезпеченні боргової безпеки банківського сектору належить дієвості практики списання проблемних кредитів. Так, чинний з 2015 р. меморандум між банками і позичальниками дозволив громадянам конвертувати залишок валютного кредиту під заставу нерухомості до еквівалента 2,5 млн. грн. за курсом НБУ на 1 січня 2015 р. (близько 158,5 тис. дол.), при цьому за кредитами для придбання соціального житла (квартира 60 кв. м чи будинок до 120 кв. м) банки списували до 50% боргу[1].

Крім того, рішенням ДФСУ банкам дозволили списувати безнадійні кредити без податкових наслідків. Утім, у державних банках будь-яке дисконтування, прощення частини боргу, зниження ставки неможливі без рішення наглядових рад.

Водночас, Росія вдалася до списання боргів кримчан в українських банках (станом на березень 2014 р., вони надали кредитів на загальну суму 16,6 млрд. грн.), що суперечить світовій бізнес-практиці.

Список використаних джерел:

1. Непубличная чистка. Куда банки девают плохие кредиты // ЛІГА БізнесІнформ, 13.09.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.liga.net/banks/2017/9/13/articles/54539.htm>
2. Репко М. Плохие кредиты в банках выросли до 57% — или нет? // Економічна правда, 26.06.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2017/06/26/626441/>
3. Річний звіт Національного банку України за 2016 рік. – К., 2017. –146 с.

СЕКЦІЯ 6 ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ

*Владимир Долгий, докторант, преподаватель
Молдавский Государственный Университет, г. Кишинев, Молдова
Научный руководитель: Цуркану В.И., д.э.н., профессор*

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ НА РЫНКЕ СТРАХОВЫХ УСЛУГ

В постиндустриальную эпоху страховая деятельность направлена на создание инновационной услуги, от предоставления которой предполагается получение значительного экономического эффекта как на микро-, так и макроуровне. Поэтому страховая деятельность является объектом контроля и регламентации со стороны государственного органа надзора, что обозначено в юрисдикциях разных стран, в том числе и Республики Молдова (РМ) [1]. Основная цель указанного органа состоит в формировании действенной институциональной платформы для данного сектора экономики, включающей следующие элементы: создание законодательной базы, регулирующей деятельность страховщиков, в том числе и страховщиков с преобладающей долей иностранного капитала на национальном рынке; мотивирование интереса потенциальных потребителей страховых услуг; стимулирование инвестиционной среды для формирования фондов страховых резервов; разработка эффективной системы государственного надзора за деятельностью страховых акционерных обществ; организация системы гарантий выполнения страховых обязательств и защиты добросовестной конкуренции. Действенная институциональная платформа и ее структура – это первый аспект исследования.

В контексте разработки стратегии развития страхового бизнеса (отдельной компании или отрасли в целом), важнейшим компонентом которой обозначен процесс ценообразования, возникает необходимость его углубленного изучения. Известно, что этот процесс зависит от следующих факторов: экономических характеристик страхового рынка, действующих юридических норм и техники их применения (формирование юридически обоснованного страхового тарифа), профессиональных навыков менеджеров (знание рынка, понимание мотивов участников сделки и т.п.).

Цена страховой услуги должна быть достаточна для того, чтобы покрыть ожидаемые убытки страховщика при страховании рисков, финансировать все расходы по ведению страховых операций, а также включать прибыль от ведения страхового бизнеса. Практика выработала различные подходы формирования цены страховой услуги и расчета тарифа, которые традиционно дифференцируются по видам страхования и типам страховых продуктов. Однако в силу того, что в настоящее время на формирование цены страховой услуги оказывают воздействие уровень затрат страховой компании, ее будущая доходность, цены других страховщиков, потребовалось применение метода актуарных расчетов, являющихся прикладной частью классической актуарной науки. В этих условиях актуарий должен определить экономически обоснованную величину тарифа, которая призвана способствовать устойчивости страхового бизнеса. Следовательно, использование комплексного

подхода при определении цены страховой услуги является объективной необходимостью. Установление методики ценообразования страховой услуги – это следующий аспект исследования.

В этой связи уместно подчеркнуть, что по обязательному страхованию, участники страхового рынка должны применять страховые премии и тарифы, установленные в соответствии со специальными законами. Законодательство и нормативные акты в области страхования различных юрисдикций, обязывает страховщиков собирать и систематизировать основные статистические данные в соответствии с его типовыми формами. В дальнейшем эти данные используются ими при расчете страхового тарифа для каждого класса страхования. Так, в РМ во исполнение законодательства в части гражданской ответственности за ущерб, причиненный автотранспортными средствами [2], орган надзора утвердил положение о методе расчета базовой страховой премии и корректирующих коэффициентов по обязательному страхованию автогражданской ответственности и установил долю нагрузки в базовой страховой премии при внутреннем и внешнем обязательном страховании автогражданской ответственности [3]. В условиях факультативного страхования, страховщик обязан предоставить органу надзора актуарные расчеты страхового тарифа при представлении пакета документов на включение в лицензию определенного вида страхования.

Итак, для действенности комплексного подхода, выбора форм и методов расчета страховых тарифов следует системно рассмотреть широкий круг юридических и экономических проблем, изучить зарубежный опыт, привести научное обоснование конкретного метода расчета, разработать рекомендации для его адаптации в системе ценообразования услуг страхового бизнеса.

В заключение отметим, что страхование – это специфический вид коммерческой деятельности, для которого четкое соблюдение принципа ценообразования является гарантией обеспечения самоокупаемости и рентабельности страховых операций. Эффективная реализация указанного принципа возможна на базе действенной институциональной платформы. Более того процесс ценообразования как важнейшая часть маркетинговой политики страховой компании позволяет сформировать экономически обоснованную комплексную политику ее финансового роста за счет оценки влияния каждого фактора на общий результат деятельности страхового общества.

Список использованных источников:

1. Закон о страховании № 407-XVI от 21.12.2006 / Официальный Монитор РМ, № 47-49/213 от 06.04.2007.
2. Закон об обязательном страховании гражданской ответственности за ущерб, причиненный автотранспортными средствами № 414 от 22.12.2006 / Официальный Монитор РМ № 32-35 от 09.03.2007.
3. Постановление Национальной Комиссии по Финансовому Рынку РМ о страховых премиях обязательной автогражданской ответственности № 26/10 от 13.06.2013 / Официальный Монитор РМ № 340-346 (5382-5388) от 18.12.2015.

*Анастасія Євмененко, студентка 3 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Сочка К.А., ст. викладач*

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ФОРМА ФІНАНСУВАННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Соціальне страхування є одним із найбільш складних і багатограних соціально-економічних явищ сьогодення. Рушійною силою його виникнення була необхідність вирішення проблеми матеріального забезпечення громадян у випадку втрати працездатності.

У сучасних умовах соціальне страхування виступає важливим складником механізму забезпечення суспільного добробуту, що вдало поєднує фундаментальні принципи побудови цивілізованого суспільства: особисту відповідальність людини за рівень власного матеріального благополуччя та колективну взаємодопомогу членів суспільства під час реалізації соціальних ризиків. Будучи державно-правовим механізмом захисту матеріальних інтересів людини від негативної дії соціальних ризиків, воно відіграє вагомую консолідуючу роль, сприяючи зміцненню громадянського суспільства. Охоплення соціальним страхуванням найширших верств населення, демократичний характер організації його функціонування, забезпечення прозорості грошових потоків і цільового використання коштів перетворюють його в могутній механізм консолідації суспільства, узгодження інтересів усіх сторін соціального діалогу[5, с. 30].

Соціальне страхування нерозривно пов'язане з поняттям соціального ризику. Воно є одним із базових у теорії соціального страхування і сформоване двома вихідними термінами: «соціальне» та «ризик». Ризик має суспільно-соціальний характер, оскільки визначається соціальними умовами і не залежить від окремої людини[1, с. 21]. Таким чином, середовищем виникнення ризику є суспільство, а сам він семантично може бути означений як небезпека порушення природного перебігу соціальних відносин. Соціальний ризик – це небезпека зниження (втрати) наявного рівня добробуту під впливом певних обставин, а соціальне страхування – метод компенсації втрати цього добробуту у разі їх настання. Однією з ключових ознак ризику є ймовірність настання ризикової події. На підставі її оцінювання відбувається формування розміру страхового тарифу. Специфіка ризику в соціальному страхуванні полягає у тому, що у випадку з пенсійним страхуванням така ймовірність становить 100%. Окрім того, у соціальному страхуванні розміри матеріального відшкодування визначаються не тільки обсягом сплачених страхових внесків, а й вимогами нормативно-правових актів щодо мінімальних соціальних стандартів і гарантій. Із погляду страхового бізнесу страхування ризиків, настання яких неможливо упередити, а розміри виплат чітко регульовані, є недоцільним.

Суспільне призначення соціального страхування традиційно зводять до виконання двох завдань: гарантованого матеріального забезпечення осіб, які втратили працездатність або не мали її з тих чи інших причин; забезпечення відновлення і збереження працездатності економічно активного населення, у тому числі за рахунок профілактики, оздоровчих заходів, перепідготовки кадрів. Воно покликане не тільки компенсувати певний рівень матеріального добробуту індивіда, знижений через

утрату працездатності, а й сприяти відновленню цієї працездатності, тобто здатності людини генерувати дохід для задоволення своїх потреб за рахунок власних трудових зусиль. Таким чином, соціальне страхування дає можливість гарантувати стабільність матеріального добробуту людини як за рахунок компенсації (часткової чи повної) втраченого доходу, такі за рахунок усунення самої причини такої втрати.

В Україні функціонування соціального страхування забезпечує система фондів соціального страхування, яка нині об'єднує Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування на випадок безробіття та Фонд соціального страхування, створений шляхом об'єднання фондів соціального страхування, які здійснювали державне регулювання матеріального забезпечення на випадок тимчасової втрати працездатності, а також нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання.

У 2016 р. Міністерством юстиції було зареєстровано Статут Фонду соціального страхування, у зв'язку з чим Кабінетом Міністрів України були прийняті постанови про затвердження його бюджету на 2016 та 2017 рр. За відсутності Фонду соціального страхування як реально існуючої інституційної одиниці, параметри його бюджету були визначені як сумарний обсяг бюджетів двох фондів соціального страхування, які в рамках реформи заплановано ліквідувати. Внаслідок непродуманості та поспішності прийняття рішень під час реформування управління системою соціального страхування замість одного об'єднаного фонду було утворено третій фонд додатково до двох наявних. Це дає підстави очікувати, що головна мета реформи – зменшення адміністративних витрат – не тільки не буде досягнута, ай навпаки, – буде спостерігатися їхнє розширення. Поряд із цим має місце необґрунтоване ускладнення бюрократичних процедур акумуляції та розподілу фінансових ресурсів цих видів страхування, що формує сприятливе середовище для корупції. Швидке нарощування адміністративних витрат є спільною проблемою для усіх фондів соціального страхування. Особливо високою питома вага витрат на управління є у соціальному страхуванні на випадок безробіття, що пояснюється тим, що поряд із здійсненням матеріальних виплат безробітним, значна частина коштів спрямовується на фінансування заходів щодо пошуку роботи, перенавчання чи підвищення рівня кваліфікації безробітних. Процес страхування не може відбуватися сам по собі, проведення розрахунків страхових внесків, контроль над їхнім справлянням, урешті-решт, нарахування і виплата страхового відшкодування вимагають залучення трудових та інших ресурсів. Покриття витрат, пов'язаних з організацією страхування, невіддільне від самого страхування, а тому їхнє фінансування за рахунок страхових внесків цілком природне.

Отже, незважаючи на вагомі переваги соціального страхування, практика його організації в Україні позначена численними недоліками. Її характерними ознаками є правова неврегульованість питань реформування системи органів управління соціальним страхуванням, закріплення за ними значного переліку функціональних повноважень, нарощування адміністративних витрат. Подальшими дослідженнями у цьому напрямі мають стати питання розроблення методології та методичного забезпечення оцінювання впливу соціального страхування на рівень суспільного добробуту, а також проблеми оптимізації функціональних повноважень органів управління системою соціального страхування.

Список використаних джерел:

1. Внукова Н. Соціальне страхування: кредитно-модульний курс: [навч. посіб.] / Н. Внукова, Н. Кузьминчук. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 412 с.
2. Петрушка О.В. Державне пенсійне страхування в умовах реформування пенсійної системи України / О.В. Петрушка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 249 с.
3. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: [монографія] / О.П. Кириленко, Б.С. Малиняк, О.В. Петрушка[таін.] ; за ред. О.П. Кириленко, Б.С. Малиняка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 350 с.
4. Серватинська І.М. Фінансове забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування / І.М. Серватинська; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2016. – 282 с.
5. Соціальне страхування: [підручник] / Заред. О.Л. Кириленко та В.С. Толуб'яка. – Тернопіль: Економічна думка, 2016. – 516 с.
6. Сторонянська І.З. Фінансовий механізм соціального страхування з тимчасової втрати працездатності: [монографія] / І.З. Сторонянська, А.О. Вікнянська. – Львів: ІРД, 2014. – 192 с.

Карина Ключанка, студентка 4 курсу

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Тимчак М. В., к.е.н., доцент*

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ В СТРАХОВІЙ СФЕРІ

У сучасному економічному просторі виробництво принципово нових якісних товарів та послуг є необхідною передумовою економічного розвитку. Підвищення економіки передбачає її зорієнтованість на продукування інновацій. За умов посиленої конкуренції на страховому ринку все актуальнішим стає завдання пошуку ефективних методів та форм співпраці між суб'єктами страхування. Страхові інновації – це використання новітніх технологій задля удосконалення існуючих видів страхових продуктів та послуг або для розроблення нових, які врешті-решт приносять прибуток. Насамперед, страхові інновації є засобом зміни продуктів та послуг, підвищенням їх якості, а також надають можливість раціонально використовувати наявні ресурси, зменшуючи витрати [3, с. 139].

Основна інноваційність в обслуговуванні на сучасному ринку страхових послуг передбачає використання web-інтерфейсу та асистанс-програм. Впровадження web-програм у страхуванні дозволяє страховикам здійснювати дистанційне обслуговування клієнтів, сприяє зменшенню адміністративних витрат страховика та скороченню часу на укладання договору. Програма інтерфейс у страхуванні, а саме – на ринку страхування життя сприяє дистанційному доступу клієнтів до власних накопичувальних рахунків, надає можливість відслідковувати стан власного рахунку. Програмами асистанс займаються такі компанії : «Альфа- Асистанс», «Гарант-Асистанс», «Дедал-Сервіс», «SOS Сервіс Україна», «Всеукраїнська сервісна компанія «УКРАССИСТ», «Юніверсал асистанс» та інші.

Інноваційним підходом у діяльності страхових компаній може стати укладання страхових договорів через Інтернет. На сьогодні зі всіх ризикових страхових компаній віртуальний сервіс пропонують: «Оранта», «АСКА», «АХА Страхування», «Інго Україна», «PZU Україна», «ТАС» [2, с. 96-97].

Серед основних причин зростання частки онлайн-страхування є:

- 1) можливість обрання персоніфікованих страхових продуктів;
- 2) низька вартість страхового продукту з високою якістю;

- 3) можливість порівняння страхових продуктів страховальниками;
4) зручність для споживачів [4, с. 76].

Загалом онлайн-страхування в міжнародній страховій практиці займає вагомий процент від загального обсягу страхових премій, зокрема: в Європі – 14%, в Великобританії – понад 20%. Україна також наздоганяє ці інноваційні процеси. Щоб визначити рівень Internet-менеджменту, як бачимо з наступної таблиці, були проаналізовані ТОП-5 страхових компаній за розміром чистих премій згідно рейтингу “Insurance TOP” за 9 місяців 2016 року.

Таблиця 1

Використання інструментів Internet-страхування в Україні [1, с. 63]

Характеристики	Інгосстрах	АХА страхування	УНІКА	Провідна	АРСЕНАЛ страхування
Наявність веб-сторінки	+	+	+	+	+
Подача заявки	+	+	+	+	+
Оформлення договору онлайн	+	+	+	-	+
Консультація онлайн	-	+	-	+	+
Відкрита фінансова звітність	+	+	+	-	-
Оплата онлайн	+	+	-	-	+

До інших найбільш інноваційних продуктів у галузі майнового страхування в світі належать: «Pay-as-you-drive», GreenMaker, Vanishing Coverage, No-Show Coverag, Hoosier Daddy Policy та інші. Технологія «Pay-as-youdrive» («плати, як їдиш»), наприклад, на страховому ринку дозволить знизити вартість КАСКО.

Варто відзначити, що останнім часом на вітчизняному ринку страхування з'явилося чимало інноваційних продуктів, серед таких продуктів найбільш цікавими є програми «телеврегулювання», «автоматизація продажів страхових продуктів», «Мобільна безпека», «Домашня безпека» та «Екстрім безпека», програма по страхуванню кібер-ризиків CyberEdge, та інші. Зокрема, такі продукти, як «Мобільна безпека» та «Екстрім безпека», були запущені у продаж страховою компанією «Альфа Страхування» через мережу магазинів «МОУО». Це програми захисту техніки від різного роду ризиків, пов'язаних з непередбачуваними обставинами, які трапляються під час експлуатації [2, с. 96-97].

Отже, для збереження своєї конкурентоспроможності на фінансовому ринку страхові компанії змушені шукати нові можливості задоволення зростаючих потреб споживачів і все частіше звертатися до новацій на світових ринках страхування, щоб впровадити їх у вітчизняний ринок страхових послуг.

Список використаних джерел:

1. Бабій В.В. INTERNET як різновид інноваційних каналів реалізації страхових послуг / В. В. Бабій // Тернопільський національний економічний університет. Серія: Новітні технології та інновації у страховій справі. – С. 62-64.

2. Гориславець П.А., Алешко Л.А. Інновації у сфері страхування / П.А. Гориславець, Л.А. Алешко // Національний університет «Львівська політехніка». Серія: Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури. – 2015. – С. 96-97.
3. Забурмеха Є. М. Маркетинг страхових інновацій / Є. М. Забурмеха // Хмельницький національний університет. – 2014. – С. 137-141.
4. Пікус Р., Заколюдажний В. Інноваційний розвиток страхової діяльності як основа підвищення її ефективності / Р. Пікус, В. Заколюдажний // ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. - Вип. 3(168) – 2015. – С. 72-80.

Марта Копитко, д.е.н., доцент

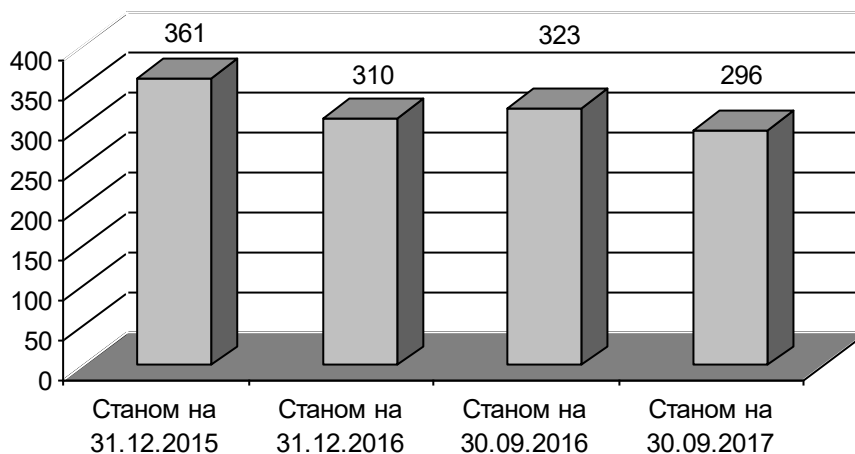
Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, Україна

ВПЛИВ ДИСБАЛАНСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА РІВЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В Україні, починаючи з 2014 р., загострилися проблеми у всіх без виключення сферах як життя суспільства, так і народного господарства. Революція, проведення антитерористичної операції на сході, анексія Криму, ускладнення відносин із Російською Федерацією, масштабна девальвація гривні, проблеми у банківському секторі тощо стали причиною виникнення дисбалансу у функціонуванні вітчизняного страхового ринку.

Страховий ринок є надзвичайно чутливим до змін в економіці та в політичній сфері, адже будь-які коливання рівня доходів населення суттєво позначаються на результатах діяльності страхових компаній.

Аналізуючи показники діяльності страхового ринку, можна відмітити поступове зниження кількості страхових компаній, які працюють в Україні, починаючи з 2015 р. (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні 2015-2017 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Така ситуація у значній мірі зумовлена відсутністю централізованої державної політики підтримки страхового ринку, а також несформованою страховою культурою населення. При цьому держава і надалі утримується від впливу на формування останньої.

Населення та значна кількість власників бізнесу не стараються усвідомити того, що переважна більшість ризиків, які виникають у процесі життя та фінансово-господарської діяльності можна застрахувати і таким чином, убезпечити себе від їхніх наслідків. Саме сфера страхування дозволяє кожній людині зробити свій вибір: які ризики прийняти, а які застрахувати і тим самим захистити себе і членів своєї сім'ї. Аналогічна ситуація є й у бізнесі. Підприємства можуть застрахувати, наприклад, інноваційні ризики. Адже інноваційна діяльність є рушієм розвитку і тому завжди супроводжується підвищеним рівнем ризиковості. Крім того,

Як зазначають науковці Рікардо Джуччі та Фолькер Хенке [2], задовольняючи бажання безпеки та забезпечуючи гарантований рівень доходу, страхування може сприяти підвищенню якості життя. Такий вид обов'язкового страхування, як страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, створює необхідну систему соціального захисту. Використання страхування товарів, платежів та транспортування полегшує здійснення комерційної діяльності та торгівлі. Так, споживачі заохочуються до купівлі таких дорогих товарів, як автомобілі чи нерухоме майно. Страхування полегшує комерційну діяльність, стимулюючи споживання, підприємництво та інновації. Більш того, страхування майна та відповідальності може зменшити втрати від зупинки або навіть повної ліквідації фірми у випадку непередбачуваних обставин. Воно може мінімізувати додаткові видатки, що виникають в результаті фінансових негараздів [2].

Таким чином, сприяння розвитку страхового ринку та стабілізації його функціонування дозволить зміцнити рівень національної безпеки та покращити добробут населення.

Список використаних джерел:

1. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/files/file00631.pdf>.
2. Значення ринку страхування для економічного розвитку в Україні: аналіз та рекомендації для економічної політики / Р. Джуччі, Ф. Хенке. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/public/05/01/02/1737>.

Юлія Романовська, к.е.н., доцент

Юлія Харкава, студент 3 курсу

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У сучасному світі неможливо обійтися без страхування. Як і будь-якій підприємницькій діяльності, йому характерне планування. За своєю природою план страхових організація являє собою баланс доходів і витрат. Рисою фінансової стійкості страхової компанії є її змога відповідно реагувати на зовнішні та внутрішні чинники. Страхові організації діють в деякій економічній території, що існує нейтрально та формулює рекомендації й параметри її страхового та фінансового механізмів, у тому числі і механізму фінансового планування.

Проблеми фінансового планування страхової діяльності досліджує ряд закордонних фахівців (Балабанов І.Т., Бланд Д., Єфімов С.Л., Зубець О.М., Ніколаєнко М.П., Шанте Д.) і вітчизняних вчених та практиків страхування

(Базилевич В.Д., Внукова Н.М., Гаманкова О.О., Залетов О.М., Мних М.В., Осадець С.С., Охріменко О.О., Філонюк О.Ф., Фурман В.М., Шумелда Я.П.).

Фінансове планування діяльності страховика – визначення обсягу фінансових ресурсів по джерелах формування й напрямкам їх цільового використання відповідно до процесу оцінки потреб у коштах для забезпечення страхової, фінансової, інвестиційної й поточної господарської діяльності страхової організації [1, с. 32].

Основним завданням фінансового планування є можливість передбачати рух фінансів, щоб забезпечити незмінний розвиток компанії у відповідності до цілей функціонування страхової компанії, досягнути фінансової стабільності, платоспроможності й прибутковості страхової організації. При цьому необхідно враховувати інтереси страховика, його засновників, акціонерів і інших інвесторів щодо розподілу прибутку, знаходити продуктивні лінії розміщення коштів страхових резервів, рентабельності й ліквідності їх інвестицій.

Механізм фінансового планування страхових організацій складається з перспективного, поточного та оперативного фінансового планування. Перспективне планування розкриває головні властивості, цілі й мету діяльності страхової компанії. Поточне планування потрібне для розробки фінансової стратегії й фінансової політики страхової організації, щоб мати змогу скласти поточний фінансовий план. Оперативне планування необхідне страховій компанії для здійснення контролю за реальним надходженням грошей на поточний рахунок, витратами коштів у ході фінансово-економічної діяльності та контролю за здійсненням поточних фінансових планів.

Для забезпечення реалізації страхових зобов'язань та фінансових потреб страхової компанії необхідне стратегічне планування, для забезпечення безупинного процесу пошуків і впровадження новітніх способів управління, які спрямовані на поетапне покращення страхового діла. Створення стратегії включає адаптацію до зовнішнього середовища, внутрішню координацію та організаційні задуми. Стратегічні плани мають бути доволі гнучкими, щоб при крайності їх можна було переробити чи переорієнтувати.

Менеджери страхових організацій при проведенні стратегічного планування повинні врахувати, що це є систематизованим і логічним процесом, який заснований на раціональному мисленні. Разом з тим воно є мистецтвом прогнозування, дослідження розрахунків і вибору альтернатив. Основним результатом стратегічного планування є стратегічний план компанії [2, с. 315].

Від обґрунтовано спланованої моделі діяльності страховика залежать фінансова стійкість і прибутковість страхової компанії. Механізм фінансового планування охоплює такі важливі напрями [1, с. 193]: планування асортименту страхових послуг і формування страхового портфелю; розробку найкращої інвестиційної стратегії, тобто розміщення тимчасово вільних грошових коштів грошовика; оцінку та прогнозування поточного фінансового стану страховика; планування поточної діяльності страховика і складання бізнес-плану; план-прогноз розширення діяльності страхової компанії.

Таким чином, механізм фінансового планування виконує вирішальну функцію у системі планування діяльності страхових організацій, забезпечуючи економічну обґрунтованість і ефективність заходів, які розробляються. У системі планування страхових організацій, фінансове планування посідає ключове місце. Адже воно є заключною стадією планування в цілому, то саме фінансове планування зважає і

описує в грошовому вираженні доцільність пропонованої наступної організованості поведінки страховика, при цьому корегуючи список заходів у інших елементах планування. Фінансове планування забезпечує вчасність рішень, допускає уникнення поспішності в рішеннях, утверджує чітку ціль та прийом її здійснення, а також дає можливість контролювати обстановку.

Отже, фінансове планування страхової діяльності посідає важливе місце у функціонуванні страхових організацій. Оскільки, фінансові проблеми, що з'являються у страховиків, доволі часто зумовлені відсутністю в управлінні виразних стратегічних цілей розвитку, недосконалістю поточних і перспективних фінансових задумів, невчасним реагуванням на від'ємні фактори. Як результат, у страхових організацій з'являються труднощі з формулюванням прогнозової фінансової стійкості, головних факторів зовнішнього та внутрішнього впливу на неї, а також із реалізацією моделювання ймовірних сценаріїв їх піднесення, особливо в умовах економічної нестабільності. Тому, фінансове планування відіграє вагомую функцію для вдалої роботи страхової компанії, беззбиткового ведення справи та запобігання банкрутству страховика.

Список використаних джерел:

1. Світлична О.С. Управління фінансами страхових організацій / О.С. Світлична, Н.М. Сташкевич. Навч. пос. – Одеса: Атлант, 2015. – 258 с.
2. Романовська Ю.А. Фінансові показники як підґрунтя конкурентоспроможності страховика на прикладі СК «Провідна» / Ю.А. Романовська, О.П. Демченко // Економіка та суспільство // Електронне наукове фахове видання – Мукачєво, 2017. – Випуск 12. – С. 314-319.

Мар'яна Тимчак, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

Ефективне функціонування страхового ринку в Україні потребує його адаптації до сучасних вимог розвитку сфери фінансових послуг та пошуку інноваційних підходів до управління страховою діяльністю, формування страхових продуктів, впровадження якісно нових методів та механізмів їх реалізації. Зміни, що відбулися в Україні, зумовили необхідність застосування страхування як важливого елемента господарського механізму і способу захисту від несприятливих подій, нещасних випадків, стихійних лих та катастроф. У сучасних умовах виникає потреба у висококваліфікованих фахівцях – страхових менеджерах, непрямих (фахівцях з ліквідації збитків, оцінювачах ризиків) та прямих (страхових агентах, брокерах) посередниках [3, с. 49].

Питанню страхового менеджменту присвячена значна кількість публікацій, як зарубіжних, так і вітчизняних вчених: О.П. Архипов, А.Л. Баранов, О.В. Баранова, О.І. Барановський, В.Блекберн, О.М. Залєтов, В.В. Ковальов, О.В. Козьменко, В.І. Нечипоренко, М.П. Ніколенко, С.С. Осадець, Н.В. Ткаченко, Д.Хемптон та ін. В той же час потребує розробки проблема управління ризиками різних категорій економічних суб'єктів з урахуванням специфіки розвитку страхових відносин в Україні.

Страховий менеджмент можна визначити як цілеспрямований вплив держави, власників компаній, менеджерів, співробітників та посередників страховика на процес досягнення його мети у змінному ринковому середовищі шляхом раціонального формування і використання потенціалу організації (компанії).

Страховий менеджмент суттєво відрізняється від управління підприємствами реального сектору економіки, що зумовлено особливостями страхування як виду господарської діяльності, зокрема:

- наданням страхових послуг може займатися лише юридична особа, яка відповідно до законодавства занесена до державного реєстру фінансових установ та отримала право на здійснення певних видів страхування;

- існуванням нормативів платоспроможності, яких потрібно дотримуватись під час формування портфеля страхових зобов'язань;

- умови надання страхових послуг чітко регламентовані правилами страхування та ін. [4, с. 27].

Важливий аспект менеджменту страхування – інвестиційна діяльність страховика. У країнах з розвинутою ринковою економікою і твердою конкуренцією страхові компанії не ставлять собі за мету отримати великі прибутки від страхової діяльності. Основне завдання страхових компаній полягає в максимальному збільшенні страховальників, і як наслідок, зібраних страхових премій з метою інвестування.

Через формування страхового фонду розв'язується проблема інвестицій тимчасово вільних засобів у банківські й інші комерційні структури, вкладання коштів у нерухомість, придбання цінних паперів тощо. З розвитком ринку у страхуванні незмінно буде удосконалюватися й розширюватися механізм використання тимчасово вільних засобів.

Функція інвестування дуже важлива у загальній сукупності операцій, які здійснює страхова компанія. Тимчасово вільні кошти, що належать страховику, формують базу для інвестування. Страхові платежі можуть інвестуватися у доходні активи та приносити інвестиційний дохід компанії. страхова компанія має можливість отримувати додатковий дохід, який можна використовувати як для здійснення страхових виплат, так і для збільшення рентабельності бізнесу. Водночас зарубіжний досвід свідчить, що страхові компанії розвинених країн світу отримують значні прибутки від інвестиційної діяльності й виступають найбільшими інвесторами на фондовому ринку та ринку нерухомості.

Страхова компанія самостійно визначає напрями та методи інвестування згідно з чинним законодавством. Але при цьому вона має враховувати вимоги, які висуваються до порядку формування технічних резервів. Адже частину коштів, які страхова компанія може інвестувати, становить сума технічних резервів, які вона має формувати для забезпечення своєї платоспроможності.

Ризик-менеджмент охоплює моніторинг та аналіз фінансового стану страхової компанії. Головна мета ризик-менеджменту – відслідковувати процеси, що так чи інакше пов'язані з ризиком, який існує при здійсненні страхової діяльності. В рамках страхової компанії ризик-менеджмент має два напрями: регулювання рівня ризику на стадії укладання договорів страхування (перестраховування); регулювання рівня ризику в цілому по страховій компанії в процесі господарської діяльності. Функція ризик-менеджменту не обмежується лише контролем за ступенем ризику. Більш важливо

правильно оцінити причини зміни рівня ризику та виконати необхідні дії, які б дозволили його мінімізувати [1, с. 74].

Отже, розвиток страхування в Україні неможливий без ефективного механізму страхового менеджменту, що потребує системного аналізу діяльності страхових компаній, постійного удосконалення механізму страхового менеджменту, ефективного контролю на макро- і мікрорівнях.

Список використаних джерел:

1. Братюк В. Сучасні аспекти й завдання страхового менеджменту / Віра Братюк // Галицький економічний вісник — Тернопіль : ТНТУ, 2014. — Том 47. — № 4. — С. 69-76.
2. Борисова, В.А. Страховий захист ресурсного потенціалу АПК [Текст] / В.А. Борисова: 2-ге видан. перероб. і доп. – Суми: Довкілля, 2010. – 200 с.
3. Сокиринська І. Г. Журавльова Т.О. , Аберніхіна І.Г. Страховий менеджмент. Навчальний посібник./ І.Г.Сокиринська, Т.О.Журавльова, І.Г.Аберніхіна – Дніпропетровськ: Пороги, 2016. – 247 с.
4. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: монографія/ О.В. Козьменко, С.М. Козьменко, Т.А. Васильєва. – Суми, 2011. – 388 с.

СЕКЦІЯ 7
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

Marián Ambrozy, Ph.D.
International Business School of ISM Slovakia in Prešov, Slovakia

SELECTED ISSUES OF CAUSALITY IN ECONOMICS

Causality in science and philosophy is understood in different ways, therefore, first of all, it is necessary to define terminologically the semantic and denotative aspects of the concept.

The counterfactual theory of causality was formulated by David Lewis in 1973. It got its name from the analysis of causality through counterfactuals. The counterfactual is an assertion of the form "If A, then B" and, accordingly, "If A, then not B". The difference in material terms, however, is significant: it points to those things that are contrary to facts. In short, incredible terms are used in the composite sentence. Lewis argues that in the analysis of causality, we can refer to counterfactuals. Related to this and the question of possible worlds. In the logic and semantics of possible worlds, Lewis's "preservation of the center of gravity" dominates. Lewis positions himself as a possibilist. The difference between the real and possible worlds can be such that in this "real" world we find ourselves as observers. The radical original version of Lewis's possibilism, which rejects surrogate modal realism, suggests the existence of many equally real possible worlds. The individual at the same time is associated with only one of the possible worlds, which, in turn, are separate and have their own causality. The causal-ontological approach denies certain concepts of the philosophers of physics. It is an unambiguous and precise definition of cause and effect. In the case of the regularity expressed by mathematical equations, one should speak of a non-causal law. „Mathematician Grete Hermann in an article entitled Die naturphilosophischen Grundlagen der Quantenmechanik from 1935 offers its own philosophical interpretation of the causality issue and distinguishes it from predictability, which can be perceived as the age and tradition added additional determination, non-existent from the concept of causality“ [2].

Therefore, it is necessary to thoroughly consider what causality in the economy means. Causality can only be associated with individual events. It is impossible to combine it with statistical estimates. In specific circumstances, many different factors come into force that can not be taken into account, since they relate to a specific individual. The management system can not remain constant, it must take into account the situation that is changing in development. In the theoretical economy, the voices of those who are hostile to the use of the causal-ontological principle in explaining economic phenomena begin to sound. Such prejudice will have consequences contradicting empirical evidence. The theoreticians of the economy treat ambiguity with regard to the problem of causality. In general, most economists advocate the principle of causality in theoretical economic thought. A specific situation occurs with anomie. It is a specific state of society in which more or less cease to apply social norms and laws [1].

A real problem can arise with aggregated variables. Nevertheless, economists can explain these variables without any serious discrepancies in accordance with the principle of causality. The economy is looking for solutions based on models with representative agents.

Individual units are also determined with respect to aggregates, in which case the cause can be guessed. The next problem may be a large number of estimated and, accordingly, significant conditions that can actually manifest themselves, and this makes it difficult to determine the cause already at the theoretical level. In the natural sciences it is easier to discover the cause, in the economy it is possible to neglect causality, which has a temporary conditioning. As applied to the economy it is possible to accept only his criticism of the erroneous judgment *post hoc, ergo propter hoc*. To this responds from the standpoint of the methodology of science H. Poincare. On the other hand, while Hume stressed the asymmetry of the possibility of discovering cause and effect, in the sense of its one-pointedness, the economy allows symmetry in this case: the cause can in fact be a result simultaneously. If the investigation comes instantaneously, we are talking about a simultaneous causality, which contradicts Hume's assertion that the cause is the cause of the result. In the economy, meanwhile, it often appears that the reason must be long-term to produce a result, if the price of oil is to grow in the short term, nothing will happen, but if in the long run it will cause the growth of many prices. Sustainable, responsible financial investment or positive-influence investing has its cause in ethical value investing. Many investors are asking for support, appreciation and visibility of business entities at home and abroad [3]. Another problem in the economy is the interdependence of the quantities. The problem is related to the relationship of interdependence and causality.

We pointed to the clearly necessary existence of causality in the natural sciences, where, especially in physics, we can sometimes encounter views that attempt to disprove the causality in it. Such views only deny the essence of rationality in the natural sciences. Sometimes misunderstanding arises from the confusion of causality and predictability. Even if methodologically economics as a discipline differs from physics, the problems of causality have many similarities in them. Already Ludwig von Mises draws attention to the fact that, if the economy is not purely empirical science, causality does not go hand in hand with causality, but indicates that causality is a condition of processuality. Causality is defended by them mainly as an opportunity in reverse chronological order to determine the cause of the state. The problems of causality in phenomena of a statistical nature are essentially the same as similar problems in physics, therefore it is impossible to neglect causality in these sciences. On the other hand, the position of the economy reveals itself, according to which, the reason must act for a long time, that it should be indicative and bear the nature of the cause. The problem can create aggregated values or more conditions in determining the cause. Also, the real cause may be unobservable and hidden phenomena. Although the older historical school neglects causality in the economy, the causal structure of reality can not be refuted. At least some of the economic situations that make up a significant proportion of a multitude of economic phenomena can be attributed to causally conditioned phenomena, such as the accumulation of capital under economic growth, the long-term increase in the price of oil, and so on.

The problem of causality is connected with modeling. The problem can, from the position of causality, arise with a dynamic model containing a time factor, since such a model does not allow to simulate the reality from the point of view of the possibility of forecasting. For this reason, dynamic models are not a direct reflection of objective economic reality, but only simulated situations. Including, and therefore imitating a possible reality, follows in dynamic models, since real economic systems are subject to the principle of causality.

List of references:

1. Lachytová, L., (2011). Social pathology. Prešov, VŠMP ISM [in English].
2. Országh, L. (2013). Determinism, predictability, fatality and reductionism, or where is the place for free will? The Social Message of John Paul II. Ružomberok, Verbum [in English].
3. Sedláková, I. (2017). Increase in CSR among business entities in the Slovak Republic. Active, effective and transparent social services. Collection of scientific papers, Europejskie Kolegium Edukacji w Warszawie [in English].

*Vladyslava Harkusha, 2nd year student
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine*

ANALYSIS OF INTEGRATION PROCESSES OF UKRAINE IN THE WORLD SPACE

Formulation of the problem. In today's socio-political conditions, issues of Ukraine's integration into the world's space, as well as strengthening of the country's political and economic positions on the international scene, are of great importance.

Analysis of recent research and publications. The following scientists have made a significant contribution to the study of modern problems of Ukraine's integration into international space: I. Burakovsky, O. Vlasyuk, V. Heyets, Z. Lutsyshyn, L. Rodichev and others.

Selection of previously unsettled parts of the general problem. An overview of scientific literature related to the research topic suggests that certain aspects of the topic are, to a certain extent, reflected in the writings of analysts who devoted their research to analyzing the possible implications of integration for Ukraine. However, a holistic and systematic analysis of the process of economic and political unification of Ukraine with other countries was not implemented, and the integration opportunities of our country were not sufficiently investigated and were only covered in a fragmentary way.

The purpose of the article is to comprehensively analyze all aspects related to the processes of Ukraine's integration into the world, as well as to determine, on the basis of this thorough consideration of Ukraine's perspectives and priorities in the international sphere.

Presenting main material. First of all, it should be used to assess the processes of Ukraine's integration into the world space using the SWOT analysis method, which identifies the strengths and weaknesses of the integration development, as well as the opportunities and threats that will certainly accompany this process.

Today, processes of international integration are dominant in the development of world cooperation. No country in the world can stand aside from international integration, which acts as a driving force for the rational use of material and human resources at all levels of the economy. This impossibility of isolation from comprehensive and dynamic integration affects Ukraine, which at the moment is at the initial level of integration into international structures.

Turning to a comprehensive analysis of the processes of integration of Ukraine into the world space, it is first of all to highlight the main advantages of the country. First of all, it is advantageous in the transport and resource plan of the geographical location and relatively favorable climatic conditions. Also, for successful consolidation with the world's space, Ukraine has a promising scientific and technological base, a rather high level of industry development, a large number of highly skilled professional labor force, rich mineral

resources, diversified resources, and a powerful military-industrial complex that is, once properly funded, subject to restoration. However, these are only potential benefits that need to be improved and implemented [1, p. 44].

The materials of the survey carried out allow us to identify the weaknesses of Ukraine, which do not allow it to become an equal member of the leading international organizations. These include imbalances in the management of foreign trade, especially exports, insufficient quality of products and their unreliability, low product competitiveness, weak scientific and technical basis, unfavorable business conditions, complicated tax system for foreign investors, poor coordination of cooperation in the international market, low rating authority and security of our state for lenders and investors. According to the World Bank's Doing Business-2017 annual global survey, it was found that Ukraine ranked 80 out of 190 possible business conditions [2, p. 116].

The third component of the SWOT analysis is identifying potential opportunities that will enable Ukraine to integrate into the world. First of all, it is the development of international production and trade cooperation, increasing the quantity of export of products, control over its quality, inflow of foreign investments, development of scientific base and technical potential, participation in international financial, trade, credit and military-political organizations [3, p. 56].

It will be appropriate to analyze the threats from Ukraine's integration into the world space. Political-diplomatic ties may create a threat of conflict between the Western and Eastern worlds, as Ukraine is in the central zone between them. Also, before our state may face a problem of demographic decline, the departure of professional and skilled personnel, the use of Ukrainian workers as cheap labor. The rich natural resources of the country can be exploited for the benefit of other countries; instead, Ukraine can become the object of the location of harmful ecological production lines.

Conclusions and suggestions. Thus, I can draw a conclusion that will be the logical conclusion of this analysis. In modern conditions, the problem of Ukraine's integration into the world economy is exacerbated by the complication of the political and economic situation in the country. Ukraine should first of all improve state policy as a component of the country's economic and social development strategy, eliminate the imbalance between the national economy and the developed world economy and analyze holistically all aspects of the globalization process. As the integration process has both advantages and risks, Ukraine should focus on using the positive aspects of integration with the simultaneous development of strategy and tactics of behavior to avoid the above mentioned threats and disadvantages.

List of references:

1. Saykevich M. I. The Impact of International Lending on the Prospects for the Development of the Ukrainian Economy / M. I. Saykevych, L. E. Lebedinets // *Current Problems of Economics*. - 2014 - № 6. - P. 43-44.
2. Shevchenko O. O. Influence of Ukraine's European Integration Course on the State and Perspectives of Innovative Development of the National Economy / O. Shevchenko // *Current Problems of the Economy*. - 2009. - №. 5. - P. 116-117.
3. Soloninko K. S. Integration Policy of Ukraine: Institutional Aspects / K. S. Soloninko // *The World of Finance*. - 2012. - №. 12. - P. 55-56

Ольга Заславська, к.е.н.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕЙЦАРІЇ

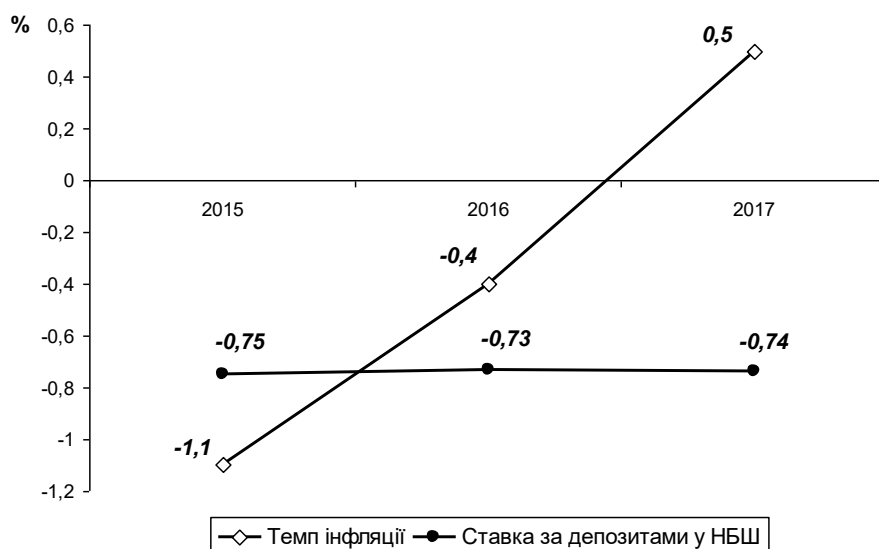
Швейцарія вважається одним з найважливіших фінансових майданчиків світу. Розташування в центрі Європи, статус постійного нейтралітету, економічна і політична стабільність, відносно стійкий курс національної валюти, ліберальне законодавство у валютно-фінансовій сфері, а також розгалужена мережа банківських відділень та широкий асортимент фінансових послуг сприяли становленню країни в якості міжнародного фінансового центру.

У ХХІ ст. грошово-кредитна політика Швейцарії пройшла через кілька етапів. Перший період охопив 2000-2008 рр., коли економічна ситуація в Швейцарії та світі характеризувалася відносною стійкістю, а короткострокові відсоткові ставки поступово підвищувалися. Після кризи 2008 року керівництво центробанку взяло на озброєння «експансіоністську модель», яка передбачала здійснення валютних інтервенцій і штучне зниження відсоткових ставок до нульового рівня. Переломний момент настав у 2011 році: у результаті підвищення інтересу інвесторів до Швейцарії і збільшення банківських вкладів франк почав занадто сильно зміцнюватися на тлі значного знецінення інших валют. Таким чином, у рамках проведення нової монетарної політики було встановлено ліміти на обмін валюти з метою ізоляції швейцарського франка.

У 2014-2015 роках ситуація почала поступово змінюватися і раніше введені обмеження було скасовано. Проте, щоб обмежити привабливість країни для спекулятивних інвесторів (насамперед, з Єврозони), Національний банк Швейцарії прийняв рішення про введення від'ємних відсоткових ставок на вклади на вимогу комерційних банків. Про зниження ключової ставки НБШ до -0,25% було оголошено в грудні 2014 р. Дана міра направлена на те, щоб змусити власників накопичень вкладати кошти в економіку, а не зберігати їх у банках, сподіваючись сховатися від труднощів, які переживає зона євро, завдяки міцному швейцарському франку. Так, беручи до уваги слабкість євро і з метою недопущення надмірного зміцнення швейцарської валюти, Нацбанк змушений й надалі продовжувати політику негативної відсоткової ставки. Також дана міра корисна для розвитку економіки держави, тому її перейняли і комерційні банки. Так, усвідомлюючи зниження вигідності вкладень, громадяни спрямовують кошти в розвиток економіки. Крім того, особливістю нової економічної політики Швейцарії є повна відмова від виплат відсотків по строковим депозитам, обсяг яких не перевищує 10 млн. швейцарських франків [3].

Як видно із рис. 1, 2015 та 2016 рр. характеризувалися дефляцією, період якої був найдовшим за останні 50 років. У 2011 р. Національний банк Швейцарії ввів захисні заходи і «прив'язав» курс франка до євро. Тобто НБШ не дозволяв парі EUR/CHF опускатися нижче рівня 1,20, що зменшило кількість охочих спекулювати на підвищенні курсу франка. У 2015 році центробанк відмовитися від «стелі» валютного курсу, що призвело до вибухового зростання франка. Тому, з початку 2015 р. Швейцарія жила в умовах дефляції, на яку Національний банк відповів зниженням облікової ставки до від'ємного рівня [2].

Рис. 1. Темпи інфляції та ставки за депозитами у Національному банку Швейцарії у 2015-2017 рр., у %*

*Джерело: [1].

Таким чином, за допомогою введення від’ємних відсотків регулятор намагається змусити банки активніше кредитувати, причому надавати кредити під мінімальні відсотки. У перспективі така політика «дешевих кредитів» повинна здійснити стимулюючий вплив на економіку. Втім, варто зауважити, що у центральних банках світу політику від’ємних відсоткових ставок розглядають як екстраординарний та короткотривалий захід. Тому, варто зауважити, що у трирічній перспективі Національний банк Швейцарії прогнозує виведення країни із дефляції та встановлення позитивних відсоткових ставок за депозитами.

Список використаних джерел:

- 110th Annual Report Swiss National Bank // Електронний ресурс. — Режим доступу: https://www.snb.ch/en/mmr/reference/annrep_2017_komplett/source/annrep_2017_komplett.en.pdf
- К чему привели два года дефляции в Швейцарии // Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://ignat.news/post/swiss-years-of-deflation/>
- Национальный банк Швейцарии - процентная ставка сегодня // Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://investfuture.ru/meetings/bank/12>.

Вікторія Мінкович, ст. викладач

Анастасія Євмененко, студентка 3 курсу

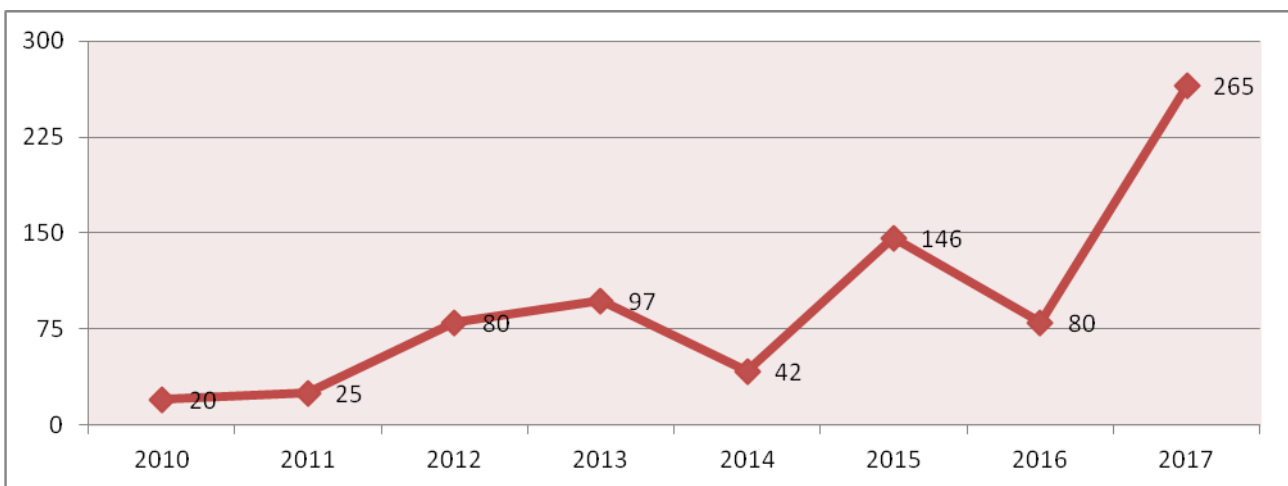
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ІТ-ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ

Актуальність розвитку інформаційних технологій в теперішній час є беззаперечною і зростає швидкими темпами з кожним роком. Світ сучасної економіки неможливо уявити без ІТ-сфери, яка має неабиякий вплив на зростання ВВП країни, підвищення економічних показників підприємств різних форм власності. В більшості розвинених країн світу ІТ-сфера є найприбутковішою та швидко зростаючою галуззю. Україна також не є виключенням, де у ІТ-галузі є багато висококваліфікованих

спеціалістів, які виготовляють програмні продукти для відомих світових фірм, що приносить немалі прибутки для країни та впливає на вихід економіки держави з стану глибокої кризи. В той же час інвестування в інформаційні технології є високоприбутковим й без сумніву має великі перспективи росту.

Так, у 2017 році загальний обсяг інвестицій в українські ІТ-компанії склав 265 млн дол. США, що в 3,3 рази (або на 231%) вище від цього показника в 2016 році (рис. 1), що свідчить про актуальність розвитку інформаційних технологій в плані інвестицій, а відповідно і прибутковості цієї галузі. Такі дані містяться в звіті венчурного фонду AVentures Capital за підсумками дослідження Dealbook of Ukraine, підготовленого у партнерстві з Українською асоціацією венчурного капіталу та прямих інвестицій (UVCA), Українською спільнотою бізнес-ангелів (UAngels) та асоціацією Digital Ukraine News [3]. Згідно з дослідженням, у 2017 році було укладено 44 угоди, у 90% з яких провідними були іноземні інвестиційні фонди (зокрема, General Catalyst, IVP, Spark і Almaz Capital), але за участю українських інвесторів. Найбільше інвестицій залучив стартап Grammarly, який створив онлайн-сервіс перевірки правопису і граматики англійською мовою. Від General Catalyst, IVP і Spark Capital він отримав 110 млн дол. США. На другому місці – блокчейн-компанія BitFury, Credit China Fintech Holdings вклав у неї 30 млн дол. США. Ще 10 млн дол. США від Almaz Capital, Y Combinator, AVentures Capital, U.Ventures, Digital Future та інших отримав Petcube, який розробляє гаджети для власників домашніх тварин. Компанією, яка 2017 року зібрала рекордну суму через краудфандингові майданчики (а саме через Kickstarter та Indiegogo) стала Senstone, на розробку кулона для перетворення голосових заміток на текст їм надали 389 тис. дол. США [4].

Рис. 1. Динаміка обсягу інвестицій в українські ІТ компанії протягом 2010-2017 рр., млн дол. США [3]

Таким чином, розвиток вітчизняної ІТ-сфери за допомогою інвестиційних процесів забезпечує досягнення низки макроекономічних ефектів, які вже зараз здійснюють певний позитивний вплив на соціально-економічний розвиток нашої держави та у разі підсилення у середньостроковій перспективі можуть зумовити якісні структурні зміни та модернізацію національного господарства, перетворення ІТ-сфери на потужну «точку зростання» національної економіки. Адже в Україні за період 2011-2016 рр. кількість підприємств ІТ-сфери зростала щороку в середньому

на 41 % і у 2016 р. склала 1650 од. Як наслідок, сума сплачених податків і зборів зросла у 2016 р. порівняно з 2014 р. на 88% і склала 7,1 млрд грн. У 2016 р. в фінансовий сектор України у вигляді банківських депозитів ІТ-фахівців залучено 5,8 млрд грн, тоді як доходи банків від пов'язаних операцій з валютою склали 1,7 млрд грн. За період 2011–2016 рр. обсяги експорту вітчизняної ІТ-галузі збільшилися у 3 рази – з 1,1 до 3,2 млрд дол. США, а її внесок у ВВП країни – з 0,6 до 3,3 %. Як наслідок, галузь має найвищі темпи зростання експорту, займає 3-тє місце за обсягом 2 надходження валютної виручки в країну, а частка ІТ-послуг становить 26% від загального експорту послуг України [1].

Отже, в сучасних реаліях вітчизняної економіки ІТ-сфера є найрозвинутішим та найбільшим за обсягом сегментом інноваційної економіки України, що стабільно демонструє позитивну динаміку та перспективи зростання. Так, за оцінками Світового Банку, міжнародних консалтингових компаній та вітчизняної ІТ-спільноти, протягом останніх 4-5 років щорічне зростання галузі в середньому складає не менше 25 %, причому однотайно прогнозується збереження таких показників як мінімум у короткостроковій перспективі [2]. Таким чином, сприяючи подальшому стрімкому розвитку вітчизняної галузі ІТ (можливо навіть запровадивши певні стимулюючі фінансові преференції для учасників даного ринку), підвищуючи її інвестиційну привабливість, Україна має всі можливості для створення реального резерву, який може в найближчому майбутньому стати потужним поштовхом (а в деяких випадках навіть стимулом) розвитку всієї економіки нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Волошин В. І. Фінансово-економічні інструменти стимулювання розвитку ІТ-сфери України / В. І. Волошин, А. М. Шехлович // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/IT_sfera-9b344.pdf.
2. Гнатюк С. Л. Актуальні питання та перспективи кадрового забезпечення ІТ-сфери в Україні / С. Л. Гнатюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1519/>.
3. Інвестиції в українські ІТ компанії показали рекордне зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uvca.eu/ua/news/ukrainian-startup-investment-grew-threefold-in-2017>.
4. Карпенко О. Крупнейшие сделки украинского IT-рынка за 2017 год – в новой редакции Dealbook 2018 / О. Карпенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ain.ua/2018/03/06/dealbook-2018>.

Viera Mokrišová, Ph.D.

College of International Business ISM Slovakia in Prešov, Slovakia

ENVIRONMENTAL TAXES IN THE SLOVAK REPUBLIC IN CONTEXT OF THE EUROPEAN UNION'S ENVIRONMENTAL POLICY

The environmental policy of Slovakia has several dimensions that have an economic, political and ethical dimension. It is based directly on the articles of the Treaty on the Functioning of the European Union and on the measures and legislation that follow. In 2013, the EU adopted the 7th Environmental Action Program (EAP) governing the EU's environment policy by 2020. The EAP sets out a long-term vision and objectives and a key feature of the programme is the protection and improvement of natural capital, the promotion of better use of today's resources and the accelerated transition to a low-carbon economy. Its aim is to enter into the productive and consumer decisions of the business entities and consumers in order to achieve changes in the behaviour of these entities to

avoid harming of environment. From an economic point of view, the environment has become a rare commodity. This is also underlined by the Global Paris Convention on Climate Change adopted in December 2015, which was also ratified by the Slovak Republic. As a result of these commitments in the field of environmental policy, it is necessary and important to implement and make decisions that would also introduce the undertaken commitments to economic practice. There are a number of studies in the literature that deal with the impact of environmental taxes or environmental tax reforms on businesses, households, individual components of the environment, or macroeconomic indicators of the national economy. Looking closer to foreign studies, ex ante and ex post analyzes are generally available, especially in countries that have a long tradition of using environmental taxes such as the Nordic countries of the European Union or Germany [5,8]. In this context, author Sedláková points out to the risk of losing competitiveness by claiming that „ Source of risk for loss of competitiveness is isolation from new streams in the area of the company core business and no activity of the management in the area of innovations“[3]. In this paper, however, I will deal with the status of environmental taxes in the tax system of the Slovak Republic. However, when analyzing and selecting them, it is necessary to point to the methodology of statistical reporting of environmental taxes in the countries of the European Union. In this report, environmental taxes are distinguished from taxes on energy (including CO₂), transport (road tax, motorway tolls, air tax, etc.), direct pollution (nitrogen or sulphur emissions, solid waste, water discharged, fertilizers, noise), and sources (water collection fees, mining of raw materials or wood). The category of energy includes fuels used in transport (petrol, diesel, LPG, CNG, etc.), raw materials used for the production of energy (heating oil, natural gas, coal, coke, bio-fuels), production and consumption of electricity and heat and also greenhouse gases (carbon content of fuel, emission allowances). In line with the polluter-pays principle, the European Commission is trying to convince Member States to increase the choice of these charges as a tool for better control and management of natural resources, which could lead to a reduction in energy consumption and promote eco-innovation. At the same time, it would allow the burden of taxation on income from labour or capital to be reduced. More than 76 percent of the so-called environmental taxes to be levied in the EU countries are related to energy raw materials, electricity and heat production or consumption. Slovakia is below the EU average. The implied energy tax rate in the SR is the second lowest. However, environmental tax rates account for less than 7 percent of the total tax revenue and social contributions in the EU. The highest are in Slovenia, Croatia, and Greece, for which they have exceeded the 10% share of total tax revenue. The lowest are collected in France and Belgium, where they account for only 4.5% of total income.

The share of taxes with the environmental aspect on GDP in the Slovak Republic has a decreasing trend over the period under review, and their share in total tax revenues in the Slovak Republic has a decreasing trend in the period under review. In 2016, compared to the previous year, the share of taxes on the environmental aspect grew to GDP and total tax revenues.

The energy tax in 2016 reached €1,300.29 million and was increased by 29.5% compared to 2007. The energy tax increased by 5.8% compared to the previous year. The tax on transport in 2016 reached €145.50 ml and was increased by 31.7% compared to 2007. Transport tax was increased by 2.2% compared to the previous year. The tax on pollution in 2016 reached €21.6 ml and dropped by 54.2% compared to 2007. The pollution tax was

increased by 5% compared to the previous year. Total environmental taxes in 2016 reached €1,467.39 ml and were increased by 26.3% compared to 2007. Taxes with an environmental aspect were increased by 5.4% compared to the previous year.

Table 1

Taxation with environmental aspects

Year	Taxes from sources [mil.eur]	Taxes on transport [mil.eur]	Taxes for pollution [mil.eur]	Taxes on energy [mil.eur]
2007	0	110.44	46.96	1004.23
2008	0	136.03	29.46	1200.39
2009	0	124.56	28.02	1072.9
2010	0	127.5	25.52	1077.03
2011	0	140.18	24.3	1114.03
2012	0	138.31	30.95	1082.75
2013	0	152.81	29.1	1092.43
2014	0	157.09	20.55	1171.8
2015	0	142.34	20.58	1229.53
2016	0	145.5	21.6	1300.29

Source: <https://www.enviroportal.sk/indicator/>

The share of energy tax in GDP reached 1.6% of GDP in 2016 and was declined by 0.19% compared to 2007. Compared to the previous year, it grew by 0.04%. The share of transport tax to GDP in 2016 reached 0.18% of GDP and fell by 0.02% compared to 2007. Compared to the previous year, there was no change. The share of the pollution tax in the year 2016 reached 0.03% of GDP and was decreased by 0.06% compared to the previous year. The overall share of taxes on environmental aspects in GDP reached 1.81% of GDP in 2016 and was decreased by 0.26% compared to 2007. Compared to the previous year, it grew by 0.05%. The largest share of taxes with the environmental aspect on GDP has got the energy tax. The share of energy tax in total tax revenues in 2016 reached 5.61%; that was down by 1.16% compared to 2007. Compared to the previous year, it grew by 0.11%. The share of transport tax in total tax revenues in the year 2016 reached 0.56% and fell by 0.11% compared to 2007. Compared to the previous year, there was no change. The overall share of environmental taxes in total tax revenues in 2016 reached 5.61% and fell by 1.48% compared to 2007. Compared to the previous year, it grew by 0.10%. The largest share of taxes with environmental aspects in total tax is shared by the energy tax [4].

Integration of environmental protection has only partially been reflected in the tax system of the SR. In today's conditions, the fines charged for environmental pollution present low incentives for the polluter to switch to less harmful technologies. The total fine may represent only a small fraction of the profit that can be obtained at the expense of exceeding the set limits. Therefore, a fiscal neutral environmental tax reform also needs to be introduced in the Slovak Republic with a view to transferring the tax burden on labour taxation to the taxation of products and services whose production or consumption has a negative impact on the environment.

List of references:

1. Sedláková, I. (2017). Risk Connected with Communication in Critical Situation. Risk of Processes and their Management, Praha, 162-163 [in English].
2. Speck, S., Summerton, P., Lee, D., Wiebe, K. (2011). Environmental Taxes and ETRs in Europe: The Current Situation and a Review of the Modelling Literature. A Policy for Green Growth. Oxford University Press, 99-130 [in English].
3. Zimmermannová, J., Menšík, M. (2014). The EU Emission Allowance Spot Price Development and its Possible Consequences for Public Economics. Proceedings of: The 18th International Conference: Current Trends in Public Sector Research. Brno: Masarykova univerzita (379 p) [in English].
4. Tax revenue statistics. <https://www.eurostat.sk>. Retrieved from: <https://www.eurostat.sk/indicator/taxes> [in Slovakian].

*Oleh Ożarowski, Ph.D. student
Cracow university of economics, Cracow, Poland*

RENEWABLE ENERGY TRENDS IN THE WORLD DURING 2016-2017

As of 2016 and 2017, nearly all countries supported renewable energy development and deployment directly through some mix of policies enacted at the national, sub-national and local levels. Policy makers continued to implement a range of renewable energy targets and direct support policies during the year to attract investment, drive deployment, foster innovation, encourage greater flexibility in energy infrastructure and support the development of enabling technologies such as energy storage.

There was some development in the renewable energy policy landscape too - especially for electricity, heating and cooling, transportation, and city and local government initiatives. Many countries now clearly understand the benefits of using renewable energy as a source of meeting off-grid and distributed demand.

Riding on the success of developing renewable energy projects, newer and more innovative technologies are looking to address the need for higher efficiencies, and generation and supply balance between peak and off-peak demands through energy storage and hybrid generation systems. Intra-day variability is an inherent characteristic in renewable energy portfolios, such as in solar PV and wind sources, thereby increasing focus on commercialisation of energy storage technologies to enhance affordability. Effective storage will assist with creating a buffer to balance grid frequency fluctuation as well as supply during times when the resource is not available (e.g, solar PV at night).

Overall, renewable energy investment in developing countries fell 30% to \$116.6 billion, while that in developed economies dropped 14% to \$125 billion. China saw investment plunge 32% to \$78.3 billion, breaking an 11-year rising trend. Mexico, Chile, Uruguay, South Africa and Morocco all saw falls in investment of 60% or more, on a mixture of scheduled pauses and delays with auction programmes and financings. Jordan was one of the few new markets to buck the trend, investment there rising 148% to \$1.2 billion. Among developed economies, the US saw commitments slip 10% to \$46.4 billion, as developers took their time to build out projects to benefit from the five-year extension of the tax credit system. Europe enjoyed a 3% increase to \$59.8 billion, led by the UK on \$24 billion and Germany on \$13.2 billion, down 1% and 14% respectively. Japan slumped 56% to \$14.4 billion. Europe's investment owed its resilience to record commitments to offshore wind, totalling \$25.9 billion, up 53% thanks to final investment decisions on mega-arrays such as the 1.2GW Hornsea offshore wind project in the UK North Sea, estimated to

cost \$5.7 billion. Not all of 2016's offshore wind boom was in Europe – China invested \$4.1 billion in the technology, its highest figure to date.

The most hopeful sign last year for the future greening of the global electricity system was a succession of winning bids for solar and wind, in auctions around the world, at tariffs that would have seemed inconceivably low only a few years ago. The records set last year were \$29.10 per MWh for solar in Chile and \$30 per MWh for onshore wind in Morocco, but there were other eye-catchingly low outcomes to auctions from Dubai to India, and Zambia to Mexico and Peru. n Availability of finance does not appear to be a bottleneck to investment in renewables in most countries. Indeed, investor hunger for what many regard as mature technologies helped to fuel record acquisition activity in the clean power sector worldwide last year, totalling \$110.3 billion, up 17%. Purchases of assets such as wind farms and solar parks reached a highest-ever figure of \$72.7 billion, while corporate takeovers reached \$27.6 billion, some 58% more than in 2015.

List of references:

1. Anne C. Mulkern, “City approves first-of-its-kind zero-net-energy rule for homes”, E&E News, 31 October 2016
2. G20 China, “G20 Energy Efficiency Leading Programme”, 2016, <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/G20%20Energy%20Efficiency%20Leading%20Programme.pdf>
3. Renewable Energy Policy Network for the 21st Century (REN21), Renewables 2016 Global Status Report (Paris: 2016), http://www.ren21.net/wp-content/uploads/2016/10/REN21_GSR2016_FullReport_en_11.pdf.

*Тетяна Попович, студентка 2 курсу с.т.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: Мінкович В.Т., ст. викладач*

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СПРИЯТЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інвестиційний клімат держави — це сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, соціально-культурних, організаційно-правових і географічних факторів, які притаманні певній країні і визначають привабливість її для іноземного інвестора [1, с. 490]. Сприятливий інвестиційний клімат має забезпечити захист інвесторів (як закордонних так і вітчизняних) від інвестиційних ризиків. Привабливість країни для інвесторів визначається інвестиційним становищем в ній, а притік інвестицій визначає розширення та підтримку бізнесу і тісно переплітається з економічним зростанням та добробутом в країні. Наразі, однією з негативних тенденцій, яка спостерігається в сегменті іноземного інвестування в нашу країну, можна відмітити той аспект, що залучення інвестиційних ресурсів в Україну здійснюється переважно з офшорних територій. До такого висновку можна прийти аналізуючи статистичні дані [4], які вказують на те, що основна трійка «країн-інвесторів» України – це світові офшорні зони, а саме: Кіпр, Нідерланди і Великобританія.

В певних випадках характеризувати сприятливість інвестиційного клімату в окремій країні можна за допомогою різних рейтингів, індексів та показників. Так, за даними World Economic Forum [3], які щорічно проводять глобальне дослідження серед країн, опираючись на індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global

Competitiveness Index), Україна, на протязі останніх трьох років, стабільно коливається на 80-х позиціях із ~138 країн за рівнем інвестиційної привабливості із показником 4,0 – 4,3 із 7 можливих. За версією World Bank Group [2], які аналізують легкість ведення бізнесу в 190 країнах світу (Ease of doing business index), Україна демонструє стійку динаміку відносно щорічного збільшення даного показника на 1-2 бали і покращення своїх позицій в рейтингу. Відбулось просування в рейтингу країн на 20 відміток вгору і зростання показника від 61,52 (із 100 можливих) у 2015 році до 65,75 у 2018.

Дані позиції є певним індикатором напруги на інвестиційному ринку України, і дають нам підставу до виявлення несприятливих факторів та пошуку можливостей щодо стримування їх негативних наслідків в складних умовах сьогодення. Так, в певних тезах погоджуючись з іншими дослідженнями, що присвячені схожим питанням [5], до найгостріших проблем вітчизняної економіки, що, на нашу думку, мають максимальний негативний вплив на інвестиційну привабливість нашої держави, відносимо насамперед такі: низький рівень інфраструктурного забезпечення; відсутність розвитку фондового ринку та біржової діяльності; значна частка тіньового сектора в структурі економіки; низькі рівні основних економічних показників країни та невизначеність на макроекономічному рівні; нестабільна політична ситуація; використання дешевої робочої сили замість автоматизації виробництва; обмежений доступ до фінансових ресурсів, надмірне регулювання і суперечності у нормах і вимогах щодо започаткування та ведення бізнесу; неврегульованість та функціональне переобтяження податкової системи (перевантаження кількістю податків спричиняє асиметрію їх функцій); недовіра до кредитних та фінансових структур; низький рівень розвитку та впровадження інноваційних технологій у виробничий сектор країни; високий рівень міграції працездатного населення; корумпованість та бюрократизм у всіх сферах суспільного життя, тощо.

Для усунення даних недоліків необхідно провести чимало реформ та покращень у різних сферах суспільного життя в Україні, ми ж бачимо їх вирішення в застосуванні таких заходів як:

- впровадження системи blockchain у фінансових та державних секторах економіки (страхування, державний та місцеві бюджети, банківські установи, тощо);
- покращення виробничої інфраструктури (платні дороги та супроводжуючий сервіс), відновлення соціальної інфраструктури (медична реформа, покращення умов в установах соціального призначення), покращення якості послуг зв'язку, транспорту, освіти, тощо;
- збільшення частки безготівкових розрахунків в країні для забезпечення більшої прозорості;
- зменшення податкового навантаження для нових суб'єктів інвестиційної діяльності;
- реорганізація системи соціального захисту населення та підвищення рівня соціальних гарантій;
- виявлення та виправлення правових колізій кодексів, законодавчих та нормативно-правових актів;
- зменшення кількості бюрократичних процедур, заохочення до створення нових робочих місць;

- впровадження автоматизації на підприємствах і збільшення частки послуг в структурі зайнятості країни;
- розвиток фондової біржі та підтримка інституційних інвесторів на вітчизняному ринку;
- стабілізація політичної ситуації шляхом узгодження інтересів та укладання мирних договорів.

Таким чином, вважаємо, що впровадження вищезазначених заходів дозволить зменшити кількість емігрантів, шахрайства, рівня безробіття та бідності, покращити добробут громадян нашої країни і надходження до державного бюджету, створити умови для збільшення ВВП в цілому та на душу населення, запровадити прозорість та відкритість фінансових операцій і, як наслідок, покращить інвестиційну привабливість України як для іноземних так і для вітчизняних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Мойсеєнко І. П. Інвестування: Навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко – К.: Знання, 2006. – 490 с.
2. The World Bank (IBRD / IDA): Ease of doing business ranking [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.
3. World Economic Forum: Global Competitiveness Index: Competitiveness Rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/>.
4. Держстат України: Прямі інвестиції з країн ЄС в економіці України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/ives/ives_u/ives0617_u.htm.
5. Трохименко М. Ю. Інвестиційний клімат в Україні: проблеми формування та заходи поліпшення / М. Ю. Трохименко, А. В. Гречко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/12440/1/2013_1_Trokhymenko.pdf.

*Віталій Сержанов, к.е.н., доцент
Віктор Стегура, викладач*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» м. Ужгород, Україна

СПРИЯТЛИВІ МОЖЛИВОСТІ ТРАНЗИТУ ТА ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕВАГИ

Вигідне економіко-географічне положення України щодо сусідніх держав Західної Європи, Прибалтики, Російської Федерації, Білорусі, Молдови, країн Близького і Середнього Сходу, Північної і Східної Африки при сприятливому політичному кліматі може бути широко використане для транзитних перевезень вантажів і пасажирів багатьма видами транспорту. Це дуже вигідно для інвесторів, які хочуть використати короткий шлях через її територію.

Інтенсивність транзитних перевезень через нашу країну завдяки «потеплінню» політичного клімату в Європі та світі зростатиме. З часом і економіко-географічне положення України створить можливості для широкого використання його як джерела надійного надходження фінансових ресурсів.

Транзитне положення України - одна з багатьох рис привабливості національного ринку України для закордонних інвесторів і виробників. Міждержавний транзит через українську територію - це значний національний ресурс, який на сьогодні використовується не повною мірою.[1]

Розвиток транспортних коридорів в Україні дозволить ефективно використати вдале географічне розташування нашої країни на карті Європи, що, у свою чергу, буде сприяти створенню нових робочих місць; значно збільшиться кількість замовлень українським підприємствам, а головне, це дозволить підняти рівень

інвестиційної привабливості інфраструктури, що розвивається, забезпечить статус України як транзитної держави, сприятиме інтеграції національної транспортної системи в міжнародну транспортну систему та реалізації національних стратегічних інтересів.

Україна покрита густою мережею транспортних шляхів, має розвинутий сучасний рухомий склад усіх видів транспорту. За даними англійського інституту "Рендел". за коефіцієнтом транзитності (тобто за розвинутістю всіх видів транспортних зв'язків та відповідної їм інфраструктури) Україна посідає перше місце в Європі. Разом з тим завантаженість цих шляхів не відповідає їх можливостям. Хоча існує аксіоматичне положення: для повноцінного розвитку економіки наявність шляхів транспортування сировини, комплектуючих та готової продукції є вирішальним фактором, так би мовити, "локомотивом прогресу".

Транспортна мережа України складається з

- 22 тис. км залізничних шляхів;
- 170 тис. км автомобільних доріг;
- 2,2 тис. км внутрішніх судноплавних водних шляхів;
- 13 морських портів, 4 рибальських порти та 11 річкових терміналів;
- 21 аеропорту (2 – державна власність, 14 – комунальна власність, 5 – інші форми власності).

Україна робить активні кроки для приєднання до процесу розвитку однієї із трьох транспортних магістралей Нового Шовкового шляху. Шлях, який геополітично і в частині економічного потенціалу цікавий для нашої країни, починається у Китаї, пролягає через Казахстан, Каспійське море, Азербайджан, Грузію, Чорне море і закінчується в українському порту Іллічівськ.

На думку експертів, якщо цей проект буде реалізовано, Україна стане на перехрестя двох глобальних шляхів.

Це буде гідна відповідь на різного сорту обмеження, які можуть виникати з боку тих чи інших колишніх наших торговельних партнерів.

28 листопада 2015 року транспортні компанії Китаю, Казахстану, Грузії, Азербайджану і Туреччини підписали Угоду про створення консорціуму для перевезення вантажів з Китаю до Європи в обхід російської території — Транскаспійського транспортного маршруту. 14 січня 2016 року в Грузію прибув перший потяг Нового Шовкового шляху. У цей же час до проекту долучилась Україна. На зустрічі в Баку оператори залізничних перевезень України, Казахстану, Азербайджану і Грузії домовились про встановлення спеціальних тарифів на вантажоперевезення Транскаспійським міжнародним транспортним маршрутом.[2]

Бажаючи оптимізувати роботу з іноземними країнами-партнерами та створити умови для комплексного підходу до аналізу умов перевезень та розвитку супутньої інфраструктури, Мінінфраструктури України вийшло з ініціативою реалізації багатостороннього проекту «три моря – сто доріг», тобто мова йде про організацію мультимодальних перевезень між регіонами Балтійського, Чорного та Каспійського морів не за одним маршрутом транспортування, а декількома. Реалізація проекту дозволить отримати синергетичний ефект від поєднання потенційних можливостей роботи всіх видів транспорту: залізничного, автомобільного, річкового, морського, поромного.

Привабливість інвестування в інфраструктуру, найбільш помітна в сфері міжнародних транспортних перевезень, є цілком закономірною, у зв'язку із зацікавленістю міжнародних корпорацій в транзиті вантажів через територію України. Така зацікавленість пояснюється також можливістю вивозу з території України дешевої сировини і напівфабрикатів.

Публічна дискусія «Нова транзитна стратегія: перспективи та ризики для України» відбулась за участю народних депутатів, представників торгівельно-промислової палати України, очільників державних транспортних підприємств «Укрзалізниця» та аеропорту «Бориспіль», фахівців транспортної галузі та політичних експертів.[1]

Україна має природні географічні переваги для транзитної торгівлі, і задля отримання зиску з цього та збереження національного виробника, Україні необхідно вже зараз модернізувати і розвивати транспортну сферу. Зокрема – автомобільні і залізничні шляхи, річкове сполучення Дніпром і Бугом, розвивати аеропорти.

Список використаних джерел:

1. Нова транзитна стратегія: перспективи та ризики для України [Електронний ресурс] // SIC Group Україна. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://sic-group.com.ua/nova-tranzitna-strategiya/>.
2. Транзитні можливості України [Електронний ресурс] // Міністерство інфраструктури України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://mtu.gov.ua/content/tmu.html>.

Наукове видання

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

**Збірник тез доповідей
III Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Ужгород, 26 квітня 2018 року)**

*Відповідальний за випуск:
Варцаба В.І., д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів і банківської справи
економічного факультету ДВНЗ «УжНУ».*

Матеріали подані в авторській редакції